RADVILIŠKIO KRAŠTAS

KULTŪROS IR ISTORIJOS ŽURNALAS
LEIDŽIAMAS NUO 2004 M.

2025 M. NR. 1 (40)

IŠ KRAŠTIEČIŲ KŪRYBOS ARUODŲ

TOMA GUOKAITĖ-MATULEVIČIENĖ – pedagogė, dailininkė, tautodailininkė. Gimė 1980 m. rugpjūčio 7 d. Pakalniškių k., Radviliškio r. Baigė Pakalniškių devynmetę mokyklą, po to – Smilgių vidurinę mokyklą. Mokėsi Panevėžio konservatorijos pedagogikos skyriuje. 2002–2006 m. studijas tęsė Vilniaus pedagoginiame universitete. Dirbo Labučių ir Pašušvio pagrindinėse mokyklose dailės mokytoja. Dabar – Sidabravo pagrindinės mokyklos dailės mokytoja metodininkė ir Radviliškio miesto kultūros centro etninės kultūros ir amatų filialo edukatorė. Nuo 2016 m. dalyvauja dailės mokytojų pleneruose ir grupinėse parodose. Rengia ir personalines parodas. Kūrėja labiausiai mėgsta tapyti peizažus, gėles, visa tai pateikdama savaip, per savo matymo prizmę. Šalia tapybos atsirado ir keramika.

Nuo 2016 m. dalyvauja Radviliškio rajono dailės mokytojų plenere „Kurkime kartu“. Kasmet pleneruose sukurti darbai yra eksponuojami Radviliškio viešojoje bibliotekoje, Radviliškio suaugusiųjų ir jaunimo neformaliojo ugdymo skyriaus patalpose, Radviliškio miesto kultūros centre. Savo kūrybinius darbus pristato kitose dailės, tautodailės parodose.

„Radviliškio kooperacijos rūmai“, 70×80, drobė, akrilas, 2021 m.

TURINYS

2 ELONA MARIJOŠIŪTĖ-VAIŠNIENĖ
Kartu keliavo Radviliškis

3 VYTAUTAS SIMELIS
„Laisvi ir demokratiški vietos savivaldos rinkimai Radviliškio rajone“

12 ADAS JUŠKA
Europą riedlente apkeliavęs šeduviškis

19 IRENA ŠIRVINSKIENĖ
Apie nykstančius ir išnykusius kaimus Pašušvio apylinkėse

30 MARIJA DAUTARTAITĖ
Muziejus „Dingęs štetlas“

39 EDUARDAS ALOYZAS POVILAITIS
Ištikimi darbui, žmonėms ir tėvynei: Antano ir Janinos Mižučių istorija

49 LINA ABROMAVIČIENĖ
Robertas Petraitis: „Aktoriaus – kelias ilgas, nenuspėjamas, bet kupinas atradimų“

53 LINA PETRONYTĖ-MILIAUSKIENĖ
Prie gerumo šaknų (2)

68 JONAS NEKRAŠIUS
Radviliškio krašto dailininkas

81 REGINA VAITKEVIČIENĖ
„Iš širdies – gyvenimas ir žodis...“

91 **Baisogalos Švč. Trejybės bažnyčioje atidengta atminimo lenta kunigui Bronislovui Vaišnorai**

93 **Nauji radviliškėnų leidiniai**

94 JANINA KAUČIKIENĖ
Knygos – ištikimos bičiulės

101 **In memoriam. Zenona Zakienė**

103 **In memoriam. Stanislovas Jokubauskas**

105 **In memoriam. Pranciška Kazlauskienė**

107 **In memoriam. Vilija Budraitienė**

109 **In memoriam. Viktoras Karmonas**

111 **Alksniupių krašto mokyklos istorija**

113 **Radviliškio rajono kultūros kronika (2025 m.)**

122 **Radviliškio krašto iškilių sukakčių kalendorius 2026 m.**

127 RŪTA VILKAITĖ
Summary of publications

2025 metais Šiaulėnuose buvo sukurtas ypatingas kūrinys – „BALTŲ VARTAI“. Rugsėjo 21-ąją, minint Baltų vienybės dieną, prie Šiaulės piliakalnio jie tapo jungtimi tarp praeities ir dabarties.

Kūrėjai: medžio drožėjai – Eugenijus Arbušauskas, Kęstutis Benedikas, Egidijus Impolis, Eugenijus Rimdžius; kalviai – Stanislovas Špukas, Giedrius Malinauskas ir akmentašys Valdas Banza.

Projektą „Amatininkų kūrybinė rezidencija“ įgyvendino Radviliškio miesto kultūros centras, Šiaulėnų kultūros namai ir Šiaulėnų seniūnija.

Radviliškio miesto kultūros centro nuotrauka

KARTU KELIAVO RADVILIŠKIS

Dabartis tampa atminimais, o atminimai keliauja kartu. Mano kelias vingiavo per keletą šalių, o ilgiausiai – per Ameriką. Ir visur kartu keliavo Radviliškis.

Atminimų skrynelėje yra motinos pasakojimai apie jos tėviškę, Radviliškį. Visiems būdavo gera, kai „po daug dienų“, apsiuvęs dar vieno ūkininko šeimyną, namo grįždavo smuikuojantis tėvelis, o mamytės gražus balsas dainuodavo ir dainuodavo. Namuose visada buvo žmonių – šeši vaikai (du anksti tapo *atminimėliais*), užsukantys kaimynai, pavalgyti ateinantys *ubagėliai*. Tėvelis mirė jaunas, palikdamas ūkyje mamytę su penkiomis dukrelėmis ir neįgaliu sūneliu. Vyriausioji, Kotryna, ir metais jaunesnė Eufruzina (vėliau Seselė Agnietė) mokyklą lankė pasikeisdamos, nes joms teko viena pora batų. Aš ir šiandien tebejaučiu savo basas kojytes, smunkančias į drėgną, linguojančią senelių Steponaičių ūkio žemę, man nuo žemų krūmelių skinant mėlynes.

Radviliškyje gyveno ir seneliai Marijošiai. Senelių miegamajame iki pat lubų iš senelio surūkytų papirosų dėžučių man buvo sukrautas aukščiausias bokštas! Praėjus daug metų po mano vieno pašnekesio Radviliškyje, priėjo moteris pasakyti, kad Antanas Marijošius buvo griežtas ir reiklus jų muzikos mokytojas, bet buvo juokingas ir mokinių labai mėgstamas (jo vyriausias sūnus Vytautas irgi bus griežtas ir reiklus bei studentų mėgstamas muzikos profesorius... Amerikoje).

Senelis Marijošius buvo vargonininkas bei konkursus laimėjo choro chorvedys. Sūnus Vytautas, grįžęs atostogų iš konservatorijos, užlipdavo vargonais pagroti, o bažnytiniame chore giedojo Kotryna Steponaitytė.

Aš gimiau Kaune, kai Vytautas Marijošius buvo Lietuvos valstybinės operos vyriausiasis dirigentas, o Kotryna Steponaitytė-Marijošienė Lietuvos mokykloms rengė kūno kultūros programas ir rytais per radiją vedė mankštą.

Mūsų šeima iš Kauno į bombarduojamus Vakarus 1944 metų vasarą išplaukė paskutiniu garlaiviu iš Lietuvos (tėvai jau 1941 metais buvo į Sibirą vežamųjų sąraše). Tėvelis nešė du lagaminus, mama – sergančią vienerių metukų Gražiną ir už rankos vedėsi nė penkerių neturintį Marių, o aš, beveik devynerių, nešiau sunkų lagaminėlį su sidabriniais peiliais ir šakutėmis, nes karo metu tai buvo „pinigai“. Žmonių verpetams mus traukinių peronuose blaškant į šalis ir tėvams šaukiant „nepasimesk“, išgyvenau siaubą. Seneliams nebeteko priglausti anūkėlių...

Kai po sunkiųjų darbų bausmės 1953 metais iš Magadano į Radviliškį sugrįžo mamos jauniausia sesuo Benjamina, jos seserys buvo Šveicarijoje, Kanadoje, Australijoje ir Amerikoje. Teta Benutė man iš Radviliškio siųsdavo „Literatūra ir menas,“ „Pergalė“. Mums susilaukus sūnaus Gintaro, Amerikoje jam skaitydavau iš Radviliškio gautas knygeles apie Pifą. Dukrelę pakrikštijome Vaivos vardu, nes prieš jai gimstant iš Radviliškio atkeliavo Vinco Krėvės „Vaiva, Perkūnas ir Straublys.“ Panorau, kad dukra, kada nors skaitydama apie savo vardą, susižavėtų lietuvių kalbos grožiu.

Visi Lietuvos miestai buvo atviri, kai Lietuva vėl tapo nepriklausoma. Pagaliau nuvykau į Radviliškį – pas tėvų namuose, samdinės patalpėlėje, gyvenančią tetą Benutę. Norėjau parke pasodinti medelių senelių atminimui. „Nulauš!“ – patikino teta. Labai norėjosi kaip nors palinksminti tada pilką, susirūpinusį Radviliškį. Sugalvojau Radviliškio visų mokyklų mokiniams iš Amerikos nusiųsti po ryškiai žalios (*elektrinės*) spalvos pieštuką su užrašu „Aš iš Radviliškio!“ (posovietinėje Lietuvoje tokių pieštukų nebuvo) ir paprašiau, kad pieštukus mokiniams išdalintų tą pačią dieną. Mano vaizduotėje mokiniai savo žalią pieštuką namo nešėsi rankoje ir Radviliškio gatvės sušvito smagia žaluma. Beje, dabar Radviliškyje auga daug naujų medelių. Jų nebelaužo.

Po žalių pieštukų sekė kiti sumanymai. Į Radviliškio gyvenimą mano neįprastos idėjos įsiliejo išradingų, drąsių, energingų, talentingų, išmintingų radviliškiečių dėka. Radviliškis nustebino apdovanodamas mane „Gerumo angelo“ statulėle, nudžiugino priimdamas mane savo Garbės piliete.

Vienas iš mano paskutinių apsilankymų Radviliškyje užtvindė širdį noru, kad kartu būtų buvę ir seneliai Marijošiai. Po mano pašnekesio klausytojai ėmė dainuoti Romano Marijošiaus dainuotas dainas. Jų balsais dovanota staigmena susijungė į kažką graudaus, brangaus ir neužmirštamo. O šįmet Radviliškyje su pašnekesiu lankėsi kadaise iš Lietuvos ant mamos rankų išneštoji sesuo, Seselė Ignė, kuri man lauktuvių iš Radviliškio atsiuntė „R. Marijošiaus“ gatvės lentelės nuotrauką.

Ačiū, Radviliški, tavo talentingiems, šiltiems, išradingiems žmonėms, su kuriais įdomu ir gera kartu eiti gyvenimo keliu.

Elona Marijošiūtė-Vaišnienė, Čikaga, JAV
Asmeninio archyvo nuotrauka

„LAISVI IR DEMOKRATIŠKI VIETOS SAVIVALDOS RINKIMAI RADVILIŠKIO RAJONE“

Šių metų pradžioje Radviliškio rajono savivaldybėje buvo paminėtas rajonui reikšmingas istorinis įvykis – 35-erių metų sukaktis nuo pirmojo Radviliškio rajono tarybos deputatų posėdžio. Į pirmosios rajono Tarybos posėdį-šventę buvo pakviesti 1990–1995 m. kadencijos deputatai, dabartiniai Tarybos nariai, Savivaldybės vadovai ir svečiai. Šventės sumanytojas – pirmosios tarybos kadencijos deputatas ir dabartinis Savivaldybės tarybos narys, išrinktas į visas tarybas, VYTAUTAS SIMELIS, kuris skaitė pranešimą „Laisvi ir demokratiški vietos savivaldos rinkimai Radviliškio rajone. 1990-1995 metai“

Radviliškio rajono savivaldybėje paminėta reikšminga sukaktis

Balandžio 29 d. Radviliškio rajono savivaldybėje paminėtas rajonui reikšmingas istorinis įvykis – 35-erių metų sukaktis nuo pirmojo Radviliškio rajono tarybos deputatų posėdžio. Į iškilmingą pirmosios rajono Tarybos posėdį-šventę susirinko 1990–1995 m. kadencijos deputatai, dabartiniai Tarybos nariai, Savivaldybės vadovai ir svečiai. Į šią šventę visus pakvietė 1990–1995 m. kadencijos deputatas ir dabartinis Savivaldybės tarybos narys Vytautas Simelis, padedamas pirmosios Tarybos deputatės Audronės Česienės ir vicemero Alfredo Juozapavičiaus.

Renginio pradžioje šventės iniciatorius ir

pagrindinis organizatorius V. Simelis pakvietė susirinkusiuosius prisiminti ir tylos minute pagerbti 22 Anapilin iškeliavusius pirmosios Tarybos deputatus. Savivaldybės meras Kazimieras Račkauskis pasveikino šventės dalyvius, pasidžiaugė, kad į šventinį posėdį atvyko nemažas būrelis Radviliškio rajoną pradėjusių kurti politikų ir įteikė jiems atminimo dovanas ir ženklelius. Renginio dalyvių širdis džiugino Radviliškio miesto kultūros centro režisieriaus Valdo Vaitiškio atliekamos dainos.

Po muzikinės pertraukėlės V. Simelis perskaitė pranešimą „Laisvi ir demokratiški vietos savivaldos rinkimai Radviliškio rajone“. Pranešėjas papasakojo, kaip buvo renkama pirmoji Radviliškio rajono liaudies deputatų taryba, su kokiais iššūkiais susidūrė ir kaip juos įveikė tuometiniai rajono politikai, kokius rajonui svarbius klausimus teko spręsti. Savivaldybės meras K. Račkauskis įdomiai ir linksmai pristatė šiandieninį Radviliškio rajoną kai kuriuos faktus ir statistinius duomenis lygindamas su 1990 m. duomenimis, aptarė dabartines investicijas, vykdomus ir ateities projektus.

Renginio pabaigoje meras Kazimieras Račkauskis, dėkodamas pirmosios Tarybos nariams, sakė: „Nuoširdžiai dėkoju pirmosios Tarybos nariams už jų drąsą, ryžtą ir didelę atsakomybę prieš savo kraštą. Jūsų dėka buvo nutiesti tvirti bėgiai, kuriais mūsų rajonas sėkmingai rieda iki šiol. Didžiuojuosi galėdamas šiandien stovėti šalia Jūsų ir tęsti pradėtus darbus, kartu su dabartiniais Tarybos nariais kuriant stiprų, gyvą ir augantį Radviliškio kraštą. Ačiū Jums visiems už pamatus, ant kurių kuriame šiandienos ir rytojaus Radviliškį“.

Radviliškio rajono savivaldybės administracijos informacija

V. Simelis pasakojo, kaip buvo renkama pirmoji Radviliškio rajono liaudies deputatų taryba, su kokiais iššūkiais teko susidurti

Vietos savivaldos rinkimai 1990 metais buvo organizuoti vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos pagrindų įstatymu. Žemiau pateikiamas įstatymo aprašas.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VIETOS SAVIVALDOS PAGRINDŲ ĮSTATYMAS
Vilnius, 1990 m. vasario 12 d.
Nr. XI-3676

- Lietuvos Respublikos rajonų, miestų, gyvenviečių ir apylinkių Liaudies deputatų tarybų deputatai renkami penkeriems metams vienmandatėse rinkiminėse apygardose remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu. Rajono pavaldumo miestų, gyvenviečių ir apylinkių Liaudies deputatų tarybų deputatai gali būti renkami visoje atitinkamo miesto, gyvenvietės, apylinkės teritorijoje – vienoje daugiamandatėje rinkiminėje apygardoje.
- Vietinių Liaudies deputatų tarybų deputatų rinkimai yra tiesioginiai: deputatus piliečiai renka betarpiškai.
- Išrinktu laikomas kandidatas, už kurį per rinkimus balsavo daugiau kaip pusė balsavusių rinkėjų.
- Rinkimai rinkiminėje apygardoje pripažįstami neįvykusiais, jeigu juose dalyvavo mažiau kaip pusė rinkėjų, įrašytų į rinkėjų sąrašus.
- Jeigu vienmandatėje rinkiminėje apygardoje balotiravosi daugiau kaip du kandidatai į deputatus ir nė vienas iš jų nebuvo išrinktas, rajono, miesto, gyvenvietės, apylinkės rinkiminė komisija atitinkamos Tarybos deputatų rinkimams priima sprendimą surengti apygardoje pakartotinį balsavimą dėl dviejų kandidatų į deputatus, gavusių daugiausia balsų.
- Jeigu vienmandatėje rinkiminėje apygardoje balotiravosi nedaugiau kaip du kandidatai ir nė vienas iš jų nebuvo išrinktas, arba kai rinkimai rinkiminėje apygardoje pripažinti neįvykusiais ar negaliojančiais, rengiami pakartotiniai rinkimai.
- Liaudies deputatų tarybai pripažinus kai kurių deputatų įgaliojimus negaliojančiais, taip pat jeigu deputatas atšauktas arba pirma laiko nutraukti deputato įgaliojimai dėl kitų priežasčių, per du mėnesius surengiami nauji rinkimai.
- Nustatomos dvi savivaldybių pakopos: žemesnioji ir aukštesnioji:
- Žemesniosios pakopos savivaldybėms priskiriamos apylinkės,
- gyvenvietės (valčiai), taip pat rajono (apskrities) miestai.
- Aukštesniosios pakopos savivaldybėms priskiriami rajonai (apskritys) ir respublikos miestai.
- Vietos savivaldybės atstovaujamasis valstybinės valdžios organas yra Liaudies deputatų taryba.
- Tarybos sprendimai priimami posėdyje dalyvaujančių Tarybos deputatų balsų dauguma, kai yra kvorumas, arba visų Tarybos deputatų dauguma, išskyrus atvejus, kai kitaip numatyta įstatymo.

1990 M. KOVO 24 D. BALSAVIMO REZULTATAI

Rinkimams į Radviliškio rajono liaudies deputatų tarybos deputatus 59 rinkiminėse apygardose iškelti 134 kandidatai.

Pirmajame rinkimų į Radviliškio rajono Tarybą ture išrinkti 39 deputatai. Iš viso po pakartotinių rinkimų į pirmą atkurtos Lietuvos Radviliškio rajono liaudies deputatų tarybą buvo išrinkti 57 deputatai. 1990 m. birželio 28 d. 23-ioje apygardoje išrinkto deputato Vytauto Simelio deputatiniai įgaliojimai sustabdyti ir atleistas iš Tarybos pirmininko pavaduotojo pareigų, nes paskirtas į rajono valdytojo pavaduotojo pareigas. 1990–1995 metais rajono taryboje dirbo 56 (55 nuo 1992 m. rugpjūčio mėn.) deputatai, nes 23; 27; 29; 43 apygardoje rinkimai nevyko. 1992 m. rugpjūčio mėn. išaiškintus, kad Vytautas Vaicekauskas, Lietuvos tremtinių sąjungos Radviliškio skyriaus pirmininkas, rajono Tarybos deputatas Radviliškio

rinkiminėje apygardoje Nr. 43, yra TSRS KGB agentas, rajono Tarybos pirmo šaukimo 16-oji sesija panaikino jo, kaip deputato, įgaliojimus.

Rinkiminė apygarda	Pavardė, vardas	už	prieš
Acokavų r. a. Nr. 1	Margaitienė Germina	26	283
	Morkienė Virginija	11	298
	Zinys Kęstutis	214	95
	Zonienė Nijolė	44	265
Alksniupių r. a. Nr. 2	Pašinskas Petras	501	65
Aukštelkų r. a. Nr. 3.	Chlebauskas Virginijus	306	195
*Baisogalos r. a. Nr. 4	Činauskas Algimantas	149	417
	Jankauskienė Danutė	110	456
	Kaščionis Petras	257	309
*Baisogalos r. a. Nr. 5	Burnys Juozas	225	317
	Čelkevičius Zigmas	85	457
	Jankauskas Antanas	110	432
	Vasiliauskytė Roma	97	445
*Baisogalos r. a. Nr. 6	Januševičius Vitolis	177	350
	Meilus Pranas	211	316
	Zakarauskas Antanas	48	479
	Zakas Feliksas	61	466
Beinoravos r. a. nr. Nr. 7	Bieliūnas Eimutis Zigmantas	266	141
	Butvilas Saulius	99	308
Butėnų r. a. Nr. 8	Česienė Audronė	238	6
*Daugėlaičių r. a. Nr. 9	Augustis Rimantas	109	230
	Jasiukaitis Rimantas	96	243
	Notkus Balys	115	224
Grinkiškio r. a. Nr. 10	Petrauskas Vincas	457	90
Kairėnų r. a. Nr. 11	Klusienė Virginija	16	306
	Vaičiūnas Algirdas Pranciškus	287	25
Gražionių r. a. Nr. 12	Adomavičius Edmundas	391	46
Karčemų r. a. Nr. 13	Bičkus Rimantas	340	89
	Chlevickas Jurgis	77	352
Kutiškių r. a. Nr. 14	Chlevickienė Ramutė Marija	322	161
	Kasparas Valentinas	136	347
Pakiršinio r. a. Nr. 15	Kalvaitis Romas	341	54
Palonų r. a. Nr. 16	Bagdonas Vaclovas	167	117
	Šikšnys Gintaras	97	187
Papušinio r. a. Nr. 17	Drazdauskas Jonas	200	94
	Motiejūnienė Marytė Vanda	84	210
Pašušvio r. a. Nr. 18	Navickas Feliksas	331	158
	Širvinskas Edmundas	158	331
*Pavartyčių r. a. Nr. 19	Lalas Jonas	21	491
	Mikutis Juozapas	244	268
	Žukaitis Stanislovas	205	307
*Pociūnų r. a. Nr. 20	Druktainienė Irma	106	294
	Čingienė Vida	23	377
	Guoka Šigitas	69	331
	Sikorskis Rolandas Kazimieras	178	222
Pociūnėlių r. a. Nr. 21	Gailiūnas Anatolijus	137	409
	Jagminienė Irena	54	492
	Stonys Petras	295	251
Polekėlės r. a. Nr. 22	Augustinavičius Aloyzas	303	153
	Lukoševičius Liudvikas	100	356
	Mikutėnas Steponas	39	417
Radviliškio r. a. Nr. 23	Jankauskas Jonas	99	352
	Simelis Vytautas	324	127
Radviliškio r. a. Nr. 24	Čegys Raimondas	364	65
*Radviliškio r. a. Nr. 25	Eismantas Juozas	214	206
	Januševičius Titas	14	406
	Žekas Lionginas	57	363
	Kantauskas Česlovas	96	324
**Radviliškio r. a. Nr. 26	Andrijauskas Jonas	78	203
	Augulis Kazimieras	106	175
	Grikinas Arvydas	65	216
**Radviliškio r. a. Nr. 27	Kazanavičius Vaclovas	120	247
	Žėkas Jonas	228	139
Radviliškio r. a. Nr. 28	Kazlauskaitė Pranciška	99	257
	Šiošė Vytautas	235	121
**Radviliškio r. a. Nr. 29	Citvaras Kazimieras	53	131
	Rybakovas Aleksandras	32	152
	Šukys Kęstutis	29	155
	Vitartas Albertas	41	143
*Radviliškio r. a. Nr. 30	Lanauskas Kęstutis	168	252
	Mikelis Antanas	195	225
	Šerpytis Remigijus	15	405
Radviliškio r. a. Nr. 31	Juozapaitis Vytautas	315	136
	Savickienė Stasė	97	354
*Radviliškio r. a. Nr. 32	Kamantauskas Algirdas	95	317
	Petraitis Stanislovas	93	319
	Valys Algimantas	160	252
Radviliškio r. a. Nr. 33	Pauliukas Antanas	344	135
	Žvikienė Zita	80	399
Radviliškio r. a. Nr. 34	Januševičius Vladas	76	259
	Paliūnis Valentinas	179	156
**Radviliškio r. a. Nr. 35	Pranskevičius Kęstutis Bronislovas	234	248
	Pravilionis Jonas	179	303
Radviliškio r. a. Nr. 36	Ligeika Anatolijus	90	262
	Žiaunys Juozas	201	151
Radviliškio r. a. Nr. 37	Matuzas Vytautas	283	132
	Sinkevičius Remigijus	57	358
**Radviliškio r. a. Nr. 38	Petrutis Jurgis	150	202
	Stryla Edmundas	131	221
**Radviliškio r. a. Nr. 39	Aukštikalnienė Rima	133	159
	Dapkevičius Jonas	138	154
**Radviliškio r. a. Nr. 40	Šarpis Petras	182	265
	Vaičiūnas Petras Laimutis	229	218
Radviliškio r. a. Nr. 41	Dveilis Jonas	205	140
	Dapšienė Regina	89	256
**Radviliškio r. a. Nr. 42	Tornkevičius Vytautas	147	224
Radviliškio r. a. Nr. 43 ***	Vaicekauskas Vytautas	302	141
Raudondvario r. a. Nr. 44	Majeras Jonas	289	212
	Pranskevičius Leonas	188	313
Sidabravo r. a. Nr. 45	Grybauskas Jonas	452	281
	Vaškelis Antanas	222	511
**Skėmių r. a. Nr. 46	Burnys Vilandas	193	214
	Gaižauskas Jonas	186	221
Šaukoto r. a. Nr. 47	Breikštas Petras Algis	153	492
	Kvedaras Fedaravičius Vytautas P.	398	247
	Šalkus Jonas	49	596
**Šeduvos r. a. Nr. 48	Goštautas Jonas	175	364
	Jašelskienė Irena	215	324
Šeduvos r. a. Nr. 49	Diponienė Aleksandra	28	290
	Kazlauskas Pranas	30	288
	Pakštas Kęstutis	160	158
	Paluckas Alvydas	64	254
Šeduvos r. a. Nr. 50	Edukaitienė Palmyra	9	407
	Lubickienė Rita	7	409
	Žilys Ignas	379	37
Šeduvos r. a. Nr. 51	Butvilas Vytautas	297	290
	Juška Kazimieras	171	416
**Šiaulėnų r. a. Nr. 52	Onaitis Anicetas	292	355
	Vaiksalu Apolonas	325	322
Šniūraičių r. a. Nr. 53	Barbaraušas Petras	461	69
	Girdenis Alfonsas	57	473
Tyrulių r. a. Nr. 54	Ančerevičius Zigmantas	208	60
	Stankevičius Vitalis	48	220
Vadaktų r. a. Nr. 55	Blotnys Vytautas	188	99
	Daugėla Zenonas	87	200
Vainiūnų r. a. Nr. 56	Blažys Juozas	239	129
	Gailevičius Zenonas	90	278
Vaitiekūnų r. a. Nr. 57	Mejeris Jonas	64	254
	Šniauka Adolfas	175	143
Vėriškių r. a. Nr. 58	Andrijauskas Kęstutis	299	190
	Valatka Romualdas	138	351
Žeimių r. a. Nr. 59	Buzienė Dangirūta	49	204
	Kaveckis Vytautas	143	110
	Radvilas Raimundas	56	197

Pastaba: r. a. – rinkiminė apygarda
* - apygardos, kuriose paskirtas pakartotinis balsavimas balandžio 7 d.
** - apygardos, kuriose įvyks pakartotiniai rinkimai gegužės 13 d.
XX- išrinktas deputatu

Pakartotinio balsavimo į Radviliškio rajono Tarybą, įvykusio 1990 m. balandžio 7 d., rezultatai.

Išrinkti 9 deputatai.

Rinkiminė apygarda	Pavardė, vardas	už	prieš
Baisogalos r. a. Nr. 4	Činauskas Algimantas	184	378
	Kaščionis Petras	318	244
Baisogalos r. a. Nr. 5	Burnys Juozas	280	246
	Jankauskas Antanas	195	331
Baisogalos r. a. Nr. 6	Januševičius Vitolis	307	280
	Meilus Pranas	247	340
Daugėlaičių r. a. Nr. 9	Augustis Rimantas	148	203
	Notkus Balys	168	183
Pavartyčių r. a. Nr. 19	Mikutis Juozapas	293	174
	Žukaitis Stanislovas	156	311
Pociūnų r. a. Nr. 20	Druktainienė Irma	133	256
	Sikorskis Rolandas Kazimieras	240	149
Radviliškio r. a. Nr. 25	Eismantas Juozas	266	150
	Kantauskas Česlovas	141	275
Radviliškio r. a. Nr. 30	Lanauskas Kęstutis	162	157
	Mikelis Antanas	147	172
Radviliškio r. a. Nr. 32	Kamantauskas Algirdas	113	293
	Valys Algimantas	253	153

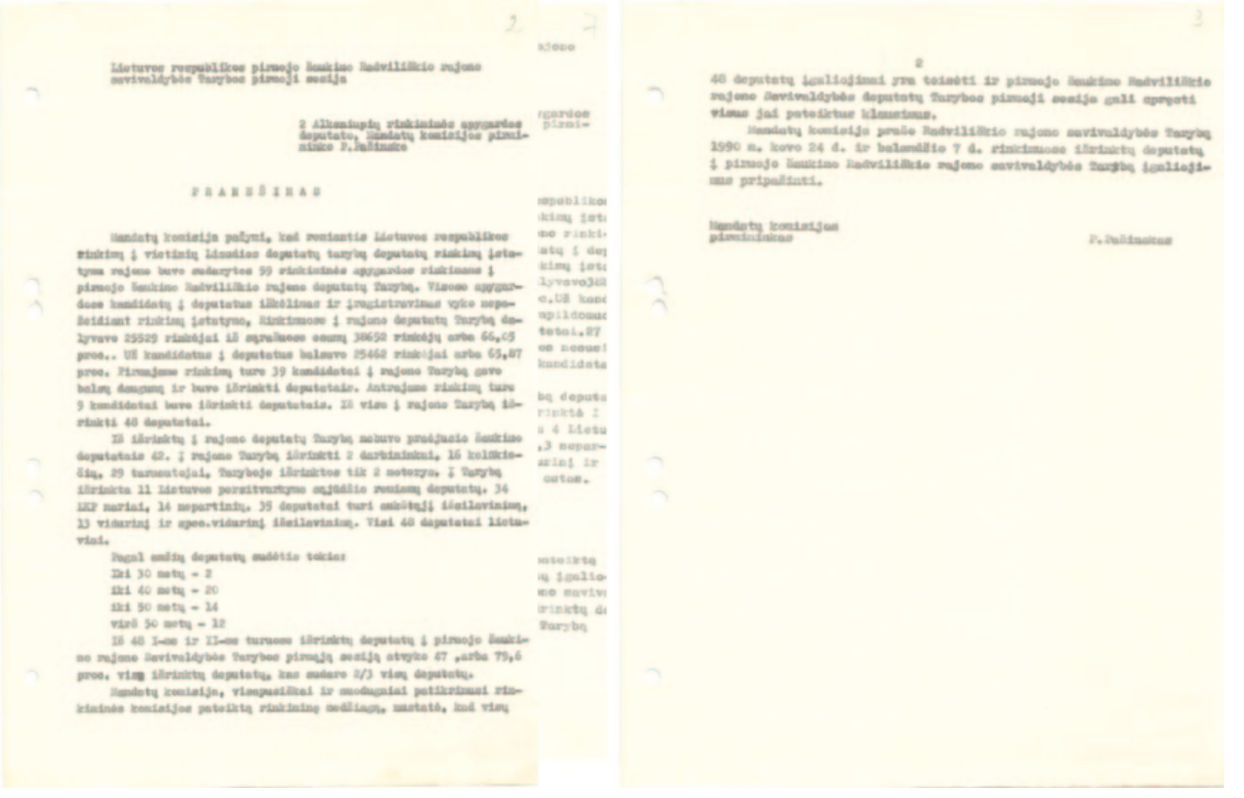

Lietuvos respublikos pirmojo šaukimo Radviliškio rajono savivaldybės Tarybos pirmoji sesija

2 Alkoholių rinkiminės apygardos deputato, Mandatų komisijos pirmininko P.Paliulio

PRANEŠIMAS

Mandatų komisija pažymi, kad remiantis Lietuvos respublikos rinkimų į vietinių lizudinės deputatų tarybų deputatų rinkimų įstatymu rajone buvo sudarytos 39 rinkiminės apygardos rinkimams į pirmojo šaukimo Radviliškio rajono deputatų Tarybą. Visose apygardose kandidatų į deputatus iškėlimas ir įregistravimas vyko nepažeidiant rinkimų įstatymo. Rinkimuose į rajono deputatų Tarybą dalyvavo 29529 rinkėjai iš sąrašuose esamų 38658 rinkėjų arba 66,45 proc.. Už kandidatus į deputatus balsavo 25462 rinkėjai arba 65,87 proc. Pirmajame rinkimų ture 39 kandidatai į rajono Tarybą gavo balsų daugumą ir buvo išrinkti deputatais. Antrajame rinkimų ture 9 kandidatai buvo išrinkti deputatais. Iš viso į rajono Tarybą išrinkti 48 deputatai.

Iš išrinktų į rajono deputatų Tarybą nebuvo praėjusio šaukimo deputatais 42. Į rajono Tarybą išrinkti 2 darbininkai, 16 kolūkiečių, 29 tarnautojai. Tarybeje išrinktos tik 2 moterys. Į Tarybą išrinkta 11 Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio remiamų deputatų. 34 TSKP nariai, 14 nepartinių. 35 deputatai turi aukštąjį išsilavinimą, 13 vidurinį ir spec.vidurinį išsilavinimą. Visi 48 deputatai lietuviai.

Pagal amžių deputatų sudėtis tokia:

Iki 30 metų - 2
Iki 40 metų - 20
Iki 50 metų - 14
Virš 50 metų - 12

Iš 48 I-am ir II-am turuose išrinktų deputatų į pirmojo šaukimo rajono Savivaldybės Tarybos pirmąją sesiją atvyko 47 ,arba 79,6 proc. visų išrinktų deputatų, kas sudaro 2/3 visų deputatų.

Mandatų komisija, vienpusiškai ir neobjektyviai patikrinusi rinkiminės komisijos pateiktą rinkimų medžiagą, nustatė, kad visų

2

48 deputatų įgaliojimai yra teisėti ir pirmojo šaukimo Radviliškio rajono Savivaldybės deputatų Tarybos pirmoji sesija gali spręsti visus jai pateiktus klausimus.

Mandatų komisija prašo Radviliškio rajono savivaldybės Tarybą 1990 m. kovo 24 d. ir balandžio 7 d. rinkimuose išrinktų deputatų į pirmojo šaukimo Radviliškio rajono savivaldybės Tarybą įgaliojimus patvirtinti.

Mandatų komisijos pirmininkas P.Paliulis

Mandatų komisijos pranešimas po 1990 m. kovo 24 d. ir balandžio 7 d. rinkimų

Pakartotinių rinkimų į Radviliškio rajono Tarybą, įvykusių 1990 m. gegužės 13 d., rezultatai. Išrinkti 8 deputatai. Trijose apygardose deputatai neišrinkti.

Rinkiminė apygarda	Pavardė, vardas	už	prieš
Radviliškio r. a. Nr. 26	Augulis Kazimieras	180	126
	Dabulskienė Joana	37	269
	Dapkevičius Jonas	65	241
Radviliškio r. a. Nr. 27	Žėkas Jonas	147	93
	Žurauskas Vytautas	80	160
Radviliškio r. a. Nr. 29	Petravičius Viktoras	36	60
	Škikūnienė Zenona	58	38
Radviliškio r. a. Nr. 35	Mikalauskas Vytautas	245	207
	Pravilonis Jonas	178	274
Radviliškio r. a. Nr. 38	Bagdonienė Genovaitė	155	189
	Bryžachinas Sergejus	177	167
Radviliškio r. a. Nr. 39	Spūdys Kęstutis	128	190
	Šukys Kęstutis	171	147
Radviliškio r. a. Nr. 40	Stančikas Antanas	375	37
Radviliškio r. a. Nr. 42	Gulbinas Stanislovas	85	252
	Chlevickas Jurgis	241	96
Skėmių r. a. Nr. 46	Gaižauskas Jonas	293	38
Šeduvos r. a. Nr. 48	Černiauskas Kazimieras	163	287
	Jučas Juozas	190	250
Šiaulėnų r. a. Nr. 52	Jonaitis Aleksas	97	475
	Vaiksalu Apolonas	463	109

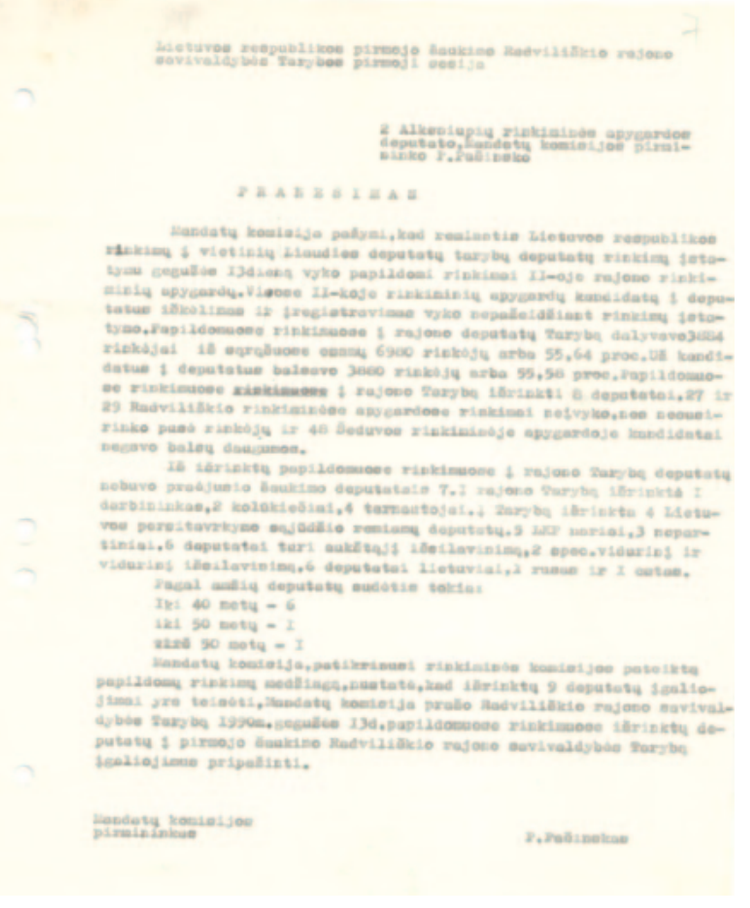

Lietuvos respublikos pirmojo šaukimo Radviliškio rajono
savivaldybės Tarybos pirmoji sesija

Į Alksniupių rinkiminės apygardos
deputato,Mandatų komisijos pirmi-
ninko P.Paš:nsko

P R A N E Š I M A S

Mandatų komisija pažymi,kad remiantis Lietuvos respublikos
rinkimų į vietinių Lioudies deputatų tarybų deputatų rinkimų įsta-
tymu gegužės 13dieną vyko papildomi rinkimai 11-oje rajono rinki-
minių apygardų.Visose 11-kojo rinkiminių apygardų kandidatų į depu-
tatus iškėlimas ir įregistravimas vyko nepaisydamas rinkimų įsta-
tymo.Papildomuose rinkimuose į rajono deputatų Tarybą dalyvavo3654
rinkėjai iš sąrašuose esamų 6900 rinkėjų arba 55,64 proc.Už kandi-
datus į deputatus balsavo 3000 rinkėjų arba 55,50 proc.Papildomuo-
se rinkimuose ~~rinkimuose~~ į rajono Tarybą išrinkti 8 deputatai.27 ir
29 Radviliškio rinkiminėse apygardose rinkimai nelyvko,nes nesusi-
rinko pusė rinkėjų ir 40 Šeduvos rinkiminėje apygardoje kandidatai
negavo balsų daugumos.

Iš išrinktų papildomuose rinkimuose į rajono Tarybą deputatų
nebuvo praėjusio šaukimo deputatais 7.Į rajono Tarybą išrinktą 1
darbininkas,2 kolūkiečiai,4 tarnautojai.Į Tarybą išrinkta 4 Lietu-
vos persitvarkymo sąjūdžio remiamų deputatų.3 LKP nariai,3 nepar-
tiniai.6 deputatai turi aukštąjį išsilavinimą,2 spec.vidurinį ir
vidurinį išsilavinimą.6 deputatai lietuviai,1 rusas ir 1 ukrai.

Pagal amžių deputatų sudėtis tokia:
Iki 40 metų - 6
iki 50 metų - 1
virš 50 metų - 1

Mandatų komisija,patikrinusi rinkiminės komisijos pateiktą
papildomų rinkimų medžiagą,nustatė,kad išrinktų 9 deputatų įgalio-
jimai yra teisėti.Mandatų komisija prašo Radviliškio rajono savival-
dybės Tarybą 1990m.gegužės 13d.papildomuose rinkimuose išrinktų de-
putatų į pirmojo šaukimo Radviliškio rajono savivaldybės Tarybą
įgaliojimus pripažinti.

Mandatų komisijos
pirmininkas P.Paš:nskas

Mandatų komisijos pranešimas po 1990 m. gegužės 13 d. rinkimų

Lapkričio 24 d. rajone vyko pakartotiniai rinkimai trijose rinkiminėse apygardose bei Radviliškio rajono rinkiminėje apygardoje Nr. 23, vietoj deputato V. Simelio (dirbo rajono valdytojo pavaduotoju). Rinkimų metu išrinktas 1 deputatas.

Rinkiminė apygarda	Pavardė, vardas	už	prieš
Radviliškio r. a. Nr. 23	Gedvilas Rimantas	243	75
	Spūdys Kęstutis	48	270
Radviliškio r. a. Nr. 27	Mikelis Antanas	110	64
	Palionis Virginijus	45	129
Radviliškio r. a. Nr. 29	Bartkus Vladas	48	18
Šeduvos r. a. Nr. 48	Gudžiūnas Juozapas	105	240
	Žičkis Juozas Algis	198	147

VYTAUTAS SIMELIS, Radviliškio rajono savivaldybės tarybos narys, Kultūros, švietimo ir sporto komiteto pirmininkas;

titulinėje – Vytautas Simelis, 2025 m.

Straipsnio autoriaus ir Sigito Mikučio nuotraukos

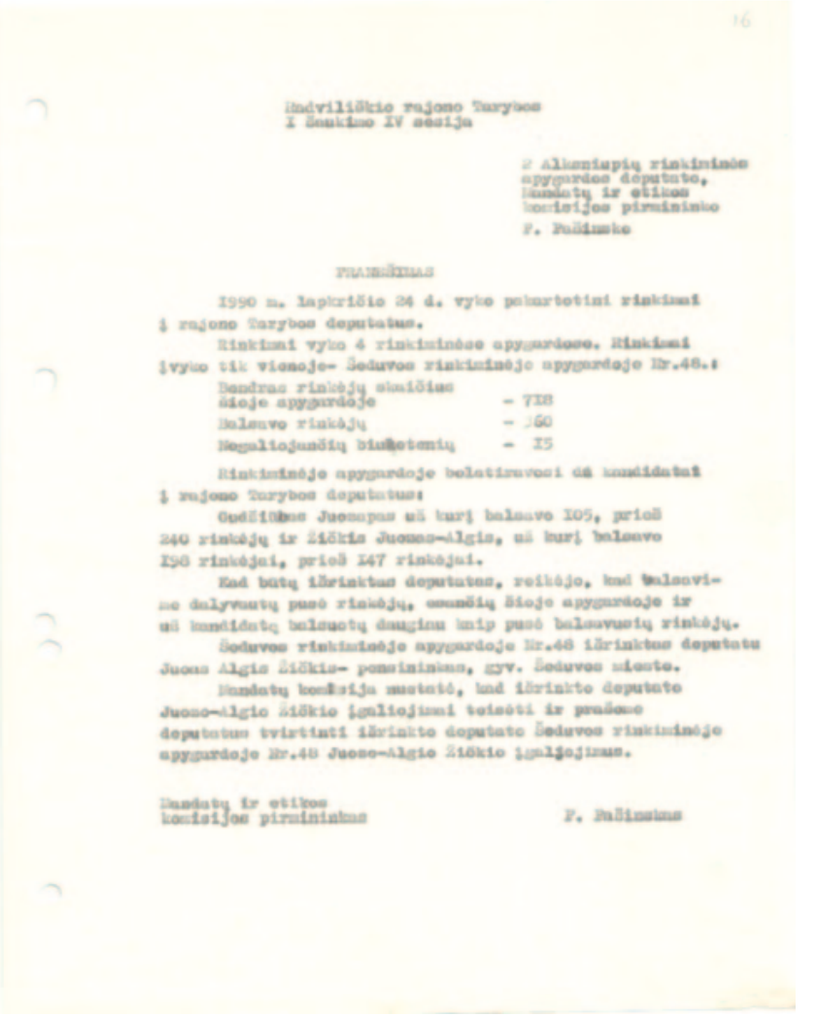

Radviliškio rajono Tarybos
I šaukimo IV sesija

P Aikščiapių rinkiminės
apygardos deputato,
Mandatų ir etikos
komisijos pirmininko
P. Paliulio

PRANEŠIMAS

1990 m. lapkričio 24 d. vyko pakartotini rinkimai
į rajono Tarybos deputatus.
Rinkimai vyko 4 rinkiminėse apygardose. Rinkimai
įvyko tik vienoje- Šeduvos rinkiminėje apygardoje Nr.48.:
Bendras rinkėjų skaičius
šioje apygardoje - 7XX
Balsavo rinkėjų - 3X0
Negaliojančių biuletenių - X5
Rinkiminėje apygardoje balotiravosi dvi kandidatai
į rajono Tarybos deputatus:
Gudžiūnas Juozapas už kurį balsavo 105, prieš
240 rinkėjų ir Žičkis Juozas-Algis, už kurį balsavo
X98 rinkėjai, prieš 147 rinkėjai.
Kad būtų išrinktas deputatas, reikėjo, kad balsavi-
me dalyvautų pusė rinkėjų, esančių šioje apygardoje ir
už kandidatą balsuotų daugiau kaip pusė balsavusių rinkėjų.
Šeduvos rinkiminėje apygardoje Nr.48 išrinktas deputatu
Juozas Algis Žičkis- pensininkas, gyv. Šeduvos mieste.
Mandatų komisija mananti, kad išrinkto deputato
Juozo-Algio Žičkio įgaliojimai teisėti ir prašome
deputatus tvirtinti išrinkto deputato Šeduvos rinkiminėje
apygardoje Nr.48 Juozo-Algio Žičkio įgaliojimus.

Mandatų ir etikos
komisijos pirmininkas P. Paliulis

Mandatų komisijos pranešimas po 1990 m. lapkričio 24 d. rinkimų

1990 metais į Liaudies deputatų tarybą išrinkti 59 nariai.
Pirmoje eilėje: R. Sikorskis, R. Chlevickienė, V. Januševičius, A. Česienė, P. Kaščionis, J. Chlevickas, V. Paliūnis, J. Eismontas, A. Vaičiūnas, A. J. Žičkus
Antroje eilėje: P. Pašinskas, J. Burnys, A. Pauliukas, S. Bryžachinas, K. Augulis, J. Mikutis, A. Šniauka, V. Mikalauskis, P. Babraušas
Trečioje eilėje: P. Stonys, V. Chlebauskas, A. Augustinavičius, R. Kalvaitis,J. Grybauskas, V. Bagdonas, B. Notkus, Z. Ančerevičius
Ketvirtoje eilėje: A. Stančikas, V. P. Kvedaras-Fedaravičius, R. Čegys, K. Pakštas, A. Valys, A. Vaiksalu, V. Simelis, V. Juozapavičius, J. Žiaunys
Penktoje eilėje: J. Gaižauskas, R. Bičkus, J. Blažys, E. Bieliūnas, K. Lanauskas, E. Adomavičius, K. Andrijauskas

1990-05-04 vykusiame I šaukimo I sesijos III posėdyje, dalyvaujant 44 deputatams, balsų dauguma Tarybos pirmininku buvo išrinktas Vitolis Januševičius.

Tarybos pirmininko pavaduotoju, antrą kartą balsavus, buvo išrinktas Vytautas Simelis.

Rajono valdytoju po antrojo turo balsavimo buvo išrinktas Vytautas Tomkevičius.

Pirmosios rajono Tarybos posėdžio-šventės dalyviai – 1990–1995 m. kadencijos deputatai, 2025 m.

Radviliškio rajono savivaldybės taryba (2023–2027 m. kadencija), 2023 m.
Pirma eilė (iš kairės): Jonas Pravilonis, Jurgita Sidarienė (vicemerė), Kazimieras Račkauskis (meras), Vilmutė Sprudzanienė, Laima Škėmienė, Skaidra Dišlė, Darius Jurėnas, Eglė Ivanauskytė (administracijos direktorė).
Antra eilė (iš kairės): Vilmantas Petuška, Aurimas Gaidžiūnas, Zita Žvikienė, Justas Malinauskas, Irena Palionienė, Jolanta Margaitienė, Paulius Kablys, Gediminas Lipnevičius, Romas Kalvaitis.
Trečia eilė (iš kairės): Saulius Luščikas, Rimantas Vaičiurgis, Algimantas Ruseckas, Eduardas Martynkinas, Jonas Povilaitis, Jurgis Baublys, Vytautas Simelis, Vidmantas Bernotas, Laimutis Brunius, Laurynas Krikščiūnas.
Nuotraukoje nėra Tarybos narės Vilmos Aleknienės, vicemero Vytauto Krikščiūno.

EUROPĄ RIEDLENTE APKELIAVĘS ŠEDUVIŠKIS

ADAS JUŠKA,
menininkas, muralistas, animacinių filmų kūrėjas

ADAS JUŠKA – iš Šeduvos kilęs menininkas, kurio kūrybinis pasaulis driekiasi nuo pieštuko linijų iki įspūdingų sieninių tapybų. Jis žinomas dėl savo spalvingų sienų piešinių (muralų) ir aistros riedlentei. Baigęs animacijos studijas Londone, Adas toliau savo gyvenimą sieja su menu. Įkvėpimo kūrybai semiasi iš nuolatinių kelionių, judesio ir nuotykių, kurie atsispindi jo darbuose. Šiemet Adas visus nustebino riedlente apkeliavęs Europą.

Esu menininkas, muralistas, animacinių filmų kūrėjas. Gimiau 1999 m. birželio 6 d. Šeduvoje. Mokiausi Šeduvos gimnazijoje, po to Londone baigiau Middlesex universitetą. Mano meninės veiklos įvairios – nuo pieštukais pieštų portretų popieriaus lapuose iki purškiamais dažais išmargintų didelių sienų, naudojant šiuolaikines technologijas, kuriant kompiuterinės grafikos darbus, skaitmenines iliustracijas, animacinius trumpametražius filmus. 2024 ir 2025 metais radviliškiečiai ir miesto svečiai turėjo galimybę viešosiose erdvėse bei kai kurių pastatų viduje pamatyti mano dekoruotas sienas.

Noriu visiems priminti, kad aš kuriu legalias

A. Juškos darbai ant Radviliškio lopšelio-darželio „Žvaigždutė“ pastato sienų, 2025 m.

sienų freskas – muralus, kurie skiriasi nuo grafičių tuo, kad yra kuriami su leidimais ir dažnai „neša“ socialinę ar kultūrinę žinutę. Mano darbai matomi Radviliškyje ir ne tik – kūriau įvairiose viešosiose erdvėse, įskaitant vaikų darželius ir kitus svarbius miesto bei rajono pastatus. Vienas iš didesnių darbų – piešinys ant Radviliškio lopšelio-darželio „Žvaigždutė“ sienos, kuriame vaizduojami pasakiški motyvai ir darželio grupių simboliai. Nors daug keliauju, nepamirštu ir savo gimtojo miesto Šeduvos. Teko piešti ant Šeduvos mokyklos garažo ir parko scenos.

Labiausiai pavykęs ir man patinkantis darbas – sienos piešinys „Jaunimo Odisėja“, piештas 2024 metais ant Radviliškio transformatorinės miesto centre. Šis piešinys simbolizuoja jauno žmogaus smalsumą ir troškimą atrasti naujus dalykus.

Mano pomėgis piešti buvo pastebėtas paauglystėje. Būdamas 15 metų, buvau išrinktas vaikų ir jaunimo talentų konkurse „Radviliškio perlas – 2015“. Tąkart laimėjau pagrindinį prizą – kelialapį į talentų stovyklą „TV ir scena – mano gyvenimas“, kurioje

A. Juškos darbas ant Šeduvos gimnazijos garažo sienos

A. Juškos sienos piešinys „Laikas“, Baisogalos mokykla, 2021 m.

A. Juškos sienos piešinys „Jaunimo Odisėja“, Radviliškio transformatorinė, 2024 m.

A. Juškos sienos piešinys „Piligrimas“, Pakruojo rajonas, 2021 m.

Prancūzija, Saint-Laurent Rochefort

Šveicarija

Ispanija, Nerja

dirba Lietuvos pramogų pasaulio profesionalai. Komisija atkreipė dėmesį į mano kuriamus animacinius filmukus. Taip pat tada grojau būgnais ir šokau gatvės stiliaus šokius, važinėjau riedlente. Gal todėl iki šiol mano darbuose dominuoja ir animacinių herojų stilistika, ir hiphopo kultūros akcentai.

Šią vasarą pasiekiau savo asmeninį rekordą – riedlente per 306 dienas apkeliavau 30 Europos šalių ir įveikiau 14 049 km. Į šią kelionę išsiruošiau 2024 m. liepos 31 d. Net 11 mėnesių keliavau po Europą. Per tą laiką sudėvėjau 10 porų batų. Labai maloniai mane pasitiko Šeduvoje, dėl to labai džiaugiuosi, smagu buvo sugrįžti į gimtinę. Po šios kelionės, įveiktos riedlente, nesijaučiau čempionu, tiesiog esu vaikinas, kuris siekia savo svajonių iki galo.

Į dieną stengdavausi nuvažiuoti nuo 50 iki 100 kilometrų. Iš viso kelionė truko 306 dienas, bet važiavimo dienų užfiksuota tik 217 dienų. Kitos dienos buvo tos, kurias turėjau praleisti ilsėdamasis, tvarkydamas riedlentę arba laukdamas, kol praeis audra.

Portugalijos keliai buvo labai sunkūs, nes jie seni ir daug kur grįsti akmenimis. Tai buvo daugiau ėjimo nei važiavimo. Šalyse, kur mažiau dviračių takų, buvo keblesnė situacija, nes visada privalėjau stebėti aplinką. Man net pradėjo kaklą *pjauti* nuo sukinėjimosi atgal. Vis tiek turėjau būti

Portugalija, Sagreso kyšulys

atidus – jeigu užsižiopsodavau, tai primindavo koks įvykis. Riedlente važiuojant visada būtina išlaikyti pusiausvyrą. Labiausiai sužavėjo Norvegijos ar Ispanijos kalnai, Portugalijos pakrantės. Man labai patiko tas uolėtas kelias. Keliaujant riedlente, kitaip nei automobiliu, turėjau daug daugiau laiko patyrinėti ir pasigrožėti naujomis vietomis, ypač gamta.

Riedlente daug važinėjau, kai studijavau Anglijoje – vykdavau iš vietos, kur gyvenau, į universitetą. Todėl tokia kelionė negąsdino. Šiai kelionei ruošiausi. Keliavau už savo uždirbtus pinigus iš piešinių. Kai supratau, kad pakankamai daug sukaupiau, tada ir galėjau sau leisti tokią kelionę, nes buvau nuo nieko nepriklausomas.

Šią kelionę planavau beveik metus, todėl buvo svarbus ir fizinis pasiruošimas. Lankiausi sporto salėje, lavinau ištvermę važinėjant dviračiu, bėgiojant. Viskam ruošiausi pats vienas. Likus dviem mėnesiams iki kelionės, pradėjau važinėti ilgesnius atstumus riedlente.

Nuvykęs pusę kelio (7500 km), Portugalijoje pasiekiau tolimiausią pietvakarių tašką Europoje – Sagres miestą ir jame esantį kyšulį, kuris dar yra vadinamas *pasaulio kraštu*. Manau, kad galiu sakyti, jog nuvykau iki pat pasaulio krašto ir nuo ten riedėjau link namų.

Kadangi mėgstu piešti, tai keliaudamas pro visas Europos šalis ir įvairias gražias vietas kartais sustodavau užfiksuoti vaizdus ne tik kamera, bet ir pieštuku savo piešimo sąsiuvinyje. Iš kelionių parsivežiau daug piešinių.

Autoriaus asmeninio archyvo, Radviliškio lopšelio-darželio „Žvaigždutė“, Radviliškio turizmo informacijos centro nuotraukos;

titulinėje – Adas Juška keliauja riedlente Florencijoje (Italija)

APIE NYKSTANČIUS IR IŠNYKUSIUS KAIMUS PAŠUŠVIO APYLINKĖSE

IRENA ŠIRVINSKINĖ,
Pašušvio miestelio gyventoja,
buvusi kraštotyros būrelio vadovė

Straipsnyje skaitykite apie nykstančius ir išnykusius kaimus, esančius Pašušvio apylinkėse. Rašinį apie šį kraštą parengė IRENA ŠIRVINSKIENĖ, kuri Pašušvio miestelyje gyvena nuo 1979 metų. Tekste Jūs rasite straipsnio autorės pateikiamą duomenų apie ženkliai sumažėjusius ir išnykusius kaimus bei vienkiemius suvestinę ir rezultatų analizę apie Pašušvį ir jo apylinkių kaimus. Dėmesys skiriamas ir buvusiai Bargailių dvaro sodybai.

Temos pavadinimas nukelia į jau gerokai nutolusius laikus – paskutinį XX amžiaus dešimtmetį, 1996–1997 metus. Tuomet dirbau Pašušvio pagrindinėje mokykloje direktorės pavaduotoja ugdymui ir fizikos mokytoja, keletą metų vadovavau kraštotyros būreliui. Su

kraštotyros būrelio nariais 1997 m. Pašušvio mokykloje surengėme popietę, pavadintą „Nupūskime dulkes nuo nykstančių ir išnykusių kaimų istorijos“. Tai buvo 1997 metais užbaigto kraštotyros darbo „Apie Pašušvio apylinkėse buvusius ir išnykusius arba žymiai sumažėjusius kaimus bei jų gyventojus“ pristatymo mokyklos bendruomenei renginys.

Duomenų apie nykstančius ar jau išnykusius kaimus rinkimas 1996 metais atrodė svarbus ir reikalingas darbas, nes neužrašytos istorijos nugrimzta į užmarštį, kai nebėra liudininkų ar su tema susijusių dokumentų. Mums, mokiniams, pasisekė, nes turėjome informacijos šaltinį ir žmones, kurie norėjo padėti ir padėjo surinkti duomenis.

Šis rašinys yra pasakojimas apie paminėtą ir atnaujintą 1996–1997 metų kraštotyros darbą. Medžiaga papildyta 2024 metų statistiniais duomenimis apie Pašušvio apylinkėse nykstančius ir išnykusius kaimus: kiemų ir gyventojų skaičių juose.

Duomenys papildyti autorės įžvalgomis, komentarais ir nuotraukomis.

Kraštotyros darbo „Apie Pašušvio apylinkėse buvusius ir išnykusius arba žymiai sumažėjusius kaimus bei jų gyventojus“ (1996–1997) atnaujinimo istorija, 2024 m.

Kad toks darbas buvo atliktas, liudija kraštotyrinės konferencijos Šiauliuose organizatorių išduotas ir iki šiol išsaugotas pažymėjimas, kuriame rašoma: „Pažymime, kad Irena Širvinskienė 1997 m. balandžio 29–30 d. dalyvavo zonos bendrojo lavinimo įstaigų kraštotyros darbų parodoje-konferencijoje „Lietuvos mokyklai – 600“ ir pristatė darbą tema „Apie Pašušvio apylinkėse buvusius ir išnykusius arba žymiai sumažėjusius kaimus bei jų gyventojus.“ Pažymėjime pasirašė dvi nusipelniusios kraštotyrininkės: Jaunųjų turistų centro darbuotoja metodininkė Jadvyga Urbonienė ir Elena Adomavičienė, darbų vertinimo komisijos pirmininkė. Jos abi 1995 metais gavo garbės kraštotyrininko vardą ir būdavo kviečiamos recenzuoti mokinių darbus.

Mintis rinkti duomenis apie Pašušvio apylinkėse nykstančius arba jau išnykusius kaimus ir vienkiemius bei jų gyventojus kilo po to,

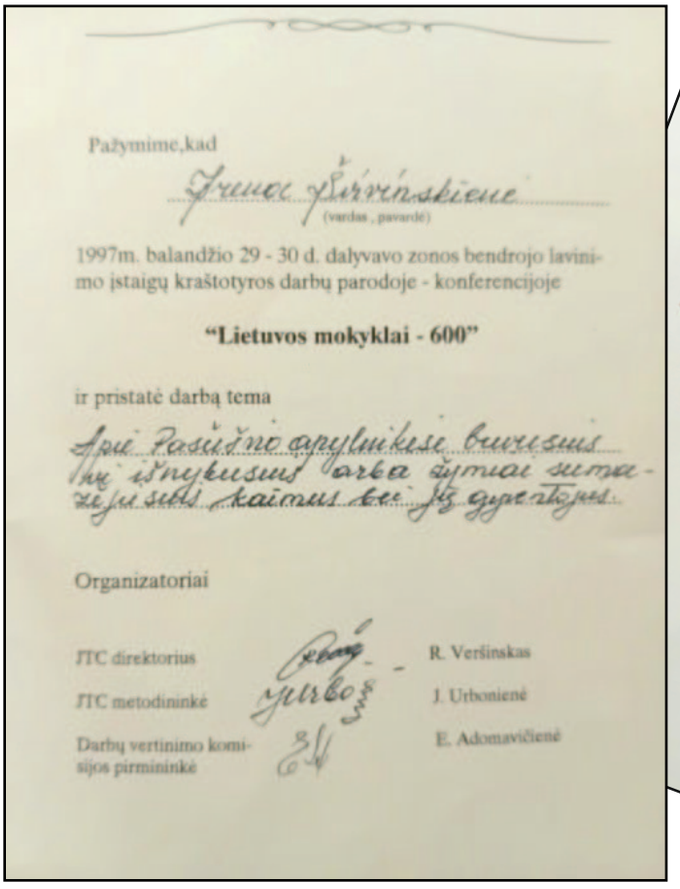
Pažymime, kad

Irena Širvinskienė

(vardas, pavardė)

1997m. balandžio 29 - 30 d. dalyvavo zonos bendrojo lavinimo įstaigų kraštotyros darbų parodoje - konferencijoje

"Lietuvos mokyklai - 600"

ir pristatė darbą tema

Apie Pašušnio apylinkėse buvusius ir išnykusius arba žymiai sumažėjusius kaimus bei jų gyventojus

Organizatoriai

JTC direktorius — R. Veršinskas

JTC metodininkė — J. Urbonienė

Darbų vertinimo komisijos pirmininkė — E. Adomavičienė

Pažymėjimas, įrodantis Irenos Širvinskienės dalyvavimą kraštotyros darbų parodoje-konferencijoje, 1997 m.

kai mano vyras, Edmundas Širvinskas, tuo metu ėjęs Grinkiškio agrarinės reformos tarnybos viršininko pareigas, papasakojo, kad tarnyboje yra senovinis dokumentas-kanceliarinė knyga su duomenimis apie Pašušvio apylinkėse esančius kaimus. Dokumento pavadinimas – „Kėdainių apskrities Pašušvio valsčiaus Pašušvio seniūnijos mokesniais apdėjimo reikalų rūšimis paskirstytų žemių sąrašai“. Pavarčius minėtą knygą, abejonių nebeliko: reikia imtis darbo ir rinkti duomenis apie Pašušvio apylinkėse esančius kaimus ir vienkiemius.

Įrašai joje buvo rašyti ranka, Smetonos laikų mokyklas baigusių žmonėms būdinga rašysena. Grinkiškio agrarinės reformos tarnyba paskolino beveik 70 metų senumo dokumentą. Duomenis rinkti ir apibendrinti padėjo kraštotyros būrelio nariai: 10 klasės mokinės Žydra Preimontaitė, Nomeda Kilbauskaitė ir Ilona Stanislauskaitė. Gana greitai, per vienerius mokslo metus, mūsų surinkta medžiaga tapo dėmesio vertu kraštotyriniu darbu.

Kraštotyros darbas buvo konkretus: surašytos kiekviename kaime gyvenusių ūkininkų pavardės, kiek turėjo žemės už kurią mokėjo mokesčius, kiek kiekviename kaime buvo gyventojų kiemų. Prie kraštotyrinio darbo buvo pridėta dokumentinė medžiaga: Respublikinio Žemėtvarkos projektavimo instituto parengtas Pašušvio apylinkių planas, jame sužymėti Pašušvio apylinkių kaimai ir vienkiemiai, vietovių ir dokumentinių šaltinių nuotraukos.

Kraštotyros darbą atlikti padėjo Grinkiškio seniūnijos darbuotojai. Grinkiškio agrarinės reformos tarnybos viršininkas Edmundas Širvinskas nurodė išnykusių ir plane nebepažymėtų kaimų ir vienkiemių vietą. Grinkiškio seniūnijos seniūno pavaduotoja Dalia Kšanienė pateikė duomenis apie Pašušvio apylinkių kaimus ir gyventojų skaičių 1996 metų sausio 1 d. 2024 metais, nuo 1996 metų prabėgus net 28 metams, Dalia Kšanienė, tebedirbanti Grinkiškio seniūnijos seniūno pavaduotoja, maloniai sutiko padėti atnaujinti duomenis. Ši aplinkybė leido naujai pažvelgti į 1996–1967 metais surinktą medžiagą, ją papildyti ir atnaujinti.

Kodėl vis tenka vartoti žodelį „buvo“? Todėl, kad tema apie nykstančius ir išnykusius kaimus buvo gvildenta prieš daug metų. Ir kita priežastis: šio kraštotyrinio darbo originalas neišliko iki šių dienų. Jis pasimetė tarp daugybės kitų dokumentų, kai 2017 metais Pašušvio pagrindinė mokykla buvo prijungta prie Grinkiškio J. Poderio gimnazijos.

Iš naujo imtis to paties darbo beveik neįmanoma, nes nebėra Grinkiškio seniūnijos agrarinės tarnybos ir, svarbiausia, nėra tų dokumentų, iš kurių buvo surinkta faktinė medžiaga. Atsitiktinai tarp asmeninių mano, Irenos Širvinskienės, įvairių darbų liko rašomąja mašinėle atspausdinta minėto kraštotyros darbo įžanga (apie Pašušvį ir Pašušvio valsčių), duomenys apie kaimus ir jų gyventojus, gyventojų turėtus žemės sklypus. Bet nebeliko nė vieno dokumento, patvirtinančio duomenų šaltinius, žemėlapio, nuotraukų. Kartu su kraštotyriniu darbu į Pašušvio mokyklą buvo grąžinta minėtų žymių kraštotyrininkių parašyta jo recenzija su labai palankiu įvertinimu. Recenzija buvo įdėta į kraštotyrinio darbo aplanką, ir dingo kartu su juo. Liko tik aukščiau paminėtas pažymėjimas apie darbo pristatymą į kraštotyros darbų parodą-konferenciją.

Kilo klausimas: ką daryti? Visiems laikams užmiršti šią temą? Na, jau ne! Beliko vienas pasirinkimas – kompiuteriu perspausdinti išlikusius, bet gerokai pablukusius mašinraščio puslapius, papildyti turėtus duomenis naujais faktais, ir taip, seniai padarytam darbui, suteikti galimybę būti naudingam. Pavyzdžiui, per renginį kraštotyros tema pateikti atnaujintą medžiagą Pašušvio bibliotekos skaitytojams. Tikriausiai tarp vyresnio amžiaus skaitytojų bus tokių, kurių giminės šiame krašte gimė ir augo, jiems bus įdomu sužinoti, kokie kaimai ir vienkiemiai supo Pašušvį prieš beveik šimtą metų, kas buvo jų savininkai.

Tada, kai buvo renkami duomenys minėtam kraštotyros darbui, dar nebuvo išleista nuostabi knyga „Prie Šušvės ir Žadikės“. Knygą 2018 metais sudarė Pašušvyje gimusi Vida Povilaitytė-Kazlauskienė. Leidinyje daugelis autorių plačiai ir detaliai pasakoja apie Radviliškio rajono Pašušvio parapiją, jos praeitį, istorinius įvykius, kaimus ir žmones. Šią knygą galima rasti ne vienuose pašušviečių ir aplinkinių kaimų gyventojų namuose.

Knygoje minimi visi kaimai ir vienkiemiai, kur kuri sodyba buvo, kas jose gyveno. Kiek bebūtų kraštotyros darbų apie tas pačias vietoves – jie visi bus skirtingi. Ir kiekviename darbe bus kažko naujo, netikėto. Priėjus prie tokios išvados, seniai

rašyto kraštotyros darbo apie nykstančius ar jau išnykusius kaimus Pašušvio apylinkėse atkūrimas įgauna prasmę.

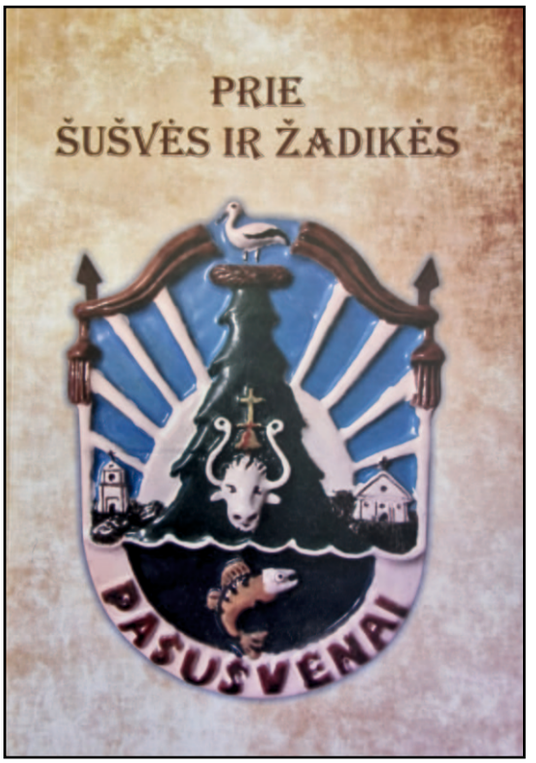

Knygos „Prie Šušvės ir Žadikės“ viršelis

Daug žmonių dalinosi knyga „Prie Šušvės ir Žadikės“ su kaimynais ir dar kartą ją būtinai pavartys, kai sužinos, kad kažkas vis nupučia dulkes nuo nykstančių ir jau išnykusių kaimų istorijos.

Ir dar viena priežastis, paskatinusi sugrįžti prie prieš 27 metus gvildentos temos: tai šalia Bargailių buvusios dvaro sodybos išlikęs stulpas-kryžius. Jį pamačiau dabar, 2024 metų kovą. Pamačiau, nustebau ir apsidžiaugiau. Šiame rašinyje prie minėto statinio dar sugrįšiu. Jis to vertas.

Trumpai apie Pašušvį ir Pašušvio apylinkių kaimus

Pašušvio miestelis yra prie Šušvės upės, kur į ją įteka Žadikė, 4 km į šiaurės vakarus nuo Grinkiškio, 10 km į pietvakarius nuo Baisogalos. Vietovės vardas kilęs nuo upės Šušvė.

Pašušvys ir jo apylinkėse esantys kaimai ne kartą priklausė vis kitam valsčiui ir net apskričiai. XIX a. antroje pusėje priklausė Legečių valsčiui (Šiaulių apskritis), 1869 m. valsčiaus centras iš Legečių perkeltas į Pašušvį. Tačiau Pašušvio gyvenvietė neišaugo: augimą stabdė tik už 4 km esantis Grinkiškis, vadintas turgaus miestu. 1900 m. Pašušvio valsčius likviduotas ir išskirstytas Šiaulėnų ir Baisogalos valsčiams. Ir čia dar ne pabaiga: nuo 1919 m. Pašušvys tapo valsčiaus centru, nuo 1943 m. priklausė Grinkiškio valsčiui, 1950–1988 m. Pašušvys buvo Pašušvio apylinkės centras, nuo 1988 m. priskirtas Grinkiškio apylinkei, o nuo 1995 m. - Grinkiškio seniūnijai. O ir apskritys keitėsi: 1919–1947 m. mūsų Pašušvys priklausė Kėdainių apskričiai, vėliau, nuo 1947 m., – Radviliškio apskričiai ir rajonui.

Žinant šią Pašušvio gyvenvietės priklausomumo vis skirtingoms apskritims istoriją, paaiškėja, kodėl šiame kraštotyros darbe duomenys apie Pašušvio miestelio ir aplinkinių kaimų gyventojų ūkius ir ūkelius atsirado finansinės apskaitos knygoje, pavadintoje „Kėdainių apskrities Pašušvio valsčiaus Pašušvio seniūnijos mokesniais apdėjimo reikalu rūšimis paskirstytų žemių sąrašai“.

Koks buvo Pašušvys Nepriklausomybės metais? 1914 m. miestelyje buvo viena gatvė, mokykla, pašto agentūra, pora krautuvių, kooperatyvas. 1923 m. Pašušvyje buvo 25 sodybos ir 133 gyventojai. Pašušvio dvare buvo 25 sodybos ir 126 gyventojai.

Kai susikūrė kolūkiai, Pašušvys tapo apylinkės centru. Aplinkiniuose kaimuose aktyviai vykdant dirbamos žemės melioravimo darbus, ūkininkai buvo priversti keltis į Pašušvį ir didesnius kaimus. 1996 m. Pašušvyje buvo 156 sodybiniai kiemai su 430 gyventojų.

Dabar, 2024 m. pradžioje, Pašušvio miestelyje yra 111 kiemų, juose gyvena 262 gyventojai. Lyginant su 1996 metais, per 28 metus Pašušvio miestelyje liko 29 proc. mažiau sodybų, kuriose gyvena žmonės. Pašušvys yra žalias, gražiai tvarkomas miestelis Grinkiškio seniūnijoje. Yra Bažnyčia, vaikų darželis, dauguma sodybų apsodintos dekoratyviniais augalais, žydinčiais darželiais, prižiūrimos kapinės, gyventojų patogumui dirba dvi parduotuvės, vis atvyksta įvairių mobilių turgelių savininkai su įvairiomis prekėmis. Tačiau, ketinantiems apsigyventi Pašušvyje, yra ir miestelio įvaizdį menkinančių poslinkių. Seniai nebėra pašto, nuo 2017 m. nebėra ir Pašušvio pagrindinės mokyklos: ji prijungta prie Grinkiškio Jono Poderio gimnazijos, Pašušvio vaikų darželis yra Grinkiškio gimnazijos įstaiga.

Pašušvio biblioteka tapo Radviliškio rajono viešosios bibliotekos filialu. Nuo 2024 metų Pašušvio kultūros namai pervadinti į Baisogalos kultūros centro Pašušvio kultūros namus. Tik dvi dienas per savaitę – ketvirtadienį ir šeštadienį (turgaus dienos) – gyventojai gali maršrutiniu autobusu nuvažiuoti į Radviliškį. Pašušvio senbuviai prie pokyčių prisitaikė, tačiau nauji gyventojai atsikelia labai retai.

Visais laikais iš visų pusių Pašušvį supo didesni ir mažesni kaimai: 1929 m. duomenimis, Mikailiškių kaime buvo 42, Ginčų kaime – 22, Bargailių kaime – 39 kiemai. Dideli kaimai buvo Giedraičiai, Gulbinai. Pastarieji gyvavo ir 1996 metais: Gulbinuose buvo 38 kiemai (iš 1929 m. buvusių 53) ir 78 gyventojai, Giedraičių kaime – 69 kiemai ir 178 gyventojai.

Kiti kaimai, deja, pastebimai sumažėjo, o dalis, tarp jų ir visi vienkiemiai (išskyrus Uodynės), visai išnyko. Buvusių sodybų vietas vienur kitur dar primena likę medžiai, o kai kur ir jų nebeliko: viską su žeme sulygino masinė melioracija. Tik labiausiai prisirišę prie tėvų ir protėvių žemės Pašušvio apylinkių žmonės buvo atkaklūs ir išsaugojo savo gimtines, kur buvo jų giminės šaknys. Savo namus palikę vyresnio amžiaus žmonės susigrūdo Pašušvio, Giedraičių, Gulbinų atnaujintose gyvenvietėse, o jaunesni išsikėlė gyventi į miestus ir miestelius.

Kaimo/ vienkiemio pavadinimas	Metai	Kiemų skaičius	1996 metai		2024 metai		Pastabos: nykstantis / išnykęs
			Kiemų sk.	Gyventojų sk.	Kiemų sk.	Gyventojų sk.	
Nykstantys kaimai (pagal 1996 m. duomenis)							
1. Dvarelių kaimas	1929	4	1	2	-	-	Išnykęs
2. Godų kaimas	1926	15	11	22	5	10	-
3. Mikailiškių kaimas	1929	42	14	27	4	10	-
4. Kačiuškių kaimas	1929	6	2	7	-	-	Išnykęs
5. Pagojo kaimas	1929	7	4	7	-	-	Išnykęs
6. Ginčų kaimas	1935	22	2	3	-	-	Išnykęs
7. Skiečių kaimas	1937	5	1	7	1	7	Nykstantis
8. Bargailių kaimas	1929	39	10	20	2	3	Nykstantis
9. Gegužinės palivarkas	1935	4	3	5	-	-	Išnykęs
Išnykę kaimai ir vienkiemiai (pagal 1996 m. ir 2024 m. duomenis)							
1. Lenkaičių kaimas	1937	7	-	-	-	-	Išnykęs
2.Taučiūnų kaimas	1929	4	-	-	-	-	Išnykęs
3. Gužupio kaimas	1929	16	-	-	-	-	Išnykęs
4. Kelmynų kaimas	1929	4	-	-	-	-	Išnykęs
5. Užpelkių kaimas	1929	4	-	-	-	-	Išnykęs
6. Baltūriškių vienk.	1929	2	-	-	-	-	Išnykęs
7. Uodynės vienkiem.	1929	1	1	1	1	1	Nykstantis
8. Mekiškio vienkiemis	1929	1	-	-	-	-	Išnykęs
9. Galinuvkos vienk.	1929	1	-	-	-	-	Išnykęs
10.Tetervynės vienk.	1929	1	-	-	-	-	Išnykęs
IŠ VISO:	1929- 1937 m.		1996 m.		2024 m.		
		185 kiemai	49 kiemai	94 gyventojai	13 kiemų	31 gyventojas	

Nykstančių ir išnykusių kaimų suvestinė

Duomenų apie ženkliai sumažėjusius ir išnykusius kaimus bei vienkiemius suvestinė ir rezultatų analizė

Ar kaimas arba vienkiemis priskirtinas prie nykstančių ar išnykusių vertinta pagal statistinius duomenis apie kaime/vienkiemyje buvusį kiemų skaičių 1996 metų sausio 1 dieną (kiemų ir gyventojų skaičius). Lentelėje palyginimui pateikti šie duomenys: kiemų skaičius 1926–1937 metais; kiemų ir gyventojų skaičius 1996 metų ir 2024 metų pradžioje.

Lentelėje surašyti duomenys pagrindžia teiginį, kad Pašušvio apylinkių kaimai ir vienkiemiai nyksta: 1929–1937 metais buvo 185 kiemai, 1996 metais – tik 49 kiemai (išliko 26,5% kiemų), o 2024 metais yra dar mažiau – 13 kiemų (lyginant su 1929 m. liko 7% kiemų).

Ženkliai sumažėjo ir gyventojų skaičius: 1996 metais buvo 94 gyventojai, o 2024 metais beliko 31 gyventojas (33%).

Lentelėje į nykstančių kaimų sąrašą 1996 metais buvo įtraukti aštuoni kaimai: Mikailiškiai, Bargailiai, Godai, Pagojis, Ginčai, Skiečiai, Dvareliai, Kačiuškiai ir Gegužinės palivarkas. Šios gyvenvietės 1996 metais dar buvo gyvos, tik labai suvargusios. Jose gyveno daugiausia vyresni

žmonės. Tikėtasi, kad stambesni kiemai dar atsigaus, kad sodybos bus pilnos gyvybės, kad jose gyvens jauni žmonės, kuriantys geresnę savo ir Lietuvos kaimo ateitį, tačiau rezultatai nėra džiuginantys.

2024 metų pradžios duomenys rodo, kad labai sumažėjo kiemų ir gyventojų skaičius Godų, Mikailiškių, Skiečių ir Bargailių kaimuose, o Dvarelių, Kačiuškių, Ginčų kaimuose ir Gegužinės palivarke nebėra nė vieno kiemo ir gyventojų. Šie kaimai išnyko iš Lietuvos žemėlapio. Nedidelio Pagojo kaimo vietoje likusi tik viena iš naujesnių sodybų. Aplink – tik laukai ir tolumoje matyti beveik iškirstas miškas.

Lenkaičių, Taučiūnų, Gužupio, Kelmynų, Užpelkių kaimai, Baltūriškių, Mekiškio, Galinuvkos ir Tetervynės vienkiemiai jau 1996 metais buvo priskirti prie išnykusių. Per nuo to laiko praėjusius 28-erius metus niekas nepasikeitė: 1929–1937 metais buvusios žmonių gyvenamos vietos liko tuščios. Nebėra 1929 metais buvusio Gužupio kaimo su 16 kiemų, Lenkaičių kaimo su 7 kiemais. Išimtis – Uodynės vienkiemis iš išnykusių kaimų sąrašo. Jame, kaip ir 1996 metais, dar tebėra viena sodyba, kurioje gyvena vienas žmogus. Jis yra jaunas. Gal ir atgis Uodynės vienkiemis? Gal jame ne tik paukščiai čiulbės? O gal ir vaikai po kiemą bėgios, bitės medų neš? Duok, Dieve, kad taip būtų...

2024 metų kovo 16 dieną su vyru Edmundu Širvinsku apvažiavome vietas, kur buvo dideli Giedraičių, Bargailių, Mikailiškių ir nemaži Ginčų, Godų kaimai. Bargailių, Ginčų kaimuose buvo dvarai. Giedraičių, Bargailių, Mikailiškių kaimuose buvo pradinės mokyklos. Giedraičių kaimo pradinė mokykla veikė iki 1982 metų pavasario.

Ten, kur buvo Ginčų dvaras, neradome net pamatų. Ir nufotografuoti nebuvo ką: vien seni medžiai, kai kurie jau išvirtę.

Mikailiškių kaime 1929 metais buvo 42 kiemai, 1996 metais – 14 kiemų, dabar likę tik 4 kiemai ir gyvena 10 gyventojų. Šalia kaimo yra senos kapinaitės, šalia jų sudėti nuo dirbamų laukų surinkti akmenys sudaro lyg ir tvorą. Matyti, kad rudenį kapinaitėse išlikę kapai buvo sutvarkyti. Toje vietoje, kur buvo Mikailiškių mokyklos pastatas, stovi neaiškios paskirties neaukšto pastatėlio liekanos, viskas apaugę krūmais.

Pašušvio miestelį iš visų pusių supo kaimai ir

Mikailiškių kaimo mokyklos vieta. 2024 m.

Bargailių dvaras, 1992 m. ***Rimanto Petriko nuotrauka***

vienkiemiai. Važiuojant keliu pro Gulbinų kaimą link Šaukoto, prieš Giedraičių kaimą pastatytas kryžius. Prie kryžiaus į kairę pusę atsišakoja laukų keliukas, vedantis į Bargailių kaimą, kur iki antrojo pasaulinio karo buvo Bargailių dvaro sodyba. Pervažiavę per Giedraičius, rasime į dešinę sukantį kelią. Pravažiavę pro dešinėje kelio pusėje esantį Pagojo kaimą, kur dabar yra likusi tik viena sodyba, pasieksime Mikailiškių kaimą su keturiais kiemais ir tik dešimčia gyventojų. Netoli Mikailiškių buvo ir Taučiūnų kaimas, kur ir 1996 metais niekas nebegyveno.

Nuo Giedraičių važiuodami tiesiai link Šaukoto, privažiuotume vietą prie miško, kur dešinėje kelio pusėje buvo Gegužinės palivarkas. Pavažiavę dar toliau, likus vienam kilometrui iki Daužnagių, 1937 metais būtume radę dabar jau išnykusį Lenkaičių kaimą, tada priklausiusį Pašušvio valsčiui.

Grįžkime į Pašušvį. Jei važiuotume Dvaro gatve tiesiai nuo Pašušvio bažnyčios, ir nesuktume link Šaukoto, Pašušvio miesteliui baigiantis, dešinėje pamatytume Pašušvio buvusio dvaro sodybos dviejų aukštų namą raudonu stogu. Neprivažiavę dvaro, ir pasukę keliuku į dešinę, tiltu pervažiavę per upę Šušvę, lengvai rastume Godų kaimą, o iš ten privažiuotume vietovę, kur 1929 metais buvo dabar jau išnykę Užpelkių kaimas ir Baltūriškių vienkiemis. Netoliese yra ir Uodynės vienkiemis, kur nuo pat 1929 metų stovi tik viena sodyba, ir joje gyvena vienas žmogus.

Važiuodami keliu link Grinkiškio, kitoje kelio pusėje nei yra Viktorinės buvusi dvarvietė, rastume vietovę, kur buvo Tetervynės vienkiemis. Iš tikrųjų, jokių požymių, kad čia buvo vienkiemis, nerasime. Nuo kelio iki pat miško – tik lygus suartas laukas.

Deja, rašant apie nykstančius kaimus bei vienkiemius, dažniau tenka vartoti žodį „buvo“ nei „yra“. Aplink Pašušvio miestelį, Gulbinų, Giedraičių ir dar Godų kaimus žemė užstatyta sodybomis, o atokiau nuo jų plyti dirbami laukai ir miškai.

1997 metų kraštotyros darbe surinkti duomenys rodo, kad Pašušvio apylinkėse buvo nemažai ūkininkų, 1929–1937 metais turėjusių 20 ir daugiau hektarų žemės:

Mikailiškių kaime – 7 ūkininkai (28 ha; 26 ha;

Bargailių dvaro rūmų griuvėsiai, 2024 m.

20 ha; 35 ha; 29 ha; 22 ha; 21 ha);

Bargailių kaime – 4 ūkininkai (54 ha; 27 ha; 20 ha; 21 ha);

Godų kaime – 2 ūkininkai (20 ha; 20 ha);

Ginčų kaime – 1 ūkininkas (83 ha);

Dvarelių kaime – 1 ūkininkas (22 ha);

Kačiuškių kaime – 2 ūkininkai (22 ha; 24 ha);

Gegužinės palivarke – 2 broliai ūkininkai (1 kiemas - 81 ha);

Lenkaičių kaime – 1 ūkininkas (145 ha);

Taučiūnų kaimas – 2 ūkininkai (54 ha; 24 ha);

Kelmynų kaime – 1 ūkininkas (24 ha);

Užpelkių kaime – 1 ūkininkas (43 ha);

Baltūriškių vienkiemis – 2 ūkininkai (54 ha; 36 ha);

Uodynės vienkiemis – 1 ūkininkas (44 ha);

Mekiškio vienkiemis – 1 ūkininkas (50 ha);

Galinovkos vienkiemis – 1 ūkininkas (50 ha).

Nuo 1929 metų iki šių dienų praėjo 96 metai, o ir nuo 1937 metų jau 88 prabėgo. To laikmečio gyventojų turėtų hektarų skaičius lyg ir nebeturi konkrečios reikšmės, bet padeda suvokti, kaip gyveno mūsų seneliai ir proseneliai. Pabandykime įsivaizduoti, koks gyvenimas Lietuvos kaime būtų dabar, jei tai, ką žmonės susikūrė savo darbu ir protu, būtų išlikę iki šių laikų?

Deja, ir čia vaizduotės neužteks: be kriterijų su skaičiais neapsieisime. Pasirinkus kriterijų, kad gana gerai gyventi galėjo tas žemdirbys, kuris turėjo 20 hektarų žemės, nė vieno šį kriterijų atitinkančio ūkininko negalėjo būti Skiečių, Gužupio kaimuose bei Tetervynės vienkiemyje, nes visi žemės turėjo mažiau. Ūkininko turtingumo įvertinimas pagal žemės plotą neatspindi nei tikros ūkininko turto vertės, nei atskleidžia, kiek buvo gerai gyvenusių ūkininkų.

Sunkus buvo laikmetis: karas, pokaris, sudėtingi žmonių likimai.

Žmonių gyvenimo kaime istorijos vaizdžiai aprašytos rašinio pradžioje minėtoje knygoje „Prie Šušvės ir Žadikės“. Knygą sudarė Pašušvyje gimusi Vida Povilaitytė-Kazlauskienė, spausdino UAB „Utenos Indra“, 2018. – 350 p.

Po Bargailių buvusią dvaro sodybą pasidairius...

Tikėdamasi rasti duomenų apie Pašušvio miestelio apylinkėse buvusias dvaro sodybas, jų paieškojau internete. Ieškojau, ir radau! 2022-07-21 Radviliškio rajono savivaldybės internetinėje paskyroje paskelbtame dokumente „RADVILIŠKIO RAJONO DVARŲ SĄVADAS“ surašyti dvarai pagal dvi kategorijas: 1. „Esamos Kultūros paveldo vertybės – buvusių dvarų

sodybos“; 2. „Išbrauktos iš registro Kultūros paveldo vertybės – buvusių dvarų sodybos“.

1-ame sąraše įrašyta **Pašušvio buvusi dvaro sodyba** (unikalus vertybės numeris 495). Pašušvio buvusi dvaro sodyba yra gyva, namas uždengtas nauju stogu, rūmų pastate gyvenama, tvarkoma aplinka.

Bargailių dvaro akmeninio svirno griuvėsiai, 2024 m.

Liūdna, bet buvusi **Bargailių buvusi dvaro sodyba** įrašyta į 2-ąjį sąvado sąrašą ir unikalaus vertybės kodo jau nebeturi. Bargailių dvaro nebėra...

Rimanto Petriko Bargailių dvaro 1992 metų nuotraukoje matyti, koks puikus turėjo būti dvaras jo klestėjimo laikais. Dvaro rūmų pastatą puošė aukštos kolonos, supo didelis parkas. Tvartai akmeniniais pamatais, svirnai ir kiti ūkiniai pastatai liudija, kad dvaras buvo turtingas. Dar yra liudininkų, prisimenančių pasakojimus, kad buvusio Bargailių dvaro salėje vykdavo šokių vakarai, grindys buvo išklotos parketu, kokie puikūs buvo laiptų mediniai turėklai. Dabar Bargailių dvaro sodyboje stovi tik likę dideli buvusio parko medžiai, o visa kita virtę griuvėsiais. Atokiau stovi tvartas, buvęs malūnas. Tik vienas namas visai šalia dvaro rūmų neseniai buvo gyvenamas. Ir tas namas, ir visa kita aplinkui apaugę besidriekiančiais vijokliniais augalais, jais apraizgyti sugriuvę mūrai, medžiai, pievos. Dabar, ankstyvą pavasarį, vaizdas gūdus.

Iki šių dienų išliko vienas Bargailių dvaro sodybos didingas komponentas: tai prie įvažiavimo į dvarą stovėjęs mūrinis stulpas-kryžius. Jis nudažytas baltai, aukštai esančiose nišose į keturias pasaulio šalis žiūri religinės skulptūrėlės, stulpas vasarą apsodinamas gėlėmis. Gražu... Šis baltas stulpas-kryžius stovi dabar ten gyvenančių žmonių kieme, prie pro šalį bėgančio kelio. Statinys įvardintas kaip „stulpas-kryžius“ rašinio pradžioje minėtoje knygoje „Prie Šušvės ir Žadikės“.

Iš tolo baltumu šviečiantį stulpą-kryžių pirmą kartą pamačiau 2024 metų kovo 16 dieną, kai su vyru važiavome į savotišką ekskursiją pasidairyti po Pašušvio apylinkes, aplankyti vietas, kur dar yra arba buvo kaimai. Kai pamatėme ankstyvo pavasario dar pilkos spalvos gamtos fone baltumu švytintį aukštą statinį, net graudu pasidarė: čia gyvena žmogus, kuriam rūpi praeities paminklai.

Kol rašiau šį rašinį, su prie kelio esančios sodybos šeimininku Raimondu Rumševičiumi susitikome du kartus. Mes buvome pažįstami ir anksčiau, nes jis nuo antros klasės

Bargailių dvaro sodyboje, netoli rūmų, stovintis neseniai buvęs gyvenamas namas. (Iš dviejų pusių), 2024 m.

mokėsi Pašušvio mokykloje, kur aš dirbau direktorės pavaduotoja ir mokytoja.

Raimondas papasakojo apie save: gimė 1972 metais, su tėvais gyveno Bargailių kaime prie to paties kelio tik kitame name, nei gyvena dabar. Tuo metu name, kur dabar gyvena Raimondas, buvo Bargailių pradžios mokykla. Prie pat mokyklos ir stovėjo nuo Bargailių dvaro sodybos laikų čia buvęs stulpas-kryžius su šventųjų figūrėlėmis. Kai Bargailių mokykla buvo uždaryta, į tą namą persikėlė Raimondo tėvų, Bronislavos ir Mečislovo Rumševičių, šeima su vaikais. 1981 metais Raimondas pradėjo mokytis Giedraičių pradinės mokyklos pirmoje klasėje. Pasibaigus mokslo metams, Giedraičių mokyklą uždarė, ir 1982 metais antrokas Raimondas pradėjo lankyti už 6 km buvusią Pašušvio mokyklą. Pabaigęs Pašušvio mokyklą, Raimondas mokėsi Šeduvos technikume.

Raimondo tėvų jau nebėra šiame pasaulyje: Mečislovas Rumševičius mirė prieš 22 metus, Bronislava Rumševičienė – prieš 6 metus. Raimundas turi brolį ir dvi seseris. Tame name, kur kažkada buvo Bargailių pradinė mokykla, Raimondas gyvena su drauge. Jie yra vieninteliai gyventojai visoje buvusioje Bargailių dvaro sodyboje. O ir visame Bargailių kaime registruoti tik 3 gyventojai.

Grįžkime prie stulpo-kryžiaus. Jis buvo ir yra apvalus, iš plytų sumūrytas ir aptinkuotas statinys, uždengtas skardiniu stogu. Laikas jį apgadino: nebeliko stogo, pradėjo griūti sienos, vienoje nišoje išliko kryžius, o kitos trys nišos stovėjo tuščios. Stulpo-kryžiaus išsaugojimu rūpinosi Raimondo mama, Bronislava Rumševičienė. Raimondas prisimena, kaip su mama kasmet per Šilinės atlaidus važiuodavo į Šiluvą. Šiluvoje mama ir nupirko trūkstamas tris apie 30 cm aukščio šventųjų skulptūrėles. Jas ir iš senų laikų išlikusį kryžių Raimondas perdažė.

Ne kartą teko remontuoti stulpą-kryžių, ypač stogas neilgai laikydavo. Kaip jau minėta, stulpas-kryžius yra statinys iš plytų. Vidus darytas tuščiaviduris, tik primestas įvairių statybinių atliekų. Stulpo-kryžiaus aukštis siekia daugiau nei 5 metrus, o jo storį, paėmę ruletę, su Raimondu išmatavome. Pasirodo, stulpo-kryžiaus storis per metrą nuo apačios – 4 metrai ir 20 centimetrų!

Raimondo Rumševičiaus dėka stulpas-kryžius stovės dar ilgai. 2020 metais jam uždėtas naujas stogas iš gofruotos skardos, mūrinė dalis nudažyta baltais dažais. Stulpas-kryžius yra buvęs ir kitos spalvos, bet dabar jis yra baltas. Kelis kartus Raimondas bandė nubaltinti kalkėmis, bet jas lietus nuplaudavo. Po nudažymo 2023 metais iki šiol jis išliko baltas. Raimondas norėjo įstiklinti

nišas, kur stovi skulptūrėlės, bet nepavyko, nes jos viršuje yra užapvalintos. Ant pačios stogo viršūnės stovi neaukštas kryžius. Vienintelis nedidelis kryžius, kuris išliko nuo tų laikų, kai dar gyvavo Bargailių dvaras, stovi rudai nudažytas nišoje link Pašušvio. Kitose trijose nišose stovi Šiluvoje pirktos ir restauruotos šventųjų skulptūrėlės.

Kaip jau užsiminta, buvusioje Bargailių dvaro sodyboje yra ir daugiau dar nesugriuvusių pastatų. Netoli namo, kur dar neseniai gyveno žmonės, stovi medinis pastatas – buvęs malūnas. Mediena pajuodusi, visas pastatas, nors su langais, nė iš tolo nebepanašus į malūną.

Už kelių dešimčių metrų nuo malūno stovi dar tvirtas, ant akmeninių pamatų iš molio pastatytas tvartas. Raimondas nuvedė parodyti šio tvarto ypatybę: pamatuose įmūrytą akmenį su iškaltais skaitmenimis – 1939 ir trimis brūkšniais. Tikėtina, kad tai yra tvarto pastatymo data – 1939 metų kovo mėnuo. Nenujautė dvaro šeimininkai, kokia liūdna ateitis jų pačių ir visko, ką sukūrė, laukė...

Bronislava Rumševičienė vaikams pasakodavo, kad prie stulpo-kryžiaus pasimelsti ateidavo Bargailių dvaro ponia. Kas apie tai pasakojo mamai, Raimondas nežino.

Kažin, ką šiais laikas pasakytų Bargailių dvaro sodybos ponia, jei galėtų?

Tikriausiai: „O, kad daugiau tokių žmonių būtų... Ir dvaras kitaip atrodytų, nebūtų į vaiduoklį panašus.“

1996–1997 metų ir atnaujinto kraštotyrinio darbo reikšmė

Pats laikas prisiminti rašinio pradinę temą: „Nupūskime dulkes nuo nykstančių ir išnykusių kaimų istorijos“. Tada, 1997 metais, su mokiniais mes „nupūtėme dulkes“: surengėme nuotaikingą kraštotyrinę popietę tuo pačiu pavadinimu. Į popietę atvyko Pašušvio gyventojas, puikus pasakotojas Česlovas Tautkus, jaunystėje su tėvais gyvenęs Bargailių kaime. Mes, kraštotyros būrelio nariai, supažindinome susirinkusius su surinkta medžiaga, išklausėme, ką apie savo kaimą papasakojo Česlovas Tautkus. O papasakojo daug ką. Ir įdomiai!

Mokiniai, kaip sakoma, iš pirmų lūpų išgirdo, kad 1929 m. Bargailiai buvo nemažas kaimas: jame buvo 39 sodybos, kaimas turėjo savo mokyklą, į šokius Bargailių dvare susirinkdavo daug jaunimo, net iš Šaukoto ir Radviliškio suvažiuodavo. Baigiantis popietei, mokiniai žaidė žaidimus, kuriuos žaisdavo jų seneliai maži būdami. Žinoma, prieš tai vaikai pabendravo su savo seneliais, paklausinėjo, ką jie veikdavo vaikystėje, kokių užsiėmimų prasimanydavo.

Nauda mokiniams buvo ir ta, kad jie, rinkdami kraštotyrinę medžiagą ir mokydamiesi ją apibendrinti, įgijo patirties atlikti kūrybines užduotis, ugdėsi supratimą, kaip svarbu užrašyti įvairias istorijas, kol yra liudininkų ir šaltinių, kur galima rasti įdomių ir naudingų dalykų. Kraštotyrine medžiaga naudotis galėjo visi mokytojai. Ji praversdavo per dalykų „Gamta ir žmogus“, geografijos, istorijos pamokas.

Atnaujintas kraštotyros darbas „Apie nykstančius ir išnykusius kaimus Pašušvio apylinkėse“ gali būti įdomus dabartiniams mokiniams, ypač besidomintiems savo krašto istorija. Jis turėtų būti įdomus sambūriui „Pašušvėnai“ ir visiems žmonėms, kurių seneliai ir proseneliai gyveno šiuose kraštuose.

Tikėtina, kad kažkas, sužinojęs apie šį kraštotyrinį darbą, išsiruoš į pažintinę ekskursiją: norės pamatyti Bargailių buvusios dvaro sodybos griuvėsius, pastovėti prie stulpo-kryžiaus, aplankyti vietoves, kur buvo, bet išnyko, ištisi kaimai ir vienkiemiai. Tikėtina, kad jaunesni žmonės nuveš savo senelius pasidairyti po vietoves, kur jie basi bėgiojo, labiau saugos senas tėvų ir senelių sodybas, įvairius jose buvusius daiktus, tapusius šeimos relikvijomis.

Šiame darbe minimas Raimondas Rumševičius pakvietė atvykti pasižiūrėti, kaip atrodys stulpas-kryžius, kai prie jo sužydės gėlės. Pažadėjau ir ištesėsiu! Malonu žmogui, kad jo darbas buvo pastebėtas.

Kraštotyros darbo „Apie nykstančius ir išnykusius kaimus Pašušvio apylinkėse“ medžiaga tiks papildyti prieš keletą metų surinktas Grinkiškio seniūnijoje buvusių kaimų istorijas. Jei atsiras norinčių, bus galima surengti Pašušvio bendruomenės ar Pašušvio miestelio gyventojų, bibliotekos skaitytojų susitikimą, kur pasikalbėsime tema: „Nupūskime dulkes nuo nykstančių ir išnykusių kaimų istorijos“.

Straipsnio autorės pateiktos nuotraukos;

titulinėje – išlikęs stulpas-kryžius prie buvusio įvažiavimo į Bargailių dvarą

MUZIEJUS „DINGĘS ŠTETLAS“

MARIJA DAUTARTAITĖ,
muziejaus „Dingęs štetlas“ komunikacijos vadovė

Šeduvoje atgimsta praeitis – 2025-ųjų rudenį duris atvėrė „Dingęs štetlas“, didžiausias žydų istorijos muziejus Baltijos šalyse. Tai unikali vieta, kur pasitelkus moderniausias technologijas, atkuriamas tarpukario žydų miestelio gyvenimas, jo žmonės, pasakojami jų likimai. „Dingęs štetlas“ kviečia lankytojus ne tik prisiminti, bet ir pajusti prarastos bendruomenės dvasią – gyvą, kūrybingą ir neatsiejamą Lietuvos istorijos dalį.

Muziejaus „Dingęs štetlas“ pastatas iš toli matosi lietuviškame kraštovaizdyje – baltas miestelis, iškilęs tarp kviečių laukų, medžių guotų, ramių kalvelių. Saulėtą dieną atrodo, kad „Dingęs štetlas“ šviečia – nuo baltų sienų atsispindėję spinduliai kviečia, pasakoja, primena. „Dingęs štetlas“ – tai prisiminimų vieta, kurioje atgyja Šeduvos štetlas, o per jį – šimtai kitų Lietuvos štetlų. Visi jie – negrįžtamai sunaikinti, primiršti, dingę. Ir kartu visi jie laukiantys, kad galėtų sugrįžti iš nebūties.

Šio muziejaus pavadinime jau yra užkoduota ta nebūties akimirka. Čia svarbu pasitelkti istoriją, pradėti pasakojimą nuo seniau, nuo XIV a., kai

Žydų kapinės Šeduvoje

Lietuvos didžiųjų kunigaikščių ir kitų didikų kvietimu į tuometines LDK teritorijas pradėjo keltis žydai, jau tada garsėję kaip geri amatininkai, prekeiviai, raštininkai. Lietuvos didžiojoje kunigaikštystėje, vėliau – Abiejų Tautų Respublikoje jie rado prieglobstį nuo Vakarų Europos šalyse prasidėjusio persekiojimo, todėl LDK įsikūrusios žydų bendruomenės stiprėjo ir augo. Dažniausiai žydai kūrėsi miestuose, prie dvarų, taip pat didikų valdomuose miesteliuose. Jidiš kalba tuos miestus žydai vadino „štotlais“, o miestelius – „štetlais“ – ten žydų bendruomenės sugyvendavo kartu su lietuviais ir kitomis ATR teritorijose gyvenusiomis tautomis. Iki Pirmojo pasaulinio karo dabartinėse Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Baltarusijos, Ukrainos teritorijose buvo galima suskaičiuoti kelis tūkstančius štetlų – tai buvo ištisa štetlų civilizacija, pasižymėjusi savita kultūra, suformuota bendros kalbos – jidiš, religijos – judaizmo ir gyvenimo būdo.

Po Pirmojo pasaulinio karo susikūrusiose tautinėse valstybėse buvusios žydų bendruomenės

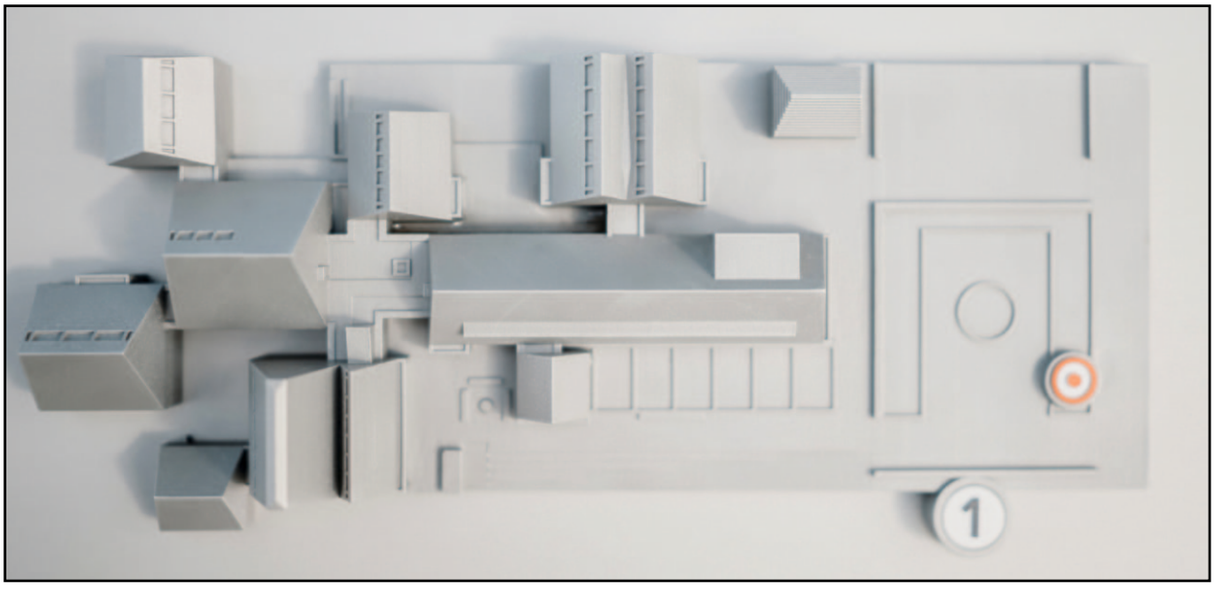

Muziejus supažindina su štetluose (miesteliuose) gyvenusių žydų istorija. Ji atskleidžiama remiantis Šeduvos pavyzdžiu

liko gyventi miestuose ir miesteliuose – štotluose ir štetluose. Nepriklausomoje Lietuvos valstybėje tokių štetlų buvo virš 200. Tai tie patys lietuvių gyventi ir iki šiol gyvenami miesteliai – bažnytkaimiai, tik tada, tarpukariu, juose kartu gyveno ir žydų bendruomenė, veikė sinagoga, ritualinė pirtis – mikvė ir kitos žydų bendruomenei svarbios vietos.

Muziejus „Dingęs štetas“ lankytojus kviečia į Šeduvos štetlą. Pagrindinėje ekspozicijoje pasakojama Šeduvos štetlo istorija prasideda nuo 1918 metų, kai Lietuva paskelbia nepriklausomybę ir baigiasi 1941 m. – Holokaustu, sunaikinusiu ne tik Šeduvos, bet ir visos Lietuvos žydų bendruomenę. Tačiau lankytojai pirmiausiai kviečiami pavaikščioti po atgijusį štetlo pasaulį, aplankyti Šeduvos centre esančią turgaus aikštę, kurią supa įvairios žydų ir lietuvių krautuvėlės ir verslai, patyrinėti religinį, kultūrinį ir visuomeninį Šeduvos gyvenimą, užsukti į sinagogą primenančią patalpą, kurioje pasakojama apie judaizmo tradicijas, pagaliau kartu su jaunąja Šeduvos žydų karta svajoti apie ateitį. Pagrindinės muziejaus galerijos tarsi atkartoja Šeduvos miesto gatves, kuriuose prieš Antrąjį pasaulinį karą vaikščiojo, svajojo, mylėjo ir žydai, ir lietuviai. Muziejaus centre – Turgaus aikštės galerija, pripildyta štetlo kasdienybės garsų. Lankytojai gali užsimerkti ir įsivaizduoti stovintys turgaus aikštės viduryje, klausytis aplinkui šurmuliuojančių prekeivių ir pirkėjų, išgirsti kažkur grojantį radijo imtuvą, pokalbių nuotrupas ir kasdienines istorijas. Galerijoje lankytojų laukia ir Šeduvos miesto maketas – amžiais sustingusi tarpukario Šeduva. Dalis namų buvo sunaikinti karo ugnies ir laiko, tačiau kiti stovi ir šiandien. Žiūrint į maketą iš viršaus galima sekti įvairius Šeduvos štetlo gyventojų maršrutus – kelią į sinagogą, prekybos įstaigas, mokyklą, smuklę ir kitas vietas, kurias lankydavo štetlo gyventojai.

Iš Turgaus aikštės galerijos lankytojai gali keliauti į Svajonių ir realybės arba Knygos tautos galerijas. Svajonių ir realybės galerijoje daugiausiai dėmesio skiriama jaunosios štetlo gyventojų kartos gyvenimui – jų svajonės kai kuriuos iš jų nuvedė toli nuo Šeduvos, į populiarias žydų emigracijos kryptis – Ameriką, Pietų Afriką ir Šventąją Žemę. Kitų istorijos primena bet kurio jauno žmogaus gyvenimą – sunkumai ir iššūkiai mokykloje, profesinio pasirinkimo klausimai,

Linų šukos-karštuvas
Tarpukariu Lietuva buvo trečia pasaulyje pagal linų auginimo mastą. Vis dėlto daugumą ūkininkų linus perdirbdavo senoviniais įrankiais, ir tik nuo XX a. 4 deš. juos imta keisti šiuolaikiška technika.

Šakynos gimnazijos A. Šukausko kraštotyros muziejus

Flax comb
In the interwar period, Lithuania was the third largest flax producer in the world. However, most farmers processed flax using ancient tools and only in the 1930s did they begin to replace these tools with modern ones.

Antanas Šukauskas Regional Museum of the Šakyna Gymnasium

Metalinė taupyklė „Žydų tautos bankų Lietuvoje sąjunga"

Muziejus „Drugio likimai"

Metal thrift box with inscription: Union of Jewish People's Banks in Lithuania

The Lost Shtetl Museum

Ugniagesio šalmas ir kirvis
Savanoriai ugniagesiai patys rūpinosi gaisro gesinimo įrankiais – motoriniais ar rankiniais siurbliais, žarnomis, kopėčiomis, laužtuvais, kibirais, šalmais, kirviais. Dėl lėšų trūkumo jie dažniausiai dirbo be atlygio.

Muziejus „Žiugo Šeduva"
Dauguvos kultūros istorijos muziejaus-draustinis

Firefighter's helmet and axe
Volunteer firefighters maintained their own fire extinguishing equipment: motor-driven or hand pumps, hoses, ladders, crowbars, buckets, helmets, axes, etc. Due to a lack of funds, firefighters usually worked for no pay.

The Last Shtetl Museum
Daugavpils Cultural History Museum & Reserve

Kas valdė Šeduvos
Bendras darbas Šedu
taryboje suartino krik
žydus. Taryba sprend
reikalus – nuo vietini
gatvių grindimo iki sk
ligoninės išlaidų apm
tokia nelaimė kaip g
ant kojų visą štetlį –
gaisrininkų draugijoj
Šeduviai dirbo draug

Who Governed the
Working together on
Town Council broug
and Jews closer tog
council addressed t
from collecting loca
paving the streets t
hospitalization debt
nothing galvanized
more than a fire. Še
faiths worked shou
in the Volunteer Fir

asmeninės dilemos ir net pirmoji meilė. Atidus lankytojas muziejaus pasakojamose istorijose nesunkiai galės rasti ir save – juk svajoti žmogiška!

Tiesa, dalis žydų jaunimo rinkosi ne naujus kelius, o tradicinį, su religija susijusį gyvenimą. Religija šimtmečiais buvo svarbi štetle gyvenusių žydų bendruomenės kasdienybės dalis. Štetluose stovėdavo sinagogos, veikdavo mikvės – religinės pirtys, bendruomenė išlaikydavo religines mokyklas, ritualinį skerdiką, įvairias religines draugijas. Tačiau judaizmas formavo ne tik viešą, bet ir privatų žydų gyvenimą – kiekvieną penktadienį, nusileidus saulei, prasidėdavo Šabas, kuris būdavo švenčiamas kiekvienuose žydų namuose. Kitą dieną, šeštadienį, iki pat saulės laidos žydai nedirbdavo – jų krautuvės, verslai ir įstaigos užverdavo duris. Apie judaizmo tradicijas, religinį auklėjimą, košerinių namų taisykles pasakojama Knygos tautos galerijoje, kuri primena sinagogą – pirmajame galerijos aukšte stovi suolai – Vilniaus Choralinės sinagogos suolų kopijos, o antrajame aukšte įrengtas balkonas imituoja moterų galeriją. Šioje galerijoje lankytojų taip pat laukia atkuriamosios dokumentikos filmas, pasakojantis apie religines tradicijas ir šventes.

Paskutinė ekspozicijos dalis – tai pasakojimas apie štetlo sunaikinimą. 1939 m. rugsėjo 1 d. prasideda Antrasis pasaulinis karas. Tolesni įvykiai negrįžtamai veda prie Holokausto – muziejaus kviečia lankytojus geriau suvokti kaip pirmoji sovietinė okupacija (1940–1941) ir po jos sekusi vokiečių okupacija (1941–1944) pakenkė Lietuvos

visuomenei ir sukūrė sąlygas Holokaustui. Absoliuti dauguma Lietuvos regionuose, t. y. štetluose, gyvenusių žydų buvo nužudyti per pirmuosius tris vokiečių okupacijos mėnesius – nuo 1941 m. birželio iki tų pačių metų spalio. Žudynių vietos – visai netoli tų pačių štetlų, kuriuose žydai gyveno šimtmečius. Žudynių vykdytojai – naciai ir vietiniai talkininkai. Likę gyvi žydai buvo uždaryti getuose Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir ten buvo kalinami iki 1943 m., kada getai buvo likviduoti, o likę gyvi žydai nužudyti arba išsiųsti į koncentracijos stovyklas. Skaičiuojama, kad karo metais Lietuvoje nužudyta apie 200 000 žydų. Karą išgyveno vos keli tūkstančiai – dalis jų už tai yra dėkingi juos gelbėjusiems vietos gyventojams.

Šeduvoje irgi atsirado drąsių žmonių, kurie, nepaisant pavojaus, gelbėjo žydus. Pirmasis bandymas – 1941 m. rugsėjo mėnesį įvykęs vienuolikos Šeduvos žydų krikštas. Jų krikštatėviais tapo vietos gyventojai, tikėję, kad taip pavyks išgelbėti tris žydų šeimas nuo mirties. Tačiau vos po poros mėnesių pakrikštyti žydai suimami ir nužudomi, pabėga tik viena moteris – Šulė Nolienė. Ją pirmiausiai gelbėja kunigas M. Karosas, po to – vietos ūkininkų Paluckų šeima. Šulės Nolienės gyvenimo istorija – muziejaus pasakojimo dalis, jos balsu kalba ir vienas iš muziejaus lankytojams siūlomų audiogidų (įgarsino aktorė Rasa Samuolytė).

Kas liko Šeduvoje po to, kai visi žydai buvo nužudyti? Kaip gyveno vietos gyventojai, staiga netekę savo kaimynų, draugų, pažįstamų? Lietuvoje po karo buvo du šimtai dingusių štetlų – du šimtai vietų, kuriose gyvenimą pakeitė mirtis. Muziejaus lankytojai memorialinėje sienoje gali perskaityti beveik 300 Lietuvoje gyvenusių žydų bendruomenių pavadinimus – jų štetlai – tai tie patys miesteliai, kuriuose iki šiol gyvena ir lietuviai. Tačiau dalis tų miestelių istorijos buvo žiauriai ir negrįžtamai sunaikinta. Muziejus „Dingęs štetlas“, praskleisdamas istorijos šydą Šeduvoje, tikisi, kad vis daugiau žmonių atras ir supras Lietuvos žydų istoriją.

Šeduvos žydų istorijos muziejaus „Dingęs štetlas“ archyvo ir Viešosios bibliotekos nuotraukos;

titulinėje – muziejus „Dingęs štetlas“

IŠTIKIMI DARBUI, ŽMONĖMS IR TĖVYNEI: ANTANO IR JANINOS MIŽUČIŲ ISTORIJA

EDUARDAS ALOYZAS POVILAITIS,
kraštietis, vandentvarkos statybos inžinierius

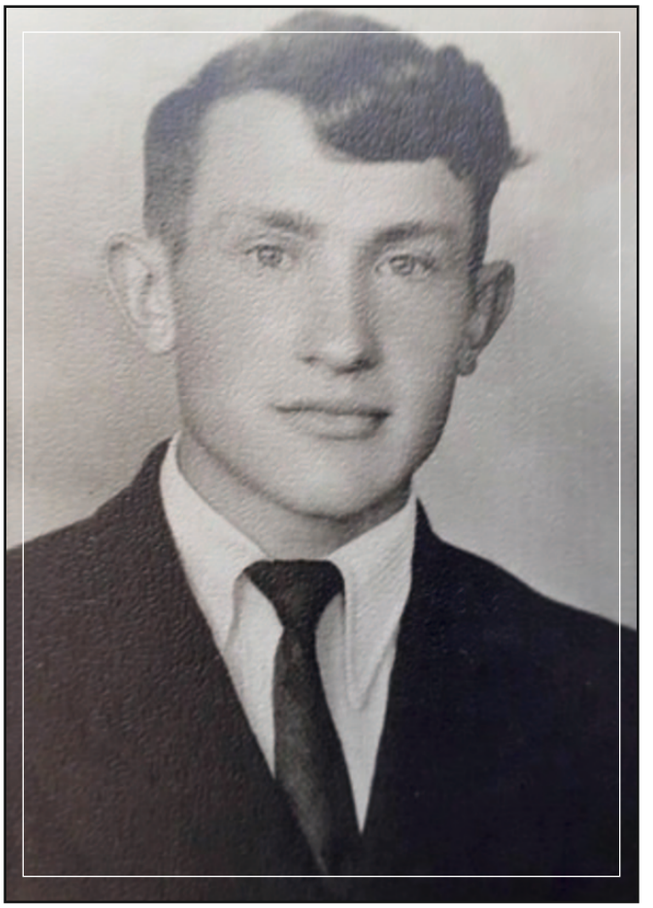

Okeaninio žvejybos laivo kapitonas ANTANAS MIŽUTIS daugelį metų praleido jūrose ir vandenyne, raižydamas juos skersai ir išilgai, pasiekdamas Šiaurės ir Pietų Amerikos, Afrikos ir, žinoma, Europos krantus, o jo žmona JANINA MĖŽINYTĖ-MIŽUTIENĖ – profesionali rankininkė. Žaidė, mokytojavo ir daugelį metų buvo Klaipėdos „Viesulas“ sporto centro direktorė. Abu yra Grinkiškio vidurinės mokyklos abiturientai. Pasakojo Okeaninio žvejybos laivo kapitonas Antanas Mižutis, užrašė Grinkiškio vidurinės mokyklos Antano klasės draugas Eduardas Povilaitis.

Išklausykime jų pasakojimus.

Aš, Antanas Mižutis, gimiau 1940 m. sausio 7 d. Radviliškio rajono (buvusioje Kėdainių apskr.) Daugirdų kaime, šalia Vaitiekūnų. Buvome penki: sesuo Bronė ir keturi broliai – Stasys, Adolfas, Antanas ir Bronius. Prieš karą tėvai buvo

Mokyklos šokėjai, 1957 m. (Antanas pirmas iš kairės) su šokių mokytoja Regina Misiūnaite ir muzikos mokytoju Antanu Savicku

ūkininkai, labai susiklausę. Vokiečių ir rusų frontai kaimą praėjo be gaisrų ir žūčių. Namuose skambėjo muzika ir dainos. Mums patiko armonikos garsai. Atėjo pokaris, vos ne kasnakt lankydavosi partizanai, kartais atsirasdavo stribai. Tėvai ir mes, vaikai, žinojom, kad partizanų nematėm, niekas nesilankė. Tremčių išvengėm. Tėvų jau nebėra, o namai dar tebestovi Daugirduose.

Pradinę mokyklą lankiau Vaitiekūnuose. Pirmoji mokytoja buvo didžiai gerbiama Z. Kuprevičienė, į kurią kreipdavomės „*Poniūte*“. Tas kreipinys atėjęs iš prieškario, mums, vaikams, jis patiko, bet jeigu iš rajono Švietimo skyriaus atvykdavo inspektorius, tekdavo į ją kreiptis „Tamsta mokytoja“. Vieno vizito metu inspektorius uždavė klasei klausimą – „Kas yra draugas Stalinas“. Visi ilgai tylėjome, kol vienas labiau išpruseęs mokinys pasakė, kad Stalinas yra Tarybų Sąjungos valdovas. Mokytoja truputį suglumo, bet inspektorius patikslino, kad ne valdovas, o vadas.

1951 m. baigęs pradinę mokyklą Vaitiekūnuose, toliau mokiausi Grinkiškio vidurinėje mokykloje. Mūsų penktoje klasėje buvo moksleiviai, suplaukę iš įvairių kaimų: Vaitiekūnų, Noručių, Vedreikių, Martinaičių, Karalinės, Rudžių, Auksučių, Juodžių, Šašių, Gražiškių, Kairėnų, Kairėnėlių. Tik vėliau į 8 klasę atėjo mokiniai baigę septynmetes Vosyliškyje, Pašušvyje, Šaukote ir Legečiuose. Vyresnieji vaikai, baigę septynmetes, ėmėsi amato ir kitokių profesijų (vairuotojų, traktoristų, veterinarų, melioratorių ir kt.) darbų.

Mes susirinkome 1938–1941 metais gimę. Visų amžius artimas, kurie partizaninėje kovoje nebuvome, bet kurią stebėjome ir apie ją žinojome, tačiau nekalbėjome. Taip buvo prisakyta tėvų. Mūsų tikslas – pasimokyti, daugiau sportuoti, šokti, dainuoti. Tampiau armoniką, kuri kažkiek pravertė jūrininko gyvenime. Mūsų laikais visuose renginiuose puošdavomės tautiniais drabužiais. Vieni turėdavo savus, kitiems – parūpindavo mokykla. Grinkiškio vidurinę mokyklą baigiau 1958 metais.

Baigiantis mokslo metams, 11 klasėje, mokyklos koridoriuje atsirado skelbimas, kad priimami kursantai į Klaipėdos jūreivystės

Baigiant Grinkiškio vidurinę mokyklą su mokytojais 1958 m. Viduryje sėdi direktorius Vaclovas Kalnelis. Antanas viršutinėje eilėje šeštas iš dešinės

mokyklą trims specialybėms įgyti. Pasirinkau laivavedžio-šturmano specialybę ir tais pačiais metais įstojau.

Pirmieji mokslo metai buvo keisti ir įdomūs. Mėnesio trukmės kursuose buvome supažindinti su darbo saugumo laivuose pagrindais ir buvome išskirstyti po laivus įgyti praktikos. Laivuose dirbome jūreiviais – *matrosais*. Į pirmą laivavedžių kursą buvo priimta 68 jaunuoliai. Po praktikos į auditoriją sugrįžo 47, o mokyklą baigė 28 vyrai.

Jūreivystės mokykloje buvo griežtos taisyklės, sovietinio karinio laivyno disciplina. Už stambesnius prasižengimus pašalindavo iš mokyklos ir išsiųsdavo tarnauti trims metams į Sovietų karinį jūrų laivyną, todėl mokykloje tvarka buvo beveik ideali, bent iki paskutinio kurso. Aprūpinimas buvo pilnas. Drabužiai, maitinimas ir gyvenamasis plotas buvo grynai valdiški. Paskutiniame kurse karinį parengimą atšaukė ir pasijutome laisvesni žmonės, bet jau buvome įpratę prie tvarkos, todėl nedaug kas pasikeitė, tik atsirado daugiau naktibaldų. Sugrįžta toks paryčiais, prieina, pažadina ir užduoda klausimą, pavyzdžiui, „Antanai, ar miegi“. Atsakai, kad „miegu kvaily“, o jis – „miegok, paklausti juk galima“. Labai jau norėjo pasipasakoti nakties įspūdžius. Na, tokių ir kitokių pokštelių būdavo, bet šiaip gyvenome draugiškai ir, reikalui esant, vienas kitam padėdavome.

Baigus jūreivystės mokslus 1962 m., mus išskirstė darbui laivuose beveik po visą Sovietų sąjungą, nors mūsų laida buvo sudaryta iš Lietuvos piliečių. Aš patekau dirbti į Okeaninio žvejybos laivyno bazę, taip tuo metu vadinosi organizacija, vienijanti vidutinius žvejybos tralerius. Metus teko dirbti eiliniu jūreiviu, nes trūko plaukiojimo cenzo jūriniam diplomui gauti. Mokymosi laikas truko penkis metus ir, gavęs diplomą 1963 m., pradėjau dirbti kapitono padėjėju, o nuo 1970 metų dirbau kapitonu.

Šiek tiek paaiškinsiu, kas tas laivo kapitonas, kokios pareigos, kokia jo atsakomybė? Laivo kapitonas – tai laivo savininko patikėtinis (sovietiniais laikais valstybės tarnautojas), laivo įgulos vadovas, kuris atsako už keleivių ir įgulos saugumą, laivo ir vežamo krovinio išsaugojimą.

Kapitonas nėra laivo įgulos narys. Laivo įgula eksploatuoja laivą, kapitonas duoda nurodymus eksploatacijai. Laivo įgula susideda denio, mašinų ar kitų skyrių įgulų. Laive plačiai išvystyta hierarchinė valdymo sistema. Laive esantį mašinų skyrių prižiūri vyriaus. mechanikas su jam paklūstančių mechanikų komanda. Laivo denį prižiūri vyresnysis kapitono padėjėjas su jam paklūstančiais jūreiviais ir t.t.

Kapitonas valdo laivą vienvaldiškai. Visi nurodymai dėl laivo veiklos perduodami tik kapitonui, kuris atsako už jų vykdymą. Be laivo kapitono sutikimo joks asmuo negali būti priimtas į laivo įgulą. Laivo kapitonas įstatymo ir savo įgaliojimų ribose leidžia laive savo vardu įsakymus ir potvarkius, kurių vykdymas privalomas visiems laive esantiems asmenims. Laivo kapitonas turi teisę savo įsakymu pašalinti iš tarnybinių pareigų ir iš įgulos sudėties bet kurį įgulos narį, įsakyme nurodydamas priežastis. Išlipdamas į krantą laivo kapitonas įgalioja vyresnįjį arba budintįjį kapitono padėjėją dėl laivo saugumą užtikrinančių darbų ir priemonių atlikimo. Kapitonas taip pat praneša apie savo sugrįžimo į laivą laiką ir uoste vietą, kurioje jis numato iki tol būti.

Jei laivui gresia žūtis ir, laivo kapitono nuomone, laive pasilikti pavojingiau, negu gelbėjimo priemonėse, tai jis neturi delsti ir kartu su įgula privalo palikti laivą. Kapitonas palieka laivą paskutinis, imdamasis visų priemonių išgelbėti jūreivius ir keleivius, su paskutinės laivo kelio dalies žymėjimu, laivo, jėgainės ir radijo stoties dienynais (žurnalais), laivo judėjimo automatinio registravimo prietaisų įrašais, su laivo, įgulos ir keleivių dokumentais ir vertybėmis. Laivo žūties atveju, kur bebūtų pristatyta laivo įgula, laivo kapitonas išsaugoja savo pareigas, teises ir atsakomybę išgelbėtų asmenų atžvilgiu.

Pagrindinė laivo kapitono vadavietė yra vairinėje, kur yra reikalingos signalizacijos ir ryšių priemonės, taip pat raktų komplektas nuo pirotechnikos, avarinio ir priešgaisrinio turto ir aprūpinimo, gaisro gesinimo stoties ir kitų kovos už laivo gyvybingumą priemonių (paimta iš „Saugios jūrinės laivybos įstatymo“).

Koks tas žvejybinis laivas? Tai laivas žuvims gaudyti, doroti arba vežti. Žvejoja ir sugautas žuvis gabena į krantą, į transportavimo refrižeratorius ir apdorojimo laivus. Didieji žvejybos laivai (šaldomieji traleriai, gamybiniai refrižeratoriai, plaukiojančios bazės, laivai fabrikai) gaudo žuvis patys, priima jas iš mažesniųjų žvejybos laivų ir apdoroja: užšaldo, gamina žuvų prezervus (nesterilizuoti gaminiai), konservus, žuvų miltus, kitą produkciją.

Labai svarbu laive turėti gėlo geriamojo vandens: maisto ruošimui, prausimuisi ir kitiems poreikiams. Geriamą vandenį net po specialaus paruošimo leidžiama saugoti iki 20 parų. Vandenį, kaip ir maisto produktus, į žvejybinius laivus pristato gamybiniai refrižeratoriai, plaukiojančios bazės. Juose yra vandens gėlinimo įrengimai arba jie talpas prisipildo uoste. Nutekamieji užteršti vandenys žvejybos laive dabar suteka į cisternas, išpumpuojami į kranto rezervuarus, nutekamųjų vandenų surinkimo laivus arba laivai turi mažas nuotekų valyklėles. Sovietiniais laikais visi nutekamieji nevalyti vandenys iškeliaudavo už borto į vandenyną. Už borto keliaudavo ir visos kitos atliekos. Netgi nespėjus sudoroti sugautas žuvis, negyvas išmesdavom į vandenyną. Buvo atvejų, kai prie Amerikos krantų vandenynas išplukdydavo negyvas žuvis, kildavo triukšmas, bet, kaip ir dabar Rusija, taip ir sovietų laivai išsigindavo. Dabar visos laive besikaupiančios atliekos turi būti uoste priduodamos, gaunant pažymas, kitaip laivas negali palikti uosto.

Jūroje darbas yra gan sudėtingas, nes žūklavietėje susirinkdavo keli šimtai laivų, o navigacinė aparatūra sovietų laikais labai dažnai sugesdavo. Sovietų Lietuvos žvejybos laivynas nebuvo aprūpintas moderniausia navigacine, technologine, žuvies paieškos įranga. Ypač svarbūs saugaus plaukiojimo atžvilgiu tuomet ir dabar yra echolotas bei radaras. Rūko metu be jų plaukioti yra labai pavojinga. Žymiausios savo rūkais buvo Didžiosios Niufaundlendo seklumos rajonas. Ten rūkas neišsisklaidydavo mėnesiais. Na, bet žmogus prie visko pripranta, tai prie rūko, irgi. Avarijų arba laivų susidūrimų įvykdavo labai retai. Ne kartą mus gelbėjo Farerų salos, už kurių slėpdavomės nuo štormų, kurie kartais siekdavo iki 10 balų ir tęsdavosi savaitėmis ar net mėnesį. Žvejojant Revilja Chichedo archipelage ir prie Klipertono salos birželio mėnesį, o tai atogrąžų ciklonų kelias, keturi ciklonai eina kranto link, du – į atvirą vandenyną. Lieka tik spėlioti, į kurį cikloną pateko laivas. Jeigu laivą nuneštų į vandenyną, jis patektų Šiaurės pasato srovės valdžion. Tada savo kelyje būtų susidurta su Nichoa, Nekerio, Terno, Lansano salomis, Gardnerio uolomis, Maro rifu, Džeksono ir Veiko atolu, Marijanų salomis. Man viso plaukiojimo metu pavyko išvengti užplaukimo ant seklumos ir susidūrimų su kitais laivais, netgi esu

gavęs atžymėjimus už saugų plaukiojimą.

Plaukiojimo žvejojant trukmė arba, kitaip sakant, „reisas“ užtrukdavo nuo 3,5 iki 5 mėnesių, o kartais ir 9 mėnesius. Uždarbis, palyginti su kranto darbuotojų, buvo žymiai (2–3 kartus) didesnis, todėl darbuotojų, norinčių dirbti laivuose, netrūkdavo. Pinigai skatino žvejus rinktis katorgišką darbą uždaroje laivo erdvėje. Darbas neapsiribodavo 8 valandomis. Darbo diena, „einant žuviai“, trukdavo iki 12 ir daugiau valandų. Buvo dirbama visą parą – pamaina skirstyta į 4 ir 8 arba 6 ir 6 darbo valandas. Miegui, valgiui, skalbimui, laiškų artimiesiems rašymui, pomėgiams likdavo 6–8 val. per parą. Ypač, kai žvejybos rajone buvo geras laimikis ir sugautą žuvį reikėdavo perdirbti. Žvejo darbinę veiklą lėmė planai ir direktyvos, kurias tvirtino SSSR partinė vadovybė. Siekdami gausaus laimikio, buvom verčiami naudotis alinančiomis žvejybos priemonėmis: žvejoti tralais, elektrožūkle. Vandenynų plotai greitai likdavo tušti ir buvom priversti ieškoti vis naujų.

Kelių dienų vizitas užsienio uostuose ar pusiaujo kirtimas – didžiausios neoficialios įgulos šventės. Plaukdami žavėjomės Farerų salyne esančiu aukščiausiu Sietaratinduro 882 m aukščio kalnu, Madeiros sala su virš vandenyno lygio iškilusia povandeninio ugnikalnio Ruivo 1862 m kalno viršūne, susidariusia iš bazaltų ir piroklastinių uolienų. Ypač puikus Azorų salynas, su jame esančiu Piku ugnikalniu, iškilusiu net į 2351 m aukštį. Pasivaikščiojimą užsienio uoste apkartindavo griežtos instrukcijos ir budriai stebinti KGB akis, kur apsipirkti, kaip elgtis. Fotografuoti negalėdavom, nes išplaukiant į reisą neleisdavo pasiimti fotoaparatų. Taip per ilgus darbo metus žvejybos laivyne fotonuotraukų kaip ir neturiu.

Apie užsiėmimus laisvalaikyje nebuvo kalbos, nes jo nebūdavo. Tik plaukiant į kitą žūklavietės rajoną ar traukiant į savąjį uostą, dienas praskaidrindavo muzika. Skambėdavo įvairios dainos, kaip ši P. Širvio „Jūreiviška“:

Mūsų namai – po kepurėm.
Mūsų keliai – po dangum.
Na tai kas, kad mes nieko neturim,
Kad mūsų keliai – po dangum
Dangum, dangum,
Jūreivio keliai – po dangum.
Dangum, dangum,
Jūreivio keliai – po dangum.

Apie blaškomą laivą kaip skiedrą.
Apie laukiančias Tavo akis,
Apie klykiančią liūdną žuvėdrą
Mūsų daina apsakys.
Daina, daina,
Jūreivio daina apsakys.
Daina, daina,
Jūreivio daina apsakys.

Laivynas – be lietuvių kalbos. Sovietų Lietuvos žvejybos laivynas nebuvo tiesiogiai pavaldus Lietuvos Respublikai. Raštvedyba vesta ir oficialiai bendrauta tik rusų kalba. Laivuose naudota tik SSSR simbolika. Laivo pavadinimai ir laivo uostas ant borto rašomi tik rusiškomis raidėmis. Sovietų Lietuvos žvejybos laivynas buvo tiesiogiai valdomas iš Rygos ir tuometinio Leningrado (dabar Sankt Peterburgas). Jo sužvejoti laimikiai buvo skirti visos SSSR poreikiams.

Man teko žvejoti Atlanto vandenyne, kuriame yra daugiau kaip pusė pasaulio žuvų atsargų. Šiaurinėje dalyje gaudydavome atlantines menkes, staurides ir langustus. Pietinėje dalyje – sidabrines menkes, sardines, paprastuosius tunus. Šiek tiek sugaudavome austrių, midijų ir kalmarų. Žvejodavome Špicbergeno, Dogerio bankoje, Labradoro bankoje, Farero, Rockallo, Porkupino seklumos, Azorų, Žaliojo kyšulio ir kituose žvejybos rajonuose. Didžiulis kelių šimtų laivų sovietų Lietuvos žvejybos laivynas tinklais vagojo jūras tarp Europos, Afrikos, Amerikos žemynų. Teko plaukioti šalia Tobago Amerikoje ir Gambijos Afrikoje, kur septynioliktame amžiuje, kai mūsų

A. Mižutis Angolos uoste su vietos vaikais

Grinkiškio bažnyčios šventoriuje per klasės susitikimą po 50 metų. Antanas viduryje (su kaklaraiščiu)

Laivai uoste

kuršiai, susikūrę galingą laivyną, iki tų kraštų keliavo, prekiavo ir piratavo. Ten stiprusis jūrininkas kuršis Jokūbas Ketleris, Tobagą užėmęs, paskelbė kuršių nuosavybe, pavadindamas Naująją Kurzemę, o Afrikoje – Kuršo Gambijos uostą įkūrė.

Šitaip žvejyba tęsėsi iki 1990 metų.

Truputį įterpsiu istorijos. Lietuvos jūrų laivynas pradėjo kurtis tarpukaryje ir 1935–1937 metais Lietuvos jūrų laivyne buvo iki 10 jūrinių transporto laivų, daug laivų buvo naudojama vidaus vandens laivyboje, daugumoje Nemune, Nėryje ir kitose upėse bei ežeruose, Baltijos jūros pakrantėse ir Kuršių mariose buvo naudojama daug nedidelių žvejybos laivų. Po antro pasaulinio karo Klaipėdoje buvo įkurtas žvejybos laivynas, kuriame buvo per 300 jūrinių laivų (plaukiojančios bazės, transporto laivai, gamybiniai refrižeratoriai ir įvairių tipų jūriniai žvejybos laivai). 1969 metais Klaipėdoje buvo įkurta Lietuvos jūrų laivininkystė, kuri turėjo per 25 jūrų laivus (Lietuvos jūrų muziejaus informacija).

Nepriklausomybės pradžioje 1990 m. Lietuva turėjo kone pusę tūkstančio laivų, o jos okeaninis laivynas buvo vienas didžiausių visame pasaulyje. Klaipėdos jūrų uoste bazavosi didžiulis žvejybos laivynas. Prie krantinių švartavosi okeaniniai žvejybos laivai, dideli transportiniai refrižeratoriai ir net plaukiojančios žvejybos bazės. Uoste buvo statomi ir remontuojami laivai, buvo konservų, taros, kitų su žvejybos pramone susijusių gamyklų. Apie uostą formavosi ir visa miesto infrastruktūra, pramonės šakos. Prieš atkuriant nepriklausomybę buvo gamybinis susivienijimas „Litrybprom“. Mūsų šalies jūrinio laivyno nykimą ar sunaikinimą puikiausiai iliustruoja 1991 metų rugsėjo mėnesį įkurtos Lietuvos valstybinės žvejybos laivyno įmonės „Jūra“ istorija. Atkūrus nepriklausomybę taip pervadintas gamybinis susivienijimas „Litrybprom“, kurį sudarė tralerių, okeaninis ir refrižeratorių laivynai. „Jūra“ turėjo 21 mažąjį, 52

vidutinius ir 46 didžiuosius tralerius, penkias plaukiojančias bazes ir keturis refrižeratorius. Dar 1990 metais „Litrybprom“ dirbo 10,7 tūkstančiai žmonių (paimta iš „Klaipėdos uosto ir miesto informacinis portalas“).

Anksčiau Lietuvos laivus žvejybos licencijomis aprūpindavo Sovietų sąjungos susivienijimas „Sovrybflot“. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo prarasti visi ryšiai, išnyko žvejybos licenzijos, be kurių žvejoti mažai kur galima. Nors buvo 1991 metų rugsėjo įregistruota valstybinė žvejybos laivyno įmonė „Jūra“, bet ji neturėjo darbo užsienyje patirties. „Jūra“ neilgai trukus žlugo, o tuo pačiu žlugo valstybinė okeaninė žvejyba. Atsirado keletas mažų įmonių ir didesnė „Baltlanta“. Bendrovėms pačioms teko kreiptis į valstybes, kurios prekiavo licencijomis, t. y. leidimais žvejybai jų zonose – į Angolą, Mauritaniją, Maroką, Senegalą. Be to, buvo naudojamasi tomis vietomis, kuriose galima žvejoti be licencijų. Taigi buvo dirbama ir atviroje Atlanto vandenyno dalyje, t. y. šiaurinėje jo dalyje, vadinamojoje Irmingerio jūroje, kurioje gaudomi jūrų ešeriai. Tarp Norvegijos ir Farerų salų esančiame vandenyno plotelyje, nepatenkančiame į jokias zonas, žvejojome skumbres. Prie Argentinos esančiame nedideliame vandenyno plote, neįeinančiame į Argentinos zoną, neutraliuose vandenyse buvo gaudomi kalmarai.

Dviejų metų eigoje po 1990 m. mūsų žvejybos laivynas, buvęs stambiausias Sovietų sąjungoje, išsiskirstė kaip rūkas, neaišku nei kur, nei kaip. Didieji transportiniai refrižeratoriai ir plaukiojančios bazės buvo parduoti, pinigai neaišku kur dingo. Šiuo metu su Lietuvos vėliava plaukioja apie 100 laivų. Du trečdaliai Lietuvos jūrininkų pradėjo dirbti kitoms valstybėms priklausančiuose laivuose.

Plaukiojimą aš baigiau 1991 metais ir perėjau dirbti į uosto pagalbinį laivyną. Dirbau iki 2010 metų, o suėjus 70-čiai, išėjau į pensiją ir pasibaigė visi „rūpesčiai“.

Pasirinkęs jūrininko gyvenimą, neapsirikau pasirinkęs ištvermingą žmoną Janiną Mėžinytę, užaugusią man gretimame kaime. Janinos gimtinė Vaitiekūnų k. Radviliškio rajonas (buvusi Kėdainių apskr.). Mama Pranutė, tėvelis Juozas Mėžiniai. Turėjo 9 ha žemės, buvo valstiečiai. Be to, tėvelis turėjo savo kalvę ir joje ilgą laiką dirbo. Mokėjo groti kontrabosu ir grojo kaimo kapelos būrelyje. Mama – namų šeimininkė, gera audėja, turėjo gražų balsą ir dainavo kaimo ansamblyje.

Po 60 m. susitiko klasiokai pasveikinti su 90 m. jubiliejumi klasės auklėtoją Zofiją Radavičienę (viduryje). Antanas septintas iš dešinės, 2018 m.

Janinos (antroje eilėje pirma iš kairės) klasiokai su klasės auklėtoja viduryje

Mėžinių šeimoje užaugo keturi vaikai: du broliai ir dvi seserys. Vyriausias brolis Vincentas, gimęs 1936 metais, baigė Panevėžio hidromelioracijos technikumą, įgydamas hidromelioracijos inžinieriaus specialybę. Dirbo šioje srityje Baisogaloje iki išeinant į pensiją. Jo žmona Baisogalos vidurinės mokyklos matematikos mokytoja. Šeima užaugino dvi dukras. Antras brolis Sotaras, gimęs 1939 m., po septynmetės mokyklos išėjo į sovietų armiją, iš kurios grįžęs baigė Šlapaberžės mechanizacijos mokyklą ir dirbo „Spindulio“ kolūkyje. Vedęs išvyko dirbti į Jonavos „Azotą“. Augino dvi dukras. Būdamas 46 metų, staiga mirė.

Sesutė Rima, gimus 1941 metais, baigė Grinkiškio vidurinę mokyklą ir Kauno maisto pramonės technikumą. Paskyrimą gavo į Tauragės konservų fabriką, dirbo laboratorijoje, susirgo onkologine liga ir 1997 metais mirė. Liko sūnus II kurso studentas.

Janina Mėžinytė, gimusi 1942 m., baigusi Vaitiekūnų pradinę ir septynmetę, o 1961 m. Grinkiškio vidurinę mokyklą, būdama sportiška ir fiziškai stipri, iškart pasirinko sportininkės gyvenimo kelią.

Grinkiškio vidurinę mokyklą 1961 metais baigė devyniolika mokinių, iš kurių tik trys berniukai ir šešiolika mergaičių. Buvo gabių ir vidutinių. Jų gyvenimo kelias labai įvairus. Vieni baigė aukštuosius mokslus, kiti technikumus ar mokyklas, tretieji nebesiekė mokslų, o visas jėgas skyrė darbams ir šeimų rūpesčiams.

Absolventai išsisklaidė po visą Lietuvą. Dalis patraukė mokytis į Vilnių, Panevėžį, bet daugiausia į Kauną. Dalis liko tėviškėje, kuri traukė savais darbais, meilės ryšiais. Neįtikėtinai daug šios laidos absolventų mirė ankstyvame amžiuje. Matyt, tai lėmė, kad gyveno tame sovietmetyje, kuriame žmogaus gyvybė buvo nevertinama, sveikatos prevencija niekas nesirūpino, o kenksmingos darbo sąlygos ar alkoholis neleido sulaukti net senjorų amžiaus.

Grinkiškio vidurinės mokyklos 1961 m. laidos abiturientai su mokytojais. Janina Mėžinytė antroje eilėje pirma iš kairės. Viduryje – direktorius Vaclovas Kalnelis

Henrikas Nemira baigė Kauno politechnikos institutą, Felicija Šidlauskaitė Vilniaus universitetą – matematiką ir daugelį metų dirbo matematikos mokytoja Baisogalos dabartinėje gimnazijoje. Janina Mėžinytė iškart pasuko sportininkės gyvenimo keliu ir įstojo į Kauno kūno kultūros institutą. Pasirinko specializaciją rankinio, kuris tuo metu garsino Lietuvą, o tarp garsinančių moterų buvo grinkiškietė Rožė Krumcholcaitė-Stasiulevičienė, net tapusia rankinio tarptautinės klasės sporto meistre.

Janina žaidė rankinį institute, kurį baigusi žaidė Klaipėdos rankinio rinktinėje ir dirbo metodininke sporto centre. Lygiagrečiai penkerius metus dėstė fizinį lavinimą vidurinėje mokykloje. Tada paskiriama Sporto centro direktoriaus pavaduotoja. Pradirbusi tose pareigose 15 metų, tampa direktore. Klaipėdos sporto centras pasivadina „Viesulu“. Jam Janina vadovavo net 25 metus, o paskutiniuosius 10 metų, jau būdama pensininke. Taip, tik 2008 m. atsisako visų pareigų, tapdama senjore.

Man rodos, Janina visur siekė tvarkos, atvirai

Janina, laimėjusi rajono dviračių lenktynes

dėstydama savo nuomonę, palaikė nenutrūkstamą bendravimą su bendradarbiais, treneriais ir su moksleivių tėvais. Klaipėdos sporto centras „Viesulas“ priima bendrojo lavinimo mokyklų moksleivius ir net darželinukus nuo 4 iki 12 metų. Treniruoja iki 19 metų. Jame dirbo apie 60 trenerių. Mokiniai moka kas mėnesį patys. Kitą dalį pinigų skiria Klaipėdos miesto savivaldybė. Yra kultivuojama net 13 sporto šakų: aerobinės gimnastikos, meninės gimnastikos, sportinės gimnastikos, dviračių sporto, rankinio, tinklinio, bokso, sunkiosios atletikos, graikų–romėnų imtynes, laisvųjų imtynių, dziudo, orientavimosi sporto ir šachmatų. Tai moksleivių bendrojo fizinio pasirengimo specializuotose šakose treniruotės. Užsiėmimai vyksta daugiausia gimnazijų ir mokyklų salėse. Čia, „Viesule“, pajutę gebėjimą ir meilę vienai ar kitai sporto šakai, moksleiviai toliau tobulinasi aukštosiose mokyklose, o dalis mokinių, padedant treneriams, paruošia save būti stipriais, atspariais kitose gyvenimo srityse. „Viesule“ besitreniruojantys moksleiviai dalyvauja savo amžiaus įvairiose Lietuvos ir tarptautinėse varžybose, tampa nugalėtojais ar prizininkais. Vis garsina Klaipėdą dviratininkai, sunkumų kilnotojai, rankininkai, gimnastai ir kt.

Šiek tiek apie sporto bazes, kurios labai įvairios, – tai gimnazijų ir kitų kokyklų sporto salės ir mūsų savos patalpos, lyg ir neblogai. Bet įsivaizduokime: dviratininkai treniruojasi patalpose, įkurtose 1976 metais. Remontui reikia nemažai lėšų. Varganai gyvena mūsų gimnastės. Ši sporto šaka populiari tarp mokinių. Jų netrūksta sporto centro grupėse. Daug tėvų (ypač buvusių gimnastų) nori, kad jų dukros ir sūnūs būtų gražiai nuaugę, stiprūs, koordinuotų judesių. Ir treneriai yra kvalifikuoti, darbštūs. O štai darbo sąlygos labai kuklios. Ypač trūksta gero inventoriaus.

Manau, mano Janinai Mėžinytei, tur būt ir man, būdingas pastovumas – mes vieno kaimo vaikai, pažinojome viens kitą nuo mažens. Ir dabar kartu lankome po visą Lietuvą išplitusius artimuosius, bendramokslius, grįžtame į tėviškę prie tėvų ir artimųjų kapų. Žmona, atsidūrusi pavasarį ligoninėje, pasigavo COVID-19, padovanojo ir man, bet bendromis jėgomis ir vaikams padedant, sėkmingai įveikėme šią grėsmę ir dabar esame sveiki ir geros nuotaikos. Janina visada sportavo ir nenutrūkstamai visus darbinius metus visa siela tarnavo sportui Klaipėdoje, ten kūrėme šeimą. Tapusi Mižutiene, ji visuomet buvo labai užsiėmusi, kūrė ir laikė stiprų šeimos lizdą ir beveik viena augino vaikus, kurių turime du: sūnų pedagogą ir dukrą ekonomistę, iškentė mane jūreivį. Jau virš 50 metų esame kartu ir nesiskundžiame senjorų gyvenimu.

Straipsnio autoriaus pateiktos nuotraukos; titulinėje – Antanas ir Janina Mižučiai

Janina ir Antanas su vaikais, 1978 m.

ROBERTAS PETRAITIS: „AKTORIAUS KELIAS – ILGAS, NENUSPĖJAMAS, BET KUPINAS ATRADIMŲ“

ROBERTAS PETRAITIS – vienas ryškiausių jaunosios kartos lietuvių aktorių, išgarsėjęs įsimintinu Mindės vaidmeniu Igno Miškinio režisuotame filme „Pietinia kronikas“, už kurį pelnė „Sidabrinės gervės“ apdovanojimą. 2024 m. Talino „Black Nights“ kino festivalyje Robertas buvo įvertintas tarptautiniu ICDA apdovanojimu – kaip kylantis Europos kino talentas. Gimęs ir augęs Baisogaloje, jis šiandien tvirtai žengia didžiosiose Lietuvos teatro ir kino scenose. Tad kviečiame ir Jus artimiau susipažinti su šiuo aktoriumi.

Gimėte ir augote Radviliškio krašte, baigėte Baisogalos gimnaziją. Pristatykite save mūsų kraštiečiams: kokie ryškiausi prisiminimai aplanko iš vaikystės ir paauglystės?

Esu Robertas Petraitis, gimiau ir užaugau ne pačioje Baisogaloje, o netoliese esančiame Palonų miestelyje. Kiek save pamenu, buvau labai aktyvus vaikas. Dar pradinėse klasėse pradėjau dalyvauti Radviliškio viešosios bibliotekos rengiamuose skaitovų konkursuose, tačiau niekada taip ir nepavyko laimėti. Būtų įdomu sugrįžti ir

pasižiūrėti, kaip keičiasi šis konkursas ir jame dalyvaujantys vaikai. Buvau vidutiniškai besimokantis paauglys, niekada nebuvau pirmūnas. Nebent dalykuose, kurie man labai patiko – istorija, geografija, lietuvių kalba. Labai mėgau šokti, lankiau tautinių šokių kolektyvą, dramos burelį.

Daug pasaulio pamačiau su folkloro ansambliu „Dainoriai“. Vadovui pasikeitus, pradėjau groti būgnais stilizuotoje kapeloje. Būgnais groju ir iki šių dienų. Esu baigęs ir Radviliškio muzikos mokyklą, bet akordeonas man taip ir „neprilipo“.

Kada ir kaip supratote, kad norite tapti aktoriumi? Gal Baisogalos ar Radviliškio kultūrinis gyvenimas, mokyklos teatro būreliai, įkvėpė priimant šį sprendimą?

Kad noriu tapti aktoriumi, supratau jau po dešimtos klasės. Tiesa, iš karto po mokyklos įstojau į Vilniaus Gedimino technikos universitetą (VGTU), bet ten ištvėriau tik savaitę ir išėjau. Kitais metais pabandžiau sėkmę Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA), na ir pavyko. Kiek pamenu, būtent 9–10 klasėje ir pradėjau lankyti dramos būrelį, galbūt ten ir užgimė pirmosios mintys apie aktorystę.

Ar yra žmogus, mokytojas, kuris paskatino siekti aktoriaus profesijos?

Lina Kaziukaitienė – tuo metu ji vedė teatro užsiėmimus. Be to, prieš keletą metų iš Baisogalos taip pat kilęs aktorius Arnas Danusas įstojo į akademiją, pagalvojau, kad gal ir man pavyks.

Baigėte Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, mokėtės pas Gytį Ivanauską ir Nelę Savičenko. Kokių svarbiausių, galbūt ne pačių lengviausių, pamokų iš jų gavote, kurios iki šiol padeda darbe ir gyvenime?

Šios studijos mane iš esmės suformavo kaip žmogų, labai stipriai praplėtė akiratį ir apsupo aplinka, kurioje labai daug išsilavinusių ir talentingų kūrėjų. Būdamas tokioje aplinkoje tu nori ar ne, bet perimi tą gyvenimo modelį. Galima kalbėti apie techninius ir profesinius dalykus, bet iš esmės Akademija formavo žmogų, kuris pajaustų alkį tam, ką jis daro. Aktorinis kelias ilgas, nenuspėjamas ir šitoje profesijoje visada reikia išlaukti savo šanso, bet tuo pačiu ir neprarasti formos. Aišku, čia reikia labai daug sėkmės ir „užkulisinio“ darbo, bet degančios akys niekada neliks nepastebėtos.

Pirmoji didelė sėkmė kine – vaidmuo komedijoje „Pietinia kronikos“, kur įkūnijote Mindę, sulaukė didelio dėmesio. Už šį įsimintiną vaidmenį buvote apdovanotas „Sidabrine gerve“. Kuo Jus patraukė šis filmas ir koks buvo jausmas atsidurti kultinio projekto centre?

Tą jausmą sunku nusakyti. Kai filmuoji filmą, yra labai sunku prognozuoti, tai bus sėkmingas projektas, ar ne. Tai buvo man pirma ir

neįkainojama patirtis didelio masto filmavimuose. Pamenu, kad man būdavo sunku užmigti po pamainų, grįždavau visas pilnas energijos ir adrenalino. Man patinka būti tarp žmonių, kino aikštelė mane labai įkrauna, nors ten nemažai laukimo. Žinoma, tai reikalauja ir labai daug atsakomybės. Pamenu, kad būdavo momentų, kai tekdavo ilgai kartoti dublį, o už tavo nugaros dar laukia 30 žmonių, ir tu galvoji, kad tu kažką negerai darai, bet kine labai daug niuansų, todėl reikia mokėti tvarkytis su tomis nesėkmėmis labai greitai, nes kinas yra brangus malonumas, ir laiko ten visada stinga.

Pagrindinis vaidmuo Romo Zabarausko filme „Aktyvistas“ reikalavo kiek kitokio pasiruošimo – tamsus, sudėtingas trileris, kuriame įkūnijote Andrių. Kokia tai patirtis, kaip jautėtės ten besifilmuodamas?

Tai atsitiko labai greitai po ,,Pietinia kronikos“. Manau, kad tai buvo geras laikas, nes įsimylėjau kiną ir dar gavau šansą suvaidinti pagrindinį herojų. Tai buvo kardinaliai kitoks personažas nei Mindė, pareikalavęs tiek fizinių, tiek psichologinių jėgų, nes buvo gana sudėtingų scenų. Man atrodė, kad aš dar turiu per mažai brandos šiam vaidmeniui. Bet galutiniu rezultatu likau visai patenkintas.

2024 metais Talino kino festivalio programoje „Black Nights Stars“ Jums buvo įteiktas ICDA apdovanojimas – tai didelis tarptautinis pripažinimas. Ar šis apdovanojimas suteikė naujo pasitikėjimo, o gal atvėrė naujų galimybių tarptautinėse kino industrijose?

Nebuvau pratęs prie tiek daug dėmesio ir viskas atsitiko labai greitai. Baiminausi dėl savo anglų kalbos gebėjimų. Bet jau atsidūrus ten, supratau, kad viską aš moku ir galiu, tiesiog trūksta pasitikėjimo. Tarptautinio agento nesusiradau, tačiau užmezgiau nemažai kontaktų. Sako, kad jei nori laimėti loterijoje, reikia pirkti bilietą. Tai ir čia panašiai, grįžęs po festivalio taip ir palikau viską, kaip įvykį-prisiminimą, tačiau dabar galvoju, kad gal ir reikės pabandyti pakontaktuoti su agentais. Kita vertus, turiu daug darbo Lietuvoje, bet išmėginti jėgas užsienyje visada įdomu.

Su kokiais iššūkiais susiduria aktoriai ir kas padeda greitai perprasti naują personažą?

Iššūkiai įvairūs, tenka filmuotis naktį, lyjant ar sningant, tenka būti trumpomis rankovėmis žiemą ir rudenį, nerti po vandeniu ir t. t. Būna ir intymių scenų su partneriu, kurio, galbūt, nelabai norėtum prisileisti arti savęs, bet tokia ta duona. Didžiausi iššūkiai yra kiekvieno galvoje: susiduriu su dideliu savęs kritikavimu arba būna laikas, kai nėra darbo, o tada atrodo, kad dabar jau viskas, galas, niekam tu nereikalingas. Taip vyksta nuolatinis darbas su savimi. Kalbant apie personažą, yra įvairių technikų, kartais padeda pradėti nuo kūno plastikos, kartais gatvėje pamatai tą savo

„personažą“, kartais kopijuoji ką nors, bet vis tiek kuri autentiškai, nes tai darai tu.

Nuo 2024 m. prisijungėte prie Nacionalinio Kauno dramos teatro trupės. Kaip jaučiatės šiame dideliame teatre ir ar jau spėjote surasti „savo vietą“ Kauno kultūrinėje erdvėje?

Esu labai laimingas šiame teatre: gaunu progą vaidinti ir nuolat būti toje formoje, apie kurią kalbėjau prieš tai. Nors esu čia gan neseniai, bet jau turiu nemažai spektaklių, pavyko ir gastroliuoti užsienyje. Manau, kad sėkmingai įsiliejau į trupę.

Kokius ateities planus pats sau brėžiate – labiau traukia teatras, kinas, o gal režisūra? Koks vaidmuo Jums yra didžiausia profesinė svajonė?

Dabar traukia abu. Anksčiau maniau, kad man artimesnis kinas, bet kuo daugiau laiko praleidžiu teatre, tuo labiau atrandu jo žavesį. Galvoju apie magistro studijas, norėčiau dar pagilinti vaidybos žinias ir pasikapstyti po įvairias technikas. Svajoju kada nors išmėginti jėgas užsienyje.

Žinutė kraštiečiams: ką norėtumėte pasakyti visiems Radviliškio krašto žmonėms, gyvenantiems čia ir visame pasaulyje, kurie dabar su pasididžiavimu seka Jūsų karjerą?

Norėčiau padėkoti ir pasidžiaugti Jūsų palaikymu. Geras žodis, ar teigiama intencija, visada paskatina eiti toliau. Ačiū Jums.

Bartosz Fratczak nuotraukos;
titulinėje – aktorius Robertas Petraitis

Kalbino ir interviu parengė
Lina Abromavičienė

PRIE GERUMO ŠAKNŲ (2)

LINA PETRONYTĖ-MILIAUSKIENĖ, kraštietė

Mūsų žurnalo „Radviliškio kraštas“ 2023 m. nr. 1 (38) numeryje spausdinome pirmąją straipsnio dalį apie šviesaus atminimo mokytoją ALBINĄ FAUSTAITĘ. Pastarasis tekstas sulaukė nuoširdaus skaitytojų dėmesio. Dėl didelės teksto apimties antroji pasakojimo dalis spausdinama dabar.

Nuostabu, kad auklėtiniai išlaiko atmintį apie savo mokytojus visą gyvenimą. Jie rašo laiškus ir sveikinimo atvirukus, skambina telefonu ir lanko jau patys sulaukę senjoriškų metų. 2003 metais XX laidos abiturientų grupė iš Radviliškio vyko į Alytų – aplankė mylimus mokytojus: Albiną Faustaitę ir Algimantą ir Nedą Petronius. Buvusi auklėtinė Janina Verdingovaitė-Kaučikienė laidos vardu parašė ir atspausdino „Alytaus naujienose“ nuoširdų straipsnį „Viskas buvo seniai, bet tebėra vis taip pat arti“ su įspūdingais mokytojų portretais. XIV laida šventė mokyklos baigimo 40-metį, smagiai dalyvaujant auklėtojams – linksminosi iki aušros, kalbėjosi, šoko, dainavo. Jau švęsdami 60-metį po mokyklos baigimo, skambino brangiai auklėtojai ir džiaugėsi, išklausę visi drauge telefonu 93 metų auklėtojos dalykišką kalbą su prasmingais palinkėjimais iš Alytaus.

Albinos auklėjamosios klasės sportininkų mokyklos turistų komanda buvo viena stipriausių. Komandos nuotraukoje berniukai stovi vyriškai ryžtingi, o priekyje susėdusios merginos švelnios ir susimąsčiusios. Kai žvelgiu į energingų jaunuolių būrį su simpatiška auklėtoja, susimąstau, kaip nepritekliaus laikmetyje mažame Lietuvos miestelyje mokiniai galėjo turėti specialią turistų uniformą. Albina yra vadovavusi mokyklos turistų komandai atsakingose respublikinėse varžybose.

Irena Žeknytė-Žurauskienė, Lizdeikos gimnaziją baigusi 1957-aisiais, prisipažįsta:

„Daugybė metų praėjo, kai baigę mokyklą pasukome savo keliais. Tačiau ilgesys vėl pajusti brangios mokytojos Albinos Faustaitės gerumą ir švelnumą visada gyvas manyje. Gera prisiminti susitikimus Telšiuose, Alytuje, Radviliškyje. Daugybė nuotraukų gaivina sielą ir kelia jausmus... Kokie mieli ir švelnūs atsiminimai... Tai mokytoja iš didžiosios raidės, nes visada pilna ramybės, kupina didelio noro mokyti, aiškiai išdėstyti savo dalyką – anglų kalbą. Beje, sudėtingu pokario metu būti geru užsienio kalbos dėstytoju reiškė būti jų kultūros gerbėju, jų tradicijų žinovu, kalbos garsintoju. Mokytoja Albina Faustaitė diegė mums meilę kalboms ir norą jų mokytis. Baigiamaisiais metais, kai auklėtoja A. Šerelytė turėjo laikyti valstybinius egzaminus Vilniuje, mokytoja ją pavadavo. Laidos vinjetėje žiūriu į mokytoją Albiną Faustaitę – laimingą ir gražią, pasipuošusią tamsia, marginta pakalnučių žiedais

Geriausia mokyklos turistų komanda su auklėtoja Albina Faustaite

elegantiška suknele, ir negaliu atsigėrėti... Kokia laimė sutikti šviesų žmogų gyvenimo kelyje!

Mokytoja ir auklėtoja savo meile mums, mokiniams, ir savo dėstomam dalykui, anglų kalbai, mane taip paveikė, kad nusprendžiau Vilniaus universitete ją studijuoti. Deja, likimas tą kartą buvo nepalankus – iš rusų kalbos gavau ketvertą ir neišlaikiau konkurso. Auklėtojos pastangos neliko bevaisės, nes vėliau įstojau į Maskvos universitetą, ir anglų kalbos žinios man labai pravertė. Įdomu, kad iki šiol prisimenu eiliuotą patarlę, kurią ji mokė prieš šešiasdešimt metų: Man is a fool. When it is hot, he wants it cool. When it is cool, he wants it hot. He always wants , what he has not.“ Kiek daug kartų teko šį posakį ištarti savo ilgame gyvenime, kiek daug kartų dėkojau savo mokytojai...“

Janina Cibulskytė-Velžienė pasakoja: *„Prisimenu, kaip ji vesdavo pamoką. Mokytojai įėjus – mokiniai atsistoja. Mokytoja pasveikina klasę, ir mums stovint, prasideda patikrinimas, kaip išmokome naujus žodžius. Mokytoja ramiai eina tarp suolų eilių, tardama žodžius lietuviškai. Tas, į kurį ji pažvelgia, atsako angliška atitikmenį. Jeigu žodis neišmoktas – akys nuleistos – kreipiasi vardu. Apklausa vyksta 8–10 minučių. Po to – kitos užduotys, mokytojos kruopščiai suplanuotos, kad nė viena pamokos minutė nepraeitų tuščiai.*

Esu mokytojai nuoširdžiai dėkinga už puikias anglų kalbos žinias. Pamenu, kai atsakinėjau stojamąjį kalbos egzaminą į Edukologijos institutą, dėstytoja įvertino aukščiausiu balu ir pasiteiravo, kokia yra mano mokytojos, išmokiusios gražiai šnekėti užsienio kalba, pavardė. Tai – maloni akimirka...

Džiugu, kad po daugybės metų galiu jau anūkams pasigirti prisimenanti angliškai visus skaičius, mėnesius, taip pat spalvas, įvairių kitų žodžių ir sakinių, net kai ką iš gramatikos.“

Irena Ginelevičiūtė-Žmoginienė prisimena: *„10 ir 11 klasėje anglų kalbai skirtos dvi savaitinės valandos. Mokiniai skaitė tekstus vadovėlyje, juos*

XX laida. Susitikime po septynerių metų su klasių vadovais Albina Faustaite ir Algimantu Petroniu bei mokyklos direktoriumi Česlovu Kantausku, 1963 m.

vertė ir atsakinėjo į klausimus. Mokytoja mokė taisyklingos tarties, gramatikos taisyklių. Ji visuomet siūlė pabuvoti angliškai įgarsintuose kino filmuose. Atėję į kino teatrą, sutikdavome mokyklos anglistes Faustaitę ir Navickaitę.

Kai įstojau į Vilniaus universitetą, galėjau palyginti savo anglų kalbos žinias su kitų mokyklų mokinių žiniomis. Stipriausi buvo žinovai iš Vilniaus S. Nėries mokyklos, nes čia buvo trigubai daugiau pamokų. Auklėtojos garbei, mūsų su klasės drauge A. Senkevičiūte žinios irgi neblogos. Dėstytoja antrame kurse patikėjo mums išversti mokslinį straipsnį ir už gerai atliktą vertimą net atleido nuo paskaitų, pasirašė įskaitą. Gyva atmintyje, kai brandos atestatų šventei po visą Radviliškį ieškojau auklėtojai gėlių. Puokštę pavyko rasti įspūdingo dydžio.“

Janina Verdingovaitė-Kaučikienė iš XX abiturientų laidos liudija: *„Auklėtoja skyrė dėstomąjį dalyką nuo einamųjų reikalų: klasės problemos nebuvo sprendžiamos anglų kalbos pamokų metu. Valandėlių metu aiškino, kodėl pasielgėme netinkamai, triukšmavome per fiziką, reikšdami nepasitenkinimą dideliu krūviu fizinio lavinimo pamokoje, o istorijoje, kurią vedė pats direktorius, susitarę atlikome kosulio „koncertą“. Gerbiama mokytoja su mergaitėmis atskirai kalbėdavosi apie tvarkingumą, švarą, tinkamą elgesį.*

Kartais klasėje buvo organizuojamos arbatėlės. Mokėmės padengti stalą, elgesio taisyklių vaišinantis, naudoti stalo įrankius, susitvarkyti vakarėliui pasibaigus. Rodos, nieko ypatingo, bet juk buvome iš įvairių šeimų, o sudėtingasis skurdus pokaris neseniai pasibaigęs. Berniukus taip pat pratino rūpintis tvarkinga išore. Baigiamųjų klasių gimnazistai – mokyklos vizitinė kortelė. Pirmadieniais vesdavo įdomų ritualą – berniukų kelnių kantų patikrinimas. Tai vyko prieš pirmąją pamoką. Klasiokai išsirikiuoja, o auklėtoja pakomentuoja. Jaudindavosi tie, kurie sekmadienį buvo pamiršę „padraugauti“ su lygintuvu. Nepamenu, kad mylima Albina Faustaitė dienoraštyje rašytų pastabas dėl mūsų elgesio. Tokių žinučių tėvams nebuvo. Auklėtoja nesiėmė tarpininkavimo tarp mokytojų ir mokinių. Ji netoleravo nei vienų, nei kitų skundų, iškilus problemoms tarpusavio santykiuose.

Albina Faustaitė buvo santūri, rami, tolerantiška. Niekada nebarė visos klasės, kalbėjo nepakėlusi balso. Mes džiaugėmės, kad vieno nelaimėlio neauklėdavo girdint visai klasei. Kartą už pasakinėjimą gavau vienetą. Vos neištiko šokas. Pažymių knygelėje pasirašydavo tėtis. Jis prašė paaiškinti kiekvieną prastesnį pažymį. O čia – kuolas. Ištaisiau jį į „keturis“. Namuose audros išvengiau, bet nežinojau, ką daryti toliau. Pasitelkusi trintuką, bandžiau vienetą sugrąžinti. Atsirado rašalo dėmė ir suvargęs vienetukas. O, siaube! Ką pasakys auklėtoja? Su baime laukiau akistatos. Netrukus išgirdau: „Janute, po pamokų pasikalbėsime“. Mažybiniu vardu į mane kreipdavosi tik tuomet, kai laukė rimtas pokalbis... Po pamokų paklausė: „Kodėl?“ Pravirkau. Buvo neapsakomai gėda, nors skradžiai žemę prasmek. O auklėtoja teištarė: „Manau, viską supratai.“ Ir tiek. Tai buvo pamoka ilgam. Vėliau supratau, kad kartais tylus priekaištas yra daug stipresnis už piktą žodį.“

Mums baigus mokyklą, auklėtoja išsikėlė į Telšius. Padėti kraustytis susirinko beveik visi. Neprisimenu, kodėl nedalyvavau, o gaila... Atmintyje išliko išleistuvių puotos rytas. Abi klasės drauge su kitos klasės auklėtoju A. Petroniu lydime ją į namus. Gatvelė rami. Langus tebedengia naktinės užuolaidos. Teka saulė. O mes su mokytoju A. Petroniu traukiame linksmą dainą iš pamėgtojo fantastinio kino filmo „Žmogus – amfibija“ – „O, jūreivi, plaukiojai per ilgai – aš tave jau pamiršau.“ Auklėtoja pasislepia tarp mūsų. Tačiau daina keičia dainą, ir prabunda visa Valančiaus gatvelė...

Bėgo metai. Kasmet per Jonines ir gimimo dieną – gruodžio 1-ąją – gaudavau mokytojos Albinos Faustaitės sveikinimo atvirutes. Pati ėmiau jai rašyti žymiai vėliau, kai pakankamai subrendau... Rūpestį pradedame suprasti, kai patys išmokstame globoti. Beje, parašiusi laišką ir jį lankstant, prisimenu, kaip šito mokė auklėtoja. Ji pirmoji atskleidė man raidžių „P.S.“ laiško pabaigoje prasmę.

Mokytoja Albina Faustaitė mokė ir mano vyresniąją seserį Genovaitę. Sesė prisimena ją – jaunučiukę, ramią, reiklią, mokinius suprantančią ir išgyvenančią dėl jų nesėkmių. O man įstrigęs gana keistas vaikystės atsitikimas. Sesė mokėsi 8-oje klasėje, šeimoje neseniai gimęs jauniausias broliukas susirgo meningitu. Mamai teko su vaiku važiuoti į ligoninę Kaune. Man – šešeri. Broliai ir tėtis dirba. Kur mane palikti? Sesė atsivedė į mokyklą. Lyg dabar prieš akis – mokytoja, kuri kalba nelietuviškai. Iš baimės palendu po suolu ir pravirkstu. Sesė nesėkmingai stengiasi nuraminti.

Tuomet prie suolo prieina tamsiaplaukė moteris ir išgirstu jos žodžius seseriai: „Genute, eik su sesyte namo“.

Mokytoja, kaip reta, mokėjo suprasti ir užjausti kančioje. Kai 2007-aisiais pasitraukė iš gyvenimo mano vyresnysis sūnus, ji sužinojusi parašė ir atsiuntė man užuojautos laišką.

Irena Ginelevičiūtė-Žmoginienė pasakoja: *„Gaila, tačiau esame auklėtojai pridarę nemalonumų. O buvo taip. Mokyklos vadovybė paskelbė miesto tvarkymo talką Velykų pirmąją dieną. Visi labai laukėme tos šventės, nors ji buvo švenčiama nesiviešinant (tarybiniais metais religinės šventės buvo uždraustos). Paskelbus talką, likome nepatenkinti. Ėmėme svarstyti, ką daryti. Kalbėjomės, jog neisime į talką. Velykų rytą į mokyklą nenuėjau. Pirmadienį susirinkome į pamokas. Pasirodo, kad niekas neatėjo į talką. Su nerimu spėliojome, kas dabar bus, kokia bus paskirta bausmė. Prieš pat skambutį į klasę įžengė sutrikusi auklėtoja. Stovėjo minutę nieko nesakydama, gniaužydama rankas. Klasėje stojo mirtina tyla. Auklėtoja, žiūrėdama į mus labai liūdnu žvilgsniu, mums tepasakė: „Vaikai, vaikai, ką jūs padarėte...“ Ir tylėdama išėjo iš klasės. Šis įvykis, laimei, nebuvo išgarsintas. Tačiau po to dažnai galvojau ir stebėjausi auklėtojos savitvarda, jos mokėjimu neauklėti tuščiai, nemoralizuoti. Iki šiol nežinau, kokia nuobauda jai buvo skirta...*

Prabėgus daug metų po mokyklos baigimo mes nepamiršome savo auklėtojos. Kai ją aplankome, esame paguosti gerumo, padrąsinti optimizmo. Grįžtame į savo gyvenimus, vėl pasimokę, jog gyvenime ypač svarbu dėmesys ir meilė žmogui. Kukli mokytojos gyvenamoji aplinka įrodo, kad dvasinės vertybės irgi yra pagrindinės, vien turtai laimės neatneša. Mes, buvę mokiniai – jau pensininkai – ir šiandien gauname meilės, kilnumo ir dosnumo pamokas.“

Silva Mackevičiūtė-Survilienė patvirtina mokslo draugų nuomonę: *„Koks tai Žmogus? Tai gera ir šilta moteris, puiki mokytoja ir auklėtoja, nuoširdžiai atsidavusi mums, paskutiniesiems savo auklėtiniams Radviliškyje. Tebeprisimenu tą dieną, kai mes padėjome jai tvarkyti daiktus išsikraustant... Beveik visą dieną buvome drauge. Ji mus vaišino savo skaniaisiais kepinėliais. Mes negalėjome atsišnekėti – taip sunku išsiskiriant... Be galo gailėjome, kad jos nebebus mūsų mokykloje ir Radviliškyje. Guodė tik viena – mokyklą paliekame ir mes.*

Kaip buvo ir yra smagu susitikti savo auklėtoją klasės susitikimuose, gera gauti jos laišką ar sveikinimus gimtadienį... Lyg gautum atsigerti gyvybės vandens iš jaunystės šaltinio... Ką ji mums davė? Nepamirštamos anglų kalbos pamokas – aš labai mėgau jos dėstomą dalyką. Ji – ori, bet kukli; elegantiška ir be galo tvarkinga; reikli, tačiau švelni ir gera. Net dabar stebina, kaip gražiai auklėtoja į mus visus kreipdavosi: Genute, Janute, Stasyte, Jonuk... Gerumo pamokos vyko tarsi nejučia, mes to nepastebėdami mokėmės būti drauge.

Tvirtai prisimenu, kad klasės valandėlės mus traukė ir domino. Mes – paprasti mažučio miestelio vaikai... Reta šeima, kurioje buvo mokoma, kaip elgtis prie stalo, svečiuose. Taigi, klausydavomės „išsižioję“ ir viską „kraudavome“ į savo galveles.

Pirmadieniais ryte pirmosios pamokos – išskirtinės. Auklėtoja įėjus kvietė mūsų berniukus atsistoti prieš klasę, o mes, merginos, stebėdavome, ar jie tvarkingi atvyksta į mokyklą, kaip išlyginti kelnių kantai. Mums, mergaitėms, tekdavo parodyti, kokios mūsų uniformos, apykaklės, rankogaliai. Klasės draugas Vidas Rozenbergas prisimena, kaip sekmadienį namuose uniforma buvo lyginama ir valoma.

Albina Faustaitė daugybę kartų mus vežė į spektaklius Šiaulių dramos teatre. Nuvykdavome traukiniu, o grįžtant geležinkelio stotyje tekdavo laukti po 2–3 valandas. Mes sėdėdavome laukiamojoje salėje ir apie viską šnekėdavome su mieląja auklėtoja. Ji mus išmokė elgesio viešumoje. Teatrą lankėme apsirengusios mokykline uniforma, todėl įgudome laikytis oriai. Ačiū auklėtojai už vertingas pamokas.

Mokytoja Albina Faustaitė buvo mano auklėtoja nuo 1960-ųjų iki 1963-ųjų metų. Išleidusi mūsų laidą, auklėtoja ruošėsi persikelti į Telšius.“

MIESTE ANT SEPTYNIŲ KALVŲ PRIE MASČIO EŽERO

Telšiuose mylimos Albinos laukė mama, sesuo ir brolis, įsikūrę namelyje Šviesos gatvėje. Miestas tuo metu sparčiai plėtėsi. Vos prieš porą metų atidarytoje III vidurinėje (dabartinėje Germanto) mokykloje jauna anglistė greitai rado savo vietą. Vadovaujama energingo direktoriaus P. Beresnevičiaus, mokosi daugiau nei tūkstantis mokinių. Mokyklos molėtas kalnas pavirto

Turistinėje iškyloje prie Arimaičių ežero. Mokytojai su mokiniais. Antroje eilėje antra iš kairės Albina Faustaitė. 1963 m., pavasaris

žydinčiu gėlių kilimu. Edukologai – aktyvūs popamokinėje veikloje. Albinai arčiausiai širdies – kelionės su mokiniais, bendradarbiais. Bendradarbiauti – tai dalytis sunkumais. Buvusios kolegės su malonumu prisimena patirtį.

Buvusi bendradarbė, Telšių III vidurinės mokyklos mokytoja **Adelė Masiliauskienė, prisimena**: *„Dirbome Telšiuose III vidurinėje mokykloje. Kaip įprasta, dideliame mokytojų kolektyve susigrupuoja žmonės, kurie, pajutę vidinę trauką, o vėliau ir įsitikinimų bei pažiūrų bendrumą, ima bičiuliautis. 1963 metais atvykusi Albinutė prisijungė prie mūsų, trijų draugių. Ji buvo septyneriais – aštuoneriais metais vyresnė, tačiau mes puikiai sutarėme ir nuoširdžiai draugavome iki 1991-ųjų: jos persikėlimo į gimtąjį Alytų.*

Albina mokėjo nustebinti džiaugsminga staigmena.

Bendradarbė Ada Masiliauskienė: „Nepamirštama, kai grįžus iš ligoninės su sūneliu, pas mane pirmosios atskubėjo Albina ir Stasytė su krepšeliu pirmųjų braškių. Kažin, ar jos pačios buvo jų paragavusios. Kiek daug panašių akimirkų! Atrodytų, kad tokios smulkmenos nevertos dėmesio... Bet ... tai iš jų ir susideda mūsų gyvenimas. Tik paprastoje kasdienybėje atsiskleidžia tikras gerumas, žmogiškas jautrumas.“

Kelionėse geriau žmogų galima pažinti. Albinutė visur ir visada liko savimi: ji kantri, nesavanaudiška. Palapinėje miegui išsirinkdavo nuošaliausią kertelę. Ryte anksti pabudusi, kitiems dar miegant, jau tupinėjo apie laužą, kaitė vandenį pusryčiams. Daug nuotraukų liudija mūsų gyvenimą žygiuose. Mes, nusileidę nuo kalno, plačiu slėniu vorele einame kiekvienas su savo nešuliais. Albinutė neša ant pečių kuprinę, o rankoje didįjį, sunkųjį virš laužo kabinamą katilą. Ar lengva jį nešti? Tikėkime – vėliau kuris nors vyras jį paims... Ji dažnai panėšėdavo bendruosius grupės daiktus. Kiti juos pastebėdavo „pavėluotai“.

Gera prisiminti pasibuvimus, pasikalbėjimus Albinutės namuose. Šeimininkių vaišingumą žodžiais nusakyti sunku – tokie gardūs tik šiuose namuose gaminami skanumynai. Ne tik mokykloje – visuose Telšiuose Albinutė garsėjo savo konditerija. Ypač išskirtiniai – tortai. Dar dabar, rodos, jaučiu jų skonį burnoje... O kur kiti gaminiai...Tebeturiu sąsiuvinį su kepinių receptais, kur pažymėta: Albinutės vafliai, Albinutės meduolis, Albinutės pyragėliai su obuoliais ir kt.

Kai žvelgiu į praeitį, jokių sensacingų, ypatingų

nutikimų neprisimenu. Beje, gal jų ir nebuvo. Albinutė nesiekė dėmesio.

Telšiuose įspūdingai išsiplėtė kelionių geografija. Iš tiesų labai įspūdinga, kad galime susipažinti su ja, pasekti nukeliautus maršrutus. Albina kruopščiai vedė kelionių dienoraščius, stengėsi užfiksuoti tuos įspūdžius, kurie yra objektyvūs. Išlikusios užrašų knygelės pilnos faktų. O asmeniniuose pokalbiuose ji kupina patirties jausmų. Krikštaduktė Danguolė liudijo, kad jos pasakojimų buvo smagu klausytis. Su džiaugsmu dalijosi įvairiausiais pastebėjimais ir patyrimais, mokėjo praskaidrinti nuotaiką, atverdavo naujas erdves geografijos ir istorijos, biologijos ir botanikos, visuomenės gyvenimo srityse...

Tiesa, bene pirmoji tolimesnė kelionė: dar šešto dešimtmečio pradžioje parsivežti savo tėvus iš Radviliškio važiavo į Lenkiją. Tuo pačiu ir apsižvalgė kaimyninėje šalyje. Pasigrožėjo Varšuva, Ščecinu, apsilankė Krokuvoje, Veličkose...

1958-aisiais metais Albina vyko į Maskvą į Lenkijos ambasadą pratęsti mamos paso galiojimo laiką. Dvi savaitės skirtos sutvarkyti reikalus ir apsidairyti megapolyje. Ji su ekskursijomis apžiūrėjo miestą ir metro stotis, plaukė Maskvos upe, lankė muziejus ir bibliotekas. Kremliuje, Kolonų salėje, susitiko su vengrų mokytojais bei stebėjo meno meistrų koncertą. Pabuvojo Ostankino dvare. Klausėsi kompozitoriaus Chačiaturiano diriguojamą jo II simfoniją.

Nuo 1965-ųjų kiekvieną vasarą Albina kaip aistringa keliautoja važiavo į tolimas keliones su Telšių miesto turistų klubu. Tris savaites tų metų liepą–rugpjūtį Užkaukazės respublikose ir Kryme. Iš Vilniaus į Baku skrido lėktuvu. Elektriniais ir greitaisiais traukiniais, garlaiviu ir net atviru autobusu keliavo į Baku, Jerevaną, grožėjosi Sevano ežeru, lankė Tbilisį, Batumį, Suchumį, Sočį ir Adlerį.

1966-ųjų balandį ir gegužę beveik keturias savaites turistiniu traukiniu „Žemės ūkio pirmūnas“ (kaip ji vadino – draugystės traukiniu) keliavo į Vidurinę Aziją. Žinomi kurortai Kislovodskas ir Piatigorskas, sostinė Baku ir Krasnovodskas, miestas prie jūros. Per Kaspiją kėlėsi keltu ir važiavo vėl traukiniu per Kara-Kumų dykumą. Užrašuose: *„Iskander gyvenvietė. Matosi didelės kaimenės avių, baltų ir juodų. Daug kupranugarių. Pamačiau moterį netoli namo kepant kažką. Tik priėjusi nespėjau pamatyti krosnies. Pilnas dubuo prikeptų pailgų (dviejų sprindžių) ragaišių. Viršūs pabadyti, aplink vienodai užkepę. Tuoj perlaužė pusę ir davė paragauti. Prėskas ragaišis. Karštas, vos rankoje galima laikyti. Būtų gerai su sviestu. Jai daviau sausainukų mažą pakelį. Keliaujant po tas gyvenvietes apmokė fotografuoti. Laukai švelniai spalvingi. Žali į rusvumą. Kupstukai pilkos spalvos, plynas smėlis beveik baltas, rusva maža šiurkšti žolytė. Smulkios gėlytės geltonos, rausvos. Kur drėgniau – žalia minkšta viksvinė žolė ir raudonos aguonėlės...“*

Mažutė Achčekuma ir milijoninis Ašchabadas, senasis Šilko kelio miestas Čardžou, Bucharos minaretai ir mečetės, chano rūmai ir medresai. Gaivioji Dušanbė, garsusis Timūro Samarkandas, Ferganos slėnio oazės ir Tian Šanio kalnai. Žemės drebėjimą patyręs kupinas rožių Taškentas. Mėlynai žalsvas Aralo ežeras ir Uralo upė, sukant atgal namų pusėn. Ekskursijos po Saratovo ir Volgogrado miestus. Maskvoje – megapolio senamiestis, ūkio pasiekimų paroda ir baletas „Žizel“ Didžiajame teatre. 15 eilė 18 vieta. Užrašų pabaigoje: turistinė kelionė Vilnius–Vidurinė Azija – Maskva–Vilnius nukeliauta 11 820 km. Maskva–Vilnius – 944 km.

Visa kelionė stropiai fiksuojama užrašų knygelėje ir bloknote, ypač daug apie gyventojus, istoriją bei gamtą. Smulkiai aprašyti botanikos sodai, augalai, kai kurių sudžiovinti lapų pavyzdžiai. Svarbesni įspūdžiai pabraukti pieštuku, matyt, jais buvo dalintasi su artimaisiais ir bendradarbiais. Stebina dalykiškumas ir vadovėlinio lygio detalus faktų pateikimas. Beveik profesionalaus keliautojo žvilgsnis, išlavintas gyvenimo patirties ir kelionių aprašymų. Neabejotina tolerancija bendrakeleiviams – jokių apibūdinimų, užsiminta tiek, kas visiems bendra. Kaip pastebėjo britų literatūros klasikė Jane Austen, bendrai iškylai reikia sveikatos ir puikaus būdo, kurie padeda ištverti nepatogumus. Geranorystė, išsilavinimas suteikia džiaugsmą ir nusivylimuose, o žvali nuotaika sustiprina patirtus malonumus.

1967-ųjų pavasarį įrašas naujos užrašų knygelės pirmuosiuose puslapiuose: *„Ada paragino mane ir net pati mane užrašė kelionei į Karpatus. Grupei vadovauja Štaras, dalyviai pasiskirstę pareigomis. Mane paskyrė vyr. virėja“.*

Dvi savaites Telšių turistai su savo autobusiuku svečiavosi ir slidinėjo Užkarpatėje. Iš Vilniaus turistų klubo pasiskolino miegamus maišus, ir

išvažiavo pasitikti Šv. Velykų Ukrainoje. Daugybė nuotykių patirta, ieškant nakvynės, benzino ir maitinimosi vietų, jau nekalbant apie patį slidinėjimą. Aplankyta Pirčiupiai, Lyda, Slonimas, Brestas, Koveli, Volynės aukštumos ir anglies šachtos. Ekskursija po Lvovą. Kovo 26-ąją per Šv. Velykas pasiekę Karpatus, slidinėjo vaizdinguose kalnuose prie Turkos miestelio. Važiuoja slidinėti į Užgorodą, į Rachovą, pro Bogdaną į Lugi. Kalnų namelyje Breckula užeigoje pernakvoję, leidosi kalnų šlaitais 20 km per 5 valandas. „Labai smagu leistis serpantinais, nes nedidelė nuokalnė. Sniegas žemai drėgnokas. Pačioje viršūnėje buvo pradėję snyguriuoti, pakilo vėjas. Gerai, kad greit vėl nurimo. Sniego didžiausi pusnynai, net eglės palinkusios. O kitos ir visai apsnigtos. Lavinų pradžia. Lyg vaikų sukočioti sniego volai... Atėjome į miškakirčių bendrabutį, bet mūsų nepriėmė. Diedukas labai sąžiningas savo tarnyboje. Apsistojom pas sargą „Goverlo“ turistinės bazės filiale. Leido mums virti, kepti, surado šiltus kambarius nakvynei. Pusryčiai vėl karšti: bulvės su spirgais, burokėlių sriuba, šutinti kiaušiniai, kava. Blogu keliu pagal upelį nuvažiavome į Jasinę... Paskui slidėmis į Perelesok, ten apsistoję pasveikino Adą su 25-ąja gimimo diena. Karštai pasveikinę, kukliai apdovanojo, kuo buvo turtingi. Į kalną kilti sunku, leistis malonu. Pasiekę Slonimą, leidosi toliau į Rachovą. Grupė padėjo grįžti nukentėjusiems, vadovai grąžino nuomotas slides. Kai kam teko sumokėti už sulaužytas... Palikę Karpatų kalnus, pernakvoję toje pačioje vietoje Kovelyje, daugumos balsu nusprendė užsukti į Minską. Pervargę vis tik rado balandžio pirmą dieną jėgų įdomiai ekskursijai po miestą. Pro Vilnių grįžo į Telšius, kur pavargusius laimingus turistus autobusiuko vairuotojas išvežiojo po namus.

1968-ųjų vasarą įvyko bene įspūdingiausia turistų klubo narių kelionė į Rytų Sibirą, prie Baikalo ežero. Gerų pažįstamų turistų grupė susigyveno daugiau nei eilinė šeima. Jie buvo devyniese: 1. Malcevičius Vladas – vadovas; 2. Jurkutė Ada – korespondencija; 3. Perlavičiūtė Rita – medikė, fotografė; 4. Balvočius Albertas – kasininkas; 5. Petraitis Martynas – ūkvedys; 6. Aliulis Jonas – koresp. padėjėjas; 7. Baužytė Jūra – grupės viešnia; 8. Kęsminas Antanas – fotografas; 9. Faustaitė Albina – šeimininkė.

Liepos 5-tą dieną turistus palydėti susirinko nemažas būrys bičiulių. Važiuojant iš Maskvos į Novosibirską, Albina, žvelgdama pro kupė langą, prisiminė mamutės žodžius: „Ką tu ten pamatysi?“, tačiau ekskursija mieste nuotaiką greitai pataisė. Persėdo į Tomskas-Bijskas traukinį. Liepos 10-tą dieną keliautojai apsigyveno Bijsko turistinėje bazėje. Toliau vyko į didesnį Gorno Altaisko miestą, viso aukštojo Altajaus sostinę. Atstumą iki Aktašo 360 km – per vieną dieną, įdomesnėse vietose lipo į viršukalnes, keliavo per perėjas. Ulaganas – rajono centras. Iš jo su pašto mašina nuvažiavo į Bachtijulį. Teko išmokti gerti sūrią altajietišką arbatą, nes žmonės labai vaišingi – atsisakyti neįmanoma. Čia prasidėjo žygis pėsčiomis ir nakvynės palapinėje. Susitikdavo kalnų piemenis, ganančius ožkas ir avis, kitų turistų grupes. Palydėdavo vietiniai jaunuoliai, mielai pasakoję apie krašto papročius. Gavo arklių panėšėti sunkiąsias kuprines. Telšiškius stebino altajiečių paslaugumas, noras pavaišinti. Įlipo į Koo viršukalnę, kurios aukštis 2600 m. Nusileidus, pavargę nuo kaitros ir troškulio, ilsėjosi prie Čiulyšmano upės, ragavo čigenio (altajietiško rūgusio pieno). Paupiu keliavo pėsčiomis 38 km. Liepos 18-tą garlaiviu kėlėsi per Telecko ežerą – 80 km ilgio ir 6 km pločio – su sustojimais prie vaizdingų krioklių. Artibaše turistinėje bazėje ant Telecko kranto – nakvynė. Ilga kelionė autobusu kalnais ir slėniu į Bijską. Toliau kelionę tęsė traukiniu: į Bratską per Novosibirską. Krasnojarske nakvojo. Aplankė 7 km nuo miesto ribos miškuose stovinčias įspūdingas uolas – „Krasnojarsko stulpus“, ypač patiko vadinamieji „plunksniniai“. Susipažino su miestu, išsidėsčiusiu ant abiejų Jenisiejaus krantų, aplankė žinomo rusų istorinio žanro tapytojo ir portretisto V. Surikovo namą-muziejų. Bratske apžiūrėjo ant Angaros upės pastatytą didelę hidroelektrinę, leidosi liftu į požemį, turbinų salę. Laivu „Meteor“ plaukė į Irkutską. Praplaukė pro Usolio upę Belaja, prie kurios po karo ištremti gyveno mylimi tėveliai ir dėdė. Stambus miestas Angarskas. Irkutske pabuvojo dvi paras, apžiūrėjo miestą. Garlaiviu „Irkutsk“ Angaros upe nukeliavo į Baikalo ežerą. Apsilankė įdomiame limnologijos muziejuje. Garsaus ežero krantai ilgam įsiminė, kadangi nepaprastai vaizdingi: „Pakrantėse yra pušų ir maumedžių su iškilusiomis į paviršių šaknimis. Vanduo, vėjas nuskalauja smėlį ir medžio vaizdas tampa įsimintinu“.

Keturias dienas stovyklavo su palapinėmis Babuškino ir Piesčianaja įlankose. Ilsėjosi, deginosi, maudėsi, vakarojo ir dainavo prie laužo, pasikvietę kitus turistus.

Turistų iš Lietuvos grupė prie Krasnojarsko uolų – Stolby. Albina pirma iš kairės

Laivu pasiekė Irkutską. Geologijos muziejuje žavėjosi mineralų grožiu.

Paskutinę liepos dieną išskrido lėktuvu per Omską į Maskvą. Maskvoje vakare sėdo į traukinį grįžti į Telšius. Viso įveikta apie 15 tūkst. km: lėktuvu – 5000 km, geležinkeliu – 7782 km, laivu – 1000 km, autobusu – 950 km, pėsčiomis – 123 km.

1970-ųjų rugpjūčio dvi savaites – kelionė į Krymą per Kijevą, Zaporožę, Simferopolį, Minską. Pasigrožėta senuoju Kijevu, aplankytas uolų vienuolynas - Peščierskaja Lavra, nuostabioji Jalta su botanikos sodu bei rašytojo A. Čechovo sodyba, Sevastopolis ir Bachčisarajus. Telšiškiai turistai autobusiuku įveikė puspenkto tūkstančio kilometrų.

1971-ųjų liepą, nusipirkus ekskursijos kelialapį, įvyko nepamirštama kelionė į Kareliją – 40 tūkstančių ežerų kraštą ir Kolos pusiasalį. Nuostabioji Kižų sala ir medinės architektūros šedevrai. Petrozavodskas prie Onegos ežero, kurortas Marcalnyje Vody, Kivačo draustinis, Kondapoga ir Belomorskas, Kemė – miestas ant uolų.

1974-ųjų liepos pabaigoje ir rugpjūtį tris savaites keliavo po Podolę ir Bukoviną, nusipirkusi kelialapį su miela bičiule telšiške Zosele. Skrido iš Vilniaus į Kijevą, po to į Vinicą. Gyveno Kola-Michilovkoje turistinėje bazėje „Lastočka“. Kateriu plaukė po Pietų Bugą. Apžiūrėjo Vinicos miestą. Važiavo į gražųjį Sofijos parką 250 km nuo Vinicos. Mogiliove Podolskij gyveno „Dniestro“ turbazėje. Apžiūrėjo miestą. Važiavo į Moldavijos rajoninį centrą Dondiušanai. Keliavo į Ternopolio sritį Skala-Podolskaja apsistoti turbazėje „Zbruč“, įsikūrusią sename angliškame parke. Apžiūrėjo žaliąjį Kamenec-Podolską, Krivuano „krištolinę“ olą-muziejų. Paskui į Skomarockų turbazę „Lesnaja“, vaizdingoje vietoje prie Stripos upės. Dalyvavo pėsčiųjų žygyje aplankyti krioklius „vyriškos ašaros“: „aukštas skardis, kūgio formos uola, apaugusi žaliomis samanomis. Vanduo iš šaltinio teka per samanas. Stambiais lašais rieda ir krenta iš 10 m aukščio. Atsimušę į akmenukus taškosi, jais teka toliau.“ Įdomi ekskursija po Ternopolį, Černovcus, Bukoviną. Kelionėje linksmi instruktoriai, vairuotojas dainingas, malonus turistinis grupės atsisveikinimo koncertas.

1975-ųjų liepą vyko dviejų savaičių kelionė į Ukrainą. Iš Telšių traukiniu į Kijevą. Apsigyveno viešbutyje „Draugystė“. Dieną – muziejai, Šv. Sofijos soboras, vienuolynas Lavroje, ekskursija

garlaiviu po Dnieprą... Vakare – estradinis koncertas miuzikhole, dramos teatre „Varšuvos melodijos“, Sverdlovsko teatro gastrolių muzikinė komedija „ Tegul groja gitara“ kultūros namuose, įsikūrusiame buvusiame kilmingųjų mergaičių institute. Operos ir baleto teatre, atsisveikinant su sostine, žiūrėjo „Bachčisarajaus fontaną“. Važiavo į Kišiniovą pailsėti, pasigrožėti parkais ir botanikos sodais, ragauti chereso. Ekskursija laivu į Dubasary. Aplankytas žaliasis Tiraspolis, Bandery ir nepakartojama Odesa, jos katakombos. Nuostabiame operos teatre žiūrėjo „Karmen“. Grįžo lėktuvu, o aerouoste Vilniuje netikėtai pasitiko bičiulės buvusios bendradarbės Petrutė su Nedute ir Danguole. Dar tą patį vakarą visos ėjo į Dainų šventę Vingio parke: „matėm kolektyvų eiseną į dainų estradą. Vakaras nuostabiai šiltas. Chorai skambėjo pasakiškai gražiai... Einant namo, choristai, jaunimas, žiūrovai dainavo liaudies dainas. Pušynas skardėjo nuo dainų, juoko, kalbų.

Paminėtos kelionės, kurių detalūs aprašymai mažose kelioninėse užrašų knygutėse saugojami drauge su žemėlapių, apžvalginių iliustruotų knygelių, atvirukų rinkiniais. Kiekviena didelė kelionė – atskiras storas iliustracinės medžiagos aplankas.

Kaip profesionali keliautoja ji kaupia informaciją, kaip geografė – fiksuoja gyvenimo būdą kituose kraštuose. Archyve išsaugotame pažymėjime Lietuvos respublikinė turizmo ir ekskursijų taryba liudija, kad Faustaitė Albina – Šiaulių ekskursijų biuro Telšių filialo neetatinė ekskursijų vadovė.

Gimtinei Lietuvai, kaimynėms Latvijai ir Estijai skirti trys dideli atskiri aplankai. Matyt, kad trumpų ekskursijų būta nemažai. Rūpestingai rinkta ir saugojama kelionių medžiaga ne tik patikimai primena įspūdžius. Albina mielai dalijosi patirtimi. Kelionėse įgytų žinių ir įspūdžių bagažas brangus ir spalvingas. Albina dabar pasakoja: „Neturėjau savo šeimos, todėl galėjau skirti vasaros atostogas ir visas santaupas kelionėms. Ši patirtis man labai maloni.“

Buvusi mokinė Radviliškyje, vėliau mokyklos direktorė Telšiuose**, Irena Jurkevičiūtė-Parakininkienė charakterizuoja Albiną**: *„Ji nemėgo būti matoma. Nesiekė betarpiško atlygio. Buvo atvira tarp artimųjų.“* Šeimą prisimena buvus vaišingais šeimininkais. Albinos brolis Vladas dalyvaudavo medžioklėse su Irenos vyru. Sumedžioję šerną ar stirną, medžiotojai dažnai kviečiami pailsėti ir pasistiprinti pas Faustus.

Buvusi bendradarbė, vokiečių kalbos dėstytoja **Zofija Žilinskaitė prisimena**: *„Tą tolimą 1963-ųjų rugpjūtį mokytojų tarybos posėdyje susipažinome – ji vos vyresnė, jau patyrusi specialistė iš Radviliškio vidurinės mokyklos, o aš – „žalia“ kaimietukė, mokiusi vokiečių kalbos vaikus septynmetėje. Draugystė su Albina mane praturtino ir profesionaliai, ir žmogiškąja patirtimi.*

Mokytojų susitikimas Palangoje, 1973 m. Buvusios radviliškietės bendradarbės: alytiškė K. Neverauskaitė-Petronienė, telšietė A. Faustaitė, vilnietė P. Žostautaitė ir alytiškė D. Paliliūnaitė

Kartais mokytojams profsąjunga skyrė kelialapius aplankyti tolimus didelės sąjungos kampelius. Įsiminė kelionė į Pietų Ukrainą. Aplankėme Vinicą, Podolę...

Žiemą mes, mokytojos, mėgome slidinėti Telšių apylinkėse. Po išvykos Albina pasikviesdavo į namus arbatai, vaišino skaniaisiais sesutės Stasytės ir savo keptais pyragėliais. Kokie nuostabūs mūsų sportiniai žiemos savaitgaliai...“

Ada Masiliauskienė: *„Mūsų draugija mėgo išvykas, keliones, turistinius žygius. Žiemą buvo smagu sukinėtis po Telšių apylinkes su slidėmis. Linksmi Žemaitijos kalneliai, smagūs miškeliai prie Germanto ežero. Mes, jaunos mokytojukės, pavargusios krisdavome į pusnis pailsėti. Staiga mūsų delnuose atsiranda sumuštinis ir karštos arbatos puodelis! Tai Albinutės sumanytas malonus netikėtumas... Drauge su ja keliavome Užkaukazėje, Vidurinėje Azijoje. Pėsčiomis ėjome per Altajaus kalnus, baugiais taigos miškais, poilsiavome prie Baikalo ežero...“*

Faustai, garsėję draugiškumu, gerai sutarė su kaimynais. **Stasė Bumblauskienė su dukra Rasa išsaugojo artimus ir šiltus tarpusavio santykius** su Albina iki paskutinių sveikatos dienų: *„Kai Albina gyveno Telšiuose Palangos gatvėje, kartu su sese Stasele ir mama, jos turėjo didelį daržą, kuriame augino daržoves ir uogas. Jos visos pasižymėjo dideliu darbštumu. Albina kepė ypatingo skonio tortus. Ypač nepakartojamo skonio buvo su žele, citrinos rūgštele, puošti uogomis bei vaisiais. Skanesnių tortų gal iki šiol nesu ragavusi. Mano mama visus tortus lygina su Albinos keptais. Jie buvo nelabai saldūs, gaivūs. Žodžiu - nepakartojamo skonio. Ir visada sako “Vis tiek ne toks, kokį kepdavo Albina!“.*

Aš buvau visai maža, kai apsirgo mano mama (berods, apsinuodijo maistu) ir liepė pakviesti kažkodėl ne medikus, o Albiną (manau, artimiausią išsilavinusį žmogų). Mama iki šiol prisimena, kokią arbatą Albina jai liepė gerti. Gyvendami su Faustais kaimynystėje, labai gerai su jais sutarėme. Ją ne kartą lankėme ir Alytuje. Pavežiodavome po Dzūkijos įdomias vietas, nes žinojome, kad ji mėgsta keliauti, pažinti nauja. Išsikėlus Albinutei į Alytų, mūsų bendrystė sustiprėjo dar labiau. Mano mama ilgai susirašinėjo su ja. Albinutė pasveikindavo mūsų šeimos narius su gimimo dienomis, siuntė šiltus, kupinus užuojautos laiškus, išgyvenant netektis.

Krikštaduktė Danguolė Gelžinytė-Petrikienė dalijasi: *„Mano mama Janina Lauciūtė-Gelžinienė, baigusi studijas Vilniuje, atvyko 1954 m. į Radviliškį dėstyti geografiją. Čia susipažino su Albina. Jų draugystė ypač sustiprėjo, kai abi, buvusios bendradarbės, susitiko vėliau – apsigyvenus Telšiuose. Mano tėvai ja pasitikėjo, todėl Albina tapo ne tik mano, bet ir mano brolio krikštamote. Buvo gūdus sovietmetis... Faustai mėgo bičiulius vaišinti. Savų būrelyje jie kalbėjo atvirai. Albinos brolis Vladas, kuris dirbo tuomet garsiame Anulėnų paukštininkystės ūkyje ir mama Viktorija. Sesuo Stasytė vis nešė įvairius valgius. Kaimynai Lukoševičiai, gyvenę netoliese V. Montvilos gatvėje, irgi pakviesti. Lukoševičienė Smetonos laikais buvo dirbusi pradinių klasių mokytoja. Jų sūnus Arūnas mokyklą baigė aukso medaliu, tapo habilituotu technologijos mokslų daktaru.*

Prisimenu, kai man buvo kokie 5-eri metai. Sekmadienio pietūs pas Albiną. Arba kaip mama sakydavo, „Pas tetą Albiną“. Nors giminystės ryšių nebuvo. Tik artima draugystė. Pietūs vyko dažnai. Tikrai išliko atmintyje gausus vaišių stalas. Albinutė niekada nepamiršdavo mūsų gimtadienių, bei tėvų vardadienių. Abu mano tėvai buvo Jonas ir Janina. Prisimenu tetos neišblėstančią šypseną ir per Jonines ateinančią su didžiule puokšte bijūnų. Įsiminė Albinos ir Stasytės nepaprasti tortai.“

Atmintyje išliko ir vadinamieji „bendri televizijos žiūrėjimai“. Praeito amžiaus viduryje ne visi turėjo televizorius. Tad prisimenu, kaip tetos Albinos šeima – mama ir Stasytė – ateidavo pas mus žiūrėti dailiojo čiuožimo varžybas, o kartą ir populiarųjį „Žiburėlio“ koncertą per Naujuosius Metus. Vėliau Albinos gyvenime buvo tikrai daug liūdnų įvykių. Sunkiai susirgusi, mirė sesuo Stasytė. Po jos išėjo brolis Vladas. Dar keletą metų ji su mama gyveno, kol staiga mirė ir mama. Bet niekas nepalaužė tetos Albinos optimizmo. Bendraudama liko šiltas geras žmogus, užkrečianti visus puikia nuotaika.

Dar reikia paminėti, kad Albinutė daug keliavo. Per vasaros atostogas aplankydavo tolimus šalies kampelius, grįždavo kupina įspūdžių, geros nuotaikos.

Telšiuose turėjo daug draugų ir pažįstamų. Ypač man įsiminė tetos Albinos mamos laidotuvės. Į Alytų iš Telšių ją lydėjo labai daug žmonių. Lydėjau ir aš su mama. Per gedulingus pietus Albina gražiai padėkojo visiems, bei Telšiams, kurie jai brangus miestas.“

Telšiuose Albina paliko *mokytojystę* – išėjo į pensiją. Trys dešimtmečiai sudėtingame mokytojo darbe nualina ir stiprią sielą, o jautrią subtilią moters dvasią – tuo labiau. Mokytojas visada turi būti linksmas, energingas ir patrauklus. Tai stipraus jauno žmogus galimybės. Buvusių mokinių prisiminimai liudija pagarbą, pasitikėjimą mokytoja Albina Faustaite.

Išlydėjus savo šeimos narius į *Amžinatvę*, pradėjo atrodyti, kad jos gyvenimas taip pat artėja prie lemtingos pabaigos. Kilo mintis apsigyventi arčiau tėviškės ir šeimos kapų – persikelti į Alytų. Po kelerių metų atsirado tinkamas apsikeitimui butas.

Įrašas užrašų knygelėje: *„1991-01-12 išvažiuoju iš Telšių. Susikrauti padėjo Algiukas, Ada, Jadzelė. Dėžių gavau iš Marytės Kaupienės ir Kosmonautų parduotuvėje nuo apelsinų. Sunešti į sunkvežimį padėjo visi kaimynai: Petraičiai, Maziliauskai, Zoselė, Jadzelė, Algiukas, Ritelė. Transportas iš Kauno Kęstučio su Kastyčiu. Mokyt. Venslauskienė išleido su cepelinais apie 1 valandą pietavom: Kęstutis, Kastytis, Rita, Algis ir aš. Mums išvažiavus, Venslauskienė pakvietė pavaišinti likusius Ženiauskienę, Jadzelę, Adą, Zoselę, kaimynę Genutę, kuri padėjo gaminti.*

Susėdus į sunkvežimio kabiną, mus išleido kieme Ženiauskienė, Ada Maziliauskienė ir Jadzelė. Ada verkė ir aš ašarojau.

Sausio 7 dieną išleistuvės pas Venslauskienę. Suruošė buvę bendradarbiai ir draugai: Stasė, Kostas Juknevičiai, Ada, Zoselė, Zitelė, Jadzelė, Jadvyga, Staselė, Birutė, Adelė, Julija Ž.. Kviestas Algiukas ir aš. Daug šiltų žodžių ir skanių valgių. Dovanų „Mažoji architektūra“, gvazdikai. „Darių ir Girėną“ – Julija Ž.

Kitą dieną laiptinės kaimynės su vaikais surengė atsisveikinimo vakaronę. Ženiauskienė su Aušryte ir Giedrute, Riškienė su Kristina ir Vidučiu, Varanavičienė su Linute, Prišmantienė su Jurga ir Robertu, Vavilova su Eridanu, Peleckienė. Vaikučiai padovanojo aplanką su savo nuotraukomis. Kaimynės nuostabų kryžių Paulausko darbo.

Sausio 12-tą apie 6 val. Alytuje pasitiko Stasys su Ričardu ir Rimučiu, Kazlauskai – Mykolas su kaimynu ir jo draugu, Zenonas, Vytukas, Petronis, Nedutė, Danguolė, Linutė, Alvydas. Nedutė vakarienei dubenį cepelinų su spirgais ir grietine, Danguolė – saldumynų.

Pirmoji naktis! – siaubo (sausio 13-oji – aut. past.), kurio mudu su Algiuku nejutom, nes po kelionės miegojom. Ryte per radiją išgirdom ir nustėrom. Algelis nevalgęs. Ėjom skambinti į Telšius, bet neatsakė. Išlydėjau į autobusą. Buvo be paso ir karinio bilieto. Jis žadėjo sustatyti baldus. Vėliau viską padėjo Zenonas, Mykolas su Jolanta, Staselis. Algimantas sekciją išlygino, suglaudė.

Antrą naktį miegojo Danguolė. Kiek ji man padėjo! Neapsakomai! Kokie visi geri, nuoširdūs, paslaugūs! Ačiū jiems ir Dievui!

Kruvinasis sekmadienis nustelbė mano persikėlimo išgyvenimus. Tik trečią savaitę būdama Aytuje pajutau esanti naujoje vietoje, kažkas kitaip negu buvo Telšiuose.“

SUGRĮŽIMAS Į ALYTŲ

Albina nusprendė persikelti arčiau gimtųjų vietų, arčiau artimųjų kapelių, tačiau tikrai nelengva buvo palikti jaukią Žemaitijos sostinę, kurioje tiek daug pažįstamų. O Alytus nebebuvo panašus į tarpukario Alytų. Dzūkijos centras, tolimais 1932-aisiais pripažintas kurortu, buvo tapęs stambiu pramoniniu miestu. Gyventojų skaičius nuo 10 tūkstančių (1941-aisiais metais) išaugo iki 85 tūkstančių (1989-aisiais metais).

Pasikeitimui gavo butą pačioje senojo miesto širdyje – žemutinėje Nemuno terasoje – Vilniaus gatvėje. Ar jaunutė seminaristė eidama centrine gatve dabartinių A. Juozapavičiaus ir Vilniaus gatvių kampe pro raudonų plytų Šajos Paktoriaus kino teatrą „Kapitol“ nujautė, kad po keliasdešimties metų matys šį įsimenantį pastatą kasdien pro savo kambario langus?

Geras žmogus yra lydimas vienminčių geranoriškų bičiulių. Džiaugsmingai buvusią mokslo draugę sutiko Zoselė Zagorskytė su artimaisiais. Čia jau gyveno radviliškiečiai bendradarbiai Neda ir Algimantas Petroniai su šeima bei Danguolė Paliliūnaitė. Trys bičiulės – Albina, Danguolė ir Neda – kiekvieną sekmadienį išklausiusios Šv. Mišias Visų Angelų maldos namuose, popietes maloniai praleisdavo svetinguose draugės namuose Vilniaus gatvėje. „Kaip širdy nuo džiaugsmo jauna, jo liepsna visus pagauna...“(J. Baltrušaitis) Prisiminimų vaišės, širdžių puota.

Iš visos širdies pamilę Albiną telšiškiai jai išvažiuojant į Dzūkiją, aprūpino giminaičių adresais.

Gimtajame Gajauciškyje sutiko visas būrys – pusseserės Janinos Klebavičiūtės-Kazlauskienės šeima.

Įrašas užrašų knygelėje: *„Kovo 1-oji – mano vardadienis. Niekada nepagalvojau šitiek svečių . Pirmasis – Staselis, Vytukas su Maryte, Modestu, Janė su Zenonu, Angele; Mykolas su Stasele. Kitą dieną klaipėdiškiai Janė, Rita, Linutė su Romu ir berniukais, Vytas su Ada ir Nijole, Bronelė Pociūtė iš Druskininkų, Nedutė, Zosytė prieš dvi dienas...“*

Būtų sudėtinga išvardinti nors dalį Albinos trumpų kelionių, kai dirbo mokykloje. Ir išėjus į pensiją, kol užteko jėgų, nuolat važiavo: „Kelionės man poilsis ir pramoga. Didžiausias turtas – įspūdžiai, kurių niekas neatims ir išliks, kol turėsiu atmintį.“

Bičiulių būryje. Iš dešinės į kairę: buvęs radviliškietis mokytojas A. Petronis, jo anūkas Gintautas, mokytoja A. Faustaitė, mokytoja K. Petronienė ir jos anūkė Giedrė, mokytoja D. Paliliūnaitė, Lina Petronytė-Miliauskienė su vyru Alvydu

Rašė draugėms laiškuose apie matytas parodas: arkikatedros lobių, Žalgirio mūšio paveikslo originalą... Pasakojo savo įspūdžius: „Rytoj važiuoju į Vilnių į bėdžių sueigą. Veža veltui, oras gražus, tai gal kokią valandėlę ištrūksime į kokią parodą...“

„Su invalidų draugija važiavau į Kauną. Aplankėme senamiestį, katedrą, Karo muziejų, velnių muziejų, į kurį nėjau. Tuo metu prie muziejaus vyko knygnešių minėjimas. Sklido varpų muzika, mokiniai organizuotai ėjo prie knygnešių paminklo. Viskas vyko trumpai, bet iškilmingai. Maloniau buvo paminėjime, negu velniukai, kuriuos esu mačiusi ne kartą...“

„Klaipėdoje gyvenantys giminaičiai nusivežė į sodybą prie Medingėnų, o iš ten aplankiau Tverus. Tai mano vaikystės ir jaunystės miesteliai (laiko nedaug pakeisti). Maloniai palietė mano jausmus... Pakelėse daug naujai nudažytų koplytėlių ir senų kryžių.“

Iš tiesų, puoselėjant bendrystę, pažįstamų ir bičiulių ratas vis plėtėsi. Ir nepastebimai tapo tikrai didelis. 2009-aisiais per 85-mečio jubiliejų Albiną sveikino mielais siuntinėliais Julytė Zabotkienė, Pančkauskienė Jadzelė (Biržai), Birutė Kazlauskaitė (Italija), Raselė Bumblauskaitė (Telšiai-Klaipėda), Zoselė Žilinskaitė, Janina Kaučikienė (Radviliškis), Janina Velžienė (Radviliškis), Elytė Kazlauskienė, Elytė Liutkienė, Liusė Šerelytė (Klaipėda), Janina Baltranienė.

Telefonu skambučių daugybė: Ritelė, Giedrutė, Bronelė Pociūtė, Ada Maziliauskienė, p. Žukauskienė, Aneliutė Ivašauskienė, Antanina Bartlingienė, Jūratė Paunksnienė, Anė Čepinskienė, Dangutė Petrikienė, Onutė Juknevičienė, Elytė (Garliava), Edvardėlis Kazlauskas, Elytė Chazanavičienė, Skirmantė Ivašauskienė, Nijolė, Arvydas Gelžinis, Virgutė Venclauskaitė, Nijolė Vaitkevičiūtė, Regina Karnilaitė, Plungytė (Danguolės auklėtinė), Zoselė Narbutienė, Jadzelė Milašiūtė, Genutė Ribinskienė, Stasė Bumblauskienė, Aldona Dauginytė, Jonas Gelžinis, Irutė Žurauskienė, Zenonas Navickas, Silva Survilienė, Stasys Šumskis, Benutė Petraitienė, Vitalija Pronskienė, Staselis Ivašauskas, Rima (Vingio g.), Zitelė Bukienė, Marytė ir Vytautas Kazlauskai, Angelė ir Zenius, Kavaliauskienė, Jokubauskienė, Janė, Stasė Kazlauskienė... Dar dvigubai tiek mielų širdžių palaiko nuolatinius ryšius su buvusia anglų kalbos mokytoja. Dosni meilei siela yra lyg magnetas visoms į ją panašioms.

Albina neturėjo siaurų nacionalinių kompleksų, bet lietuvių kultūros gyvybingumas buvo svarbus. Negalėjo gyventi be radijo, nuolat klausėsi turiningų pasakojimų, pokalbių. Daugybė įrašų dienoraštyje iš įdomesnių laidų. Patinka viktorina „ O tai tau! “. Ji pasižymi ir kalbos patarimus: „Arka, tarpuvartė, o ne – broma. Atranka, o ne – kastingas. Kovoti prieš korupciją, o ne su korupcija.“

Vėliau ypač pamėgo skaityti. Su kaimyne keisdavosi dienraščiu, savaitraščiais. Kai seko jėgos, rinkosi trumpesnius straipsnius, tačiau visada tvirtino, kad skaitymas yra jai džiaugsmas ir

laimė. Kartais pati pasiūlydavo susipažinti su rastomis įdomybėmis.

Esu jai skaičius poetą J. Baltrušaitį: „Kaip širdy nuo džiaugsmo jauna! / Jo liepsna visus pagauna... / Graudis mūsų laimę tyka, / Pina ašarų vainiką... / Graudis skiria, džiaugsmas tuokia, / Miršta, kas nebesijuokia, / Bet, kai gęsta, bet kai miršta, / Saulės juoko neužmiršta... / Skausmas vysta, džiaugsmas žydi / Ir kviečių vežimą lydi, / Vaisių sunkią šaką remia / Ir žiedais apsagsto žemę... „Albina susimąsčiusi klausėsi ir skaitė, paskui nusišypsojo. Jos įvertinimas eilėraščiui: „Gerai, teisingai pasakyta... Filosofinės eilės.“ Sėdėjome po medžiu pavėsyje ant suolelio Klevų kapinaitėse prie palaidotų artimųjų . Vasara. Šiltas vėjelis vos judino lapus... Ji – dešimtoje dešimtyje: mažutė, gyvenimo naštos sulenkta, ištiesusi skaudamas kojas, atsirėmusi į lazdą. O siela gyvybinga, tikslinga. Įaugusi į amžinybę. Laikas, praleistas kapuose, jai kupinas pilnatvės. Net vėsus oras, dargana negalėjo sugadinti geros nuotaikos. Jautėsi lyg namie.. „Kai prisimename, kokia trumpa šios žemės būtis, kad viskas šioje žemėje greit praeina, kad mūsų laukia amžinatvė, kad vėl susitiksime su savo artimaisiais, mums užsidega šviesi vilties žvaigždė“ (mons. K. Vasiliauskas).

Po ilgos ir sunkios ligos artimam pusbroliui Henrikui Ivašauskui išėjus Ramybėn, Albina stiprino svyrančią nuo sielvarto našlę: „Jie – tik kitoje kelio pusėje.“ Skirmantė iš tiesų atsirėmė į šiuos Šv. Augustino žodžius, nepalūžo, priėmė išsiskyrimą.

Gilus, egzistencinis tikėjimas. Mėgo pasidžiaugti, kad senoji Šv. Angelų Sargų bažnyčia visai netoli namų, kad malonu nueiti į Šv. Mišias. Kai buvo stipresnė, lankė šventovę beveik kasdien vakarais.

Emiliukei pasirinktas sveikinimas per krikštynas: „Mielas vaikeli, greit suprasi, koks grumstelis kietas, / bet krikšto angelas budės šalia žingsnelių netvirtų. / Gal tau pavyks suprasti, kaip gyvenimas sudėtas, / ir rast saulėtą krantą, kupiną šviesių dienų.“

Dienoraštyje rašo: „(2008-ųjų) Rugpiūčio 27 d. atvažiavo Stasė Bumblauskienė iš Telšių ir jos dukra Rasa su vyru Romu iš Klaipėdos. Važiavom į Druskininkus, aplankėme Čiurlionio muziejų, pavaikščiojome po miestą. Romas visur pavežėjo. Nuostabūs gėlynai, mažai žmonių. Apsiniaukę, nelijo. Aplankėme Liškiavos bažnyčią, vienuolyno ansamblį, pasigrožėjom Nemuno vingio vaizdais. Pasistiprinę prie piliakalnio, pro Merkinę grįžom namo. Kitą dieną aplankėme Alytaus I kapus, Nutilusį varpą, Laisvės angelą ir išlydėjau namo. Grįždami jie dar aplankė Raižių mečetę, Birštoną ir į namus.“

Radviliškiečiai XX laidos 1963-ųjų metų mokiniai 90-ies metų jubiliejaus proga per Baltijos televiziją sveikino daina „Malda“ iš Ž. Bize operos „Perlų žvejai“ (lietuvių k. eilės V. Palčinskaitės), kurią atliko E. Kaniava ir Deivis. „Tu, kuris aukštai, / Palaimink mus, palaimink mus / Ir mūsų žemiškus vargus... / Paguosk ir palydėk...“

Nuotykis parduotuvėje Albinos užrašuose: „Sumokėjus komunalinius mokesčius, apsipirkau, ko man reikėjo, o gal ir ne visai reikėjo. Pardavėja suskaičiavo, o mano piniginėje, sumokėjus komunalinius mokesčius, liko 10 Lt ir dar centais. Prašiau atidėti dalį produktų. Pardavėja nustūmė į šoną mano prekes ir aptarnavo kitas moteris. Laukiu! Kiek toliau eilėje stovėjo vyras. Jis priėjo prie kasininkės, kažką su ja kalbėjo, mokėjo pinigus. Visai nekreipiau dėmesio, ramiai laukiau. Tas vyras grįžo į savo vietą, o pardavėja man pasakė: „Susidėkit savo produktus.“ Dedu ir galvoju, kas čia atsitiko? Tik tada supratau, kad tas vyras sumokėjo už mano prekes. Iš savo vietos linktelėjau jam galva, padėkojau. Jis irgi linktelėjo, o aš išėjau tarsi „muilo atkandusi“...

Net vakare atsigulusi, negalėjau pamiršti, ką aš padariau. Stovi akyse vaizdas, ta padėtis. Žmogus galėjo sumokėti gal apie 10 Lt, nežinau, bet nesmagiai jaučiuosi ir negaliu pamiršti. Visas įvykis prieš akis!“. Kitoje dienoraščio vietoje tarsi atsakymas įvykiui – įrašas „Man užuojautos nereikia.“

Kristijono Donelaičio eilės, kurioms jau per 300 metų, įrašytos dienoraštyje: „Kiekvienam daryti gera / Savo darbu ir žodžiu. / Visad elgtis taip, kaip dera, ir teisingu būt geidžiu. / Nekerštauti niekada, / Gyvo padaro gailėti, / Dievą, žmones jo mylėti- / Mano priedermė šventa.“

Beveik 60 metų buvau netoli, šalia. Mūsų šeimoje ji buvo sava. Susitikimai kaip šventė mūsų gyvenimuose. Ir atvirkščiai – kai per Šv. Velykas Albina ar Danguolė išvykusios, jų nėra prie šventinio stalo – iškilmė nėra pilna. Jų trūksta, išgyvename, kad negalime džiaugtis drauge. Žvarbi ir trumpa kalėdiška diena žydėjo puokštėmis šypsenų... Artimesnė už artimus. Tėvelių albume randu nuotraukas – Albinutės šypsena man, naujagimei vežimėlyje... Kai rinko vardą, Albinutės pasiūlytas parvežtas iš Žemaitijos mano mamytei labiausiai patiko. Nuotraukos foto

Albinos šypsena kūdikiui – būsimai krikštaduktei Linai. Šalia stovi mokytojai Eglė ir Vytas Krivickai su pirmagime Vita vežimėlyje ir mokytoja K. Petronienė, Radviliškis, 1958 m.

albumuose liudija pirmuosius gimtadienius su mamos tortu ir žvakelėmis.

Nepakeičiama dalyvė – artima mamytės draugė Albinutė, kurios spindintis šypsnys papuoštų gražiausią šventę... Taip – artimiausia ir džiaugsmo, ir netekties akimirką. Jos patarimas išmintingas ir todėl tikrai brangus. Neda Petronienė, artimai draugavusi su Albina ir jos šeima beveik 65-erius metus, teigė nebuvusi niekad apvilta ir stebėjosi tvirta draugyste. Mano mama nuoširdžiai ją gerbė ir džiaugėsi patikima bičiule. Albina pasitikėjo ir paprašė pakrikštyti mane jau paūgėjusią Telšiuose, slapta mažytėje bažnytėlėje. Paslaptis buvo išsaugota ilgus metus. Mokytojams tuo metu buvo netinkama viešai išpažinti savo tikėjimą. Svečiavausi ne vieną vasarą Faustų namuose vaikystėje. Kokie šviesūs ankstyvieji prisiminimai! Mano krikštamotė aiškino, kaip kreiptis į tą, kurio nematome, bet kartais tarsi jaučiame: „Angele-sarge, tu mano išrinktasis, / Būk prie manęs tu mano gerasis. / Rytą, vakarą, naktį ir dieną / Saugoki žingsnį mano kiekvieną“. Geroji krikštamotė visada prisiminė gimimo dieną. Jos dovanos : lėlės – vaikystėje, knygos – jaunystėje, vėliau – indai, kai sukūriau šeimą, teikė daugybę džiaugsmo. Net atsiųsti atvirukai šildė kitaip – mieliau, kažkaip artimiau. Kai sergančio sūnaus negalėjau leisti į darželį, krikštamotė padėjo mums su mama jį globoti. Vilniuje įsigijus butą prieš pat Nepriklausomybės atstatymą turėjome užbaigti susitvarkyti ir ikimokyklinukas sūnus beveik porą mėnesių gyveno jos namuose Alytuje. Abu puikiai sutarė. Įdomu, kad einant laikui Albinos įtaka man augo. Buvo įspūdingi jos užrašai, ypač po jos mirties. Asmenybės masteliai tapo kitais. Keliskart didesniais. Nesyk esu ištarusi su pagarba: ji – geriausia pasaulyje krikštamotė. Išėjus Ramybėn vienam po kito mano tėveliams, Albina artimiausia tarp vyresniųjų. Gyvas pavyzdys vertingosios praeities.

26-eri metai Alytuje Albinai pralėkė lyg viena diena. Kol jėgų užteko, keliavo į Klaipėdą pas artimuosius Baltranus, lankė Kaune Žukauskus ir kitus mielus bičiulius.

Margarita Baltranaitė-Vabuolienė: *„Kiekvieną kartą mus lankydama Klaipėdoje atveždavo skanėstų. Želė tortą, meduolį, sausainius, tirpstančius burnoje... Ir visa mūsų giminė jautė – atvažiavo Albinutė.“*

Albina daugybę malonių valandų praleido triūsdama daržiuke prie gimtosios sodybos Gajauciškyje. Pavasariais klausėsi lakštingalų. Vasaros kaitriai saulutei ji jautė išskirtinį pomėgį. Man yra pasakojusi, kad būdama seminariste, šienapjūtės poilsio valandėlėmis priešingai nei dauguma, pasirinkdavo poilsio vietą tik saulės atokaitoje.

Senkant jėgoms, kaupiantis devynių dešimčių metų naštai visada pasiruošusi pokalbiui telefonu. Draugai ir bičiuliai, giminės ir artimieji – visi Albinai yra mieli, artimi. Džiaugėsi kitų laime, liūdėjo drauge dėl skaudžių nesėkmių. Žavėjosi sugebėjimu kalbėti vaizdingai. Apie pokalbius su buvusiomis mokinėmis iš Radviliškio sako: „Kai papasakoja, atrodo, kad viską matau prieš savo

akis. Iki smulkmenų. Kaip įdomu kalbėtis!“ Esu su ja kalbėjusi, kai mūsų požiūriai ir vertinimai nesutapo, skyrėsi. Rūpinausi, ar nesuteiksiu liūdesio. Nustebino, kai atsisveikinant Albina patenkinta padėkojo už pašnekesį.

Mokytoja sulaukė ypatingojo – devyniasdešimties metų – jubiliejaus, ji išliko brangi visiems pražilusiems buvusiems auklėtiniams.

Laimė sutikti ir priimti savo namuose. Iš tiesų svarbiausias Albinos principas „Svečias į namus – Dievas į namus“ išliko nepajudinamas net ir atėjus laikui, kai sveikata dar ryškiau ėmė silpti. Susitarus telefonu dėl apsilankymo, išgirsdavau jos linksmą pažadą: „Vartus išpinsiu!“ Iš tiesų, ji pasitikdavo prie durų gerai nusiteikusi. Su šypsena tokia jaukia, miela, kad greit pasijusdavai patekęs jos kuklaus būsto stebukladarystėje. Užsimiršdavo nereikalingos smulkmenos. Imdavo tirpti nuovargis. Ramus, suteikiantis jėgų prieglobstis. Albina laukė ir mėgo klausytis pasakojimų, ypač įdomesnių kelionių įspūdžius. Kokia atgaiva yra valandos, praleistos jos mylinčiuose namuose!

2015-ųjų rugpjūtį, Danguolės Paliliūnaitės pasiūlymu, drauge su vyru Alvydu sudarėme Faustų geneologinį giminės medį. Pradėjau rinkti atsiminimus ir devyniasdešimt antrajam Albinos gimtadieniui padovanojome įrištą aplanką „Prisiminimų šviesa“. Prasitariau, kad rengiu jos gyvenimo aprašymą, ji padrąsino: „Rašyk visa, kas rašosi.“ Albina – tiesos žmogus. Tačiau su meile. Todėl jos gyvenimo aprašymą teko rengti iš lėto. Kartais stabtelti. Šiandien matau, kad išsiskyrimo atstumas, išbandymai ir laikas tik padėjo priartėti prie nepaprasto žmogaus asmenybės. Žymiai arčiau, nei būtų pavykę tuo metu.

Skaudu prisiminti paskutinius Albinos porą mėnesių, praleistų ligoninėje po lemtingo kritimo ir klubo lūžio 2018 metų balandžio mėnesio pabaigoje. Palatoje Alytaus S. Kudirkos ligoninės Slaugos skyriuje išvysdavome ją kiekvieną savaitę nykstančią. Vis dar mylimą ligonių, gulinčių šalia. Paprašius, palaimino savo krikštaduktes – Danguolę ir mane. Vis labiau tolo, vis skaudžiau... Neliko vilties, kad sugrįš į namus. Birželio 16-ąją, sekmadienį, gulėjo beveik be sąmonės. Kitą dieną pajutau, kad jos nebėra. Skambutis telefonu. Išėjo Amžinybėn...

Laidotuvės vyko karštą saulėtą vasaros dieną Klevų kapinaitėse. Alytiškiai giminės suėjo palydėti, atsisveikinti. Buvusieji mokiniai suvažiavo iš įvairių Lietuvos kampelių, Kalnas žalumynų ir gėlių. Albina buvo laidojama, išsakytu prašymu, kape su seserimi Stasyte. Iškilmingas atsisveikinimas. Nuoširdi ir pagarbi buvusios auklėtinės radviliškietės Janinos Verdingovaitės-Kaučikienės kalba „Gyvenimas – žvaigždė: sužibo ir užgeso“. Ir atmintin įstrigusi duobkasių nuostaba, išgirdus profesiją – „mokytoja“... Ir paskutinės vaišės jos atminimui, gausiai susirinkus laidotuvių dalyviams, priminė nuostabų vaišingumą Albinos ir visos garbingos Faustų šeimos.

Yra ir daugiau išsaugota pasisakymų apie buvusią mokytoją, tačiau žurnalas turi ribas. Viliamės, kad išsamus pasakojimas apie A. Faustaitę kraštiečiams buvo įdomus, o kai kuriems atgaivino prisiminimus.

Autorės pateiktos nuotraukos; titulinėje nuotraukoje – Albina Faustaitė, Alytus, 2001 m.

Albina Faustaitė švenčia savo 90-metį su buvusiais radviliškiečiais mokiniais, bičiuliais. Nuotraukoje tik dalis svečių

RADVILIŠKIO KRAŠTO DAILININKAS

Jonas NEKRAŠIUS
kultūrologas, Lietuvos žurnalistų sąjungos narys

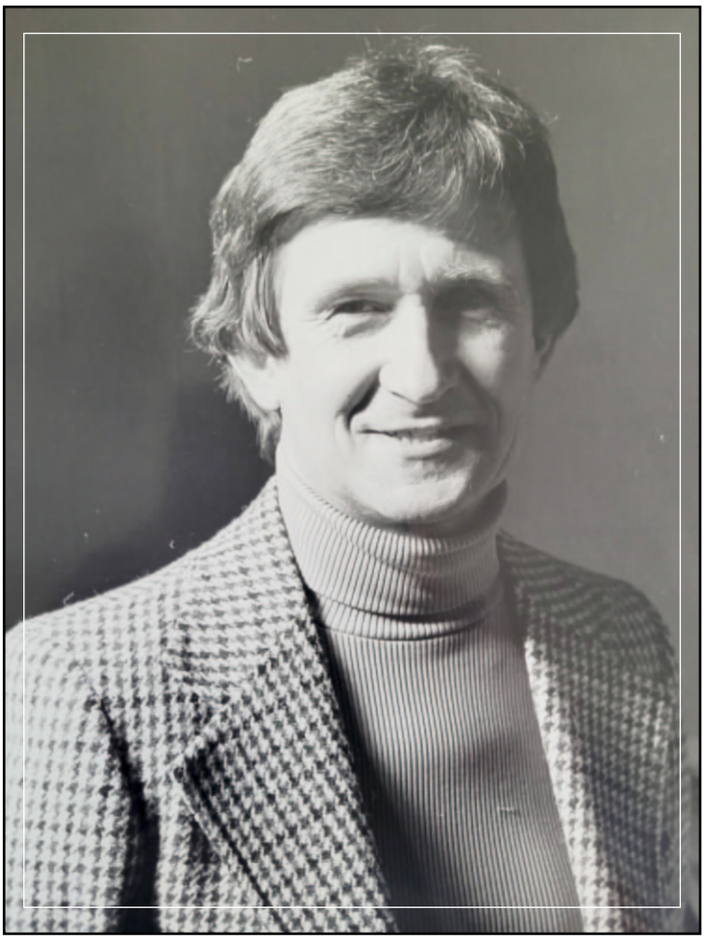

VYTAUTAS OSVALDAS VIRKAU – iš Radviliškio kilęs dailininkas, botanikas, pedagogas ir kultūros veikėjas, palikęs ryškų pėdsaką Lietuvos išeivijos dailės istorijoje. Jo kūryboje susipina gamtos stebėjimas, meninis jautrumas ir moksliškas tikslumas, atspindintys platų domėjimosi lauką – nuo augalų pasaulio iki grafikos, tapybos ir vitražo meno. Didžiąją gyvenimo dalį praleidęs JAV, Virkau aktyviai dalyvavo lietuvių bendruomenės kultūriniame gyvenime, rengė parodas, kūrė knygų iliustracijas ir mokė jaunimą. Jo darbai saugomi įvairiuose muziejuose ir privačiose kolekcijose Lietuvoje ir užsienyje. Dailininko gyvenimo kelias ir kūryba liudija stiprų ryšį su gimtine ir norą išsaugoti lietuvišką tapatybę per meną.

Vaikystė Repšių dvare, netoli Šiaulėnų

Šiemet, kovo mėnesį, sukako 95-eri metai, kai gimė dailininkas ir botanikas Vytautas Osvaldas Virkau (1930–2017). Jo tėvai: Rufas Virkau (g. 1900 m. vasario 16 d. Telšiuose – m. 1980 m.

vasario 26 d. JAV) ir Vanda Sirjatavičiūtė (g. 1905 m. sausio 16 d. Pašušvyje – 1980 m. rugsėjo 5 d. JAV) susituokė 1929 m. vasario 10 d. Šiaulėnų parapijos katalikų bažnyčioje. Jų jungtuves palaimino Šiaulėnų bažnyčios klebonas kunigas A. Čapas. Vytautas O. Virkau gimė 1930 m. kovo 1 d. Šiauliuose. 1930 m. balandžio 20 d. buvo pakrikštytas Šiauliuose, Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje.

Dailininko tėvai, iki išvykstant iš Šiaulių į netoli Šiaulėnų esantį Repšių kaimą (Radviliškio r.), gyveno Pagyžių gatvėje (dabar Vytauto g.). „Tiesa, jai kartais žinot kaip dabar vadinasi Pagyžių gatvė (Vytauto – J. N.), būtų įdomu. – viename savo laiške rašė Vytautas O. Virkau. 1929–1932 m. joje Nr. 16 gyveno mano tėvai, neaišku, pirmuosius du metus ir aš. Tėvas tuomet dirbo Žemės ūkio ministerijoje, dvarų parceliavimo skyriuje“[1].

Vytautas O. Virkau su tėvais iki karo pabaigos gyveno netoli Šiaulėnų, Repšiuose. Augo kartu su jaunesniąja seserimi Henrieta Vepštas, kuri gimė Šiauliuose 1933 m. gegužės 19 d. Mokėsi Radviliškio gimnazijoje, baigė dvi klases. Gyveno tada pas garsų vargonininką A. Marijošių medinio namo Jaramino gatvėje antrame aukšte[2].

Vytautas O. Virkau, prisimindamas savo vaikystę, pasakojo: „Nors gimiau Šiauliuose, gyvenom netoli Šiaulėnų, dabartiniame Radviliškio rajone. Esu 1930 m. balandžio 20 d. krikštytas Šiaulių Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje, turiu metrikų nuorašą, tokie mano santykiai su Šiauliais. Antrąją gimnazijos klasę baigiau Radviliškyje, o po to išvažiavom į Vokietiją. Motinos giminė prie Šiaulėnų minima jau XV a., ten ir gyveno iki tos gražios vasaros. Dabar ten giminių, net ir tolimiausių, nėra likę...“[3].

Vyatuto O. Virkau giminės genealogija ir herbai

Vytautas Osvaldas Virkau labai domėjosi giminės (iš motinos ir tėvo pusės) istorija ir geneologija, dalinosi giminaičių ir protėvių nuotraukomis, rinko medžiagą apie tėviškę. 2005 m. vasario 27 d. laiške rašė: „Kadangi Jums įdomi mano šeimos istorija ir praeitis, atskirai siunčiu iš įvairių gabalų sulipintas (jų yra daugiau) geneologijas. Jose, beveik kaip nuotraukose, atsispindi praeities pėdsakai. Gaila tik, kad dar buvo gyvų žmonių, kurių galima buvo pasiklausti, mane ta praeitis nelabai domino, o dabar jau per vėlu – reikia viską „lipdyti“ iš gabalėlių. Taip, būtų labai įdomu su Jumis pasivažinėti po apylinkes tėviškėje. Kai kas dar likę, kai kas jau su žeme sulyginta...“[4]

Radviliškio–Panevėžio–Kėdainių apylinkėse gyveno net keturios giminės, glaudžiai susijusios su Virkau šeima ir artimaisiais, – Sirjatavičiai, Šemetos, Landsbergiai, Burnevičiai. Tai dailininko motinos Vandos Sirjatavičiūtės giminė (tėvai Sirjatavičius Henrikas ir Burnevičiūtė Rožė). Tų šeimų giminystė pasikartoja kelis kartus: 1. Eduardui Landsbergiui, našliui, vedus (1671 m.) N. Syruc, 2. Stanislovui Landsbergiui vedus (1874 m.) Jono Šemetos našlę Salomėją Šemetienę-Graževičiūtę, 3. Jonui Landsbergiui vedus (1900 m.) Marijos Burnevičiūtės vyro seserį Svidzinskaitę.

Sirjatavičių giminės (dailininko mamos) pradžia gilioje senovėje. „Šlektų knygoje“ grafas Liudvikas Tiškevičius 1799 m. gegužės 7 d. yra apie tai patvirtintas įrašas Nr. 1561. Ši giminė iš pradžių vadinosi Sirjotais arba Siručiais. Vėlesniuose dokumentuose Sirjatavičiais. Laurynas Sirjatavičius iš Roščių pagal 1574 m. kovo 14 d. dokumentą paveldi Roščius. Jis turėjo tris sūnus: Steponą, Jokūbą ir Gregorių. Toliau seka Jonas, Vaitiekus ir Petras bei 1677 m. balandžio 12 d. minimas Steponas Sirjatavičius.

Sirjatavičių šeimos herbas Szalawa (Salava, Salava, Sielawa). Mėlynas (tuskusinis) dugnas skyde. Geltonas (auksinis) žiedas, jame – trys žvaigždės-kryžiai. Virš skydo – šalmas su purpuriniu pamušalu. Auksinė karūna, žali ir raudoni brangakmeniai karūnos juostoje. Ginkluota ranka su riestu kardu (szalawa). Ranka ir šalmas – sidabro spalvos[5].

Šemetos herbas – gulbė. Šiaulėnų miestelio herbas toks pat kaip ir Šemetų giminės – Gulbė. Šemetų giminės genealogija XV a. pradžioje siejama su Kęsgailų gimine. Jie buvo žemvaldžiai, LDK pareigūnai. Šemetos Šiaulėnų valdų

[1] Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 2006, lapkričio 18 d. Laiškas gautas iš JAV, saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[2] Vytautas O. Virkau. Exlibris 2000. Jubiliejinė paroda Radviliškio viešojoje bibliotekoje. Katalogas.
[3] Vitolis Enrikas Vengris. Iš ariamų laukų ir šviesos: Vytautas O. Virkau – knygos ženklų meistras. „Varpai“, 1992 (6), p. 85.
[4] Vytauto O. Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 2005, vasario 27 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[5] Leonas Peleckis-Kaktavičius. Vytauto Osvaldo Virkau meno vizija. „Varpai“, 2015, p. 72.

savininkais tapo 1554 m. Paskutinis iš jų, Jonas Šemeta, mirė 1871 m., palaidotas Šiaulėnų bažnyčioje. Jo našlė, Salomėja Šemetienė-Graževičiūtė, paveldėjusi dalį vyro žemių, ištekėjo už Stanislovo Landsbergio.

Landsbergių giminės (herbas „Landsberg“) pradžia Vokietijoje siekia dešimtą šimtmetį. Kuršo ordino magistras Gothard Ketleris vienam iš Landsbergių XV a. perdavė Wixeln žemes Kurše; iš ten giminės atstovai įsikūrė Lietuvoje, Pakruojo, Joniškio, Šiaulėnų apylinkių žemėse ir susigiminiavo su Lietuvos bajorų luomu. Landsbergių genealogija ir herbas patvirtinti grafo Liudviko Tiškevičiaus „Šlėktų knygoje“ (Nr. 232, 1799 m.).

Po dėdės Jono Šemetos mirties (1871.07.21) Boleslovas Burnevičius (herbas„Lubicz“) ir Marija Chludzinskaitė paveldėjo pusę jo valdų: Pašušvio dvarą, Liepiškius, Birietiškius, Repšius, dalį Šiaulėnų ir kt. Kitą pusę paveldėjo Jono Šemetos našlė, po metų ištekėjusi už Stanislovo Landsbergio (herbas „Landsberg“). Boleslovo Burnevičiaus žmonos, Marijos Chludzinskaitė tėvų dvaras (Paaudruvė, Joniškio r.) po sukilimo konfiskuotas. Boleslovas Burnevičius palaidotas Šiaulėnų kapinių Šemetų koplyčioje. Po mirties jo anksčiau paveldėtas iš Jono Šemetos žemės ir dvarai buvo dalijami natūra ir pinigais penkioms dukterims ir vienam sūnui: Boleslovui, Heliodorai, Rožei, Marijai, Eugenijai ir Jadvygai[6].

Dailininko tėvo Rufo Virkau, gimusio Telšiuose, giminė gyveno Latvijoje, Rucavoje, netoli Liepojos. Tėvo pavardė Virkau – vokiškos kilmės. Latvinant ji buvo tapusi Virkavs. Tačiau šv. Petro ir Pauliaus bažnyčioje Šiauliuose išduotose metrikose aiškiai įrašyta – Virkau. Rufas (Rufinas) Virkau nuo 1934 m. rugsėjo 28 d. iki 1940 m. birželio 15 d. buvo Šiaulėnų valsčiaus tarybos narys ir Repšių kaime valdė 90 ha žemės.

Dailininko senelių (iš motinos pusės) Henriko ir Rožės Sirjatavičių Pašušvio dvaras buvo prie Šiaulėnų. Vytauto Osvaldo Virkau prosenelis Boleslavas Burnevičius 1872 m. kovo 29 d. paveldėjo Jono Šemetos, mirusio 1871 m. liepos 21 d. Pašušvio dvaro septintą dalį. Paveldėtą nuosavybę sudarė Repšiai ir Pašušvis. Ištekant Vytauto Osvaldo senelei Rožei Burnevičiūtei už Henriko Sirjatavičiaus, ji paveldėjo Pašušvį ir Repšius, kuriuos testamentu paliko savo dviem dukterims: Vandai (Vytauto Osvaldo motinai) ir Marijai (kuri neturėjo vaikų). Repšiai buvo Vandos nuosavybė, o Pašušvis Vytauto Osvaldo senelės nuosavybė, kuris testamentu buvo paliktas Vandai. Rožė Burnevičiūtė-Sirjatavičienė mirė 1943 m. rugsėjo 23 d ir Pašušvis atiteko Vandai Sirjatavičiūtei-Virkau. Iš senelių Sirjatavičių valdyto Pašušvio dvaro išlikusi tik Kaštonų alėja, pastato beveik neliko. O jame buvo didelė biblioteka, kurią labai mėgo Vytautas O. Virkau. Joje buvo daug knygų su Oskaro Milašiaus (1877–1939), su kuriuo tėvai palaikė gana gerus ryšius, autografai.

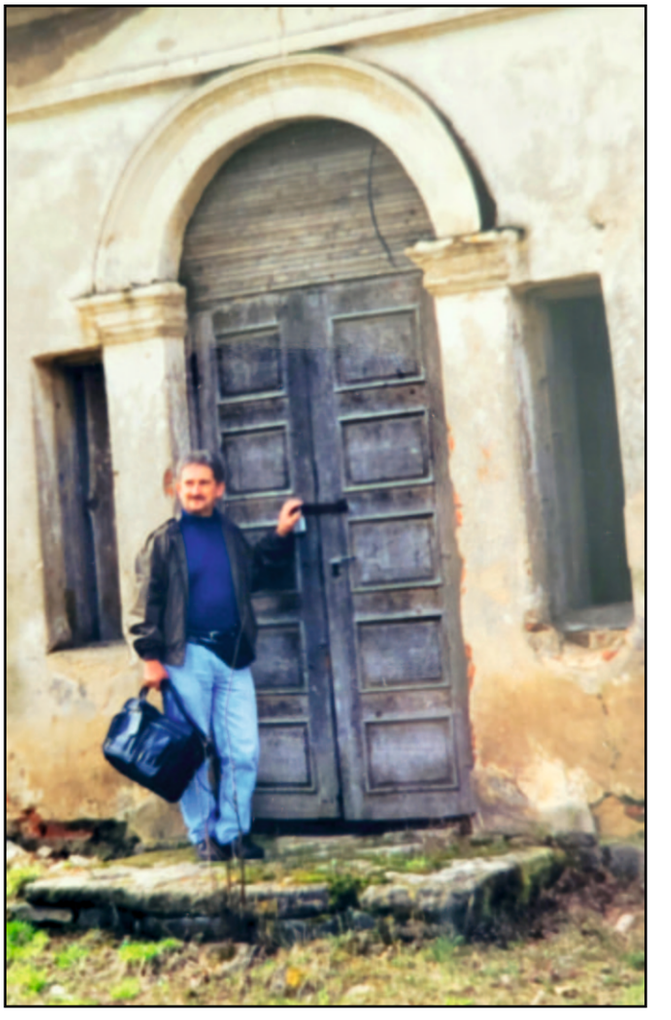

Vytautas O. Virkau prie Šiaulėnų dvaro durų, 1998 m.

[6]Genealoginės lentelės iš Krzysztof Pietkiewicz „Kiežgailowie ir ich latyfundium do polowy XVI wieku“. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Posnaniu. Seria Historia Nr. 99. Poznan. 1982.

Virkau šeima Repšiuose. Tėvas Rufas, motina Vanda, vaikai Vytautas Osvaldas ir Henrieta, 1938 m.

Virkau šeima. Iš kairės į dešinę Vanda Virkau, Vytautas Osvaldas Virkau, Henrieta Virkau ir Rufas Virkau, 1943 m.

Šiaulėnų pašonėje buvusį dvarą, 1830 metais statė Šemeta. Prosenelis Jonas Šemeta 1857 m. fundavo naujos Šiaulėnų mūrinės bažnyčios pagal architekto Fulgento Rimgailos projektą, statybą. Vienas iš Šemetų dvarų buvo prie Šiaulėnų, Diktariškiuose. Čia gimė Pranciškus Šemeta (1802). Po 1831 m. gyveno Paryžiuje, vėliau Drezdene, kur ir mirė 1882 m. Daktariškių dvare gimė Vytauto O. Virkau teta Marylė Sirjatavičiūtė-Jachimavičienė (1898–1973, JAV).

Repšių kaime nekilnojamas turtas buvo Vytauto Osvaldo Virkau motinos, Vandos Sirjatavičiūtės-Virkau nuosavybė (90 ha žemės), 1931 m. jai dovanota jos motinos Rožės Burnevičiūtės-Sirjatavičienės. Maždaug tuo pat metu, 1931 m. vasario 18 d. Šiaulių notaras Eduardas Krečka surašė įgaliojimą dailininko tėvui Rufui Virkau tą nuosavybę valdyti. Tokia padėtis buvo iki 1944 m., Virkau šeimai pasitraukiant iš Lietuvos į Vakarus.

Pasitraukus su tėvais į Vakarus

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje V. O. Virkau kartu su tėvais 1944 m. liepos 15 d. pasitraukė iš Lietuvos į Tilžę, iš ten į Austriją. Vytautas Osvaldas Virkau išvyko iš Lietuvos būdamas 14 metų, nuo pat pirmųjų išvykimo dienų iki 1952 metų rašė dienoraštį. Jį sudaro keturios dalys, apimančios 1944–1952 m. laikotarpį, jame nuosekliai ir detaliai fiksuojami pasitraukimo iš Lietuvos, gyvenimo Austrijos, Vokietijos perkeltųjų asmenų (DP) stovyklose, išvykimo į JAV etapai[7].

Be V. O. Virkau dienoraščio, apie šeimos pasitraukimą baigiantis karui iš Lietuvos 1944 m., savo atsiminimuose rašo ir jo sesuo Henrieta Vepštas: „Jau girdėjosi

[7] Vytautas Osvaldas Virkau. Dienoraštis 1944–1952. Vilnius: Versus, 2023, p. 8.

artilerijos garsai ir atėjo laikas išvykti. Mano tėvai Rufinas ir Vanda Virkau (Sirjatavičiūtė), brolis Vytautas ir teta Marylė Sirjatavičiūtė-Jachimavičienė po graudaus atsisveikinimo su namiškiais palikome gimtuosius namus 1944 m. 12-to liepos. Man gegužės mėnesio 19 dieną suėjo vienuolika metų. Supakavome dvi skrynias ir du lagaminus ir šiaip taip patekome į paskutinį traukinį į Šiaulius, kuriuo nuvykome iki Tilžės“[8].

V. O. Virkau su tėvais iš pradžių apsistojo Austrijoje, nuo 1945 m. liepos įsikūrė Miunchene. Jis čia gyveno, lankė lietuvišką gimnaziją Miunchene, kurioje dėstė daug puikių mokytojų. Iš jų jam didelę įtaką darė profesionalus dailininkas, dailės mokytojas Vladas Vaitekūnas (1906–2002), istorikė dr. Marija Kristina Krasauskaitė (1902–1981) ir kt.

V. O Virkau, 1949 m. liepos mėn. 12 d. iš Vokietijos kartu su tėvais ir seserimi laivu „Captain Stuart Heintzelman“ išplaukė per Atlanto vandenyną į JAV. Tų pačių metų liepos 22 d. laivu pasiekė Amerikos krantus prie Bostono. Kitą dieną atvyko į Čikagą ir įsikūrė pas giminaičius. 1950 m. balandžio 1 d. pradėjo lankyti Čikagos meno institutą, studijavo tapybą, o Čikagos universitete – humanitarinius mokslus. 1955 m. gavo bakalauro, o 1956 m. magistro laipsnį (tapyba, grafika). Jau studijuodamas dailininkas pradėjo dalyvauti meno parodose. 1954–1964 m. dėstė YMCA (Krikščionių jaunimo asociacija) centre, 1961–1985 m. George Williamso dailės koledžo Dauners Grove (Ilinojus) profesorius. 1966–1969 m. tobulinosi Midway studijose. 1986–1995 m. Šiaurės centrinio koledžo Neipervilyje (Ilinojus) profesorius ir Dailės katedros vedėjas.

Nuo 1970 m. – „Metmenų“ meninis redaktorius ir dizaineris. Kurį laiką apipavidalino „Lituanus“ žurnalą. V. O. Virkau 2005 m. paskirta JAV Lietuvių fondo Kultūros tarybos premija. Apie šią premiją, Vytautas O. Virkau rašė: „Buvo šaunios premijos įteikimo iškilmės, daug įvairių straipsnių laikraščiuose, gražus raštas iš Vilniaus, įteiktas Kultūros viceministro ir taip toliau“[9].

Dailininkas Viskonsino valstijoje turėjo nedidelį ūkį, laisvalaikiu augino retas gėles ir kitus augalus, kurių buvo gavęs iš Vilniaus, Kauno ir kitų šalių botanikos sodų. V. O. Virkau per savo gyvenimą pasodino daugybę medžių, krūmų ir gėlių. Jį išgarsino projektas, kuomet gavęs iš Stelmužės ąžuolo gilių, jis Čikagos apylinkėse išaugino daug šio seniausio Lietuvos ąžuolo palikuonių. Savo sode buvo pasisodinęs net gilių nuo Stelmužės ąžuolo. Vienas iš Stelmužės ąžuolo gilių pasodintas prie Vytauto O. Virkau kapo Čikagoje.

Ryšiai su Lietuva

1998 m. balandžio mėnesį dailininkas lankėsi Lietuvoje, gimtinėje apžiūrėjo susigrąžintus tėviškės pastatus, ūkį, aplankė ir Šiaulėnų biblioteką su kuria tamprius ryšius palaikė nuo 1991 m.

1998 m. Radviliškio viešoji biblioteka buvo įtraukta į „Metmenų“ ir Algimanto Mockaus knygų leidimo fondo siunčiamų knygų sąrašą. Šiuo siuntimu pasirūpino kraštietis Vytautas Osvaldas Virkau. Jis atsidėkodamas už šiltą sutikimą 1998 m. balandį Radviliškyje, pasirūpino, kad Šiaulėnų bibliotekos ir Radviliškio rajono viešosios bibliotekos skaitytojai gautų knygų iš JAV.

1999 m. kovo mėn. Šiaulėnų biblioteka iš Čikagos gavo knygų siuntą, kurią atsiuntė kraštietis V. O. Virkau. Didžioji dalis atsiųstų knygų lietuvių kalba. Tarp jų – enciklopedijos, techninė literatūra, tremtinių prisiminimai. Iki tol dailininkas šiaulėniškiams buvo padovanojęs per 80 knygų[10].

Su dailininku Vytautu Osvaldu Virkau ne kartą buvome susitikę Šiauliuose (1999, 2000, 2005), kalbėjomės apie jo giminės istoriją, kūrybą, ekslibrisus, parodas. Savo asmeniniame archyve saugau V. O. Virkau man siųstus laiškus, sveikinimus, nuotraukas ir kitą ikonografinę medžiagą, susijusią su šio dailininko gyvenimu ir kūryba.

1999 m. kovo 2 d. savo laiške apie viešnagę Lietuvoje ir tėviškėje rašė: „Šį rudenį būnant Lietuvoje vėl nepavyko sustoti Šiauliuose, o ir pačioje tėviškėje tik vieną dieną. Malonu buvo matyti, kad išnuomota žemė suarta, užsėta, kviečiai sudygę, bet ar bus kam derlių supirkti? <...> Kaime

[8]Henrieta Vepštas, „Bėgimas iš Lietuvos“, rankraštis. In.: Vytautas Osvaldas Virkau. Dienoraštis 1944–1952 (sud. Dalia Kuizinienė). Vilnius: Versus, 2023, p. 9.
[9]Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 2006, lapkričio 18 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[10]Bibliotekai – knygos iš Čikagos. „Šiaulių kraštas“, 1999 balandžio 3 d.

pastebėjau didelį vargą, atrodo, niekas tų žmonių reikalais nesirūpina, valdžios žmonės keliauja po visą pasaulį skersai išilgai, bet atrodo nemato, kas darosi savo kieme, o gal nežino, kad kaimo žmonės irgi balsuoja?“[11]

2000 m. kovo 9 d. laiške, siųstame iš JAV, Vytautas O. Virkau rašė: „Šiauliai gražus miestas, kai kam gal ir provincija, bet man malonesnis ir už sostinę. Praeitais metais buvau trumpai sustojęs Šiauliuose, nakvojau puikiame „Saulininko“ viešbutyje...“[12]

2000 m. vasarą Vytauto O. Virkau darbų paroda „Tapyba. Estampai. Pašto ženklų ir knygos grafika. Ekslibrisai. Scenografija“ buvo surengta Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje, galerijoje „2-asis aukštas“. Joje buvo eksponuojama V. O Virkau grafika ir tapyba, scenografijos eskizai, ekslibrisai, knygų iliustracijos bei pašto ženklų projektai[13].

2000 m. rugsėjo mėnesį Vytautas O. Virkau atvykęs iš JAV į Lietuvą reikalų atvestas lankėsi Šiaulėnuose, pabuvojo seniūnijoje, aplankė Repšių, Pašušvio kaimus, kitas vietas, susijusias su jo tėvais bei protėviais, paties vaikyste, apgailestavo, kad buvusiame tėvų dvare nebeliko nė to, ką dar matė pernai“. Jis susitiko su Šiaulėnų gyventojais, apsilankė miestelio bibliotekoje, kuriai aktyviai padėjo, atsiųsdamas reikalingų knygų, kitų leidinių, užsakydamas spaudos, kitaip remdamas. Jai dailininkas sukūrė ir ekslibrisą[14].

Vytautas O. Virkau apie apsilankymą tėviškėje 2000 m. rudenį rašė: „Vos vos pradedu atsipeikėti sugrįžęs sveikas po tiek daug įspūdžių tėviškėj. Paroda buvo gražiai suruošta, o visi nepaprastai širdingi. Sekančią dieną buvo pasimatymas su skaitytojais Šiaulėnuose. Tai buvo nepaprastas renginys: ir kaimo kapela, ir susitikimai. Dalyvavo beveik visi Šiaulėnai[15].

2015 m. balandžio 30 – gegužės 27 d. Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Paveikslų galerijoje surengta Vytauto Osvaldo Virkau grafikos paroda iš Vilniaus universiteto Grafikos kabineto fondų, skirta dailininko 85-osioms gimimo metinėms.

Vytautas O. Virkau buvo JAV universitetų profesorių, koledžų dailės asociacijų, Čikagos dailės instituto, Šiuolaikinės dailės muziejaus, Amerikos ekslibrisų kolekcininkų ir dizainerių draugijų narys. Vytautas O. Virkau buvo aktyvus Vilniaus universiteto bibliotekos, Šiaulėnų (Radviliškio r.) bibliotekos rėmėjas. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Krašto kultūros ir paveldo sklaidos skyriuje Vytauto Osvaldo Virkau fonde F86, dailininko bičiulio, gydytojo ir kolekcininko Algirdo Neveravičiaus fonde F143, Šiaulėnų bibliotekoje, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos Gerardo Bagdonavičiaus ekslibrisų fonde ir šių eilučių autoriaus teisininko ir kolekcininko Jono Nekrašiaus archyve saugoma V. O. Virkau ekslibrisų kolekcija, scenografijų eskizai operoms, nuotraukos, dailininko laiškai ir kt. medžiaga.

Mirė Vytautas O. Virkau 2017 m. rugpjūčio 18 d. Čikagoje, palaidotas Lietuvių tautinėse kapinėse.

Vaizdų ir knygos ženklų kūrėjas

Vytauto Osvaldo Virkau, kaip dailininko, pirmas viešas pasirodymas parodoje buvo 1951 metais. Meno kritikė Laima Sidaraitė-Krivickienė, aptardama Vytauto O. Virkau kūrybą, rašė: „Studijų metais surengė pirmąsias savo darbų parodas. Čikagos meno institute (Art Institute) suruoštoje parodoje įvertintas premija“[16].

V. O. Virkau nuo šeštojo dešimtmečio aktyviai įsitraukė į lietuviškų knygų iliustravimą, iliustravo apie 50 lietuvių leidyklų JAV knygų, sukūrė knygos iliustracijų, pašto ženklų projektų, lakštinės grafikos, tapybos, paveikslų, scenovaizdžių, tapytų vitražų. Jis kūrybinio kelio pradžioje sukūrė iliustracijų Jono Meko, Henriko Nagio ir kitų lietuvių autorių knygoms, keletą modernių litografijų ciklų pagal klasikinius pasaulinės literatūros kūrinius – N. Gogolio „Vijų“, H. Ibseno

[11] Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 1999, kovo 2 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[12] Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 2000 kovo 9 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[13] I. Lapėnienė. Čikagoje gyvenančio dailininko parodą inicijavo jo meno gerbėjai. „Tarp knygų“, 2000, Nr. 6, p. 38; Erika Baronaitė. Jubiliejinė išeivio paroda. „Panevėžio rytas“, 2000 kovo 13 d.
[14] Iš Amerikos – į Šiaulėnus. „Šiaulių kraštas“, 2000 rugsėjo 30 d.
[15] Vytauto Osvaldo Virkau 2000 m. laiškas. Saugomas Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje Krašto kultūros ir paveldo sklaidos skyriuje, Vytauto Osvaldo Virkau fonde, F143-114/30.
[16] Leonas Peleckis-Kaktavičius. Vytauto Osvaldo Virkau meno vizija. „Varpai“, 2015, p. 100.

V. O. Virkau. Ekslibrisas. 65. ***Radviliškio rajono viešoji biblioteka***

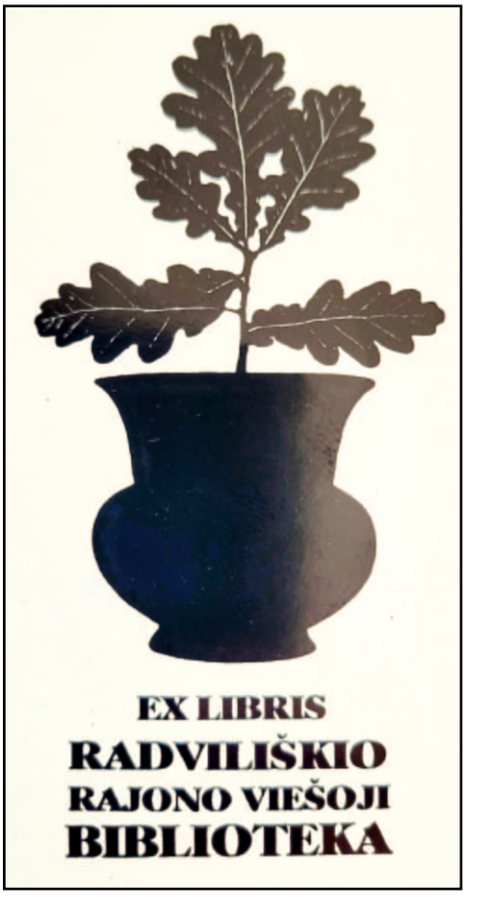

V. O. Virkau. Ekslibrisas. ***Radviliškio rajono viešoji biblioteka***

„Šmėklas“ ir O. Milašiaus „Miguel Manara“. Vėliau V. O. Virkau pagrindinį dėmesį skyrė ne tiek iliustracijoms, kiek dekoratyviniam knygos apipavidalinimui, vieningam visų jos elementų ansambliui, meniniam šriftui.

Dailininkas buvo nuolatinis K. Bradūno knygų dailininkas, išraiškingai apipavidalinęs septynis jo poezijos rinkinius. Vienas pirmųjų – „Sonatos ir fugos. Susitikimai su Čiurlioniu“ (1967 m.), originaliai dekoruotas Čiurlionio tapybos reprodukcijų aplikacijomis, „Pokalbiai su karalium“ (1973 m.) aplankas ir skyrius dekoruotas abstrakčių banguotų formų variacijomis, eilėraščių rinkinys „Krikšto vanduo Joninių naktį“ (1987 m.) skoningai papuoštas autentiškais lietuvių liaudies skulptūrų motyvais ir kt.

Stilingi ir egzotiški V. O. Virkau viršeliai P. Gaučio sudarytoms portugalų ir Pietų Amerikos literatūros antologijoms. Dailininkas bendradarbiavo su įvairiomis įšeivijos leidyklomis – Lietuviškos knygos klubu, Algimanto Mackaus knygų leidimo ir Ateities fondais. Nuo pat „Metmenų“ gyvavimo pradžios jis buvo meninis redaktorius ir dailininkas[17].

V. O. Virkau knygų grafikai gimininga ir gausūs jo ekslibrisai. Jis dalyvavo daugelyje tarptautinių ekslibrisų parodų. Tarp jų – VII–X tarptautinio ekslibriso bienalėse Lenkijoje, XV–XVII tarptautinio ekslibriso kongresuose, tarptautiniuose ekslibrisų konkursuose Lietuvoje ir kt. Surengė personalinių parodų Čikagoje, Los Andžele, Trentone, Otavoje, Lietuvoje – Pakruojyje (1989 m. kovo-balandžio mėn., Šiauliuose (Inžinierių namuose, 1989 m. rugsėjo mėn.), Vilniuje (1989 m.), Šiaulių Dailės galerijoje 1994 m. gegužės mėn.), miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Aido filiale 2000 m., Šiaulių

[17] Ingrida Korsakaitė. Pasišventęs lietuviškai spaudai . Knygnešys“, 1991 Nr. 10, p. 4–6.

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka*

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *Šiaulėnų biblioteka.* 1992 m.

apskrities P. Višinskio viešojoje bibliotekoje 2015 m. ir kt.), Pakruojyje, Biržuose, Mažeikiuose, Kaune (Kauno viešojoje bibliotekoje, 1992 m.), Radviliškyje (Radviliškio viešojoje bibliotekoje, 2000 m.), Panevėžyje (galerijoje „2-asis aukštas“, 2000 m.). Apdovanotas VII, VIII ir X tarptautinių ekslibrisų bienalės Lenkijoje Malborko pilyje (1975, 1977, 1984 m.) medaliais, konkursuose pelnė premijų, apdovanojimų.

Pirmąjį ekslibrisą Vytautas O. Virkau sukūrė 1970 m. knygoms, kurias JAV lietuviai dovanojo Vilniaus universiteto bibliotekai jos 400-ųjų metinių proga. Dailininkas apie ekslibrisų kūrimo pradžią prisimena: „Aš sumaniau sukurti ekslibrį bibliotekai ir paklausiau savęs, kas yra ekslibris? (taip šį žodį rašė Vytautas O. Virkau – J. N.). Padariau vieną, išėjo visai neblogai. Nutariau giliau pasidomėti šia primiršta meno forma ir perskaičiau ekslibrių istoriją. Pagalvojau: kodėl gi nesukūrus dar vieno?“[18]. Iš viso dailininkas per savo aktyvų kūrybinį gyvenimą sukūrė virš 400 ekslibrisų, daugiausia koliažo ir ofseto technika.

Vytauto O. Virkau domėjosi botanika, užsiiminėjo sodininkyste ir daržininkyste. Jis, Viskonsino valstijoje turėjo 67 ha ūkį, augino retas gėles ir kitus augalus. Jų nemažai buvo gavęs iš Vilniaus, Kauno ir kitų kraštų botanikos sodų. Gamtos motyvai, augalai, gėlės atsispindi jo piešiniuose, paveiksluose ir ypač ekslibrisuose. Dailininkas pasakojo, kad prieš kurdamas ekslibrisą, stengėsi kuo daugiau sužinoti apie žmogų, jo interesus, laisvalaikio užsiėmimus ir pomėgius. Jį nuo vaikystės lydėjo knygų pasaulis, mėgo perskaitytas knygas analizuoti, į dienoraštį įsirašyti jam patikusias ir vertingas citatas, mėgo versti iš anglų kalbos į lietuvių kalbą jam patikusius eilėraščius, lankė meno parodas, domėjosi muzika, biologija, filatelija, bet

[18] Vitolis E. Vengris. Iš ariamų laukų ir šviesos: Vytautas O. Virkau – knygos ženklų meistras. „Varpai“, 1992 (6), p. 82.

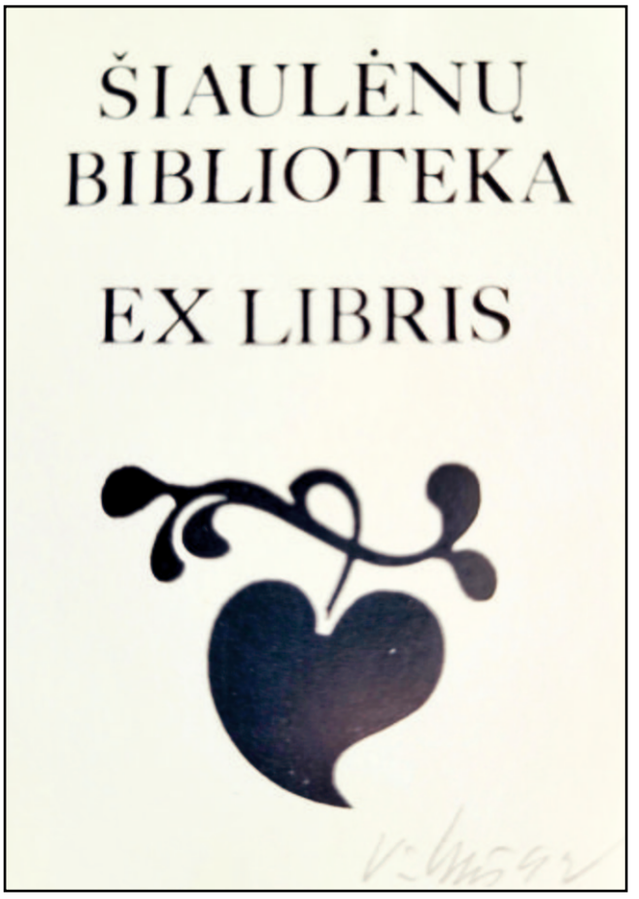

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *Šiaulėnų biblioteka.* 1992 m.

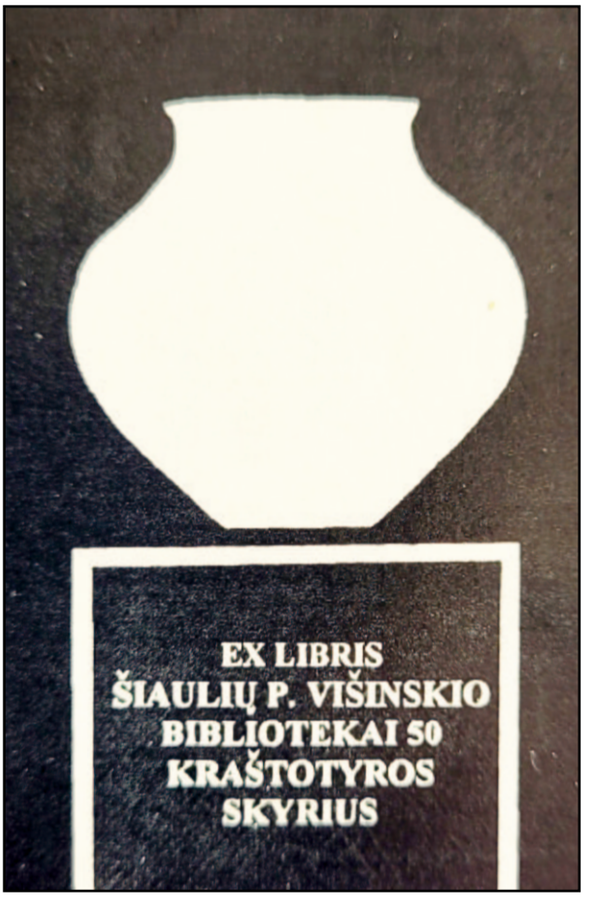

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *Šiaulių P. Višinskio bibliotekai 50. Kraštotyros skyrius.* 2000 m.

labiausiai patiko piešimas.

Vytautas O. Virkau sukūrė ekslibrisų lietuvių poetams Alfonsui Nykai-Niliūnui (1975 m.), Liūnei Sutemai (1973, 1975, 1986 m.), Kaziui Bradūnui (1974 m.), Lidijai Šimkutei-Pocienei (1977 m.), aktoriui Stasiui Pilkai (1973 m.), Sigitui Gedai (1989 m.), prozininkams Mariui Katiliškiui (1972 m.), Liudui Dovydėnui (1977 m.), dailininkui Vincui Kisarauskui (1974 m.), režisieriams Jonui Jurašui (1978 m.), Juozui Miltiniui (1971 m.), Vilniaus universiteto bibliotekai (1970, 1975, 1976, 1977 ir 1978 m.), Kauno Botanikos sodui (1971 m.), Vilniaus Botanikos sodui (1972 m.) ir kt. Dailininkas knygos ženklų yra sukūręs Šiaulių krašto žmonėms ir bibliotekoms, šiauliečių rašytojų šeimai Leonui ir Silvijai Peleckiams, šių eilučių autoriui Jonui Nekrašiui (1990, 1992, 1993 m.), alpinariumo gėlių entuziastui M. Žilevičiui (1979, 1984 m.), su kuriuo susirašinėjo, keitėsi gėlių daigais. Jis taip pat sukūrė ekslibrisų Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai, savo gimtojo krašto Šiaulėnų bibliotekai (1992 m.), Radviliškio rajono viešajai bibliotekai, dešimt knygos ženklų Šiaulių apskrities P. Višinskio bibliotekai (2000 m.) ir kt.

Su Vytautu O. Virkau pradėjau susirašinėti laiškais 1988 m. rudenį. Dailininkas noriai dalinosi savo kūryba, atsiųsdamas savo sukurtų ekslibrisų. Jis 1988 m. gruodžio 24 d. laiške rašė: „siunčiu Jums kelis iš paskutiniųjų ekslibrių (rašau „ekslibris“, o ne „ekslibrisas“, nes taip pas mus priimta)“.

1989 m. pradžioje šių eilučių autoriui pasiūlius Vytautui O. Virkau surengti ekslibrisų parodą Lietuvoje, dailininkas mielai sutiko. Jis 1989 m. vasario 3 d. laiške rašė: „Ką tik gavau Jūsų laišką su labai įdomiu pasiūlymu. Žinoma, mielai sutinku suruošti parodą. Neturiu jokių pageidavimų, nei suvaržymų, norėčiau tik, jei būtų išleistas bukletas,

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *Jonas Nekrašius.* 1992 m.

V. O. Virkau. Ekslibrisas

jį gauti. Žinoma, būtų malonu, jei poligrafinis darbas būtų gerai atliktas...

Pirmą ekslibrį padariau 1970 m. siunčiant 400 knygų Vilniaus universiteto bibliotekai, jai tais metais minint 400 metų sukaktį. Vėliau sekė kiti ekslibriai, tarp jų ekslibriai siunčiamoms knygoms Vilniaus universiteto įkūrimo proga. Ekslibriai buvo įklijuoti į visas siunčiamas knygas, o jos pačios buvo laikomos specialiame fonde. Dabar, berods, jos prieinamos visiems.

„Iš viso esu sukūręs apie 250 ekslibrių ir jie visi atlikti ofseto metodu. Apie požiūrį į ekslibrius geriau nieko nesakysiu, tegul patys darbai kalba už save“[19].

1989 m. almanache „Santara“ (Nr. 1) buvo išspausdintas šių eilučių autoriaus rašinys „Pirmąkart tėvynėje“, pasakojantis apie 1989 m. pavasarį Pakruojo dvaro rūmuose surengtą JAV gyvenančio lietuvių dailininko V. O. Virkau pirmąją personalinę ekslibrisų parodą Lietuvoje. Šioje parodoje buvo eksponuojama Vytauto O. Virkau 100 ekslibrisų. Išleistas 500 egzempliorių tiražu parodos katalogėlis[20].

V. O. Virkau atsiliepdamas į jo ekslibrisų parodos atidarymą Pakruojo dvaro rūmuose, laiške rašė: „Džiaugiuosi, kad žmonės paroda domisi ir ją lanko. Jei bus kokių pasisakymų vėliau, parašykit, o jei išeitų padaryti parodos bendro vaizdo nuotrauką, taip pat ir pačių rūmų eksterjero, būčiau dėkingas <...> gal anksčiau rašiau, kad dalyvauju tarptautinėj ekslibrisų parodoje Šanchajuje, Kinijoj – tai pirma tokia paroda jų krašte. Atsiuntė iškarpą iš laikraščio (angliškai!) ir katalogėlį, angliškai ir kinietiškai“[21].

1989 m. rugsėjo 23 d. laikraštyje „Šiaulių naujienos“ išspausdintas šių eilučių autoriaus

[19]Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 1988 gruodžio 24 d. laiškas gautas iš JAV saugomas straipsnio autoriaus rinkinyje.
[20]Ekslibrisų paroda. Vytautas O. Virkau. Bukletas (sud. Jonas Nekrašius). Pakruojis: Savanoriškos knygos bičiulių draugijos Pakruojo rajono valdyba, Pakruojo visuomeninis Ex libriso muziejus. 1989.
[21]Vytauto Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 1989 balandžio 14 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas autoriaus rinkinyje.

V. O. Virkau. Ekslibrisas. *M. Žilevičius. Jau saulelė vėl atkopdama budino...*

rašinys „Gimtajam miestui – iš Amerikos“ pasakojantis apie Šiaulių inžinierių namuose atidarytą JAV gyvenusio lietuvio dailininko Vytauto O. Virkau ekslibrisų parodą, skirtą Šiaulių dienoms. Joje buvo eksponuojama 100 knygos ženklų. Juos šiai parodai iš JAV atsiuntė pats dailininkas[22].

Žurnalas „Knygnešys“ 1990 m. Nr. 9 išspausdino šių eilučių autoriaus rašinį „Tautiečio iš JAV ekslibrisai“, kuriame buvo pristatyti lietuvių dailininko Vytauto O. Virkau sukurti ekslibrisai, skirti S. A. Gliožečiui, V. Miliui, O. Skeivienei, Mykolui Morkūnui, Sigitui Gedai, Jan Rhebergen ir kt.[23].

1993 m. Vytauto O. Virkau ekslibrisų paroda pirmąkart buvo surengta ir Šiaulėnuose. Šiai Vytauto O. Virkau parodai Šiaulėnų bibliotekoje iš savo kolekcijos skyrė ir šių eilučių autorius. Savo laiške apie šią parodą tėviškėje dailininkas 1993 m. rašė: „Šiaulėnų bibliotekoj ruošiama maža mano ekslibrių paroda. Ką jie ten suraitys, nežinau, bet šioks toks simbolinis sugrįžimas. Prieš kelis metus Šiaulėnų bibliotekai pradėjau siųsti knygų – nuo to laiko prasidėjo susirašinėjimas. Knygas vis siųsdavo į universitetus, institutus, bet vis pamiršdavo „užkampius“ – tą bandom atitaisyti...“[24].

1994 m. gegužės mėn. Šiaulių dailės galerijoje veikė ekslibrisų paroda „Vytauto O. Virkau ekslibrisas“ iš šių eilučių autoriaus kolekcijos. Joje buvo eksponuojami dailininko ekslibrisai, sukurti Lietuvos menininkams, rašytojams, kultūros ir meno veikėjams.

2000 m. kovo mėnesį Šiaulių miesto savivaldybės viešosios bibliotekos Aido filiale buvo atidaryta Vytauto O. Virkau ekslibrisų paroda iš šių eilučių autoriaus rinkinio. Joje buvo eksponuojama daugiau kaip pusantro šimto knygos ženklų, sukurtų įvairių šalių mokslininkams, rašytojams, menininkams, išeivijoje ir Lietuvoje gyvenantiems tautiečiams – kultūros ir meno veikėjams, įvairioms organizacijoms, jų bibliotekoms.

2000 m. dailininkas dalyvavo Šiauliuose surengtame tarptautiniame ekslibrisų konkurse, skirtame Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos įkūrimo 50-mečiui. Šiam konkursui, bibliotekai ir įžymiems šiauliečiams ofseto technika sukūrė dešimt knygos ženklų.

2000 m. rugsėjo-spalio mėnesiais Vytauto Osvaldo Virkau ekslibrisų paroda buvo surengta Radviliškio rajono viešojoje bibliotekoje. Joje eksponuoti knygos ženklai, skirti Lietuvos rašytojams, menininkams, mokslininkams ir kitiems žymiems kultūros ir visuomenės veikėjams. Buvo išleistas V. O. Virkau jubiliejinės parodos katalogas su kai kuriais biografiniais momentais.

V. O. Virkau domėjosi Lietuvos kultūra, istorija

[22] Jonas Nekrašius. Gimtajam miestui iš Amerikos. „Šiaulių naujienos“, 1989 rugsėjo 23, p. 4
[23] Jonas Nekrašius. Tautiečio iš JAV ekslibrisai. „Knygnešys“ 1990, Nr. 9.
[24] 1993 m. Vytauto Osvaldo Virkau 1993 m. laiškas saugomas Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje Krašto kultūros ir paveldo sklaidos skyriuje, Vytauto Osvaldo Virkau fonde F143-113/14.

ir menais. 2006 m. lapkričio 18 d. laiške iš JAV, jis šių eilučių autoriui rašo: „Netikėtai perskaičiau Jūsų straipsnį apie fotografijos raidą Šiauliuose – „Žiemgala“ 2006/1“. Taip gerai ir kruopščiai parašytų straipsnių retai bet kur pasitaiko. Valio!

Siunčiu kelis puslapius iš Lietuvos telefonų abonentų knygos 1939 metams. Keturi foto ateljė ar optikos reikmenų telefono abonentai pažymėti. Aš dar senokai tą abonentų knygą radau antikvariate Kaune, Rotušės aikštėje. Joje labai tiksliai pažymėti skirtinga spalva ar ženklu žydai, vokiečiai, daktarai, kunigai, dvarininkai. Įdomu, kam tą darė ir kokioje įstaigoje?

Vienoje vietoje Jūs minit Hiksą. Tą pavardę esu girdėjęs minint šeimoje; kai kur apylinkėje, gal kiek šiauriau nuo Šiaulių buvo vienas ar du Hiksai, susigiminiavę su vietos bajorija – jie turėjo būti maždaug mano tėvų amžiaus. Gal tai buvo Prano Hiksa sūnūs, o jis – Johano Hikso. Pranas Hiksa telefonų knygoj įrašytas taip: inž,. akc. b-vės „Metalas“ technikos ir prekybos direktorius“[25].

2015 m. leidykla „Varpai“ išleido šiauliečio rašytojo Leono Peleckio-Kaktavičiaus knygą „Vytauto Osvaldo Virkau meno vizija“, kurioje rašoma apie šio dailininko gyvenimą ir kūrybą, pristatomi svarbiausi dailininko biografijos faktai, cituojami šioje knygoje skelbiamų Vytauto O. Virkau dienoraščių fragmentai ir kt.[26]

Vytautas O. Virkau 2016 metais Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos Gerardo Bagdonavičiaus ekslibrisų fondui padovanojo 334 savo sukurtus knygos ženklus.

2018 m. kovo 14 – balandžio 9 d. Šiaulių apskrities P. Višinskio viešosios biliotekos Meno skyriuje veikusioje parodoje buvo eksponuojami Vytauto Osvaldo Virkau įvairiu laiku sukurti ekslibrisai. Šiai parodai išleistas leidinukas „Vytauto Osvaldo Virkau ekslibrisai“ su V. E. Vengrio rašiniu apie dailininką.

2023 m. Vytauto Didžiojo kai universiteto Lietuvių išeivijos institutas išleido Vyrauto Osvaldo Virkau knygą „Dienoraštis 1944–1952“. V. O. Virkau dienoraštyje nuosekliai ir detaliai fiksuojami pasitraukimas iš Lietuvos, gyvenimas

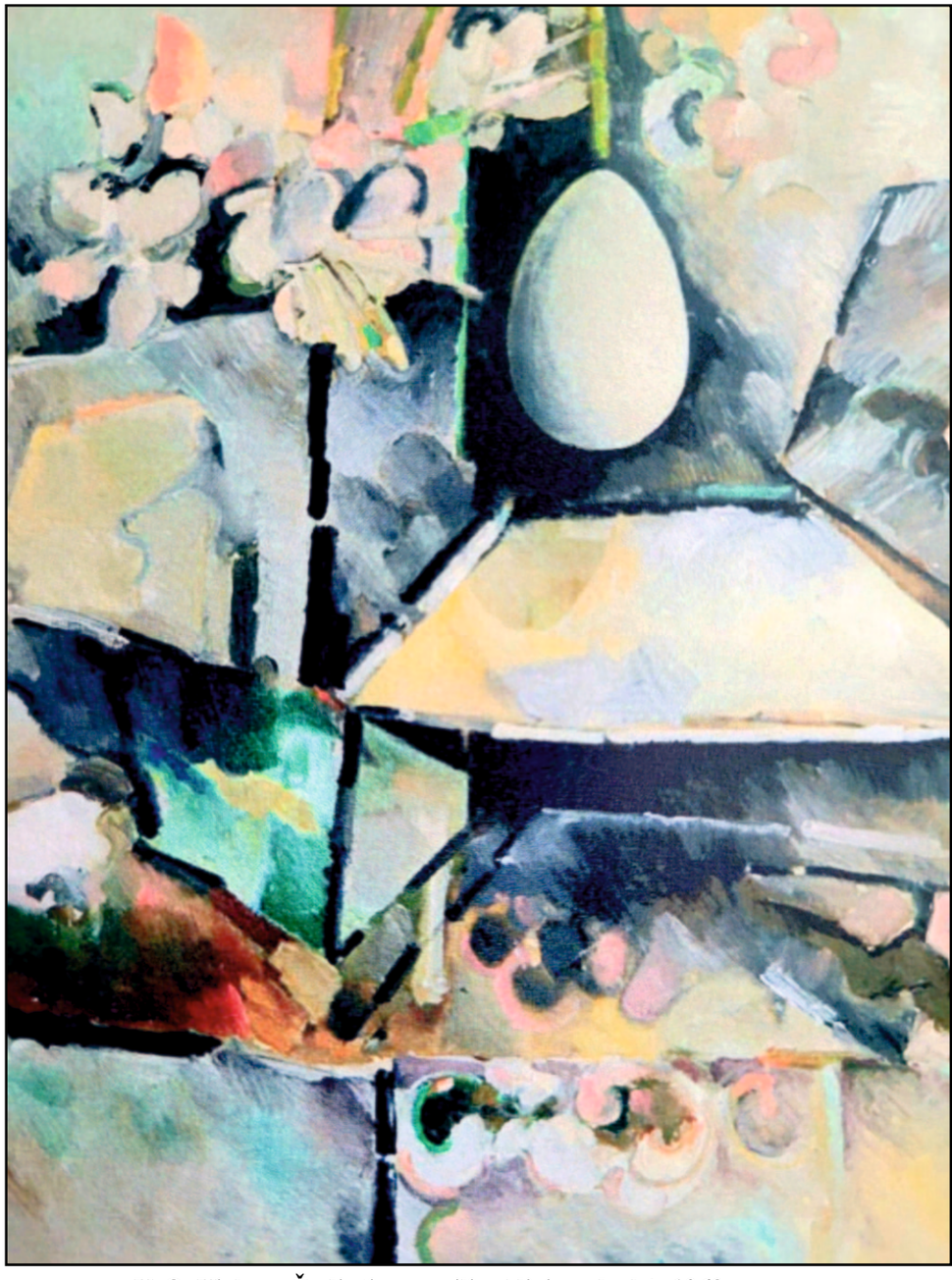

V. O. Virkau. Žydintis amarilis. Aliejus, drobė. 1962 m.

[25] Vytautas Osvaldo Virkau laiškas straipsnio autoriui, rašytas 2006 lapkričio 18 d. Laiškas gautas iš JAV saugomas autoriaus rinkinyje.
[26] Leonas Peleckis-Kaktavičius. Vytauto Osvaldo Virkau meno vizija. „Varpai“, 2015.
[27] Vytautas Osvaldas Virkau. Dienoraštis 1944–1952 (sud. Dalia Kuizinienė). Vilnius: Versus, 2023.

Austrijoje ir Vokietijoje, išvykimas į JAV ir keleri gyvenimo šioje šalyje metai[27].

Vytauto Osvaldo Virkau ekslibrisai saugomi kai kurių JAV valstijų bibliotekose, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos Knygos grafikos centre, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje, Šiaulėnų ir kitose bibliotekose, privačiose kolekcijose.

Dailininko Vytauto O. Virkau ekslibrisams būdingas raiškus vaizdas, gilus temos suvokimas, meistriškas simbolių parinkimas ir įprasminimas, nepriekaištinga grafikos technika. Svarbiausia jo ekslibrisų tema – žmogus, jo ryšys su knyga, gyvenimu. Lietuviams skirtuose ekslibrisuose dailininkas atskleidžia knygos savininko ryšį su Lietuva. Kompozicijose gražiai dera tautinis ornamentas, medinė bažnytėlė, kaimo sodyba, lietuviško rašto pavyzdys, dainos posmas. Jo knygos ženklai svariai papildo lietuviškų ekslibrisų kolekciją naujomis išraiškos formomis ir simboliais, reprezentuoja mūsų liaudies meną, kultūrą ir papročius.

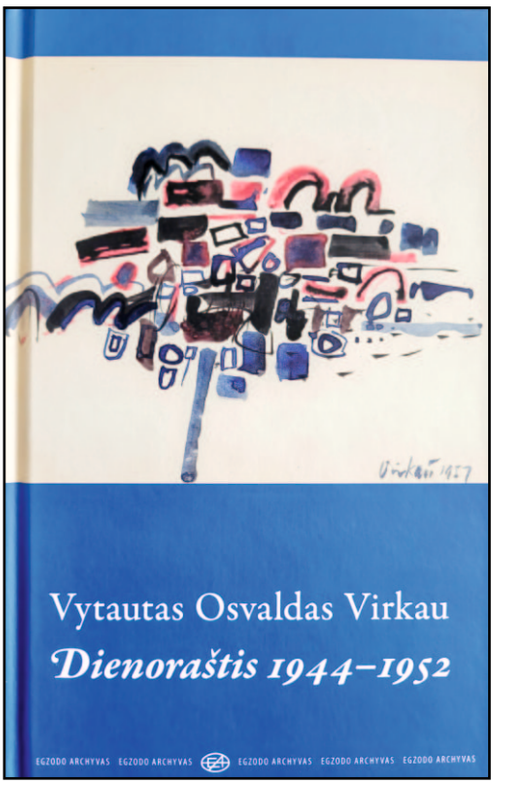

Autoriaus pateiktos nuotraukos; titulinėje – dailininkas Vytautas Osvaldas Virkau

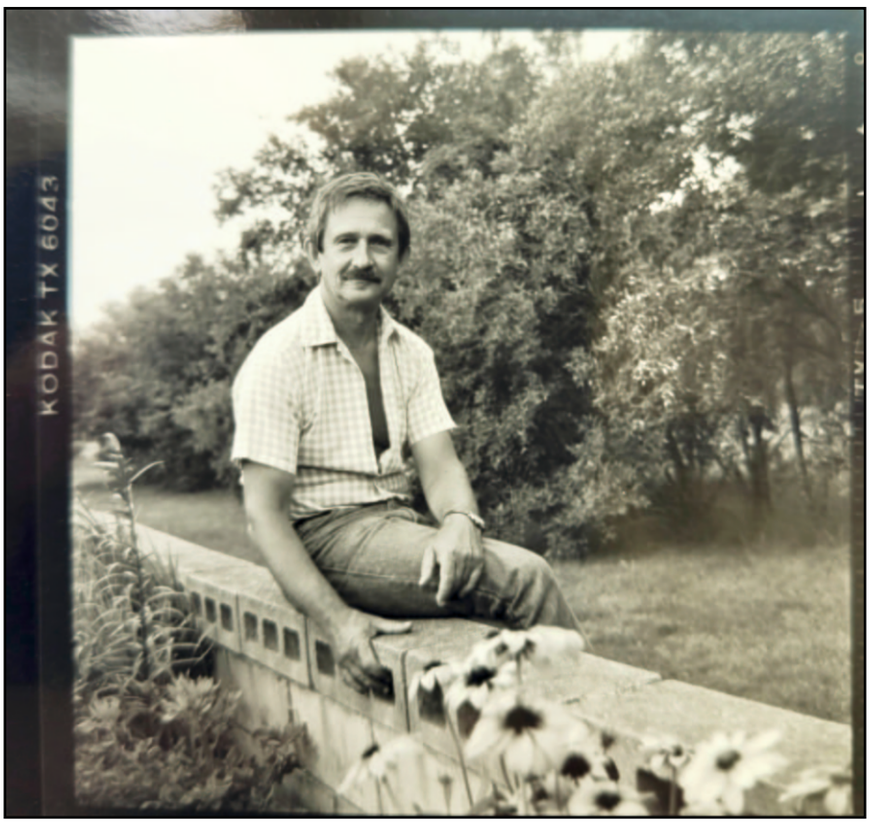

Vytautas Osvaldas Virkau savo sode, Viskonsino valstijoje (JAV)

„IŠ ŠIRDIES – GYVENIMAS IR ŽODIS...“

REGINA VAITKEVIČIENĖ,
baisogalietė, pedagogė

Tai pasakojimas apie moterį, kurios gyvenimas ir darbai verti didžiausios pagarbos. Baisogalos priestotyje gyvenanti MINOLIJA PELĖDIENĖ – šviesus, savo kraštą mylintis žmogus. Savo iniciatyvomis ji suburia aplinkinius, primindama, kad pagarba žemei ir tradicijoms yra neįkainojama vertybė.

Baisogalos priestotyje, šalia geležinkelio stoties, rymo geltonai nudažytas dviejų galų namas. Sodyba didelė, apaugusi medžiais. Vasaromis ją puošia žydintys krūmai. Kieme – iš senolių sodybos parsigabentas geležinis kryžius. Šalimais stovi nedidukės koplytėlės. Čia jauku įnamiams. Varnėnų inkilai iškelti ant aukštų karčių – kad nepasiektų nedorėliai katinai. Lesyklą lanko būriai mažųjų paukščių, atskrenda varnų, balandžių, gandrų. Vakarais paėsti mėsos atitipena ežiukai.

Toje medžiais apaugusioje sodyboje, šalia dundančių traukinių, gyvena ypatinga moteris – devyniasdešimt metų šiemet atšventusi Minolija Pelėdienė. Žmogus, kuris brangina ramybę, tylą ir randa atgaivą ją supančioje gamtoje, kuris savo kasdienybėje visada atranda vietos išskirtinei veiklai. Minolija yra viena iš tų

Minolijos sodyba Baisogalos priestotyje. 2013 m. ***R. Vaitkevičienės asmeninio archyvo nuotrauka***

pasaulio keistuolių, kurie moka paprastą dieną paversti šventę, savo namus – muziejumi, o kasdienybės tylą ar triukšmą – poezija. Jos gerumą ir dosnumą yra patyrę daugybė jos aplinkos žmonių. Tokie žmonės kaip Minolija savo buvimu įrodo, kad šviesa ir gėris pasaulyje gyvuoja ir gyvuos tol, kol žmogus sieks pažinti, domėtis, kol jame rusens pažinimo troškulys ir kūrybos kibirkštis.

Šviesos ištakos – gimtajame Liaudiškių kaime

Minolijai įgimtas Tėvynės, tėviškės žemės jausmas. Bet šiandien jos žvilgsnis liūdnas. Tėviškės nebėra. Moteris liūdnai sako: „Buvusio Liaudiškių kaimo neliko. Išdainavo...“ Pamačiusi nustebusį klausytojo žvilgsnį, ima pasakoti: „Tėvas turėjo 8 brolius, jie užlipdavo ant šiaudinio namo stogo ir imdavo groti (pasikeisdami, nes turėjo tik keturis muzikos instrumentus), o tuo metu iš visų pakampių susirinkdavo jaunimas linksmintis. Atėjo sykį kaimynė Krilavitienė ir sako: „Vaikeliai, tiek daug nešokit ir nedainuokit, išdainuosit kaimą.“ Taip ir atsitiko. Kaimo neliko. Visi senieji su visom dainom iškeliavo į Amžinybę, o kurie liko, – numelioravo. Mūsų buvo didelis sodas, šulinys su svirtim – viską nušlavė. Kaimo neliko. Neliko nė vieno pastato, nė vieno žmogaus. Visi išvažinėjo kas sau. Į Šeduvą, Baisogalą, kitur.“ Išsikėlė ir Minolijos tėvai.

Minolijos tėvų sodyba Liaudiškių kaime. XX a. 7 deš. Paskutiniai išsikraustymo darbai. Netrukus sodyba bus sunaikinta. ***M. Pelėdienės asmeninio archyvo nuotrauka***

Kaimo vietoje dabar tušti laukai, kuriuose nėra gyvybės. Bet Minolijai jos kaimas gyvas. Nors ji savo sukurtame eilėraštyje skundžiasi:

Nėra mamos, šiltos gryčios,
Beržais kvepiančios seklyčios,
bet čia gyva genties atmintis, kurios pamiršti neįmanoma:
Randu krosnį – sausą molį,
Puolu apkabint kaip brolį.

Minolija kaimo gyvybę jaučia visa savo esatimi: „Vakare atsigulu, užsimerkiu ir einu per kaimą. Apeinu visas trisdešimt šešias kaimo trobas. Toks didelis, turtingas kaimas buvo...“

Grąžinta moralinė skola tėviškei

Minolijos tėvai atėjo gyventi ne taip toli nuo gimtųjų namų – į Baisogalą. Ji pati 25 metus gyveno Kaune. Grįžo į Baisogalą 1992 metais. Širdis traukė į tėviškę, į tą žemę, kur savo laiku jaukiai gūžėsi 36 sodybos, pilnos vaikų klegesio, nesibaigiančių kaimo darbų ir ramios sekmadienių tylos.

Minolijai rūpėjo sugrąžinti moralinę skolą tėviškei – atgaivinti buvusio Liaudiškių kaimo sakralinius ženklus. Ji mena, kad 1942 metais prie Sidabrupio upelio buvo pastatyta ir aptverta tvorele Šv. Jono koplytėlė, dar dvi koplytėlės buvo įkeltos į pušį ir į eglę. Tuo pačiu metu kaimas pastatė ir tris kryžius: Liaudiškių gyventojo Ramanausko žemėje, prie kaimo kapelių ir ties kryžkele Dargužiai–Baisogala–Legečiai–Šeduva. Pusės tų sakralių ženklų neišliko. Sunyko Šv. Jono koplytėlė, supuvo pušyje ir eglėje buvusios koplytėlės, o ilgainiui buvo nukirsta ir eglė. Išliko pakelėje tik didžiulė sena pušis, sauganti karo laikų paslaptį. Minolija prisimena pro tą pušį skubėdavusi į mokyklą ir visada prisimindavusi, kad 1944 metais buvo nušauti ir po šia pušimi užkasti trys jauni, gražūs vokiečių kareiviai. Taip pasakodavo kaime, o kapo vietą žymėjo kaimo gyventojų Kizerskių pasodintos ir prižiūrimos gėlės. Kaimo žmogaus prigimtis, tikėjimas bylojo, kad privalu pagerbti mirusius, nes mirtis tautybės neturi.

1990 metais apsilankiusi tėviškėje Minolija pamatė, kad nebeliko prie Liaudiškių kapelių ir Ramanausko žemėje pastatytų kryžių, o ties kryžkele buvęs kryžius laiko labai suniokotas.

Minolijos galvoje gimė graži idėja: atnaujinti sakralius kaimo ženklus. Ties kryžkele

Baisogalos klebonas T. Janavičius šventina paminklinį akmenį, skirtą Liaudiškių kaimo gyventojams atminti. 2016 m. *R. Kalvaičio asmeninio archyvo nuotrauka*

melioratoriai buvo atgabenę didžiulį iš žemės išraustą lauko riedulį. Minolija su buvusiu kaimynu Vaclovu Jankausku savo lėšomis atnaujino kryžių ir įtvirtino jį ant lauko akmens.

Moteris mąstė ir apie pušyje buvusią koplytėlę bei po pušimi besiilsinčius svetimo krašto žmones. Šiam sumanymui įgyvendinti prireikė daugiau kaip dvidešimties metų.

E. Bielokopitovo pagaminta koplytėlė įkelta į pušį, po kuria Liaudiškių kaimo žmonės 1944 metais palaidojo tris nušautus vokiečių kareivius. 2016 m.
R. Vaitkevičiaus asmeninio archyvo nuotrauka

Pagaliau šaltą, vėjuotą 2016 metų gruodžio 23 dieną Liaudiškių kaime susibūrė grupelė buvusio Liaudiškių kaimo gyventojų: Minolija Pelėdienė, Danguolė ir Antanas Venckai, Andrius Jankūnas, Stasys Banaitis. Atvyko medžio drožėjas Edvardas Bielokopitovas, Baisogalos seniūnas Romas Kalvaitis, Baisogalos parapijos klebonas Tomas Janavičius, istorikas Gintautas Pabilionis, „Imantų“ bendruomenės pirmininkas Rimantas Vaitkevičius. Pirmiausia trys ekipažai stabtelėjo ties paminkliniu akmeniu, prie kurio Minolijos lėšomis buvo iš vakaro pritvirtinta nauja lentelė su užrašu: „Jėzau, globok mūsų kaimo vaikus, išblaškytus po pasaulio kraštus“. Paskui buvo sustota prie didžiosios pušies. Į ją vyrai įkėlė auksinių rankų meistro E. Bielokopitovo pagamintą koplytėlę su užrašu: „Čia ilsisi trys vokiečių kareiviai, nužudyti 1944 metais“. Abu sakralius objektus pašventino Baisogalos klebonas Tomas Janavičius.

Susirinkusieji dėkojo Minolijai už gimtojo kaimo atminimo įamžinimą, kuris pareikalavo iš jos ryžto, lėšų ir dvasinių pastangų. Anot jų, didžiausios pagarbos vertos šios pastangos – palikti po savęs tai, kas vertinga ir svarbu, išsaugoti praeitį tautos istorinei atminčiai įtvirtinti.

Didelis darbas buvo atliktas. Tam paaukoti keliolika metų Minolijos kaupti skurdžios pensijos pinigėliai. Bet Minolijai tai mažiausiai rūpi. Jai svarbiausia – atiduota moralinė skola tėviškei, kuri prisiminimuose visada liks gyva:

Nesvarbu, kad nebėr nei to tako,
Nei daržely bijūnų žiedų...
Akmenuotas kalnelis man sako,
Kad širdim dar čionai gyvenu.

Meilė Dievui ir artimui

Minolija – giliai tikinti moteris. Tiesa, jos gyvenime buvo laikotarpis, kai bažnyčios nelankė. Kaip pati pasakoja, „penkiolika metų akys kaip skuduru uždengtos buvo – nemačiau Dievo. Tik vyrui mirus, puoliau į bažnyčią, suklupau prieš altorių ir pravirkau. Nuo tada grįžau prie tikėjimo.“ Minolija kasdien klauso Marijos radijo, poteriauja, meldžiasi už mirusius. Visi jos namų kambariai nukabinėti šventųjų paveikslais. Dalį jų kažkas padovanojo, dalį nusipirko pati. Svetainėje ant komodos – Kryžių kalnas, primenantis tą, kuris yra netoli Šiaulių. Kryžių kryželių čia daugybė, ir jų nuolat daugėja. Jeigu kaimynui ar pažįstamam jų nebereikia, neša Minolijai. O ji visus priima, sako negalinti Dievo išmesti į lauką. Daržinėje – jos pačios seniai padaryta prakartėlė, kuri niekada neišardoma. Ji įkurdinta ant XIX amžiaus pabaigoje meistro pagamintos skrynios.

Prieš keliolika metų, klebonaujant šviesaus atminimo kanauninkui Pranciškui Ščepavičiui, Minolija ėmėsi rengti Baisogalos bažnyčioje procesijas. Ji pastebėjo, kad nėra tinkamų rūbų Trims Karaliams. Moteris sako visai nemokėjusi

siūti. Kažkada lankiusi kursus, puikiai braižiusi, bet kai reikėję lėlei pasiūti suknelę, – nesugebėjusi. Nuo to laiko siūti nebemėgino. Minolija, svarstydama, kas galėtų imtis šio darbo, sako netikėtai mintimis išgirdusi paraginimą siūti pačiai. Moteris nusprendė pabandyti. Pasigaminusi tris žmogaus ūgio lėles, joms aprengti ir pati ieškojo blizgių medžiagų bei papuošalų, ir prašė pagalbos savo aplinkos moterų. Dirbti sekėsi. Tų Karalių apsiaustų Minolija yra sukūrusi ir pasiuvusi daug. Kiek – neskaičiavo, bet, sako, skirtingas jų kolekcijas yra padovanojusi Baisogalos, Gudžiūnų, Žagarės, Šeduvos, Palonų bažnyčioms. Jai ypač svarbu, kad kolekciją išsivežė ir Krekenavos klebonas, nes jos senelė yra kilusi iš vieno šios parapijos kaimo.

Minolijos Pelėdienės kurtų Trijų Karalių rūbų turi ne viena bažnyčia.
L. Aganauskienės nuotrauka

Šiuo metu Minolijos ūkiniame pastate nebeliko nei Karalių, nei jų apsiaustų, nes bažnyčia neberengia procesijų. Čia tebėra tik žmogaus ūgio tautiniais rūbais aprengta daili „lietuvaitė“, kuri dar neatrado savo namų.

Silpnėjant sveikatai, Minolijai tapo sunku lankytis bažnyčioje. Bet ne jos charakteriui užsidaryti namuose. Ji aktyviai įsijungė į Baisogalos priestočio bendruomenės „Imantai“ veiklą: lankydavosi visuose renginiuose, giedodavo mojavose, kartu su visais sodino Lietuvos Nepriklausomybės šimtmečio parkelį, padovanojo Marijos statulėlę koplytstulpiui papuošti. Dar viena Minolijos dovana bendruomenei – jos mamos audimo staklės. Sprendžiant bendruomenei svarbius klausimus, Minolijos pasiūlymai visada buvo svarūs, išmintingi, padiktuoti gyvenimo patirties.

Baisogalos priestotyje Minoliją pažįsta ir gerbia visi. Ji skiriasi iš daugelio tuo, kad yra laisvas žmogus, turintis aukštą savivertę. Minolija nemoka apsimesti, visada išlieka savimi, gal todėl lengvai randa bendrą kalbą su visais: tiek su vaikais, tiek su savo aplinkos žmonėmis, tiek su žurnalistais, ieškančiais įdomių žmonių, tiek su jos sodyboje apsilankančiais įvairių sričių specialistais, atsakingais darbuotojais. Ilgametis kūrybinis ryšys ją siejo su Šeduvos Baba. Minolija yra jai pateikusi pluoštą Liaudiškių kaimo tautosakos... Monografijos „Baisogala“ redaktoriui Jonui Linkevičiui paprašius, leidiniui „Šeduva“ pateikė prisiminimų apie Liaudiškių kaimą.

Ji turi artimų žmonių ratą. Bičiuliai užsibūna jos namuose ilgokai, čia vyksta įdomios diskusijos įvairiausiais gyvenimo klausimais. Gana daug žmonių ateina patarimo ar pagalbos. Į jos namus pasibeldžia norintys pasiskolinti pinigų. Minolija nė vienam neatsisako padėti, nors žino, kad kai kurie nė neketina grąžinti skolos. Paklausta, kodėl skolina, Minolija atsako: „Jeigu atėjo, vadinasi, jam tų pinigų reikia. Be to, iš mano skolintų pinigų nė vienas neprabagotėjo. O aš irgi nenubiednėsiu.“

Minolijos nuoširdumą ir gerumą, norą padėti vargstančiam liudija faktai iš jos gyvenimo Kaune. Čia dirbdama ji į savo vieno kambario butą įvairiu laiku priėmė gyventi penkis jaunus žmones, neturėjusius iš ko užsimokėti už nuomą. Apgyvendino juos savo bute nemokamai, tik prašė niekam neprasitarti, kad neima nuompinigių. Ji mėgo ir mokėjo bendrauti su jaunais žmonėmis. Jos buvęs globotinis Medardas prisimena: „Minolija kaip mama globojo nemažą būrį mūsų draugų, suvažiavusių į Kauną iš daugelio Lietuvos vietų. Mes įsidrąsinome ir vakarais, po pamaldų bažnyčioje, susirinkdavome jos namuose – keli ar net keliolika žmonių. Mus, jaunus, nepatyrusius, traukė įdomūs pasakojimai apie gyvenimą, jaunystę, meilę, vargą ir džiaugsmus.“

Medardui antrina kitas jos buvęs globotinis

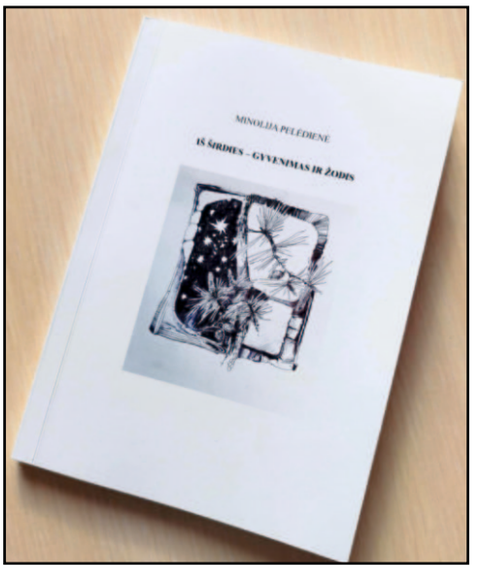

Minolijos knygos pristatymas „Imantų“ bendruomenės šventėje. Autorę sveikina pašušvietė Irena Širvinskienė. 2025 m.
R. Vaitkevičienės asmeninio archyvo nuotrauka

Rimantas, baigęs Kauno kunigų seminariją, dabar Utenos Kristaus Žengimo į dangų parapijos kunigas: „Minolija turi tikrą Dievo dovaną pažinti žmones, permatyti juos. Nebuvau vienintelis, kuriam ji padėjo. Bet tikriausiai nebuvo nė vieno, kuriam būtų atsisakiusi pagelbėti. Švelniai, su šypsena atsiliepdavo ir apie alkoholikus, kuriuos visi vydavo šalin ir dar gerai „paauklėdavo“. Ji rasdavo vietos savo širdyje visiems.“

Įgyvendinta svajonė – sodyboje įkurtas muziejus

Gimtojo kaimo ilgesys ir prasmingos veiklos troškimas paskatino Minoliją imtis dar vieno didelio svarbaus darbo – savo sodybos ūkiniuose pastatuose įkurti muziejų. Apsigyvenusi Baisogaloje ji ėmė rinkti senovinius rakandus. Dvi didžiulės sodybos erdvės buvo prikrautos įvairiausių daiktų: verpimo ratelių, lygintuvų, liktarnų, girnų, spragilų, naginių, laikrodžių, komodų, lovų, varpelių, šviestuvų, knygų, etažerių ir kt. Šie daiktai įvairiai atkeliavo į Minolijos namus. Retas iš jų buvo gautas dykai, beveik visi buvo nupirkti, kai kurie labai brangiai. Bet Minolija nesiderėjo, mokėjo tiek, kiek žmogus prašė, nes pinigai jos gyvenime yra tik priemonė savo svajonei įgyvendinti. O ji svajojo, kad šiuos daiktus padovanos Baisogalos liaudies buities muziejui, kuris, šventai tikėjo, bus įrengtas Baisogalos priestotyje, geležinkeliui priklausančiame nebenaudojamame vandentiekio bokšte. Deja, priestotiškių norui dėl žinybų abejingumo nebuvo lemta išsipildyti, todėl nusivylusi moteris savo sukauptas senienas baigia dalinti muziejininkams ar šiaip užklydusiems pažįstamiems žmonėms, kurie vertina jos surinktus eksponatus. Nors nedrąsi viltis, kad priestotis kada nors turės muziejų, Minolijos neapleidžia.

Širdy užgimę žodžiai...

Gimusi 1935 metais Minolija nuėjo sunkų gyvenimo kelią. Nuo 12 metų kolūkyje kraudavo vežimus, mindavo daržinėse šieną, akėdavo dirvas. Sulaukusi šešiolikos, įsidarbino geležinkelio tarnyboje, vėliau plytinėje. Darbas buvo labai sunkus, o uždarbis menkas. Minolija metė darbą, įsigijo mezgimo mašiną ir ėmė megzti. Gabi mergina buvo priimta į Šeduvos mezgyklą, penkerius metus jai vadovavo. Iš čia išvyko į Kauną. Vargais negalais prisiregistravo, įsidarbino liejykloje. Normą padarydavo greitai, o viršyti vengdavo, todėl rado širdžiai mielą užsiėmimą – naktimis ėmė rašyti eilėraščius. Tai buvo jos kūrybinio kelio pradžia. Nuo tada kad ir kuo užsiimtų Minolija, kad ir ką darytų, svarbiausiu užsiėmimu jai tapo rašymas. Širdžiai mieli gimtojo Liaudiškių kaimo vaizdai, skaudūs karo epizodai, gimtojo kaimo sunaikinimas pokariu – visa tai išsiliejo eilėmis. Rašymas jai visada buvo atsvara kasdienybei, troškimas išsakyti emocijas, atsiliepti į pasaulio įvykius. Dievas nepašykštėjo Minolijai jautrumo žodžiui, poetinės klausos. Neturėdama

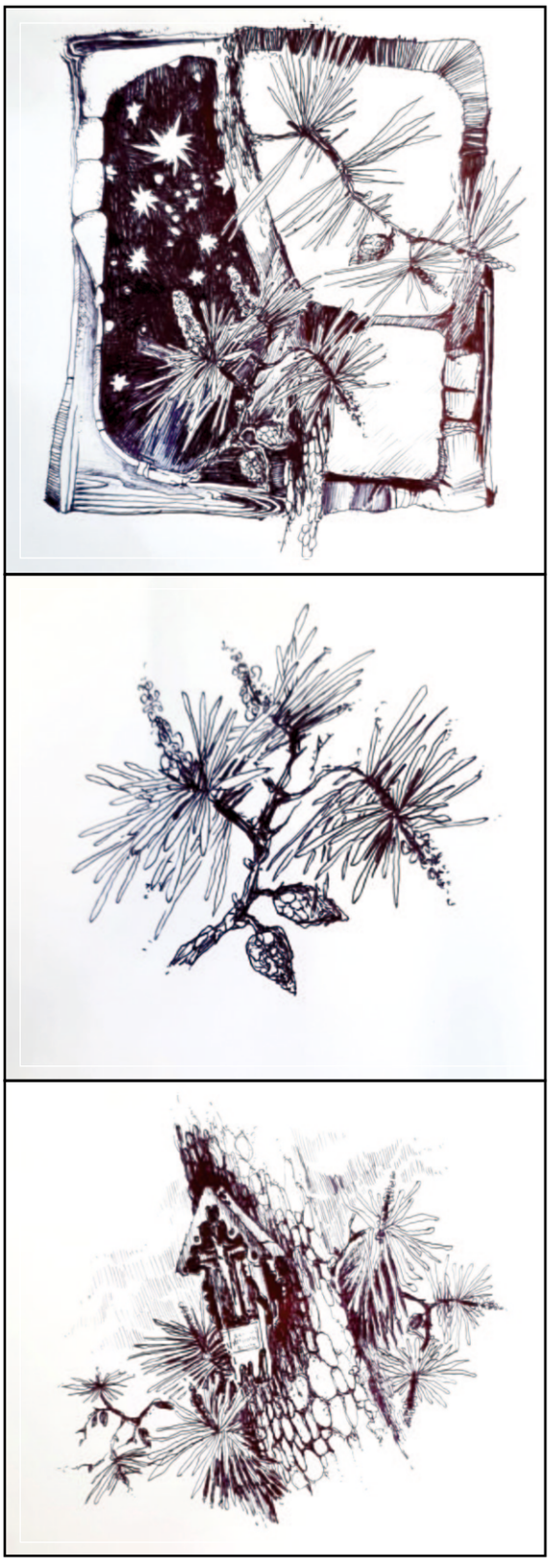

M. Pelėdienės poezijos knygą „Iš širdies – gyvenimas ir žodis“ (2025) puošia Ingos Ginkevičiūtės piešiniai

jokio išsilavinimo, ji pasikliovė intuicija, mokėsi iš mūsų didžiųjų: Maironio, Nėries, Širvio, rusų klasikų, ypač S. Jesenino.

Minolijos eilėraščių buvo išspausdinta Radviliškio krašto almanachuose „Paversmiuos“ ir „Takai prie šaltinio“ bei Lietuvos liaudies kultūros centro išleistoje poezijos rinktinėje „Eiliavimai II“. Nemažai eilių išsibarstė rajono spaudoje, daugybė liko rankraščiuose. Jos gražiausius eilėraščius atrinko ir įrišo sesuo Anė, dirbusi bibliotekininke.

2025 metų vasario 19 dieną Minolijai Pelėdienei sukako 90 metų. Ta proga Baisogalos priestočio bendruomenė „Imantai“ padovanojo jai ypatingą dovaną – eilėraščių knygą „Iš širdies – gyvenimas ir žodis“, kurioje išspausdinta 80 Minolijos eilėraščių. Knygelėje pateikiamas pluoštas autorės prisiminimų ir publikacijų apie ją.

Leidinį iliustravo dailininkė Inga Ginkevičiūtė. Jos subtili grafika puikiai perteikia Minolijos eilėraščiuose išgyvenamą skaudžią Lietuvos kaimo realybę.

Knygos pavadinimas „Iš širdies – gyvenimas ir žodis“, pasirinktas pačios autorės, nėra atsitiktinis. Jis kviečia įsiklausyti į tylą, kurioje gimsta žodis, nes tik tyloje įmanoma išgirsti tai, kas išjausta ir išgyventa. Pavadinimas kviečia pažvelgti į savo vidinį pasaulį ir liudija Minolijos laikyseną – tai meilė žmogui, žemei, jautrus žvilgsnis į supantį pasaulį.

Knygelėje eilėraščiai pateikti pagal tematiką. Tai gimtinė, Dievas, Lietuva, meilė, gamta, gyvenimo srovi tėkmė, daugybė proginių eilėraščių. Suskirstymas gana sąlyginis, nes temos glaudžiai persipynusios.

Tėviškė Minolijai – tai skausmingas pasilenkimas prie savo šaknų, tai suvokimas, jog daug kas negrįžtamai prarasta ir grimzta užmarštin, kad lieka tik gražūs prisiminimai...

Dievas, tikėjimas – tai pamatiniai Minolijos eilėraščių žodžiai. Pasaulį ji suvokia kaip Dievo pasaulį. Jos eilės – tai švelni malda už žmogų, tai pasakojimas apie praeitį.

Lietuva Minolijos eilėse – didžiausia vertybė. Ja didžiuojamasi, dėl jos išgyvenama, pastebimos jos raidos klaidos, nevengiama net ironijos žvelgiant į gyvenimo realybę.

Eilės apie meilę sklandžios, melodingos, primenančios Nėries eilių poetinį skambesį.

Viena svarbiausių Minolijos eilėraščių temų – gamta. Tai skirtingų metų laikų grožis, žmogaus jausena stebint gamtos procesus. Ryški žmogaus ir gamtos vienovė.

Gyvenimo srovi tėkmė – tai žmogaus likimo

apmąstymas, gyvenimo ir mirties akistata, seno žmogaus kasdienybė, atsisveikinimo su gyvenimu motyvas.

Daugybė proginių eilėraščių rodo Minolijos prigimtinį gyvybingumą, aktyvų domėjimąsi socialine aplinka, atidumą ir meilę ją supantiems žmonėms.

Dauguma Minolijos eilėraščių, kaip dažnai būna liaudiškoje ar rankraštine tradicija pagrįstoje poezijoje, neturi pavadinimų. Anot Minolijos, jai svarbiausia išsakyti staiga į galvą atėjusią mintį, o pavadinimas – antraeilės reikšmės dalykas, jis nėra būtinas.

Minolijos kūryba – iš paprasto žmogaus širdies. Tai nuoširdus ir jautrus žvilgsnis į pasaulį: tokį, koks jis buvo, kokį mylėjo ir kokį labai troško išsaugoti. Jos eilės gimsta iš gyvos vidinės patirties: iš ilgo gyvenimo, iš maldos, iš stebėjimo ir gilaus tikėjimo. Kūryba jai – bendravimo, saviraiškos, gyvenimo prasmės dalis. Tai nebe tik eilėraščiai, tai liudijimas, tai balsas, kuris išliko, kai tiek daug kitų nutilo. Jos tekstai vertintini ne pagal literatūros standartus (esama kirčio netikslumų, tarmybių), o pagal žmogiškąją ir kultūrinę vertę. Minolijos eilių įtaigumą lemia sugebėjimas poetine kalba pasakyti tai, ką jaučiame daugelis iš mūsų, bet nemokame išreikšti žodžiais.

Ruduo

Žemėj rūkas išsisklaidė,
Šypsos mėnulio delčia.
Viksvose, kur antys braidė,
Telkšo blizganti gija.

Jau žiema šeimininkauja.
Rieda ašara skaidri...
Žvirbliai jau nebejuokauja,
Susispietę tarpvarty.

Vėjo genamas lapelis
Jau balutėj nesustoja,
Čiuožia jis per slidų ledą
Ir nuskrieja, nuplasnoja...

Šalčio rankos grumstą spaudžia
Jau į akmenėlį kietą.
Visi, kas tik gyvas žemėj,
Ruošia žiemai šiltą vietą.

Tik senelis žilagalvis
Senų rankų nesušyla,
Nes kol kas dar tebeieško
Džiūstančių šakų po šilą.

Pūga rūpestingai suka
Baltą patalą iš sniego,
Vėjas liūdną giesmę traukia,
Linki amžinojo miego.

***

Indai kriauklėj seniai neplauti,
Baldai dulkėm storai apnešti,
Stalas trupinių pilnas, antai,
O tu tik rašai ir rašai...

Iš to rašto jokios man naudos,
Net skatiko už tai nieks neduos.
Tiktai laiką praleidžiu dykai.
Kiek maldų sukalbėčiau užtai!

Nežinau, kokia veikia jėga.
Gal tai kipšo suktybė pikta?
Kada sėdu rašyti nakčia,
Šitą jausmą jaučiu aš malda.

Nebėra...

Nebėra jau per sodą takelio,
Nėra kūdros žalių ajerų.
Ir skaidrus sidabrinis upelis
Virto iškastu grioviu giliu.

Nebėra kuklaus kaimo namelio,
Kuriame pirmą žingsnį žengiau,
Nėr ramunių prie kiemo vartelių,
Kuriomis būriau ateitį sau.

Nebėra ir to kryžiaus prie kelio,
Kur girtuoklis maldavo dangaus,
Nė tų žydinčių pievų, gojelių...
Nejaučiu aromato svaigaus.

Vietoj raisto kalnelis išaugo,
Nesigirdi koncertų varlių,
Kai paraudusi saulė įkrinta
Tarp jau džiūstančių vyšnių šakų.

Tik berželis palinkęs svyruoja
Lyg paminklas prie kaimo kapų...
Jis vis dar tebelaukia artojų –
Mieste augusių kaimo vaikų...

Mirštančiam Nemunui

Rūkas apgaubė Nemuno vagą,
Žiba juodas vanduo tamsoje.
Rodos, mirštančios akys jo sako:
Jūs dar galit išgelbėt mane.

Jam agonija jau prasidėjo,
Rūko siela pakilo aukštyn.
Jis per amžius nebuvo regėjęs,
Kad nuodų tiek patektų širdin.

Neseniai akmenėliai žėrėjo
Kaip stiklas skaidriam vandeny,
Ir varlės vaikus čia perėjo
Žolėje, sekliame pakrašty.

Dabar jau gyvybė išnyko,
Žuvys plaukia į viršų pilvais,
Ir žuvėdros garsiai nebeklykia
Pavasario rytais šaltais.

Mirties slenkstį gyvūnai priėjo,
Ir mes einam su jais iš paskos.
Pamatysim, ko dar neregėjom,
Jeigu žemėj žmogus nesustos.

Minolija su buvusio globotinio Medardo šeima. 2025 m. *R. Vaitkevičienės asmeninio archyvo nuotrauka*

Manęs dar palauk…

Nors ir laukiu ilgai,
Nesugrįš tie laikai.
Iš tavų pažadų
Jau krūva pelenų.

Vėjo gūsis stiprus
Juos jau greitai nupūs,
Pasiliks širdyje
Meilės vieta tuščia.

Mano žodžių švelnių
Negirdėsi jau tu,
Liks tamsi tyluma –
Lyg daina nebaigta.

Nebelauk, neskambės
Tie akordai nakties,
Nes užgeso šviesus
Žiburėlis vilties.

Jau delčia nebučiuos
Žalių vinkšnų šakų,
Ir širdis nedainuos
Serenadų naujų.

***

Rudens vėjas stogą šiaušia,
Čia atbėgęs purto kriaušę
Ir į langą jau baldena.
Nori lįst pas mane seną.

Turbūt žino, kad aš viena
Nuobodžiauju čia per dieną.
Skaitau, rašau ir dainuoju –
Taip su liūdesiu kovoju.

Tamsios dienos lėtai bėga,
Naktimis nenoriu miego,
Jeigu vėjas nepaguostų,
Ašara riedėtų skruostu.

Ačiū tau, švelnus vakari,
Mano mielas geradari.
– Draugas mano jis geriausias,–
pasakau visiems, kas klausia.

Tradicinė bendruomenės šventė. Minolija susipažįsta su naujais leidiniais. 2015 m.
R. Vaitkevičienės asmeninio archyvo nuotrauka

Slenka dienos, nuobodžios, miglotos.
Na, senatvėj ir metai ilgi.
Laikas bėga nesuskaičiuotas,
Vietoj džiaugsmo dažniausiai liūdi.

Lengvas kojas, kur šokiuos skrajojo,
Dabar lenkia praeiviai visi.
Ir širdim, kuri meile liepsnojo,
Jau į akmenį šaltą virsti.

Maldai lūpos sudėtos sustingo,
Mintys skraido jaunystės takais.
Kiek gyvenime būta klaidingo!
Ar gerasis Dievulis atleis?

Kiek naktų prie vartelių svajojau,
Pasirėmus ant draugo peties.
Tuo metu dar visai negalvojau,
Kad žingsniuosiu link savo mirties.

Kad ataskaitą duosiu Aukščiausiam
Už daugybę kaltybių savų,
Nes daug kartų aš, jo nepaklaũsius,
Bridau purvinu žemės keliu.

Titulinėje Laimos Aganauskienės nuotraukoje – Minolija Pelėdienė

Renginyje „Mokomės amatų“ dalyvauja Minolija. 2015 m.
R. Vaitkevičienės asmeninio archyvo nuotrauka

BAISOGALOS ŠVČ. TREJYBĖS BAŽNYČIOJE ATIDENGTA ATMINIMO LENTA KUNIGUI BRONISLOVUI VAIŠNORAI

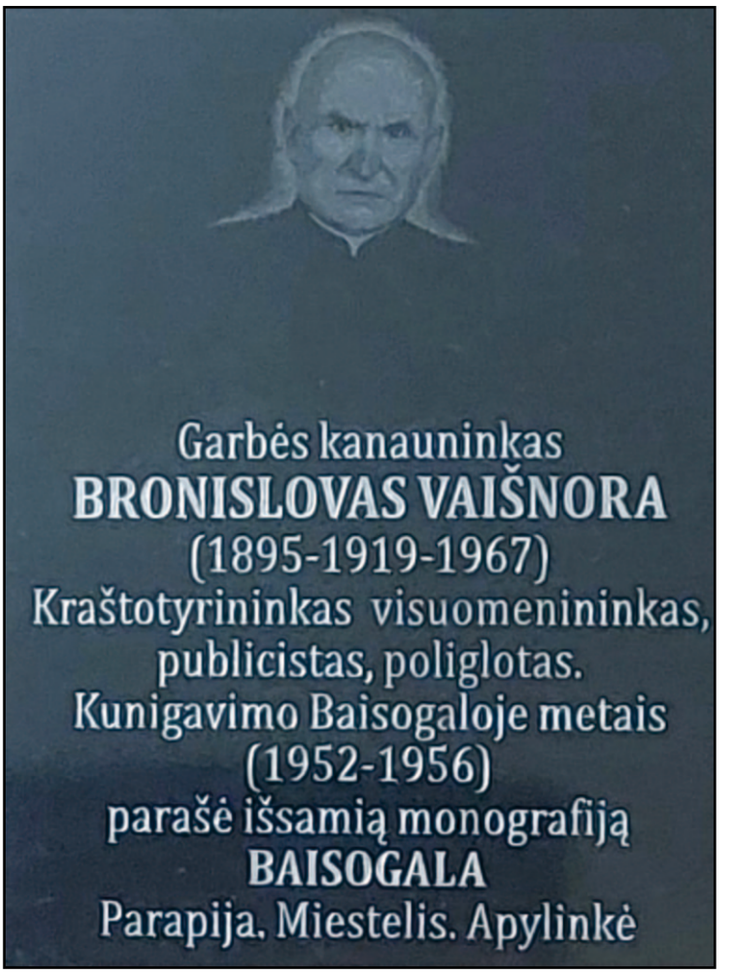

Bažnyčia Baisogaloje gyvuoja nuo 16 amžiaus pradžios. Per tą laikotarpį ganytojais čia dirbo daugybė kunigų, kurie paliko savo pėdsaką mūsų bažnytkaimio istorijoje. Vienas iš jų – Bronislovas Vaišnora, kunigavęs Baisogaloje tik ketverius metus – 1952–1956 metais. Sakau tik, bet per tokį trumpą laiką, šalia savo pagrindinio darbo, jis spėjo atidžiai išstudijuoti miestelio istoriją, daug laiko praleido valstybiniuose ir bažnyčios archyvuose ir pastatė visoms baisogaliečių kartoms dvasinį paminklą – parašė pirmąją, labai išsamią Baisogalos monografiją „Baisogala. Parapija. Miestelis. Apylinkė“. Nors knygos autorius – kunigas, bet jis neapsiribojo siaura bažnyčios istorija, o atskleidė plačią istorinę panoramą. Monografija pasirodė 1957 metais. Pirmame leidinio puslapyje yra įrašas, bylojantis apie autoriaus, erudito patriotinę poziciją: „Mielai Baisogalai, kuri anomis mano negalių dienomis buvo man ramybės prieglobstis…“

Primenu, kad antroji Baisogalos monografija, parengta rašytojo ir literatūros tyrinėtojo Jono Linkevičiaus, buvo išleista tik 2009, taigi po 52 metų. Savo verte B. Vaišnoros monografija nė kiek nenusileidžia J. Linkevičiaus parengtai monografijai, o ją netgi pranoksta vertingų istorinių dokumentų gausa.

B. Vaišnoros monografiją, kurios apimtis – 253 puslapiai, sudaro keletas skyrių. Pirmajame skyriuje, remiantis įvairiais šaltiniais, apibūdinamas miestelio vardas, mėginama atsekti vardo kilmę. Įdomu, kad autorius neapsiriboja jį pasiekusių legendų komentavimu, bet ieško istoriškai motyvuotos genezės.

Svarbus knygos skyrius – „Karališkieji turtai ir karališkasis miestas“. Jame nurodoma, kad administraciniu požiūriu Baisogala priklausė Veliuonos pavietui ir kad iki 1589 metų Baisogalos apylinkės žemės ir miškai buvo Didžiojo Lietuvos kunigaikščio turtas. Autorius pabrėžia, kad senuosiuose raštuose Baisogala buvo įvardijama kaip karališkasis miestas, bet šis vardas atiteko ne dėl Baisogalos turto, parapijos dydžio ir t. t., o dėl to, kad miestelis buvo įsikūręs karališkosiose valdose. Knygoje akcentuojami sakralieji dalykai. Plačiai pasakojama apie sunkumus, su kuriais susidurta įkuriant Baisogalos parapiją. Smulkiai aprašomas parapijos fundacijos dokumento originalas, pateikiamas jo vertimas į lietuvių kalbą, plačiai apibūdinamos atskiros parapijos fundos. Atskiruose skyriuose aprašomi Baisogalos parapijos kapinynai, koplyčios, bažnyčios. Nagrinėjami parapijos švietimo reikalai, vargšų globa. Aprašomi 29 parapijoje dirbę kunigai, išvardijami vikarai ir altaristos. Aprašomas laikotarpis, kai Lietuva buvo carų valdžioje.

Leidinio gale lotynų ir lenkų kalbomis pateikti itin vertingi tekstai (dokumentų kopijos) pavadinimais: „Didžiojo Lietuvos kunigaikščio, kurs tada buvo ir Lenkijos karaliumi, Žygimanto Senojo raštas, kuriuo jis užrašo Baisogalos bažnyčiai žemes ir t. t.“, „Intromisija arba perdavimas Didžiojo kunigaikščio paskirtų Baisogalos parapijai turtų“, „Susitaikomas raštas su Baisogalos dvaru dėl parapijos žemių“.

Leidinys suteikia daug vertingų žinių visiems, kurie domisi savo krašto praeities faktais ir įvykiais. Ta medžiaga gali būti ypač naudinga mokomoji priemonė augančiai kartai, nes ji labai mažai žino apie savo šaknis, savo miestelio praeitį, jo istoriją.

Bronislovo Vaišnoros monografijos pirmoji laida jau parduota. Tikiuosi, kad Baisogalos seniūnijai nebus sudėtinga pasirūpinti antrosios laidos išleidimu.

Manau, kad ši monografija turėtų tapti baisogaliečių stalo knyga.

Tai koks gi buvo tas žmogus, trumpai pabuvojęs Baisogaloje, bet palikęs joje reikšmingą pėdsaką? Keli jo gyvenimo faktai: Bronislovas Vaišnora gimė 1895 10 10 Lipniūnų kaime, Leipalingio parapijoje, baigė Seinų kunigų seminariją, į kunigus įšventintas 1919 metais.

Jis buvo visuomenininkas, kraštotyrininkas, publicistas, mokėjo keletą kalbų, turėjo literatūrinių gabumų. Buvo labai darbštus. Parašė daug kraštotyros darbų, juos spausdino laikraščiuose ir žurnaluose: „Ateityje“, „Šaltinyje“, „Vade“ (rusų k.), „Laisvėje“, „Ryte“, „Ūkininke“, „XX amžiuje“, „Žvaigždėje“.

Per savo gyvenimą darbavosi 8 parapijose: Alytaus, Leipalingio, Seirijų, Šeštokų, Šakių, Vilkaviškio, Baisogalos, Kybartų. Beje, buvo labai patriotiškai nusiteikęs: parašė ne tik Baisogalos, bet ir dar trijų parapijų monografijas, paliko jų rankraščius.

Mirė 1967 06 15 Panevėžyje, palaidotas Leipalingio kapinėse.

Vėl grįžtu prie Vaišnoros gimimo metų. 1895-ieji. Vadinasi, šiemet sukanka 130 metų nuo Baisogalai nusipelniusio žmogaus gimimo. Pamaniau, kad jo atminimas privalo būti įamžintas. Ir, suprantama, sakralioje erdvėje, buvusioje jo kunigavimo vietoje – bažnyčioje. Apie tai pasikalbėjau su gerbiamu Baisogalos klebonu Arūnu Urbeliu. Jis pritarė mano pasiūlymui. Mūsų ketinimą palaikė ir buvęs ilgametis Baisogalos seniūnas Romas Kalvaitis. Visi kartu nutarėme, jog geriausia būtų įrengti atminimo lentą. Tada teliko įgyvendinti mintį. Pasiskirstėme darbais, ir po kurio laiko ant bažnyčios pilioriaus buvo įtvirtinta atminimo lenta, kurią pagamino meistras Kęstutis Garbačiauskas. Birželio 15 dieną, per Švenčiausiosios Trejybės atlaidus, po šventųjų Mišių, ją pašventino naujasis Šiaulių vyskupas Darius Trijonis.

Regina Vaitkevičienė,
straipsnio autorės
asmeninio archyvo
nuotraukos

Atminimo lenta, skirta
Bronislovui Vaišnorai atminti.
2025 m.

NAUJI RADVILIŠKĖNŲ LEIDINIAI

Lietuvos magdeburginių miestų privilegijos ir aktai. X. Šeduva
Jonas Drungilas.
2025 m.

IMTYNININKO KELIU: kilimo inteligento auklėtinių prisiminimai.
Eva Jagminaitė-Kazlauskienė (Eva Kaja).
2025 m.

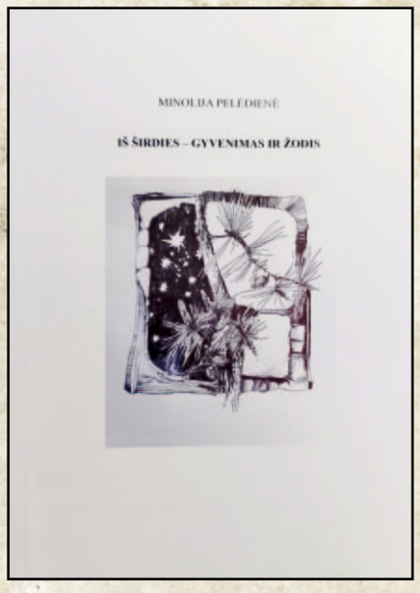

IŠ ŠIRDIES – GYVENIMAS IR ŽODIS.
Minolija Peledienė.
2025.

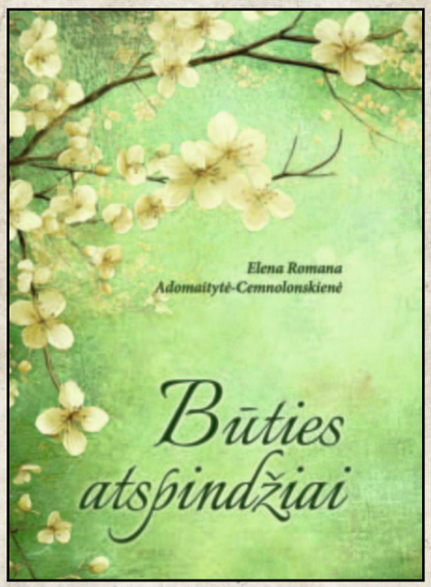

Būties atspindžiai.
Elena Romana Adomaitytė-Cemnolonskienė.
2025.

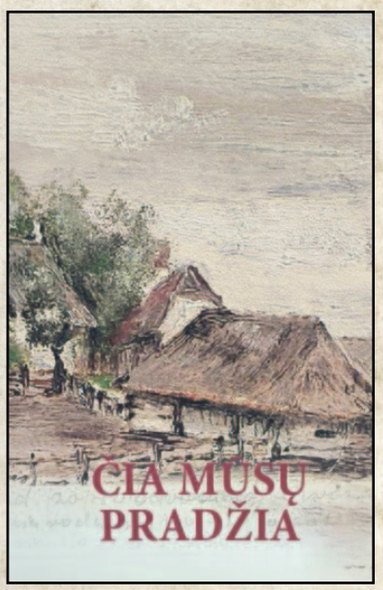

ČIA MŪSŲ PRADŽIA.
Aušra Jurčiukonienė, Vidmantas Navickas.
2024.

KNYGOS – IŠTIKIMOS BIČIULĖS

Janina Kaučikienė,
Knygos mylėtojų klubo „Beržė“ pirmininkė

Knygos mylėtojų klubo „Beržė“ pirmininkė JANINA KAUČIKIENĖ pasakoja apie klubo veiklos dešimtmetį – nuveiktus darbus, keliones, dalyvavimą Viešosios bibliotekos renginiuose. Tai bendruomenė, kurioje vyresnio amžiaus žmonės dalijasi savo išmintimi. Klubas suteikia galimybę susitikti su bendraminčiais, aptarti literatūrą, praturtinti kasdienybę bei palaikyti tarpusavio ryšius.

Pastaruoju metu dažnai girdime sakant, kad keičiasi santykiai tarp žmonių, didėja atstumai tarp kartų – „mūsų sielos šąla ir tolsta viena nuo kitos“. Nebėra artimų kaimynų ir bendradarbių bendravimo, susvetimėjimu padvelkė ir šeimose. Mus vadina pensininkais ir senjorais. Tik ar atitinkančiais mūsų padėtį visuomenėje? Didėja takoskyra tarp jaunimo ir gerokai senstelėjusių žmonių. Šių dienų žmogui pavojingas savęs praradimas žmonių minioje, tapimas „minios žmogumi“. Tačiau gyvenimo išmintis turi savo vertę ir ją galima atgaivinti bendraujant, dalijantis patirtimi ir žiniomis.

Puikus būdas kaupti teigiamas emocijas – gyventi šia diena, stengiantis neužsisklęsti praeityje ar mintyse apie ateitį. Vienišumo jausmas atsiranda tada, kai nėra bendraamžių draugijos, o jei tokių surasi, tai galima ieškoti stiprių ir teigiamų emocijų. Senjorų amžius byloja apie išmintį, todėl mes patys galime tapti ir

V. ir L. Šiaulyčių sodyboje prie Arimaičių ežero, 2022 m.

lektoriais, ir ekskursijų vadovais, ir renginių organizatoriais. Ši mintis ir paskatino grupę senjorų susiburti į mėgstančių skaityti klubą. Pasirinkome sunkesnį kelią – tobulėti savo išgalėmis. Idėją pasiūlė buvusi lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja iš Suvalkijos – S. Žibienė. Jai pritarė buvę pedagogai: Z. ir A. Krikštanai, N. Nėjienė ir šviesaus atminimo D. Dabašinskienė. Bendraminčių atsirado ir daugiau. Mūsų svajonei rinktis bibliotekoje mielai pritarė ir tuometinė bibliotekos direktorė A. Januševičienė, o vėliau ir dabartinė Viešosios bibliotekos direktorė V. Šukaitienė. Ačiū Joms!

Greitai įsitikinome, kad drauge jaučiamės maloniai ir saugiai. Su mumis mielai bendravo A. Balčiauskienė ir darbus tęsia V. Šiaudvytienė. Abi bibliotekininkės greitai perprato klubo poreikius, parengdavo knygų parodas, pakviesdavo į bibliotekoje vykstančius renginius. Maloniai ir draugiškai su mumis bendravo visų skyrių bibliotekininkės. Tėvas Stanislovas apie artimą žmogaus ryšį su kitu žmogumi rašė: „Jis arba yra, arba jo nėra. Ir kokia laimė, jeigu tas artimas ryšys užsimezga“.

Čia, Knygos mylėtojų klubo „Beržė“ užsiėmimuose, suvokiame: neturime nuvertinti savo išminties bagažo. Turime iš tiesų ne taip mažai – tik reikia objektyviai įvertinti savo gebėjimus. Senatvė turi vienintelį privalumą – laisvę daryti tai, ko nepadarei jaunystėje. Kiek daug neperskaitytų knygų, kiek dar likę gamtos kampelių, kuriuose nepabuvota, kiek naujų spektaklių surežisuota ir nepamatyta! Tad, kai gražiuoju susitari su savo metais, gali nuveikti labai daug.

Klubas vieningai pasirinko pavadinimą „Beržė“ – taip vadinamas mūsų vaikystės upeliukas. Ilgainiui atsirado ir himnas (autorė Z. Zakienė), pasidžiaugėme klubo emblema ir skirtukais (autorė A. Stripeikienė). Kas antrą savaitę susitikimai vyksta bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriuje. Mums čia gera! Juk nuo seno šeima susėsdavo prie stalo. Ir mes taip pat. Stalas ir knyga mus suvienija, suartina.

Mūsų užsiėmimai skiriami įžymioms rašytojų gyvenimo datoms pažymėti, nūdienos aktualijoms. Paruošta ir išklausyta, aptarta daugybę pranešimų apie Vaižganto,

S. Šalkauskio. F. Dostojevskio V. Hugo, A. Čechovo, L. Tolstojaus, Žemaitės, J. Baltušio, P. Cvirkos gyvenimą ir kūrybą, išklausyta poetų S. Neries, Just. Marcinkevičiaus, D. Teišerskytės, P. Širvio, V. Mačernio, J. Baltrušaičio, Rilkės eilėraščių. Poezija ir muzika – tarytum sesės dvynės. Tad neatsitiktinai ir mūsų popietėse skamba dainos. Koncertavo neįgaliųjų ir silpnaregių draugijų ansamblietės, liaudies menininkas E. Arbušauskas, „Bočių“ bendrijos atlikėjai.

Klubo susitikimuose skambėjo radviliškiečių poetų E. ir A. Stančikų, R. Bitytės, R. Danylienės, D. Šalengienės, G. Lukšaitės kūryba. Mes džiaugiamės ir klubo narėmis S. Kilbauskiene, N. Nėjiene, A. Bliznikiene, kurios kuria nuostabias eiles. Nesidrovime pasinerti į vaikiškų eilių pasaulį. Aš, J. Kaučikienė, ir šviesaus atminimo D. Dabašinskienė su vaikučiais bendravome ir pasakas sekėme prie kalėdinės miesto eglutės. A. Stripeikienė dalyvavo Tarptautiniame pasakų sekimo čempionate „Vieną kartą gyveno...“, organizavo edukacinius odos gaminių užsiėmimus mūsų bibliotekos vaikučiams ir Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos paaugliams.

„O žmonės! Kokių nuostabių žmonių mes turime. Tik apie juos – geruosius ir gražiuosius – ne visad žinome... Yra mūsų šalyje daug grynuolių, tik reikia juos parodyti“ (Tėvas Stanislovas). Apie krašto įžymiuosius žmones labai daug įdomaus randame Viešosios bibliotekos kultūros ir istorijos žurnale „Radviliškio kraštas“. Ačiū bibliotekos ir žurnalo kūrybinei grupei už šį leidinį! Nemažai įdomaus surandame skaitydami įvairius leidinius apie Lietuvos politikos, kultūros asmenybes: M. Rubackytę (kn. „Gimusi po fortepijonu“), A. Juozaitį (str. „Kultūros kanonas – būtinybė“), R. Ozolą (Bazilionių mokyklai padovanota jo biblioteka), R. Dichavičių (kn. „Žiedai tarp žiedų“), A. Čekuolį, kraštiečius kūrėjus ir kt.

Dėmesingai klausėmės A. Stripeikienės, šviesaus atminimo Z. Zakienės pasakojimų apie menininkų M. K. Čiurlionio. A. Žmuidzinavičiaus, S. Krasausko kūrybą.

Neabejingi esame naujausiems leidiniams apie amžiaus politikus, buvusius prezidentus A. Smetoną, K. Grinių, A. Stulginskį, A.

Aplankytas Tervetės gamtos parkas (Latvija), 2025 m.

Išvyka į Panevėžį, 2025 m.

V. Mačernio kūrybos aptarimas

Popietė apie tvarumą

Brazauską, V. Adamkų, D. Grybauskaitę, G. Nausėdą, diplomatus J. ir S. Lozoraičius. Neužmiršome leidinių ir apie senų kraštiečių rašytojų gyvenimų. Domėjomės J. Marcinkevičiaus, J. Česnulevičiaus, V. Petkevičiaus, J. Mikelio, A. Litinsko knygomis.

Apgailestaujame, kad vienu metu neturime galimybės skaityti tų pačių knygų, nes bibliotekoje nėra tiek daug vienodų egzempliorių.

Nutarėme apie savo atradimą – naujai perskaitytą įdomią knygą, informuoti užsiėmimo metu. Tai labai naudinga informacija, nes pasiklysti knygų gausybėje labai lengva!

Daug kas suabejoja užsirašyti į Knygos bičiulių narius dėl to, kad reikės paruošti pranešimą. Žinoma, tai nelengva. Bet yra laisvė pasirinkti, ką skaityti ir ką pasakoti. Mes visi žinome, kad menas yra kalbėti, bet ne mažiau svarbu klausyti, o

Adventinė popietė „Ramybės metas – adventas Lietuvos kaime“

svarbiausia – išgirsti. O jau diskusijose tikrai esame absoliučiai laisvi. Mes, „Beržės“ klubo nariai, džiaugiamės, kad turime sumanių pranešėjų: A. Krikštanas, R. ir G. Jurėnai, N. Nejienė, A. Stripeikienė, A. Bliznikienė, Z. Grigutavičienė ir kt. Puikiai suprantame jaudulį tų, kuriems mažiau teko kalbėti prieš auditoriją.

Svečiuose – Klebonas E. Zeidotas

Mūsų nuomone, sėkmę lemia įvairios veiklos formos: pranešimai, diskusijos, knygų parodų rengimas ir aptarimo, dokumentinių filmukų peržiūros, susitikimai su įvairiais meno žmonėmis. Akiratį plečia gerai apgalvotos išvykos į rašytojų memorialinius muziejus, kitas lietuvių kultūros ir literatūros svarbias vietas. Pabuvojome J. T. Vaižganto, A. Vienuolio, A. Baranausko, J. Biliūno, S. Nėries, Just. Marcinkevičiaus, J. Miltinio tėviškėse, turėjome galimybių susipažinti su didžiausiomis miestų ir miestelių bažnyčiomis. Ekskursija – prasminga įdomi, turininga laisvalaikio praleidimo forma, kurioje sustiprėja bendražmogiškieji santykiai. Ypatingos ekskursijos, organizuotos šviesaus atminimo „Beržės“ pirmininkės D. Dabašinskienės. Ji numatytą maršrutą gerai išstudijuodavo, o kartais su vyru Povilu apvažiuodavo, įdomių faktų apie lankytinus objektus parinkdavo literatūroje. Jos dėka išmokome paruošti tematinius pasakojimus apie lankytinas vietas. Tai Druskininkai, Veisiejai, Alytus, Merkinė, Molėtai, Anykščiai, Ignalina, Panevėžys, Birštonas, Trakai, Žemaitija. Nakvojome dzūkiškoje kaimo sodyboje, lietuviškoje „Tundroje“, stebėjomės Kamanų pelkynu.

Garsiniuose skaitymuose „Skamba žodis – skamba Lietuva“ dalyvavo J. Kaučiukienė ir A. Stripeikienė, 2025 m.

Pirmoje mūsų veikloje – ekskursija po Radviliškio knygų šventovę – Viešąją biblioteką. Susipažinome ne tik su knygų fondais, bet ir su Skyrių darbuotojais. Viena yra ateiti ir pasirinkti knygą, kita – iš arti susipažinti su šio kultūros židinio, knygų šventovės veikla. O ji verta gražiausių žodžių. Prie naujų leidinių, kurie tvarkomi LIBIS programa, pluša patyrusios Komplektavimo skyriaus bibliotekininkės. Knygos komplektuojamos ir bibliotekos struktūriniams teritoriniams padaliniams. O jų rajone yra net 24. Knygoms įsigyti skiriami pinigai, padeda ir rėmėjai.

Kraštotyros-leidybos skyrius – knygų šventovės altorius. Čia kaupiama ir sisteminama įvairi medžiaga apie Radviliškio kraštą, kraštiečių parašytos ar sudarytos knygos, rajono periodika, leidžiamos įvairios knygos, kultūros ir istorijos žurnalas „Radviliškio kraštas“. Tai yra čia dirbusių ir dabar dirbančių darbuotojų nuopelnas. Lankytojus kviečia moderni Informacijos leidinių ir interneto skaitykla. Kompiuteriai, naujausios technologijos ir kituose skyriuose. Niekada nenuobodu Vaikų literatūros skyriuje, nes čia gausu jaunųjų skaitytoju, kuriuos aptarnauja vaikus ir knygą mylinčios bibliotekininkės.

Bene geriausiai skaitytojams pažįstamas Skaitytojų aptarnavimo skyrius. Jame per metus apsilanko per du tūkstančius skaitytojų. Fonde yra per 50 000 knygų ir kitų leidinių. Šioje knygų jūroje pasiklysti neleidžia ir susirasti reikiamą leidinį padeda savo darbą išmanančios bibliotekininkės. Skaitytojų patogumui čia įrengtas knygų išdavimo bei grąžinimo įrenginys. Periodikos skaitykloje galima skaityti 126 pavadinimų įvairiausių žurnalų laikraščių. Čia dirbančios bibliotekininkės teigia, kad tai – tikras lobis smalsiam žmogui. Pabuvojome ir Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje. Išsipildė ir mūsų svajonė susipažinti su Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės biblioteka. Šioje pažintinėje ekskursijoje sužinojome daug įdomių dalykų. Ši biblioteka yra didžiausia Šiaurės rytų regione, sukaupusi didžiausią universalų fondą, plėtojanti įvairią kultūrinę veiklą. Turime viltį nuvykti į Lietuvos nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką Vilniuje.

Pabuvoti tolimesniuose rajonuose gera, bet svarbu žinoti ir tai, kas arčiausia. Drauge su Radviliškio trečiojo amžiaus universiteto lankytojais du kartus keliavome po lankytinas vietas. Beržiečiai pabuvojo kraštotyrininko fotografo B. Buračo tėviškėje, Sidariuose, taip pat Kleboniškių kaime, Burbiškio dvare, Molinės saulėgrąžos sodyboje, Šaukote, Šiaulėnuose, Šeduvoje. Įsimintina išvyka buvo po prieššventinį Radviliškį „Surask Kalėdas“. Ekskursijos būna ne tik pažintinės, bet ir su edukacinėmis programomis, pramoginės. „Beržės“ mokslo metų užbaigimą organizuojame gražiausiose rajono vietose. Įsimintinas renginys prie Arimaičių ežero. Iš anksto pasiruošę pranešėjai nustebino faktais apie šias vietoves. Sužinojome, ko nebuvome girdėję: apie Arimaičių druską, Mižupio upelį, Paverksnio kemsynus, Prūdytės šaltinį, Žirnio ežerėlį, Šakos upelį, Pavartyčių pelkes.

Aplankyta Meninio stiklo studija Panevėžyje, 2025 m.

Domėjomės Radviliškio miesto gatvių pavadinimais. Mieste – per 200 gatvių. Jos pavadintos augalų, gyvūnų, asmenų vardais. Gatvių pavadinimuose įamžintos istorinės ir kultūrinės vietos, įvykiai. Mes parinkome įdomių faktų apie gatves, pavadintas rašytojų vardais. Kiekvienas pasakojome apie gatves, kuriuose gyvenome ar gyvename, dirbome, mokėmės. Tai buvo kraštotyrinio pobūdžio užsiėmimas.

Išvykose kartais susitinkame su žymiais lankytinų vietovių žmonėmis: Kelmėje susipažinome su auksarankiu, išdrožusiu per kelis šimtus lazdų, M. Ežerskiu; Užventyje – su medžio

skulptūrėlių drožėju R. Baškiu; Kėdainiuose pamatėme medžio drožėjo V. Svirskio pagamintus kryžius; Kuršėnuose ragavome firminį Kuršėnų pyragą; Radviliškio rajone mokėmės lieti vaško žvakes pas bitininką Ž. Japertą; buvęs Lizdeikos gimnazijos direktorius J. Varkulevičius papasakojo apie giminės medžiui surinktus dokumentus; Kražiuose bažnyčioje mus pasitiko Radviliškyje klebonavęs kunigas G. Sakavičius.

Mūsų tikslas – pažinti savo kaimynus, todėl lankėmės Joniškyje krepšinio muziejuje, Kėdainių senamiestyje, Kelmės dvare, Panevėžio S. Eidrigevičiaus muziejuje, unikaliuose dolomito karjeruose Pakruojo rajone. Daug įdomaus galima pamatyti Šiaulių rajone. Pabuvojome viename Šiaurės Lietuvos mažajame zoologijos sode, aplankėme Kryžių kalną, Naisius. Naisiai – pirmoji mažoji Lietuvos kultūros sostinė. Labai patiko literatūrinis Z. Gėlės muziejus, stebėjomės pirmuoju įrengtu šalyje inkilų muziejumi, Baltų dievų skulptūromis. Šiauliai nustebino V. Purono skulptūromis „Lapė“ ir „Drakonas“, Centų kambariu.

Nors Radviliškis yra vienintelis respublikoje rajono centras, neturintis muziejaus, bet galime didžiuotis nedideliu Vaižganto progimnazijoje įrengtu Raketų kosminio modeliavimo muziejumi, kurio iniciatorius ir puoselėtojas – šviesaus atminimo fizikos mokytojas ekspertas Viktoras Karmonas, išugdęs daugybę narių, pelniusių prizines vietas Europos ir Pasaulio čempionatuose ir žaidynėse.

Mokytojos ekspertės J. Plukienės kvietimu stebėjome atvirą pamoką vyresnėse klasėse, kurioje mokiniai mokėsi diskutuoti, išklausyti oponentą.

Esame mažas taškelis pasaulio žemėlapyje, bet čia gyvena įdomūs, kuriantys, mąstantys žmonės, gražinantys seną kraštą, kurie neleis Lietuvai nugrimzti užmarštin.

Kardinolas V. Sladkevičius yra pasakęs: „Atidarykime duris kiekvienam, trokštančiam pas mus užeiti, su mumis bendrauti. Suraskime žodį gerą kiekvienam, su kuriuo kalbamės.“ Ir iš tiesų, jei visų laikų „Beržiukai“ būtų vieni, gal ir pabartų. Be abejo, mes turime nuostabių pranešėjų, kurių paruoštų paskaitų klausomės nepailsdami. Jos išsamios, įvairios, sudominančios. Tai A. ir Z. Krikštanų, N. Nejienės, A. Stripeikienės, A. Bliznikienės, Z. Grigutavičienės, G. ir R. Jurėnų, šviesaus atminimo D. Dabašinskienės, Z. Zakienės parengti pranešimai. Nuoširdžiai ruošiasi užsiėmimams visi klubo nariai, bet kartais nugali jaudulys, noras daug vienu kartu pasakyti. Bet mes mokame ne tik klausytis, bet ir išgirsti.

Laukiamos ir tos popietės, kai atvyksta svečiai, o juos surandame mes patys. Su mumis bendravo radviliškėnų sambūrio nariai V. Povilaitytė-Kazlauskienė, E. Beinortas, Šiaulių universiteto dėstytoja Striogaitė, šeduviai poetai P. Valantinas ir R. Augulis, radviliškiečio liaudies cirko „Svajonė“ įkūrėjo J. Dabulskio žmona Joana, radviliškietis karikatūristas A. Narbutas. Svečiavosi Radviliškio kilmės argentiniečiai (pakvietė A. Bliznikienė), kunigas E. Zeidotas, klebonas T. Rudys, tremtinė J. Palionienė. O kur dar renginiai, organizuojami bibliotekoje miesto skaitytojams! Juose bendrauta su radviliškiečiais L. Janušonyte, tarptautine sporto žurnaliste, aktoriais R. Petrausku ir A. Štukyte, LR Seimo nariu V. P. Andriukaičiu, kuris pristatė knygą „Justino Marcinkevičiaus laikas“, su jaunaisiais poetais ir dailininkais, kunigu ir poetu Benu Lyriu (Martusevičium) ir daugeliu kitų asmenybių.

Viena iš sėkmingų klubo veiklos aplinkybių yra ta, kad susibūrė bendraminčiai, bendravimo prasmę atradę per knygą. Mums labai tinka Just. Marcinkevičiaus mintis: „Aš visą laiką ieškojau savo gyvenimo prasmės. Labiausiai toje neapibūdinamoje gyvenimo terpėje, kuri susidaro iš žvilgsnių, būsenų, atsidūrimų, gestų, iš ženklų, kuriuos paskaityti tegali artimų tarpusavio ryšių saistomi žmonės“. Mums biblioteka – tai vidiniai dvasios namai. Jie padeda būti. Čia niekas į mus nežiūri, kaip į nežinia apie ką svaičiojančius senolius. Mes laukiame savo antradienių ir jaučiamės taip, kaip parašyta Biblijoje: „Jei Dievas apdovanojo tave mintimi, turi dirbti“. Senstame, kai prisidengdami amžiumi sau ko nors nebeleidžiame. Gal keista, bet kartais pajuntame laiko stoką. Todėl reikia skubėti: „Kur bepasisuktum, gali rasti kažką, kam tavęs reikia. Net jei tai maža smulkmena – padaryk ką nors patį darymą priimdamas kaip privilegiją. Nepamiršk, kad pasaulyje gyveni ne vienas ir ne tik dėl savęs“ (A. Scharveitzer).

Viešosios bibliotekos ir
Knygos mylėtojų
klubo „Beržė“
archyvo nuotraukos

ZENONA ZAKIENĖ (1942–2024)

2024 metų gruodžio 5 dieną po sunkios ligos mirė Radviliškio muzikos mokyklos chorvedė ir fortepijono mokytoja Zenona Zakienė.

Z. Zakienė gimė 1942 m. liepos 20 d. Jodaugiuose, Zarasų rajone. Baigusi Dusetų K. Būgos vidurinės mokyklos aštuonias klases, 1956–1960 m. choro dirigavimo mokėsi Vilniaus J. Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje (dėst. Antanas Ilčiukas), 1960–1965 m. choro dirigavimą studijavo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dėst. Algimantas Lopas).

1965–1970 m. – Radviliškio rajoninių kultūros namų meno vadovė ir mišriojo choro dirigentė. 1983–1985 m. – Radviliškio medicinos darbuotojų moterų choro vadovė.

Nuo 1970 m. Zenona Zakienė dirbo Radviliškio vaikų muzikos mokyklos fortepijono mokytoja, 1972–1994 m. buvo jaunučių ir jaunių chorų vadovė. Jaunių chorą parengė 1975, 1977, 1980, 1985, 1987 ir 1990 metų respublikinėms dainų

šventėms, o merginų choras dalyvavo 1993 m. Lietuvos mažojoje moksleivių dainų šventėje Vilniuje. Populiarūs buvo vaikų choro koncertai su liaudies instrumentų orkestru. Zenona taip pat vadovavo įvairiems vokaliniams ansambliams, kurie aktyviai dalyvavo koncertuose ir „Sidabrinių balsų“ konkursuose. Mokytojos dėstomo fortepijono klasės mokiniai visada pasižymėjo gerais muzikavimo įgūdžiais, aktyvia koncertine bei konkursine veikla. Didelė dalis ugdytinių toliau tęsė mokslą aukštesnėse ir aukštosiose muzikos mokymo įstaigose.

Zenona Zakienė 1995–2003 m. vadovavo Radviliškio politinių kalinių ir tremtinių mišriajam chorui „Versmė“. Choras aktyviai koncertavo įvairiuose renginiuose, dalyvavo 1997 m. IV tremtinių ir politinių kalinių dainų šventėje Klaipėdoje, 1998 m. II Pasaulio lietuvių dainų šventėje Vilniuje.

Z. Zakienė nuo 1965 m. buvo Radviliškio rajono dainų švenčių organizatorė ir vyr. dirigentė, 1979 m. zoninės dainų šventės Kėdainiuose dirigentė, rajono chorų ir vokalinių ansamblių konsultantė.

Radviliškio muzikos mokyklai ji padovanojo gražiausius, prasmingiausius savo gyvenimo metus. Mokytoja labai mylėjo muziką, chorvedybą, mylėjo visus savo mokinius, skatino siekti puikių rezultatų, stengėsi jiems padėti neskaičiuodama laiko, negailėdama jėgų, skiepijo mokinių širdyse meilę muzikai.

Kūrybinga, švelni, tačiau reikli, teisinga, atsakinga mokytoja pelnė mokinių, kolegų, bendruomenės meilę ir pagarbą. Zenonos Zakienės šypsena ir nuoširdumas liks gyvas jos mokinių, kolegų, daugelio radviliškiečių širdyse.

Nuoširdi užuojauta velionės dukroms Jūratei ir Sigitai bei artimiesiems.

Palaidota Naujosiose Radviliškio miesto kapinėse.

Radviliškio muzikos mokyklos bendruomenė

Kai KRAŠTIETĖ dar buvo su mumis...

Z. Zakienė buvo aktyvi Knygos mylėtojų klubo „Beržė“ narė

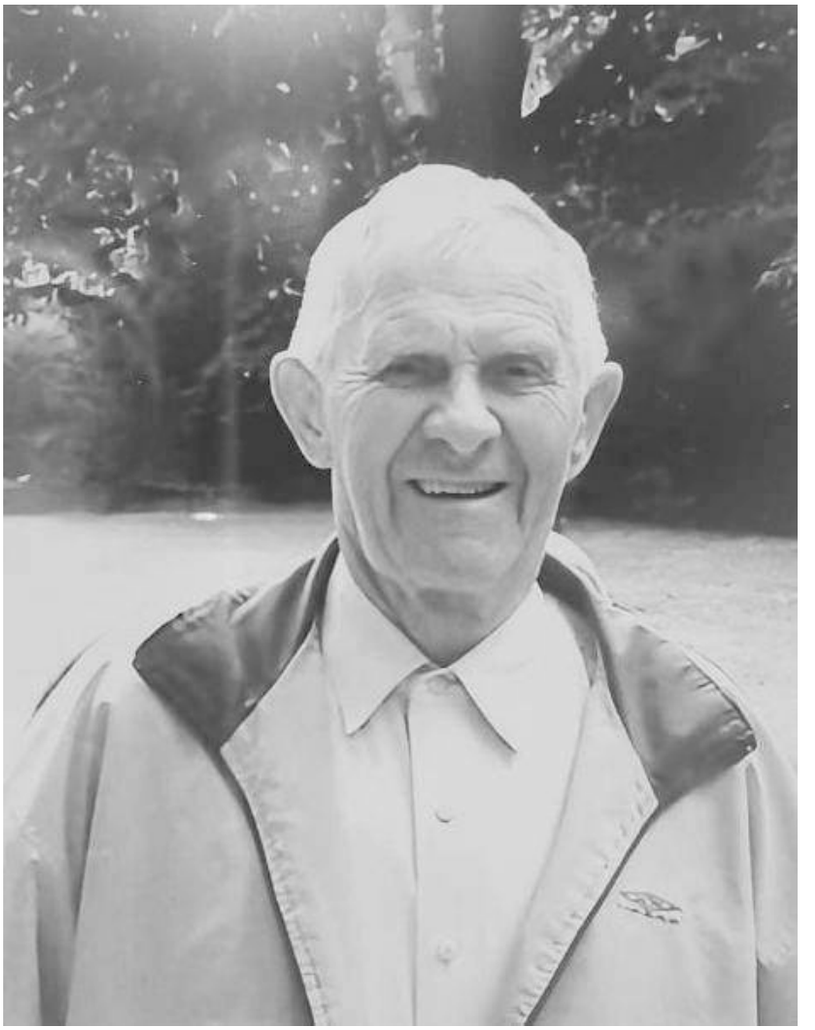

STANISLOVAS JOKUBAUSKAS (1936–2025)

Po ilgos ir sunkios ligos amžinybėn iškeliavo buvęs ilgametis Lietuvos radijo ir televizijos Kauno redakcijos technikos skyriaus vadovas Stanislovas Jokubauskas. Radviliškio krašto sūnus, gimęs dešimties vaikų šeimoje, baigė tuometinį Kauno politechnikos instituto radijo elektronikos fakultetą ir dirbo Radijo elektronikos tyrimo institute. Darbštų ir gabų inžinierių pakvietė į istorinį radijo pastatą S. Daukanto 28 A , kuriame 1968 metais buvo įsteigta televizijos grupė, išaugusi iki savarankiškos TV Kauno redakcijos. Nuo transliacijų aparatūros, sumontuotos autobuse, iki spalvotos studijos įkūrimo, buvo ilgas ir sunkus kelias. Stanislovas Jokubauskas, kartu su kolegomis sugebėjo gautas pasenusias kameras, vaizdo ir garso blokus, paruošti kilniam tikslui.

Kai 1991-ųjų sausio 13-ąją sovietiniai kolaborantai užėmė Lietuvos radijo ir televizijos komitetą Vilniuje, programą tęsė Kaunas. Technikos skyriaus viršininkas S. Jokubauskas

sugebėjo per trumpą laiką įjungti, suderinti įrenginius ir Lietuva, išskyrus sostinę, pamatė eteryje Kauno televiziją, kurios žurnalistai tautą kvietė ginti laisvę ir nepriklausomybę. Neįtikėtina, bet sumanaus viršininko Stasio, kaip jį vadino bendradarbiai, dėka tris dienas ir tris naktis be pertraukos rodė eteryje Kauno TV studiją, tapusią laisvo žodžio citadele. Liūdna, bet nei Stanislovas Jokubauskas, nei jo bendradarbiai, kaip ir kūrybiniai TV grupės nariai nebuvo įvertinti net Sausio 13-osios atminimo medaliais. Ne dėl apdovanojimų ir jis stengėsi, bet su širdgėla prisimindavo ne tik sovietinius laikus, bet ir asmeniškai patirtus akibrokštus jau demokratinėje gimtinėje.

Pagarba ir šlovė Stanislovui ir jo žmonai Irenai, kurie užaugino savęs vertus vaikus. Dukra Renata Liagienė yra Kauno rajono Babtų gimnazijos direktorė, sūnus Linas – Didžiojoje Britanijoje yra transporto darbuotojas, jauniausia dukra Giedrė Lietuvoje baigusi tarptautinę teisę, Škotijoje – doktorantūros studijas, dabar dirba dėstytoja Glazgo universitete. Žmonai, vaikams, anūkams Viliui, Eglei, Mantui, kaip ir keturioms velionio seserims Zitai, Stasei, Nijolei, Angelei didelis širdies skausmas netekus brolio, vyro, tėvelio, senelio. Ir buvusiems Lietuvos televizijos Kauno redakcijos kolegoms liūdna, kai reikia atsisveikinti su tais, kurie daug davė Lietuvos eteriui, bet išėjo net neišgirdę nuoširdžios padėkos. Ačiū, Stasy, už Tavo gyvenimą, skirtą gimtinei ir šeimai. Tegul Tavo geroji dvasia išliks amžinai.

Gegužės 5-ąją urna su velionio palaikais išvežta į Kėdainių kapines.

Vidas Mačiulis,
Autoriaus pateiktos nuotraukos

Kai KRAŠTIETIS dar buvo su mumis...

PRANCIŠKA KAZLAUSKAITĖ (1942–2025)

Šių metų birželio 20 d. netekome bibliotekininkės, kraštotyrininkės, literatės Pranciškos Kazlauskaitės, kurią dauguma vadindavo tiesiog Pranute.

Pranciška Kazlauskaitė gimė 1942 m. balandžio 3 d. Pavenčių kaime, Radviliškio rajone. Mokėsi Kuršėnų vidurinėje mokykloje, baigė Vilniaus kultūros mokyklą, įgijo bibliotekininkės specialybę. Nuo 1968 m. ėjo įvairias pareigas Radviliškio viešojoje bibliotekoje, tarp jų – ir direktorės 1975–1978 m. ir 1981–1984 m.

Pranciška Kazlauskaitė aktyviai darbavosi kraštotyros baruose. Dalyvaudavo kraštotyrinėse ekspedicijose, kaupė medžiagą apie krašto, Radviliškio bibliotekos istoriją, kraštiečius. Parašė leidinuką apie Radviliškį, sudarydavo įžymių kraštiečių jubiliejinių datų kalendorius, bibliografines rodykles.

Būdama Tėviškėnų klubo sekretore, svariai prisidėdavo prie šio klubo veiklos, ryšių su kraštiečiais plėtojimo, jų sambūrių organizavimo. Nuo 1971 m. bendradarbiavo rajono laikraštyje. Jos plunksnai priklausė daugelis per tą laiką rajono ir šalies spaudoje išspausdintų diskusinių straipsnių, taip pat publikacijų kultūros, bibliotekos darbo, kitomis temomis. Literatūriniuose laikraščio puslapiuose vis pasirodydavo jos kūrybos. Būdama Radviliškio literatų klubo „Jonvabalis“, Kaimo rašytojų sąjungos, Šiaurės Lietuvos rašytojų draugijos nare, aktyviai įsijungė į jų organizuojamus renginius.

2013 m. Radviliškio viešoji biblioteka, atsidėkodama už ilgametį Pranutės Kazlauskaitės triūsą, už jos indėlį ir į viso rajono gyvenimą, sudarė ir išleido knygelę „Tik tu pareik“, kurioje sudėta didelė dalis autorės kūrybos, o visą jos įvairiapusiškumą ir gausumą parodo parengta bibliografinė rodyklė.

Į amžinybę Pranciška Kazlauskaitė iškeliavo eidama 84-uosius sudėtingo gyvenimo metus.

Viešosios bibliotekos informacija ir nuotraukos

Kai KRAŠTIETĖ dar buvo su mumis...

Susitikimas su ilgamete bibliotekos darbuotoja, kraštotyrininke, literate Pranciška Kazlauskaite, 2017 m.

VILIJA BUDRAITIENĖ (1962–2025)

Ar liūdnesnio kas būti galėtų
Už likimą žmogaus šioj nakty?
Jo gimimas toks ilgas ir lėtas,
O mirtis – nelaukta ir staigi.

V. Mačernis

2025 m. rugpjūčio 10 d. netekome Radviliškio rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Vaikų literatūros skyriaus vyresniosios bibliotekininkės Vilijos Budraitienės.

V. Budraitienė gimė 1962 m. gegužės 22 d. Radviliškyje. Mokėsi Radviliškio V. Valsiūnienės vid. mokykloje (dabar – Lizdeikos gimnazija), baigė Vilniaus kultūros mokyklą ir Šiaulių

valstybinę kolegiją. Nuo 1982 m. pradėjo dirbti Radviliškio miesto centrinėje bibliotekoje (dabar – Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka) Vaikų literatūros skyriuje.

V. Budraitienė buvo nuoširdi, be galo mylinti savo darbą ir skaitytojus. Radviliškio viešajai bibliotekai ji padovanojo gražiausius, prasmingiausius savo gyvenimo metus. Profesinėje srityje bibliotekininkė išsiskyrė puikia iškalba, mokėjimu bendrauti su vaikais. Ji labai mėgo knygas ir skatino jas skaityti jaunuosius skaitytojus, organizavo puikius renginius, vaidino bibliotekos lėlių teatre. Neskaičiuodama savo laiko ir negailėdama jėgų, skiepijo vaikų širdyse meilę knygai ir bibliotekai. Visada didžiavosi, kad gimė Radviliškyje, kur užaugino tris sūnus.

Artimieji, kolegos ir draugai nuolat jautė jos palaikymą ir paramą. Vilijos Budraitienės šypsena ir nuoširdumas liks gyvas jos kolegų ir daugelio radviliškiečių širdyse.

Visas Radviliškio viešosios bibliotekos kolektyvas reiškia gilią užuojautą mūsų mylimos kolegės ir draugės Vilijos Budraitienės šeimai.

Radviliškio viešosios bibliotekos kolektyvas

Kai KRAŠTIETĖ dar buvo su mumis...

Viliją Budraitienę asmeninio jubiliejaus proga sveikino kolegos, 2012 m.

VIKTORAS KARMONAS (1945–2025)

Jei būčiau paklaustas: Jūs – Mokytojas?
Atsakyčiau: Aš – savo mokinių mokinys.
Jei būčiau paklaustas: Kas Jūs jiems esate?
Atsakyčiau: Aš kiekvieno jų pusė.
Jei būčiau paklaustas: Jūs juos pažįstate?
Atsakyčiau: Tiek pat, kiek Begalybę.
Jei būčiau paklaustas: Kaip Jūs juos ugdote?
Atsakyčiau: Kaip obuolys savo sėklas.
Jei būčiau paklaustas: Kur Jūsų pedagogika?
Atsakyčiau: Aš jos semiuosi iš Žvaigždėtojo dangaus.
Jei būčiau paklaustas: Kur Jūsų Žvaigždėtas dangus?
Atsakyčiau: Manyje.

Šalva Amonašvilis

2025 m. lapkričio 5 d., eidamas 81-uosius gyvenimo metus, mirė buvęs ilgametis Radviliškio Vaižganto progimnazijos, buvusios Radviliškio Vaižganto gimnazijos, fizikos mokytojas ekspertas, Lietuvos pedagogas, neformaliojo švietimo būrelio vadovas, raketų Kosminio modeliavimo muziejaus įkūrėjas, puoselėtojas, aktyvus, talentingas žmogus Viktoras Karmonas.

Viktoras Karmonas gimė 1945 m. balandžio 20 d. Švenčionyse. 1963 metais baigė Švenčionėlių pirmąją vidurinę mokyklą. 1968 m. baigė Vilniaus valstybinį pedagoginį institutą, įgijo fizikos ir astronomijos mokytojo specialybę. Nuo 1973 metų dirbo Radviliškio trečiojoje vidurinėje mokykloje, nuo 1996 metų – Vaižganto gimnazijoje, Vaižganto vidurinėje, Vaižganto progimnazijoje fizikos, neformaliojo švietimo mokytoju. Gabiausius mokinius nukreipdavo į neakivaizdinę jaunųjų fizikų mokyklą „Fotonas". Jo ruošti mokiniai per visą pedagoginio darbo laiką 250 kartų tapo olimpiadų nugalėtojais ir prizininkais. Mokinių inžinerinius gebėjimus lavino skatindamas juos konstruoti raketas Kosminio modeliavimo būrelyje. Startuodami su savo sukonstruotais raketų modeliais šalies ir tarptautinėse varžybose, mokytojo eksperto mokiniai į Radviliškį vežė prizinių vietų medalius, aukštų pasiekimų įvertinimo diplomus. Per šimtą

kartų Viktoro Karmono ugdytiniai tapo respublikos jaunių ir apie keturiasdešimt kartų suaugusiųjų varžybų čempionais, iškovojo Lietuvai pergales Europos sąjungos šalyse, Pasaulio čempionatuose, Oro žaidynėse ir kt. Radviliškio Vaižganto progimnazijos patalpose 2017 metais įkūrė Kosminio modeliavimo muziejų, kuriame sukaupta ekspozicija nuo 1995 m., kai su mokiniais pradėjo dalyvauti Europos ir pasaulio čempionatuose.

Viktoras Karmonas visada buvo lyderiu, įkvėpėju, savo entuziazmu, išmone, sumanymais aktyvino ir pasiekimais džiugino mokinius, tėvus, rajono bendruomenę ir vadovus, šalies sporto trenerių bendruomenę. Su žmona Nijole, biologijos mokytoja metodininke, Viktoras užaugino sūnų Audrių, kuris taip pat pasirinko pedagogo kelią.

Skaudžią netekties ir liūdesio valandą nuoširdžiai užjaučiame velionio Viktoro Karmono artimuosius ir liūdime kartu.

Mūsų atminty MOKYTOJAS visada liks entuziastingo pedagogo, trenerio, muziejaus įkūrėjo ir puoselėtojo, veiklaus, darbštaus, atsakingo, mylinčio vyro ir tėvo pavyzdžiu.

Radviliškio Vaižganto progimnazijos,
Lizdeikos gimnazijos bendruomenės
informacija ir nuotraukos

Kai KRAŠTIETIS dar buvo su mumis...

Akimirka iš atnaujinto Kosminio modeliavimo muziejaus atidarymo šventės, 2020 m.

ALKSNIUPIŲ KRAŠTO MOKYKLOS ISTORIJA

1904 metų gegužės 7 d., Rusijos carinei valdžiai panaikinus lietuviškos spaudos draudimą, Kauno gubernijos Panevėžio apskrities mokyklų valdyba, Rozalimo valsčiaus vadovybei tarpininkaujant, numatė Sliekių kaime įsteigti valstybinę pradine mokyklą. Apie mokyklos įsteigimą daugiausia prisiminimų paliko pirmoii mokytoja – etnografė Mikalina Glemžaitė. Jos paliktuose užrašuose yra toks įrašas: ,,Dar tebedirbdama Papilėje, prieš vasaros atostogas, gavau paskyrimą Panevėžio rajone Sliekių kaime atidaryti mokyklą. Sužinojau, kad turėsiu parinkti didesnę gryčią mokyklai ir rasti butą sau, suorganizuoti kaimo vyrus, kad iš Panevėžio parvežtų mokyklai klasės suolus, lentą ir mokymo priemones, surašyti mokyklinio amžiaus vaikus“

M. Glemžaitė su Žybartų kaimo seniūnu Jonu Plunge apžiūrėjo prie Šakos upės įsikūrusį Sliekių kaimą. Būsimai mokytojai kaimas pasirodė be galo nykus, o ir namai nelabai tinkami mokyklos patalpoms, todėl buvo nuspręsta vietos mokyklai ieškoti kitur. Vakariniame Šileikonių kaimo gale, mokyklai vieta parinkus ant Antanui Puodžiūnui priklausiusios kalvelės, o šiam sutikus tą žemę parduoti, M. Glemžaitė kartu su juo nuvyko į Panevėžį ir, paaiškinę susidariusią situaciją, gavo sutikimą mokyklos statybai Šileikonių kaime.

1911 metais, sutvarkius mokyklos steigimo dokumentus ir išpirkus žemę iš A. Puodžiūno, buvo leista statyti mokyklą ir gautas pažadėtas finansavimas.

Su Šileikonių kaimo gyventoja Agota Plungaite buvo sutarta, kad kol pastatys mokykla, vaikai bus mokomi jos troboje. 1911 m. rugsėjį mokykla pradėjo pirmuosius mokslo metus. Norinčių mokytis buvo daug, todėl buvo sudarytos trys grupės. Mažiausieji mokyklą lankydavo iš ryto, vyresnieji po pietų, o 15–16 metų paaugliai – du kartus per savaitę vakarais.

Parengta pagal knygą „Mokykla 1911–2011 Alksniupių krašte“, 2011 m.

Pastatyta Šileikonių pradinė mokykla, 1913 m.

Naujas aštuonmetės mokyklos pastatas Alksniupiuose, 1964 m.

Iš kairės Agota Plungaitė
su giminaite, 1915 m.

Iš kairės
Agota Bistrickienė
su mama Plungiene;
vaikai: Julius Bistrickas,
Ona Bistrickaitė,
Juzefa Bistrickaitė,
Juozas Bistrickas,
Šileikonių kaimas,
1928 m.

Rūtos Ruseckienės asmeninio archyvo nuotraukos

RADVILIŠKIO RAJONO KULTŪROS KRONIKA (2025 M.)*

Sausio mėn.

Radviliškio miesto kultūros centre sausio 13-osios vakarą vyko ypatingas renginys, skirtas Laisvės gynėjų dienai paminėti. Muzikinė trupė „Dramatiškai suderinti“ sužavėjo žiūrovus gyvu V. Kernagio dainų atlikimu, o scenografas E. Jasiūnas sukūrė jaudinančią instaliaciją žuvusiųjų už Lietuvos laisvę atminimui. Renginyje jautriais posmais ir tylos minute pagerbti didvyriai, kurie paaukojo savo gyvybes dėl Lietuvos laisvės. Sausio 13-oji yra ne tik gedulo, bet ir laisvės bei pergalės diena, atspindinti stiprios ir savarankiškos visuomenės dvasią.

Sausio 16 d. Radviliškio viešosios bibliotekos Konferencijų salėje vyko atvira pamoka „Laisvės kaina“, skirta Sausio 13-osios – Laisvės gynėjų dienos įvykių atminimui. Šis renginys subūrė mokytojus, moksleivius, garbingus svečius ir bibliotekos darbuotojus, siekiant įprasminti Lietuvos laisvės gynėjų auką ir perduoti istorinę atmintį jaunajai kartai.

Sausio 18 d. Radviliškio miesto kultūros centre įvyko pirmasis respublikinis liaudiškos muzikos kapelų festivalis „Mūsų dienos – kaip šventė!“, kurį inicijavo ir organizavo liaudiškos muzikos kapela „Seni pažįstami“. Šis renginys subūrė liaudiškos muzikos gerbėjus, kvietė prisiminti senąsias tradicijas ir pasidalinti liaudiškos muzikos skambesiu, kuris išlieka aktualus ir šiandien.

Vasario mėn.

Vasario 7–9 dienomis Rygoje vykusioje tarptautinėje turizmo parodoje „Balttour“ pirmą kartą pasirodė ir Radviliškio turizmo informacijos centras, pristatęs Radviliškio krašto turizmo išteklius.

Vasario 11 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje svečiavosi LRT laidos „Daiktų istorijos“ filmavimo komanda, kuri ruošė laidą apie knygnešes moteris. Viešosios bibliotekos renginių organizatorė D. Gapšienė laidos vedėjui S. Pilinkui ir redaktorei A. Baltrūnaitei pasakojo apie Radviliškio krašto knygnešius bei jų pagalbininkus. Rugsėjo 1-ąją buvo parodyta dalis pasakojimo, kurį mūsų bibliotekoje išgirdo laidos filmavimo komanda.

Vasario 16 d. Radviliškio miesto kultūros centre buvo atidaryta 23-oji Radviliškio krašto tautodailės paroda „Iš praeities į dabartį“, skirta Lietuvai ir jos tautinei kultūrai. Pirmame centro parodų aukšte buvo eksponuojami krašto mezgėjų, pynėjų, kalvių, keramikų, audėjų, medžio ir akmens skulptorių, tapytojų, margučių margintojų, karpinių, sodų kūrėjų ir kitų meistrų darbai.

Lietuvos valstybės atkūrimo dienos minėjimas vyko Lizdeikos gimnazijoje. Vasario 16-oji mūsų tautai ir valstybei yra išskirtinė diena, primenanti, kiek daug iššūkių istorinių įvykių sūkuryje teko įveikti, kad galėtume švęsti laisvę ir didžiuotis gimtąja šalimi. Minint šią istorinę datą, Lizdeikos gimnazija, kaip ir kasmet, kvietė Lietuvos mokinius į konkursą „Žynys“ (9–12 kl.), o Radviliškio rajono mokinius į konkursą „Žyniukas“ (3–8 kl.).

Radviliškio viešosios bibliotekos darbuotojai vasario 27 d. dalyvavo Vilniaus knygų mugėje, kurioje pirmą kartą pristatė kultūros ir istorijos žurnalą „Radviliškio kraštas“, bibliotekos išleistą knygą „Žėrinti spalvų paletė. Menininkai ir meno puoselėtojai Radviliškio rajone“ bei kitus savo leidinius. Kartu su Radviliškio turizmo informacijos centro atstovais bibliotekos darbuotojai reprezentavo Radviliškio rajoną, mugės lankytojams dovanojo knygas.

Kovo mėn.

Radviliškio miesto kultūros centro kolektyvai skambiai ir energingai su žiema atsisveikinti ir pavasarį budinti pradėjo kovo 1 dieną. Pirmąją pavasario dieną Rumšiškėse įvyko įspūdingas Užgavėnių siautulys, kuriame dalyvavo Radviliškio miesto kultūros centro folkloro ansamblis „Aidija“ (vad. Donatas Stakvilevičius). Kovo 2 d. šokių grupės „Verpetukės“ ir „Šelmės“ (vad. Edmundas Verpetinskas) žiemą varė Kleboniškių kaimo buities muziejuje, o liaudiškos muzikos kapela „Radvija“ (vad. J. Stakvilevičienė) skambiai pasveikino pavasarį Naisiuose, Didžiųjų Užgavėnių šventėje.

Kovo 7 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko Nacionalinio diktanto konkursas, kuriame kiekvienas turėjo progą ne tik pasitikrinti savo rašybos įgūdžius, bet ir prisidėti prie gražios lietuvių kalbos puoselėjimo tradicijos.

Kovo 19 d. Šeduvos lopšelis-darželis organizavo respublikinį Lietuvos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigų lopšinių festivalį „Pasakėlė tavo delne“. Festivalio tikslas – stiprinti įstaigų bendradarbiavimą, ugdytinių pasirodymais atskleisti lopšinių žanro kūrybinį ir meninį potencialą.

Balandžio mėn.

Nuaidėjo Kutiškių bibliotekos 50-asis jubiliejus. Balandžio 11 dieną Kutiškių daugiafunkciame centre įvyko poezijos ir Kutiškių bibliotekos jubiliejinis vakaras „Mūsų biblioteka istorijos vingiuose“. Pusšimtį metų gyvuojanti Kutiškių biblioteka yra vienintelė įstaiga, išlikusi iki dabar ir sėkmingai tęsianti savo veiklą šioje gyvenvietėje.

Balandžio 11–13 d. į Radviliškio viešąją biblioteką atvyko išskirtinė virtualios realybės patirtis „Pasaulių sutvėrimas“. Režisierių K. Buožytės ir V. Žuko kūrinys, suteikė galimybę naujai pažinti. M. K. Čiurlionį ir pasinerti į šio genijaus kūrybos pasaulį.

Balandžio 27-ąją, saulėtą Atvelykio sekmadienį, Radviliškio miesto kultūros centro salė vėl prisipildė dainos, šypsenų ir gyvosios tradicijos alsavimo. Čia nuaidėjo jau šešioliktasis respublikinis liaudiškos muzikos kapelų festivalis „Žemėj Lietuvos“ – renginys,

kuris širdimi ir siela priklauso kiekvienam, kuriam artima lietuvių liaudies melodija, šokio ritmas ir dainos galia.

Gegužės mėn.

Gegužės 10 dieną Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio Burbiškio dvaro parke vyko tradicinis ir kasmet naujovių pasiūlantis Burbiškio dvaro festivalis „Tulpių žydėjimo šventė“, garsėjantis milijonu žiedų bei dvarų istoriją, kultūrą, šiuolaikines pramogas vienijančia programa.

Gegužės 18 dienos popietę Radviliškio miesto kultūros centre nuaidėjo išskirtinis chorinės muzikos festivalis „Dainos Lietuvai“, skirtas Partizanų pagerbimo, visuomenės ir kariuomenės vienybės dienai. Šis renginys, virtęs režisuota muzikinės atminties poema, tapo ne tik meno, bet ir gilaus tautinio susimąstymo šventė.

Gegužės 20 d. Radviliškio miesto kultūros centre startavo Tarptautinis vaikų teatrų festivalis „Plok!“, nuo pat pirmųjų akimirkų pavergęs vaikų širdis.

Gegužės 27 d. Radviliškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje nuaidėjo 61-asis Tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris 2025“, tradiciškai, kaip kiekvieną pavasarį, subūręs poezijos mylėtojus.

Palydint pavasarį, gegužės 30 dieną Radviliškio viešojoje bibliotekoje vyko jau aštuntasis Tarptautinis pasakų sekimo čempionatas „Vieną kartą gyveno...“, subūręs

pasakotojus ir klausytojus iš įvairių pasaulio šalių. Šis čempionatas – tai ne tik pasakojimo varžytuvės, bet ir kultūrinė šventė, skirta gyvam žodžiui, kūrybai ir bendrystei puoselėti.

Birželio mėn.

Praūžė Radviliškio miesto šventė – 458-asis miesto gimtadienis, kuris buvo paminėtas ypatingu renginių ciklu, vykusiu birželio 28–liepos 6 dienomis. Šventės tema „Kryptis – Radviliškis“ kvietė gyventojus ir svečius atsigręžti į miesto šaknis, pažinti kultūrą, stiprinti bendruomeniškumą bei su pasididžiavimu švęsti tai, kuo gyvena ir kvėpuoja Radviliškis.

Simbolinėje miesto vietoje vyko garsiniai skaitymai tremtinių pagerbimui. Įprasmindami ir pasitikdami Gedulo ir vilties dieną, birželio 13-osios popietę Radviliškio viešosios bibliotekos darbuotojai kvietė gyventojus į

garsinius skaitymus „Palikusi pėdsaką žmogaus likimuose. Tremtis“, kurie vyko prie Radviliškio geležinkelio stotyje esančios tremtinių atminimo lentos.

Birželio 19 d. Radviliškio viešojoje bibliotekoje įvyko jautrus ir prasmingas atminimo renginys „Tėvas Stanislovas: Dievo artumo liudytojas“, skirtas kraštiečio Algirdo Mykolo Dobrovolskio 20-osioms mirties metinėms paminėti. Nors lauke merkė lietus, bibliotekos erdvėje skleidėsi jaukumas, pagarba ir nuoširdūs prisiminimai apie šį ypatingą žmogų.

Birželio 20–21 d. vienoje iš įkvepiančių Lietuvos pajūrio vietų – Šventojoje – vyko jau penkioliktasis respublikinis dailės mokytojų ir dailininkų seminaras-pleneras „Kurkime kartu – 2025“. Šiemet plenere dalyvavo net penkiolika kūrėjų, dauguma jų – kraštiečiai.

Radviliškio rajono savivaldybė jau daug metų draugauja ir bendradarbiauja su Ukrainos Umanės miestu. Tradiciškai nuo 2016 metų kasmet į Radviliškį atvyksta šio miesto mokinių delegacija, kuri kartu su Radviliškio Gražinos pagrindinės mokyklos mokiniais savaitę bendrauja mokyklos organizuojamoje stovykloje „Supermenai“.

Radviliškio muzikos mokyklos jaunių choras „Saulės vaikai“ (vadovė I. Petrauskienė, koncertmeisteris R. Borusevičius) dalyvavo tarptautiniame chorų konkurse „Sing Berlin“,

kuris vyko birželio 18–21 dienomis Berlyne (Vokietija). Chore dainuoja Radviliškio muzikos mokyklos vaikai nuo 10 iki 18 metų. Į kelionę išvyko 38 jaunieji atlikėjai. Konkurse jaunių choras „Saulės vaikai“ pelnė aukščiausią apdovanojimą – Aukso diplomą!

Liepos mėn.

Liepos 6-osios vakarą Radviliškio miesto širdyje – Aušros aikštėje, prie išdidžiai stovinčio Nikės paminklo – skambėjo ne tik muzika, bet ir tautos dvasia. Valstybės – Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo – dienos minėjimas tapo jautriu, prasmingu, bendrystę stiprinančiu įvykiu, subūrusiu gausų būrį radviliškiečių. Šventė virto ne tik simboliniu valstybingumo įprasminimu, bet ir gyva širdžių švente.

Liepos 16 dieną, po Škaplierinės atlaidų Šv. Mišių, Radviliškio kultūros ir poilsio parke surengtas vienos dienos etnokultūrinis renginys „Kojinių mezgimo čempionatas“.

Radviliškio miesto kultūros centras organizavo tarptautinį džiazo ir šviesų festivalį „Džiazo laužai“. Šių metų liepos 18 d. festivalis vėl sukvietė džiazo mėgėjus ir šviesos menų entuziastus į jaukų vakarą po atviru dangumi.

Liepos 24–28 d. Radviliškio rajono savivaldybės delegacija, kuriai atstovavo Radviliškio miesto kultūros centro direktorė I. Ginkevičienė ir direktorės pavaduotoja S. Viluskienė, lankėsi bendradarbiaujančiame Lenkijos mieste Mozovijos Grodziske, kur vyko įspūdingas Pasaulio kultūrų festivalis. Vizitas dar kartą patvirtino glaudaus tarptautinio bendradarbiavimo svarbą bei suteikė galimybę dalintis kultūrinėmis patirtimis ir tradicijomis.

Rugpjūčio mėn.

Rugpjūčio 9-ąją į Pakiršinį tradiciškai rinkosi šaltos rožinės sriubos gerbėjai – čia vyko šeštasis respublikinis Šaltibarščių čempionatas „Man patinka rožinė“, kurį surengė Radviliškio rajono savivaldybės etninės kultūros ir amatų centras.

Radviliškis rugpjūčio 16 d. vakarą tiesiog švytėjo neoninėmis šviesomis – miesto kultūros ir poilsio parke vyko jubiliejinis, penktasis, jaunimo festivalis „Karma“, tapęs tikru energijos, kūrybos ir bendrystės epicentru. Festivalis šiandien jau drąsiai vadinamas viena svarbiausių Radviliškio jaunimo tradicijų.

Rugpjūčio 16 d. Vadaktuose vyko tradicinė Kraštiečių šventė, sutraukusi gausų būrį vietos gyventojų, svečių ir kraštiečių iš įvairių Lietuvos kampelių.

Rugpjūčio 23 d. Šeduvos aerodrome vyko įspūdinga Aviacijos šventė. Renginys pritraukė šimtus lankytojų iš visos Lietuvos – aviacijos profesionalus, šeimas, jaunimą ir vyresnius šios srities entuziastus. Šventė sujungė įspūdingus skrydžius, istoriją, patriotizmą bei muziką.

Rugsėjo mėn.

Rugsėjo 5-ąją Šeduvos miesto parke vyko šviesų ir meno festivalis „Nakties intencijos“, sukvietęs pasimėgauti įvairiomis meno formomis ir šviesų instaliacijomis. Parkas pasipuošė spalvingais šviesos efektais.

Radviliškyje rugsėjo mėn. viešėjo skulptorius ir keramikas Giedrius Mazūras – menininkas, kurio kūryba jungia skulptūros, keramikos bei Rytų kultūros elementus. Jo vizitas miestui paliko ypatingą dovaną – ant Radviliškio miesto kultūros centro sienos įrengtą lauko galeriją su lėkštelėmis, dekoruotomis miesto objektų vaizdais.

Rugsėjo 19 d. Šniūraičių bendruomenė susirinko į iškilmingą renginį, skirtą Šniūraičių bibliotekos 70 metų jubiliejui. Renginys, pavadinimu „Biblioteka 70-mečio kelionėje“, subūrė ilgamečius skaitytojus, bibliotekos darbuotojus ir visus, kuriems Šniūraičių biblioteka yra svarbi kultūros ir žinių erdvė.

Rugsėjo 19-ąją Radviliškio Aušros aikštė prisipildė muzikos, šokių ir bendrystės džiaugsmo – čia vyko Lietuvos nacionalinio kultūros centro inicijuota etninės kultūros akcija „Visa Lietuva šoka“. Visos šalies šokio šventė sukvietė bendruomenes į miestų ir miestelių aikštes, kad kartu šokdami prisiliestų prie gyvosios liaudies tradicijos.

Rugsėjo 21 d. į Pakiršinio dvarą sugužėjo liaudies muzikos kolektyvai, protėvių tradicijoms neabejingi vietos gyventojai ir svečiai. Rudenėjančiame dvaro parke vyko II folkloro festivalis „Tėvelio dvarely“.

Rugsėjo 25 d. Radviliškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje įvyko išskirtinis ir prasmingas renginys „Nepalaužtieji: Lietuvos partizanai mūsų

atmintyje ir liudijimuose“, skirtas pagerbti Lietuvos ir Radviliškio krašto partizanų atminimą.

Rugsėjo paskutinę savaitę Lizdeikos gimnazijoje lankėsi mokiniai ir mokytojai iš Indijos, Delio St. Mark's mokyklos. Lizdeikos gimnazija su šia mokykla bendradarbiauja jau 10 metų. Prasmingas bendradarbiavimas leidžia abiejų šalių mokiniams pažinti tolimą kultūrą ir šalį, įvertinti mažos šalies Lietuvos ir didžiosios Indijos skirtumus ir panašumus. Šis tarpkultūrinis bendradarbiavimas ne tik suteikia daug žinių, bet ir stiprina vertybines nuostatas, kurių taip reikia šiuo sudėtingu laikotarpiu pasaulyje.

Spalio mėn.

Spalio 9 d. Radviliškio Gražinos pagrindinėje mokykloje įvyko regioninė konferencija „Tvari mokykla 2030“. Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros (LINEŠA) kartu su Radviliškio r. savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centru organizuotame renginyje švietimo bendruomenei pristatyti pirmųjų darbotvarkės „Tvari mokykla 2030“ įgyvendinimo metų rezultatai, aptarti tvarumo pokyčiai ir iniciatyvos Šiaulių krašto švietimo sektoriuje.

Spalio 18 d. Radviliškio miesto kultūros centre įvyko spalvingas tarptautinis liaudiškų šokių festivalis „Ir ne tik iš Lietuvos“, sukvietęs šokėjus ir žiūrovus iš įvairių Lietuvos miestų bei kaimyninės Latvijos. Renginyje skambėjo liaudiška muzika, sukosi margaspalviai kostiumai, o scenoje virė tikra tarptautinės draugystės ir kultūrų bendrystės šventė.

Spalio 22 d. Baisogalos kultūros centras pakvietė teatro mylėtojus į tęstinį projektą „Medunešis“. Šį kartą atvyko Telšių Žemaitės dramos teatras, kuris parodė spektaklį „Orkestras“ (rež. Badri Tserediani).

Prie paminklo Vadaktuose, kuris pastatytas prieš 95 metus, minint 500-ąsias (1930 m.) Vytauto Didžiojo mirimo metines, spalio 27 d. pagerbtas Lietuvos didysis kunigaikštis. Prie šio paminklo yra švenčiamos ir kitos Lietuvai svarbios šventės.

Lapkričio mėn.

Lapkričio 7 d. Baisogalos kultūros centras prisipildė žiūrovų šurmulio ir laukimo jaudulio – čia vyko profesionalių teatrų festivalio „Medunešis“ spektaklis „24 valandos iš moters gyvenimo“; Šiaulėnų kultūros namuose vyko antrasis respublikinis vokalinių ansamblių festivalis „Ir tu dainuok“.

Lapkričio 8-oji Radviliškio ir Šiaulių krašte buvo skirta ypatingai progai – šviesaus atminimo kraštiečio, partizano, Lietuvos valstybingumo kūrėjo Viktoro Šniuolio-Vytvyčio 100-ųjų gimimo metinių paminėjimui. Iškilmingas renginys, subūręs gausų būrį kraštiečių, tremtinių, partizano artimųjų ir laisvės idėjas puoselėjančių žmonių, vyko Radviliškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje.

Lapkričio 11-osios vakaras Radviliškyje tapo ypatingu kultūros pulsavimo momentu – į Radviliškio miesto kultūros centrą rinkosi kūrėjai, svečiai, bendruomenė ir bičiuliai pasidžiaugti išskirtiniu įvertinimu bei paminėti pastato 40-metį. Kultūros ministerijos 2025 m. premija už kūrybingą ir novatorišką veiklą, kultūrinės raiškos įvairovės puoselėjimą bei profesionaliojo meno kūrimą ir sklaidą buvo iškilmingai įteikta Radviliškio miesto kultūros centrui. Tai vienas reikšmingiausių šalies mastu kultūros įstaigoms skiriamų įvertinimų.

Lapkričio 11 d. į tradicinę, kas dvejus metus organizuojamą Grinkiškio seniūnijos šventę „Gerumo ir šviesos harmonija“, vykusią Pašušvio kultūros namuose, rinkosi Grinkiškio seniūnijos gyventojai. Padėkos šventė turėjo tikslą ne tik suburti žmones, bet ir tarti padėkos žodį, pagerbti tuos, kurie nesavanaudišku, geranorišku darbu, gražiais, kilniais ir kūrybingais darbais džiugina ir garsina Grinkiškio kraštą.

Lapkričio 14 d. Šiaulėnų kultūros namuose vyko Šiaulėnų seniūnijos gyventojų vakaronė-padėkos vakaras „Kai žydi gerumas“. Šių metų renginio akcentas – padėkos-nominacijos, skirtos aktyviausiems, labiausiai prie seniūnijos gerbūvio prisidedantiems gyventojams ir bendruomenėms pagerbti.

Lapkričio 15 d. jau dvidešimt trečią kartą Alksniupių kultūros namuose įvyko tradicinė respublikinė meno šventė „Juodalksnių pavėsyje 2025“.

Radviliškio Lizdeikos gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė Inga Veberienė dalyvavo Daugiakalbystės forume, kuris vyko Vilniuje VDU Švietimo akademijoje. Respublikinį renginį organizavo užsienio kalbų asociacijos kartu su Vilniaus miesto savivaldybe, EDU Vilnius, VDU Švietimo

akademija, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos ir Vokietijos Federacinės Respublikos ambasadomis Vilniuje, Britų taryba, Gėtės institutu ir Prancūzų institutu Lietuvoje, Vytauto Didžiojo universitetu ir Vilniaus universitetu.

Lapkričio 20 d. pilnutėlėje Radviliškio viešosios bibliotekos Konferencijų salėje vyko susitikimas su neseniai iš Balkanų, po beveik 3 mėnesių kelionių, grįžusiu „1000 pasaulio stebuklų“ herojumi Audriumi Sutkumi.

Advento išvakarėse, lapkričio 29 d., Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio Kleboniškių kaimo buities muziejuje (Radviliškio r.) vyko edukacinės dirbtuvės „Advento vainikas“. Dirbtuvių dalyviai sužinojo, kas yra adventas, susipažino su advento vainiko, vieno iš prieškalėdinio laikotarpio atributų, atsiradimo istorija, simbolių reikšmėmis, dekoravimo tradicijomis.

Nuo lapkričio 4 iki 28 dienos Baisogalos kultūros centras kvietė pasinerti į jaukų kūrybos pasaulį – čia veikė Valdo ir Giedros Ramaneckų tekstilės ir keramikos darbų paroda „Kūrybinis sielos atspindys“. Šie du talentingi Pašušvio miestelio kūrėjai – tautodailininkai, kurių darbai alsuoja nuoširdumu, meile tradicijai ir ypatingu estetiniu jausmu.

Gruodžio mėn.

Gruodžio 1 d. Radviliškio miesto Aušros aikštėje vyko kalėdinės eglės įžiebimo koncertas, veikė šventinės mugės.

Gruodžio 4 d. Radviliškio meno mokykloje vyko Kalėdinės kūrybinės dirbtuvės, skirtos meno mokytojams ir ugdytinių tėveliams.

Iki gruodžio 31 d. radviliškiečiai ir miesto svečiai Radviliškio viešosios bibliotekos Mažojoje galerijoje galėjo aplankyti dailininko Artūro Slapšio reprodukcijų parodą „ŽYMIEJI VIKINGAI, skirtą Šiaurės šalių literatūros savaitei.

Artėjant Šv. Kalėdoms, pirmoji Lietuvos ponia Diana Nausėdienė pakvietė savivaldybes prisidėti prie kalėdinių žaisliukų kūrimo – akcijos „Sparnuoti išminties, žinių ir kūrybos metai“. Įstaigos ir organizacijos buvo kviečiamos kurti kalėdinius eglutės papuošimus – išmintį simbolizuojančius paukščius (apuokus ir pelėdas) bei žinių, intelekto ir išminties ženklus – knygas.

Šventiniu laikotarpiu mieste vyksta gausybė veiklų ir renginių, padedančių pajusti Kalėdų dvasią ir šventinį džiaugsmą bei praskaidrinti tamsius žiemos vakarus.

Parengė žurnalo redakcija, panaudodama Radviliškio rajono savivaldybės, Radviliškio miesto kultūros centro ir Viešosios bibliotekos nuotraukas

*Dėl žurnalo terminų neturėta galimybių atspindėti gruodžio mėn. pabaigos renginių

RADVILIŠKIO KRAŠTO IŠKILIŲ SUKAKČIŲ KALENDORIUS 2026 M.

SAUSIS

7 d.

130 m., kai (1896) Paežeriuose gimė ir 100 m., kai 1926 m. lapkričio 2 d. mirė Leonas Jonaitis, Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas.

9 d.

60 m., kai (1966) San Paule, Brazilijoje, mirė Aleksandras Polišaitis, diplomatas, Lietuvos konsulas. Gimė 1892 m. spalio 29 d. Raginėnuose.

10 d.

95 m., kai (1931) Piepaliuose gimė Vincas Kryževičius, istorikas, humanitarinių mokslų daktaras. Mirė 1997 m. gruodžio 7 d. Vilniuje.

90 m., kai (1936) Kutiškiuose gimė Kazimieras Giedra, inžinierius mechanikas, docentas, technologijų mokslų daktaras.

12 d.

200 m., kai (1826) Mantviliškiuose gimė Juozapas Silvestras Dovydaitis, kunigas, pedagogas, prozininkas, publicistas. Mirė 1883 m. sausio 7 d. Alūkstoje, Latvijoje.

25 d.

90 m., kai (1936) Asteikiuose gimė Romualdas Grigas, sociologas, publicistas, prozininkas, profesorius, habilituotas socialinių mokslų daktaras.

29 d.

160., kai (1866) Kairėnuose gimė Kazimieras Daukša, kunigas kanauninkas, draudžiamosios lietuviškos spaudos platintojas. Mirė 1939 m. gegužės 3 d. Kuktiškėse, Utenos r.

VASARIS

10 d.

75 m., kai (1951) Radviliškyje gimė Violeta Gaidamavičiūtė-Kisielienė, grafikė, Lietuvos dailininkų sąjungos narė.

17 d.

135., kai (1891) Biržuose gimė Stasys Naginskas, pedagogas, poetas, kritikas, vertėjas. Mirė 1955 m. balandžio 12 d. Rokiškyje.

24 d.

125 m., kai (1901) Birjočiuose gimė Jonas Jaraminas, Lietuvos kariuomenės savanoris. 1919 m. spalio 15 d. žuvo mūšyje su bermontininkais ties Daugėlaičiais.

KOVAS

2 d.

150 m., kai (1876) Daugėlaičiuose gimė Juozas Čepulis (Čepas), knygnešys. Mirė 1952 m. balandžio 24 d.

13 d.

100 m., kai (1926) Radviliškyje gimė Kristina Pakarskytė, biochemikė, profesorė, biologijos mokslų daktarė.

15 d.

115 m., kai (1911) Pakalniškiuose gimė Petras Urbaitis, kunigas, misionierius. Mirė 1994 m. liepos 10 d. San Paule, Brazilijoje.

24 d.

105 m., kai (1921) Sudeikiuose, Utenos r., mirė Juozas Šnapštys-Margalis, kunigas, poetas, prozininkas, vertėjas. Gimė 1877 m. kovo 17 d. Margiuose.

BALANDIS

9 d.

80 m., kai (1946) Ožaičiuose gimė Jonas Tauginas, miškininkas, mokslininkas, literatas. Mirė 1999 m. birželio 9 d. Vadaktuose.

11 d.

55 m., kai (1971) Niujorke, JAV, mirė Stasys Valiušaitis, kunigas, kanonų teisės daktaras. Gimė 1910 m. rugpjūčio 13 d. Juodupiuose.

12 d.

165 m., kai (1861) Kudinuose gimė Ona Jurgauskaitė, knygnešė. Mirė 1939 m. spalio 27 d. Kudinuose.

22 d.

170 m., kai (1856) Šiaulėnuose gimė ir 105 m., kai 1916 m. birželio 16 d. Vilniuje mirė Jonas Ambrozaitis (Ambrazaitis) (Šiaulių Dėdė), visuomenės veikėjas, draudžiamosios lietuviškos spaudos platinimo organizatorius.

26 d.

100 m., kai (1926) Vabaliuose gimė Mečislovas Jučas, istorikas, profesorius, habilituotas istorijos mokslų daktaras. Mirė 2019 m. lapkričio 6 d. Vilniuje.

GEGUŽĖ

23 d.

65., kai (1961) Šeduvoje gimė Rytis Martinionis, dailininkas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys.

26 d.

85 m., kai (1941) Šašiuose gimė Algimantas Bartaševičius, docentas, mokslo darbuotojas, fizikos ir matematikos mokslų daktaras.

27 d.

150 m., kai (1876) Kudinuose gimė ir 65 m., kai 1961 m. rugsėjo 30 d. Kalnuose mirė Marcelė (Marcijona) Jurgauskaitė, knygnešė.

29 d.

115 m., kai (1911) Juodžiuose gimė Jonas Švėgžda, pedagogas, dailininkas, literatas. Mirė 1995 m. balandžio 19 d. Plaučiškiuose, Pakruojo r.

BIRŽELIS

15 d.

175 m., kai (1851) Karčiamose gimė Aleksandras Savickas (Savickis) knygnešys. Mirė 1937 m. Valdeikiuose.

22 d.

85 m., kai (1941) Radviliškyje gimė Linas Leonas Katinas, tapytojas, dailininkų grupės „24“ narys. Mirė 2020 m. gruodžio 23 d.

85 m., kai (1941) Červenėje, Baltarusijoje, mirė Juozas Šarauskas, Lietuvos kariuomenės pulkininkas. Gimė 1894 m. sausio 20 d. Komariškiuose.

27 d.

110 m., kai (1916) Užuožeriuose gimė Jonas Kudžma, pedagogas, prozininkas, kritikas. Mirė 2008 m. birželio 15 d. Gargždu ose.

LIEPA

6 d.

90 m., kai (1936) Papušynyje gimė Jonas Varnas, dailininkas, karikatūristas, grafikas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys.

14 d.

100 m., kai (1926) Jankūnuose gimė ir 25 m., kai 2001 m. balandžio 24 d. Vilniuje mirė Stasė Bernotienė-Stulgytė, etnologė, muziejininkė.

25 d.

125 m., kai (1901) Radviliškyje gimė ir 40 m., kai 1986 m. vasario 3 d. Šiauliuose mirė Gerardas Bagdonavičius, dailininkas, grafikas, tapytojas, pedagogas, kraštotyrininkas, scenografas, vienas iš ekslibrisų pradininkų Lietuvoje.

27 d.

120 m., kai (1906) Biliūnuose gimė Jurgis Jankus, dramaturgas, prozininkas, eseistas. Mirė 2002 m. birželio 12 d. Ocean Cityje, JAV.

RUGPJŪTIS

10 d.

115 m., kai (1911) Baisogaloje gimė Stanislovas Šilinskis-Bačianskas, cirko artistas, aktorius, komediantas. Mirė 1985 m. rugsėjo 27 d. Meksikoje.

26 d.

155 m., kai (1871) Žironuose gimė ir 65 m., kai 1961 m. liepos 6 d. ten pat mirė Antanas Povylius, kultūros, visuomenės ir politinis veikėjas, kooperatininkas, publicistas, draudžiamosios lietuviškos spaudos platintojas.

RUGSĖJIS

6 d.

90 m., kai (1936) Kubiliūnuose gimė Algmantas Urba, inžinierius mechanikas, profesorius, habilituotas technologijos mokslų daktaras. Mirė 2008 m. sausio 29 d. Kaune.

12 d.

65 m., kai (1961) Radviliškyje gimė Lidija Skačkauskienė-Kuklienė, dailininkė, grafikė, kaligrafė, pedagogė, docentė, Lietuvos dailininkų sąjungos narė.

23 d.

175 m., kai (1851) Juodžiuose gimė Matas Miežinis, kunigas, lietuvybės puoselėtojas, švietėjas, spaudos bendradarbis. Mirė 1929 m. spalio 27 d. Šiluvoje, Raseinių r.

SPALIS

14 d.

115 m., kai (1911) Daužnagiuose gimė Julius Daršliokas, vargonininkas, dainininkas, chorvedys. Mirė 1999 m. sausio 4 d. Kaune.

15 d.

95 m., kai (1931) Kubiliūnuose gimė Romualdas Alekna, dailėtyrininkas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys.

28 d.

110 m., kai (1916) Radviliškyje mirė Jonas Zubrys, knygnešys. Gimė (apie 1858) Radviliškio par.

LAPKRITIS

6 d.

120 m., kai (1906) Komariškiuose gimė Martynas Šarauskas, Lietuvos kariuomenės karininkas. Mirė 2002 m. birželio 3 d. Kaune.

13 d.

120 m., kai (1906) Aukštelkuose gimė Karolis Mekas, archeologas, etnografas, filisofijos mokslų daktaras. Mirė 1993 m. sausio 2 d. Vilniuje.

14 d.

110 m., kai (1916) Vėriškiuose Antanas Valantinas, kunigas, poetas, tautosakos rinkėjas. Mirė 2004 m. rugsėjo 2 d. Vadaktuose.

85 m., kai (1941) Mantviliškiuose gimė Marijona Birutė Navakauskienė-Kudulytė, geografė, muziejininkė, kraštotyrininkė, knygų autorė.

16 d.

85., kai (1941) Karlage, Karagandos sr., mirė Vladislovas Juozapas Marijonas Komaras, Baisogalos dvaro savininkas, vienas iš pažangiausių Lietuvos ūkininkų, visuomenės veikėjas. Gimė 1879 m. spalio 26 d. Baisogaloje.

25 d.

115 m., kai (1911) Diauderiuose gimė ir 30., kai 1996 m. balandžio 7 d. Vilniuje mirė Balys Gaidžiūnas, agronomas, poetas, memuaristas, publicistas, JAV lietuvių visuomenės veikėjas.

GRUODIS

1 d.

130 m., kai (1896) Komariškiuose gimė Bronius Šarauskas, Lietuvos kariuomenės karininkas. Mirė 1942 m. birželio 3 d. Abezėje, Komijoje.

2 d.

185 m., kai (1841) Mankiškiuose gimė Silvestras Batramaitis, bibliografas, etnografas, literatūros istorikas. Mirė (apie 1918) Penzos gub., Rusijoje.

8 d.

15 m., kai (2011) Šiauliuose mirė Viktoras Šniuolis, partizanas, vienas iš Lietuvos partizanų vadų pasitarimo Minaičiuose 1949 m. organizatorių, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio Prisikėlimo apygardos vado adjutantas. Gimė 1925 m. lapkričio 8 d. Miežaičiuose.

22 d.

125 m., kai (1901) Naujasodyje gimė Izidorius Pucevičius-Radvila, Lietuvos kariuomenės karininkas, majoras, partizanų Žaliosios rinktinės organizatorius ir vadas. Žuvo 1945 m. rugpjūčio 26 d. prie Mediniškių k., Panevėžio apskr.

KITOS SUKAKTYS

190 m., kai (1836) Belazariškyje gimė Adomas Bitė (Bitis), 1863 m. sukilimo dalyvis, sukilėlių būrio vadas. Mirė 1884 m. Paryžiuje, Prancūzijoje.

160 m., kai (1866) Šeduvoje gimė Antanas Vaitkevičius (Vaitkus), knygnešys. Žuvo 1895 m. prie Radviliškio.

60 m., kai (1966) mirė Kazys Mikalčius, tautosakos ir liaudies dainų rinkėjas, eilėraščių ir feljetonų autorius. Gimė 1887 m. Šiaulaičiuose.

440 m., kai (1586) istoriniuose šaltiniuose paminėtas Beinoravos kaimas.

235 m., kai (1791) Baisogala gavo Magdeburgo teises ir herbą iš Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto.

195 m., kai (1831) prasidėjo Lenkijos ir Lietuvos sukilimas Rusijos imperijoje, kurio vienas iš vadų buvo Diktariškių dvaro savininkas Pranciškus Šemeta. Sukilime dalyvavo Emilija Pliaterytė, kovojusi ties Prastavoniais.

150 m., kai (1876) pastatyta Radviliškio bažnyčios medinė varpinė, atstatyta 1984 m.

120 m., kai (1906) įsteigtas Šeduvos Šv. Kazimiero draugijos skyrius.

115 m., kai (1911) Burbiškyje pastatytas Adomo Mickevičiaus paminklas (aut. K. Ulianskas).

115 m., kai (1911) įsteigta Šileikonių kaimo pradinė mokykla.

110 m., kai (1916) įsteigta Šeduvos miesto tautinė lietuviška katališkosios pakraipos pradinė mokykla.

110 m., kai (1916) įkurtas Raviliškio vagonų depas.

105 m., kai (1921) įsteigtas Lietuvai pagražinti draugijos Radviliškio skyrius.

105 m., kai (1921) Radviliškyje įkurta mokslo platinimo draugija *Viltis.*

95 m., kai (1931) pastatyta Grinkiškio pieninė.

90 m., kai (1936) Grinkiškyje pastatytas paminklas *Žuvusiems už Lietuvos laisvę.*

70 m., kai (1956) Baisogaloje įkurtas Lietuvos gyvulininkystės ir veterinarijos mokslinio tyrimo institutas (dabar LSMU Gyvulininkystės institutas).

70 m., kai (1956) įsteigta Vėriškių biblioteka.

65 m., kai (1961) Radviliškyje buvo pastatytas kino teatras *Kosmosas.*

65 m., kai (1961) Radviliškyje buvo pastatytas *Kovo aštuntosios kojinių fabrikas.*

55 m., kai (1971) įkurti Gražionių kultūros namai.

55 m., kai (1971) susikūrė Radviliškio kultūros centro popgrupė *Radviliukai.*

45 m., kai (1981) susikūrė Baisogalos folkloro ansamblis *Dainoriai.*

40 m., kai (1986) įsteigta Radviliškio dailės mokykla.

40 m., kai (1986) įsteigta Raudondvario biblioteka.

40 m., kai (1986) susikūrė Radviliškio kultūros centro folkloro ansamblis *Aidija.*

35 m., kai (1991) sovietiniams kariniams daliniams šturmuojant Vilniaus televizijos bokštą bei Radijo ir televizijos komiteto pastatą, žuvo, buvo sužeisti žmonės. Radviliškio krašto gyventojai dalyvavo šiuose tragiškuose įvykiuose, vieni kitus pakeisdami, vykdavo į laisvės gynėjų budėjimus prie svarbiausių objektų.

Parengė Vladislava Šiaudvytienė,
Radviliškio viešosios bibliotekos Kraštotyros-leidybos skyriaus
bibliotekininkė kraštotyrai

„RADVILIŠKIO KRAŠTAS“ 2025 NO. 1 (40) SUMMARY OF PUBLICATIONS

"Radviliškis traveled together" – Elona Marijošiūtė Vaišnienė's memoirs and gratitude to Radviliškis. An honorary citizen of the city, a long-time supporter of the Public Library Children's Playroom, who lives in Chicago (USA), celebrated her personal 90th anniversary in September of this year. She thanked Radviliškis and the talented, warm, and inventive people of this town for the opportunity to travel together on the path of life.

"Free and democratic local government elections in Radviliškis district" – Vytautas Simelis, deputy of the first Radviliškis council and current council member, elected to all councils, about the 35th anniversary of the first meeting of the Radviliškis District Council deputies.

"The man from Šeduva who traveled across Europe on a skateboard" is the story of an artist, muralist, and animator about his creative work and personal record traveling across Europe on a skateboard. Adas Juška draws inspiration for his work from his constant travels, movement, and adventures, which are reflected in his work. He is famous for his murals.

"About disappearing and extinct villages in the Pašušvis area" – an essay by Irena Širvinskienė, a resident of the town of Pašušvis, about disappearing and already extinct villages located in Pašušvis.

"The Lost Shtetl Museum" – Marija Dautartaitė, communications manager at the Lost Shtetl Museum, introduces readers to the largest museum of Jewish history in the Baltic States, which opened its doors in Šeduva in the fall of 2025. It is a unique place where, using the latest technology the life of an interwar Jewish town is recreated, its people are brought to life, their life stories and destinies are told.

"Loyal to their work, people, and homeland: The story of Antanas and Janina Mižučiai" – this article tells the story of Grinkiškis Secondary School graduates Antanas Mižutis, a saltwater fishing boat captain who spent many years at sea, and his wife Janina Mėžinytė-Mižutavičienė, a professional handball player, teacher, and director of the Klaipėda sports center "Viesulas." The story was written by Antanas' classmate from Grinkiškis Secondary School, Eduardas Povilaitis.

Robertas Petraitis: "The path of an actor is long, unpredictable, but full of discoveries" – the magazine's "Our Interview" editorial team prepared an article about a local resident, one of the most prominent Lithuanian actors of the younger generation, who became famous for his memorable role as Mindė in the film Pietinia kronikas (The Southern Chronicles), for which he won the Auksinė gervė (Silver Crane Award). Born and raised in Baisogala, this talented artist is now firmly established on the Lithuanian theater and cinema scene.

"The Roots of Kindness (2)" An essay about well-remembered countrywoman, educator Albina Faustaitė, prepared by Lina Petronytė-Miliauskienė.

"Artist of the Radviliškis Region" – the section "Unforgettable Names" features a story by cultural expert Jonas Nekrašius about a prominent local painter, botanist, educator, and cultural figure who left a lasting mark on the history of Lithuanian diaspora art, Vytautas Osvaldas Virkou.

"From the Heart - Life and Word" – in the chapter "Country People and Their Works", educator Regina Vaitkevičienė from Baisogala tells about Minolija Pelėdienė, a countrywoman who has published a book of poetry, and who brings together those around her with her initiatives, reminding us that respect for the land and traditions is a priceless value.

"Books by Local Authors" – in this section the editorial team introduces readers of the journal to new publications by authors from the Radviliškis region. The page features photos of the covers of new books, along with infornaltion about their authors, editors, and publication years.

"Books – Faithful Friends" – Janina Kaučikienė, chairwoman of the Beržė Book

Lovers' Club, talks about the club's ten years of activity – its achievements, trips, and participation in Public Library events.

"In memoriam" is dedicated to fellow countrymen who have passed away. At the end of 2024, we lost Zenona Zakienė, choir conductor and piano teacher at the Radviliškis Music School, and in the spring of 2025, Stanislovas Jokubauskas, long-time head of the technical department at the Kaunas office of Lithuanian Radio and Television, passed away. In the summer, we lost Pranciška Kazlauskaitė, a librarian, regional historian, and writer, and Vilija Budraitienė, senior librarian of the Children's Literature Department of the Public Library. At the end of 2025, we said goodbye to Viktoras Karmonas, a long-time physics teacher at Radviliškis Vaižgantas Progymnasium, formerly Radviliškis Vaižgantas Gymnasium, leader of a non-formal education club, and founder of the Space Modeling Museum.

In the section **"Old photos tell the story,"** readers will find a short story and several photos depicting the history of the Alksniupiai region school.

"Radviliškis District Culture Chronicle (2025)" a brief overview of this year's cultural events that took place in Radviliškis district.

"2026 Calendar of Notable Anniversaries in Radviliškis Region" highlights the anniversaries to be commemorated next year.

The magazine is printed in full color and is larger in size, as only one issue per year is published since 2023. The front covers feature a photo of the Jewish museum "The Lost Shtetl," which opened in 2025. The inside covers feature paintings by educator, painter, and folk artist Toma Guokaitė-Matulevičienė.

Translated by RŪTA VILKAITĖ,
Librarian of Radviliškis District Municipality Public Library

---

ŽURNALO STEIGĖJAI – Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka ir Vilniaus radviliškėnų bendrija / **REDAKCINĖ KOLEGIJA:** Romualdas Budrys, Elena Romana Cemnolonskienė, Jonas Linkevičius, Aleksandras Šidlauskas, Aldona Januševičienė / **REDAKCIJA**: Lina Abromavičienė (redaktorė), Violeta Šukaitienė, Daiva Paulauskienė, Vladislava Šiaudvytienė / **MAKETAVO** Greta Simonavičienė / **LEIDŽIA** Radviliškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka, Dariaus ir Girėno g. 9, LT-82137 Radviliškis, tel./faksas (8-422) 5 31 68, el. paštas: direktore@radviliskiobiblioteka.lt, www.radviliskiobiblioteka.lt / **SPAUSDINO** UAB „Utenos Indra“, Maironio g. 12, LT-28143 Utena, tel. (8-389) 5 28 49, el. paštas: spauda@indra.lt/ **TIRAŽAS** – 300 egz. / **NUMERIO LEIDYBĄ PARĖMĖ** Radviliškio rajono savivaldybė.

Pagrindiniuose viršeliuose – 2025 m. atidaryto Šeduvos žydų istorijos muziejaus „Dingęs štetlas“ archyvo nuotrauka.

Vidiniuose viršeliuose – pristatomi kraštietės menininkės Tomos Guokaitės-Matulevičienės kūrybos darbai. Autorės nuotraukos.

Žurnalo leidėjai yra labai dėkingi visiems numerio publikacijų autoriams, bet neatsako už jų išdėstytas nuomones bei vertinimus.

ISSN 1822-0517

RADVILIŠKIO VIEŠOJI BIBLIOTEKA

IŠ KRAŠTIEČIŲ KŪRYBOS ARUODŲ

TOMA GUOKAITĖ-MATULEVIČIENĖ

„Baisogalos dvaras“, 50x70, drobė, akrilas, 2019 m.

„Paberžės šiluma“, 70×80, drobė, akrilas, 2022 m.

9771822051006